

PROGRAMUL FREEEX

RĂZVAN MARTIN

ALEXANDRU BRĂDUȚ ULMANU

DE CE ȘI CUM SE CLATINĂ TVR
MĂRTURII DIN INTERIORUL
TELEVIZIUNII
PUBLICHE

BUCUREȘTI
2016

ACTIVEWATCH ESTE O ORGANIZAȚIE DE DREPTURILE OMULUI CARE MILITEAZĂ PENTRU COMUNICARE LIBERĂ ÎN INTERES PUBLIC. ACEST RAPORT A FOST REDACTAT ÎN CADRUL PROGRAMULUI FREEEX AL ACTIVEWATCH.

PROGRAMUL FREEEX ÎȘI PROPUNE SĂ CONTRIBUIE LA PROTEJAREA ȘI PROMOVAREA DREPTULUI LA LIBERA EXPRIMARE ȘI A LIBERTĂȚII PRESEI.

ACEST RAPORT ESTE FINANȚAT DE OPEN SOCIETY INSTITUTE (OSI).
CONȚINUTUL ACESTUI RAPORT NU REFLECTĂ ÎN MOD NECESAR OPINIA OSI.

COORDONATOR DE PROIECT:
RĂZVAN MARTIN

AUTORI:
RĂZVAN MARTIN
ALEXANDRU BRĂDUȚ ULMANU

SOCIOLOG:
OANA GANEA

INTERVIURI:
RĂZVAN MARTIN, ALEXANDRU BRĂDUȚ ULMANU, GABI DOBRE, SORIN OZON, OANA GANEA

TRANSCRIERI:
ALEXANDRU CHIVU

CORECTURĂ TEXT:
LIANA GANEA
MARIA POPA

TEHNOREDACTARE ȘI DESIGN:
DAN ICHIMESCU

FINANȚATOR:
OPEN SOCIETY INSTITUTE

„DE CE ȘI CUM SE CLATINĂ TVR. MĂRTURII DIN INTERIORUL TELEVIZIUNII PUBLICE”
ISBN 978-973-0-21823-7
BUCUREȘTI, 2016

CC BY 3.0

ACTIVEWATCH

MEMBRĂ A REȚELELOR INTERNAȚIONALE REPORTERI FĂRĂ FRONTIERE ȘI
IFEX

CALEA PLEVNEI NR. 98, BL. 10C, SECTOR 1, BUCUREȘTI; CP 2 OP 67
021 313 40 47 021 637 37 67

FREEEX@ACTIVEMWATCH.RO

WWW.ACTIVEMWATCH.RO BLOG.ACTIVEMWATCH.RO

WWW.FACEBOOK.COM/ACTIVEWATCH

FREEEX.ACTIVEMWATCH.RO

DACĂ VREI SĂ SUSȚII MUNCA NOASTRĂ PENTRU A PROMOVA O PRESĂ
LIBERĂ ȘI RESPONSABILĂ, FĂ O DONAȚIE PE SITE-UL ACTIVEWATCH SAU ÎN
CONT IBAN RO 83 BTRL 0450 1205 A793 02XX, BANCA TRANSILVANIA
SUCURSALA ȘTIRBEI VODĂ, C.I.F. 18912239

DE CE ȘI CUM
SE CLATINĂ
TVR

MĂRTURII
DIN INTERIORUL
TELEVIZIUNII
PUBLICE

AUTORI:
RĂZVAN MARTIN
ALEXANDRU BRĂDUȚ, ULMANU

Cuprins

ARGUMENT / 7

METODOLOGIE / 9

DESPRE AUTORI / 12

REZUMAT / 13

Conducătorii SRTv după 1996 / 24

I. CONSIDERENTE GENERALE - PRINCIPALELE PROBLEME ALE TVR / 25

Legea de funcționare / 25

Controlul politic asupra TVR / 26

Lipsa de continuitate în management / 26

Consiliul de Administrație nu își îndeplinește funcția de control / 28

Probleme financiare / 29

Mulți angajați, programe costisitoare / 33

Lipsa de credibilitate a televiziunii publice. Prăbușirea
audiențelor / 34

Cultură instituțională. „Spiritul teverist” / 36

Status quo convenabil / 38

Corupție internă și conflicte de interese / 39

Nepotismul / 41

Birocrația / 42

Lipsa de resurse / 42

Alte probleme / 43

II. CÂND A FUNCȚIONAT TVR CEL MAI BINE ȘI CÂND A FUNCȚIONAT CEL MAI RĂU? / 44

Perioada post-1989 versus perioada post-1996 / 45

Perioada cu bani versus perioada cu probleme financiare / 45

Când a fost instituția cel mai aproape de respectarea misiunii? / 48

III. INDEPENDENȚA TVR. INFLUENȚA MEDIULUI POLITIC / 49

Cum se aprobă sau respinge raportul anual / 51

Politizarea Consiliilor de Administrație / 52

Efecte asupra activității editoriale / 54

Cine e de vină? / 56

Vrea mediul politic o televiziune publică independentă? / 60

Exemple de presiuni politice / 62

IV. INTERVENȚII ÎN CONȚINUTUL EDITORIAL. CENZURĂ ȘI AUTOCENZURĂ / 64

Obstacole în calea jurnalismului / 64

Presiuni interne și externe / 67

Cenzură și autocenzură / 75

Alte considerații legate de activitatea editorială / 83

Cum consideră salariații că se poate îmbunătăți activitatea editorială a televiziunii publice / 85

V. ÎȘI RESPECTĂ TVR MISIUNEA PUBLICĂ? / 88

Cum cred salariații că își respectă TVR misiunea de televiziune publică / 91

Comunicarea misiunii la nivel intern / 92

Carta TVR - singurul demers instituțional de promovare a misiunii publice / 93

VI. CUM AJUNGI SĂ LUCREZI ÎN TVR / 94

Se fac corect angajările? / 95

Știrile și teoria straturilor / 100

Nepotismul / 101

Prea mulți sau prea puțini? / 104

Cauze / 107

VII. DREPTURI SALARIALE / 111

Cum se respectă drepturile salariale în TVR / 111

Sindicatelor / 114

VIII. PROGRAMUL DE REDRESARE ECONOMICĂ DIN 2012 / 116

Inițiative anterioare / 116

Obiectivele programului de redresare / 117

Măsurile programului de redresare economică / 118

Corectitudinea procesului de selecție / 122

Reacții ale salariaților / 125

IX. DE CE SĂ STAI ȘI DE CE SĂ PLECI DIN TVR

DE LA MECANISME DE PROTECȚIE LA MALAXORUL DE IDEALURI / 127

Ce îi motivează să lucreze în TVR / 127

Ce i-ar face pe TVR-iști să-și dea demisia / 129

X. CUM SE SPALĂ RUFELE ÎN TVR? / 130

Mecanisme de protecție a drepturilor jurnaliștilor / 133

Statutul jurnalistului / 133

Comisia de Etică și Arbitraj / 133

Instituția ombudsmanului / 137

Legea avertizorului de integritate / 138

XI. CUM SE COMUNICĂ ÎN TVR? / 141

Relația jurnaliștilor cu șefii de redacție și cu managementul instituției / 143

Cum se înțeleg salariații între ei? / 146

Soluții de îmbunătățire a relațiilor instituționale / 147

XII. TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ ȘI PUBLICUL SĂU / 149

O sumară privire istorică / 149

Influența negativă a politicului / 151

Cum (se) comunică TVR / 154

Ce trebuie făcut pentru a comunica mai bine? / 157

XIII. LEGEA DE FUNCȚIONARE - PRINCIPALA CAUZĂ A PROBLEMELOR DIN TVR / 158

Principalele probleme ale actualei legi de funcționare / 159

Cum poate fi îmbunătățită legea de funcționare a SRTV / 162

ARGUMENT

Deja sunt câțiva ani de când TVR părea să fi ajuns într-un moment hotărâtor. Președintele-director general, Claudiu Săftoiu, și Consiliul de Administrație de la acea vreme trăsese, în 2012, concluzia că instituția nu mai poate fi salvată decât printr-o urgentă restructurare de personal și o regândire drastică a strategiei de programe. Televiziunea publică era înglodată în datorii, audiențele se prăbușiseră, imaginea instituției era la pământ, respectarea misiunii definite de lege se afla sub semnul întrebării, iar relevanța postului în plan social, politic și economic ajunsese aproape nulă. Ceva trebuia într-adevăr făcut de urgență, sau acest colos cu picioare de lut - o sintagmă fumată, dar potrivită situației - avea să se prăbușească.

Raportul pe care îl aveți sub ochi, ce explică situația din TVR prin prisma celor ce lucrează sau au lucrat acolo, mulți dintre ei intervievați chiar în perioada restructurării din mandatul Săftoiu, este publicat la patru ani de la acel moment - și nimic nu pare să se fi schimbat.

Sigur, sute de oameni au fost, atunci, puși pe liber, producția s-a oprit vreme de jumătate de an, iar fiscul a reeșalonat datoriile TVR.

Dar cutremurul care părea să fi cuprins instituția și după care, sperau unii, televiziunea publică urma să fie reclădită și reinventată, a trecut fără să fi produs așteptata schimbare în modul de funcționare, mentalități și calitatea programelor. În loc ca lucrurile să se limpezească, acel moment zero, în care toată lumea părea să fi ajuns la concluzia că ceva trebuie să se schimbe fundamental pentru ca televiziunea publică să devină cu adevărat relevantă, s-a consumat în vid, fără urmări. Un moment zero care, în loc să genereze o curbă ascendentă, s-a perpetuat, proiectându-se plat în viitor, în așa fel încât, patru ani mai târziu, discuțiile despre TVR, așa firave cum sunt, se învârt în jurul acelorași probleme pe care restructurarea lui Claudiu Săftoiu își propusese, cel puțin declarativ, să le rezolve.

Dincolo de discuțiile privind calitatea programelor, evidența de netăgăduit este că TVR și-a pierdut, în mare parte, dimensiunea de televiziune națională. Televiziunea Română nu mai găzduiește dezbateri electorale între candidații la prezidențiale, nu mai transmite unele competiții sportive de marcă, nu mai are emisiuni pentru copii, iar în 2016 nu a mai transmis nici concursul Eurovision, din care România a fost exclusă din cauză că nu și-a achitat datoriile față de EBU, European Broadcasting Union.

Iar asta este numai ce se vede - sau, de fapt, ce nu se vede la televizor. În măruntaiele acestui mastodont al universului media românesc se regăsesc probleme cronicizate, de la presiuni politice la nepotism de proporții legendare, de la instabilitate administrativă la concursuri de angajare dubioase, de la supradimensionarea personalului în unele departamente la subdimensionare în altele. Privită din interior, instituția seamănă cu un organism măcinat în același timp de zeci de tumori maligne. Pacientul mai respiră, dar nimeni nu pare dispus să îl trateze, iar unii propun eutanasierea ca unică soluție.

Unii dintre cei ce lucrează în TVR descriu propriul loc de muncă drept o mlaștină care ucide personalitatea și te trage în jos cu o forță debilitantă, căreia în cele din urmă nu mai poți să i te opui.

Cum s-a ajuns ca inerția evidentă ce a cuprins televiziunea publică să se manifeste cu atâta forță încât să blocheze orice fel de schimbare? Care sunt mecanismele care produc această inerție? Ce efecte au ele asupra culturii organizaționale din instituție? Ce anume funcționează, totuși, bine în TVR și ce nu - și de ce? Cum se percepe instituția pe sine, cum își vede propria misiune și cum își vede viitorul? Are capacitatea să și-l redefinească?

Sunt întrebări importante, pentru că vorbim de o instituție publică ce ar trebui să aibă un rol major în societate. O instituție finanțată, prin taxa TV și contribuții la bugetul de stat, de fiecare dintre noi, care e obligată prin lege să ne reprezinte pe fiecare dintre noi și să ne informeze corect, contribuind astfel la buna funcționare a democrației.

De ce și cum se clatină TVR. Mărturii din interiorul televiziunii publice

Studiul care stă la baza acestui raport a încercat să găsească răspunsuri în interiorul instituției, printre angajați și colaboratori, actuali și foști.

Am vrut să aflăm de la ei care sunt principalele probleme editoriale, administrative și legislative ce duc la funcționarea defectuoasă și subminarea misiunii de serviciu public.

Am intervievat zeci de persoane care muncesc (sau, în câteva cazuri, au muncit) în TVR, de la reporteri și cameramani la ocupanți ai funcției de președinte - director general. Pentru că am dorit să obținem sinceritate totală, le-am oferit ocazia de a vorbi off the record, în ideea că garanția anonimatului va înlătura teama de represalii din partea șefilor și de pizma colegilor. Este motivul pentru care multe afirmații din raport sunt atribuite într-un mod care să împiedice identificarea vorbitorului.

Pe lângă interviurile în profunzime, cercetarea a inclus studierea unui mare număr de materiale, de la legea după care este organizată instituția la stenogramele Consiliului de Administrație, de la rapoartele anuale de activitate la diverse intervenții publice având ca temă Televiziunea Română. Studiul a cuprins și o perioadă extinsă de monitorizare a situației din TVR, în timpul căreia autorii au continuat la nivel informal discuțiile cu angajați din televiziunea publică și cu observatori ai media. (Detalii privind interviurile și celelalte modalități de colectare a datelor găsiți în subcapitolul dedicat metodologiei)

Spiritul critic și autocritic al foarte multor angajați din TVR este remarcabil. Răspunsurile lor, luate împreună, fac o radiografie cuprinzătoare și necruțătoare a situației din televiziunea publică și dezvăluie o cultură organizațională unică. Multe dintre problemele semnalate sunt reprezentative la scară națională; regăsim în exemplul TVR situații precum lipsa unor criterii de evaluare a performanței, proceduri birocratice greoaie, numiri în funcții de răspundere pe considerente politice în detrimentul celor profesionale, nepotism, proastă gestionare a banului public, precum și alte cauze ale stagnării la nivelul întregi țări.

Însă ceea ce este cel mai greu de neînțeles este tocmai faptul că luciditatea cu care angajații și conducătorii TVR își diagnostichează propria instituție rămâne fără efect. Concluziile formulate de intervievați în 2012 și 2013 sunt la fel de valabile în 2016. Între timp s-au mai schimbat câteva conducători, s-au făcut concedieri și angajări, s-au respins rapoarte de activitate în parlament (ceea ce ar putea indica faptul că și legiuitorul, care este prin lege organismul ce exercită controlul asupra TVR, înțelege că ceva e fundamental greșit în modul în care funcționează televiziunea publică). Și totuși, nimeni nu pare să poată - sau să vrea - să schimbe situația. O situație pe care o prezentăm în paginile acestui raport, așa cum este descrisă de oamenii care o cunosc cel mai bine.

Raportul nu este doar o listă cu probleme, ci, implicit, și una cu soluții. Atunci când toată lumea e de acord că, spre exemplu, lipsa unor criterii clare de performanță încurcă lucrurile, este evident că soluția este introducerea acestor criterii. Așa cum, în condițiile în care actuala lege de funcționare a televiziunii publice generează problemele cele mai frustrante și mai dăunătoare, pare de la sine înțeles că este nevoie de una nouă. Iar prezentul raport poate constitui un bun instrument pentru redactarea acestei foarte necesare noi legi. La fel cum poate fi un îndrumar util membrilor actuali sau viitori ai Consiliilor de Administrație sau ai altor organisme de conducere din TVR, precum și celor care vor să înțeleagă situația din televiziunea publică.

Alexandru Brăduț Ulmanu

METODOLOGIE

Obiectivul cercetării a fost cartografierea principalelor probleme editoriale, administrative și legislative care împiedică televiziunea publică să-și îndeplinească misiunea de serviciu public.

Rezultatele cercetării sunt transpuse în acest raport care, sperăm, va deveni un instrument util de lucru pentru îmbunătățirea activității acestei instituții, dar și un instrument de advocacy pentru modificarea legii de funcționare a serviciilor publice de radio și televiziune.

Principalii destinatari al studiului de față sunt politicienii și membrii actuali și viitori ai organismelor de conducere a SRTv membri actuali și viitori ai comisiilor de cultură, arte și mass-media din Parlament, liderii partidelor politice, Ministerul Culturii, Consiliul Național al Audiovizualului.

De asemenea, documentul poate fi util publicului interesat de soarta televiziunii publice (jurnaliști, activiști civici, organizații neguvernamentale, studenți, mediul academic, cetățeni).

Realizarea cercetării a implicat folosirea unor metode calitative: interviuri în profunzime și analiza secundară a documentelor oficiale relevante.

Metode de culegere a datelor:

Analiză de tip desk-research a documentelor relevante studiului (analiză non-exhaustivă):

- Legislația din domeniul mass-media: legea nr. 41/1994 de funcționare a serviciilor publice de radio și televiziune; toate proiectele de modificare a legii 41/1994 din perioada 2005-2016, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 33/2012 privind unele măsuri pentru asigurarea furnizării serviciului public de televiziune;
- Rapoarte ale Curții de Conturi privind activitatea SRTv: Raportul de audit al performanței privind Programul/Strategia de restructurare/reorganizare a activității Societății Române de Televiziune, inițiat în anul 2012 de managementul instituției, prin prisma efectelor obținute în perioada 2012-2014, comparativ cu cele scontate, în redresarea situației economico-financiare a entității, Sinteza raportului de audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTv;
- Rapoarte anuale de activitate ale SRTv;
- Documente interne de autoreglementare ale SRTv: Statutul jurnalistului, Cod de conduită pentru angajații și colaboratorii SRTv, Ghid de bune practici și conduită editorială pentru jurnalistul de știri al TVR, în relația cu mediile guvernamentale și politice, Reglementări privind blogurile și toate celelalte forme de webcontent personal pentru angajații SRTv, Charta TVR - Misiunea, viziunea și valorile TVR;
- Documente interne ale SRTv: Regulament intern al SRTv, Regulament de organizare și funcționare al SRTv, Organigrama SRTv;
- Hotărâri ale Consiliilor de Administrație a SRTv: HCA nr.97/26.07.2012, HOTĂRÂREA NR.106/2012 pentru aprobarea raportului final al Grupului de lucru și al Comisiei de experți subsecvente acestuia, HOTĂRÂREA NR.110/2012 prin care se aprobă Programul de redresare economică a Societății Române de Televiziune, Hotărârea nr. 121/2012 privind aprobarea Regulamentului privind organizarea și desfășurarea selecției salariaților SRTv, RAPORT al Consiliului de Administrație al SRTv privind stadiul implementării Programului de redresare economică a televiziunii publice;
- Decizii/răspunsuri ale Consiliilor de Administrație a SRTv;
- Concluzii ale cazurilor analizate de Comisia de Etică și Arbitraj a SRTv în perioada 2011-2016;

De ce și cum se clatină TVR. Mărturii din interiorul televiziunii publice

- Resurse despre mediile publice: modele de legi de funcționare ale mediilor publice redactate de Article19 și European Broadcasting Union; Raportul din 2011 al OFCOM despre serviciile publice de media din Marea Britanie;
- Petiții/scrisori de protest/comunicate de presă ale salariaților SRTv/sindicatelor din SRTv;
- Articole din presă despre TVR apărute în perioada 2011 - 2016;
- Declarații ale unor oameni politici, demnitari cu privire la SRTv.

1. Interviu în profunzime cu persoane relevante

Au fost contactate peste 80 de persoane, din care 37 au răspuns invitației noastre. Au fost realizate 37 de interviuri în profunzime cu persoane care au lucrat sau lucrează în SRTv (jurnaliști, personal tehnic), persoane care au condus SRTv în ultimii 15 ani, membri ai CNA, experți media independenți.

Le mulțumim tuturor respondenților care ne-au împărtășit părerile lor.

Am ales să anonimizăm majoritatea citatelor respondenților pentru ca aceștia să se poată exprima liber, fără să se simtă constrânși de eventuale presiuni ulterioare.

Durata medie a unui interviu a fost de aproximativ o oră și jumătate. Interviurile au fost realizate în perioada august 2012-decembrie 2013.

Interviurile au fost realizate pe baza unui ghid de interviu cu peste 60 de întrebări. S-a urmărit colectarea de date privind:

- respectarea misiunii de televiziune publică
- mandate și performanțe manageriale
- principalele probleme cu care se confruntă TVR
- independența editorială și economică a TVR
- mecanisme de apărare a libertății de expresie
- legea de funcționare a serviciilor publice de media
- probleme legate de personal - anagajări, drepturi salariale, nepotism
- probleme de comunicare internă ale TVR, relațiile dintre salariați
- relația TVR cu publicul larg.

Echipa:

Autori raport - Răzvan Martin, Alexandru Brăduț Ulmanu

Sociolog - Oana Ganea,

Interviuri - Răzvan Martin, Alexandru Brăduț Ulmanu, Gabi Dobre, Sorin Ozon, Oana Ganea

Transcrieri - Alexandru Chivu

Corectură text - Maria Popa, Liana Ganea

Abrevieri:

TVR - Televiziunea Română (numele consacrat al televiziunii publice)

SRTv - Societatea Română de Televiziune (denumirea juridică a televiziunii publice)

SRR - Societatea Română de Radio (denumirea juridică a radioului public)

CA - Consiliul de Administrație

CD - Comitetul Director

PDG - Președintele-Director General

CEA - Comisia de Etică și Arbitraj

CNA - Consiliul Național al Audiovizualului

CCM - Contract Colectiv de Muncă

În raport am folosit ambele denumiri ale televiziunii publice (TVR și SRTv).

DESPRE AUTORI

Răzvan Martin este coordonator al programului FreeEx al ActiveWatch, unde activează din anul 2002. Activitatea sa include monitorizarea atacurilor la libertatea presei, asistarea jurnaliștilor sau cetățenilor în situații în care li se restrânge libertatea de exprimare, precum și monitorizarea inițiativelor legislative cu impact asupra libertății de exprimare. Este unul dintre autorii rapoartelor anuale FreeEx privind libertatea presei și, în 2016, raportor pentru România al Freedom House. Începând cu 2004 a urmărit îndeaproape situația din radioul și televiziunea publică, a ținut legătura cu jurnaliști din aceste instituții sau cu conducerea acestora și a participat la discuțiile pe marginea modificării legii de funcționare a serviciilor publice de media, prin propuneri sau comentarii transmise inițiatorilor diverselor proiecte de modificare a legii nr. 41/1994.

Alexandru Brăduț Ulmanu a scris despre media atât ca jurnalist, cât și ca cercetător. Este co-autor al mai multor cărți de jurnalism și a publicat un volum despre social media, *Cartea fețelor - revoluția Facebook in spațiul social* (Humanitas, 2011). A predat jurnalismul la Universitatea din București și a organizat programe de instruire și specializare pentru gazetari. A lucrat ca trainer cu ziarști din toată țara și din străinătate.

REZUMAT

Pe 22 decembrie 1989, televiziunea de stat, principalul agent de propagandă a dictaturii, devenea Televiziunea Română Liberă, beneficiind de un imens capital de imagine și încredere. Însă popularitatea uriașă de care s-a bucurat în acele zile s-a evaporat rapid în lunile imediat următoare, în special din cauza politizării excesive. Subordonarea instituției față de noua putere politică, exprimată prin propaganda fățișă făcută regimului Iliescu, i-a afectat acesteia imaginea și credibilitatea atât de puternic, încât s-a imprimat în conștiința colectivă ca o etichetă care afectează și astăzi TVR. Este o suspiciune care planează permanent asupra televiziunii publice și care afectează imaginea acesteia, un fel de păcat originar pe care nu reușesc să-l ștergă nici gesturile de curaj ale unora din angajați, nici acele produse editoriale de calitate pe care reușește să le ofere uneori publicului sau momentele când televiziunea publică este destul de contondentă la adresa puterii politice.

Din păcate, percepția publică a instituției se reflectă și asupra așteptărilor societății în legătură cu misiunea de serviciu public. Împreună cu radioul public, TVR a reprezentat în ochii publicului mai degrabă o unealtă de subminare a procesului democratic, prin aservirea lor intereselor puterii politice; cele două instituții nu au reușit să își impună, pe piața de media și în conștiința publicului, identitatea de serviciu public de media. Astfel, după 26 de ani, televiziunea publică s-a transformat dintr-un simbol al revoluției și miză a protestelor din Piața Universității din 1990 într-un actor ne semnificativ al spațiului mediatic și a cincea roată la căruța instituțiilor de interes public ale țării, amenințată cu intrarea în insolvență, tot mai multe voci cerând chiar desființarea sa.

Eforturile unora dintre jurnaliștii și profesioniștii din TVR de a-și practica corect meseria și de a se ține departe de influențele politice se dizolvă în prejudecățile ce asociază mecanic televiziunea publică puterii politice, nepotismului sau dezmățului financiar. Din păcate, aceste asocieri sunt uneori confirmate de realitate, chiar dacă la o intensitate mult mai redusă față de anii '90 și, mai ales, în comparație cu politizarea asumată a televiziunilor private.

O bună parte a publicului nu se simte reprezentat de TVR, se simte înșelată și se opune taxei TV, a cărei rațiune de a exista nu o împărtășește, probabil pentru că nu a simțit sau nu apreciază contribuția TVR la viața societății. Din contră, o percepe ca pe o povară inutilă, care adeseori servește mai degrabă intereselor mediului politic, decât ale plătitorilor de taxă. Acestea sunt câteva motive pentru care publicul nu alcătuiește un „constituency” pentru televiziunea publică.

Misiunea publică a SRR și SRTV nu pare a fi internalizată nici instituțional, nici la nivelul mediului politic, dar nici la nivelul societății. Societatea și mediul politic nu au manifestat un interes deosebit în soarta serviciilor publice de media, iar rolul acestora nu este cunoscut și înțeles la nivelul societății. Nu au existat dezbateri publice despre ce fel de servicii publice ne dorim ca societate, iar, în rarele ocazii în care au existat, au fost puternic viciate de interesele celor care le-au inițiat, aproape toate polemicele în jurul mediilor publice fiind determinate de conjuncturi politice, scandaluri legate de conducerile SRTV/SRR, derapaje editoriale, nepotism sau prosta gestionare a resurselor. Nici mediile publice, nici clasa politică nu au avut inițiative consistente în acest sens, singurele demersuri fiind inițiate de societatea civilă, iar acestea au fost mai degrabă ignorate de ceilalți stakeholderi. Astfel de dezbateri ar putea contribui la implicarea diversilor actori din societate și ar putea aduce televiziunea publică mai aproape de cetățean.

Lipsa acestei dezbateri a afectat direct buna funcționare a TVR, prin faptul că nimeni nu a reușit fixarea unor repere privind așteptările pe care le avem din partea mediilor publice, nici în rândul publicului, nici al politicienilor și nici printre salariații TVR și SRR.

Nu poate fi ignorat nici interesul vizibil al unor medii private de a decredibiliza televiziunea publică, în primul rând din rațiuni comerciale. Folosind populist teme serioase, media privată a încercat și, deseori, a reușit să compromită dezbateră publică responsabilă a unor subiecte

precum finanțarea serviciilor publice, publicitatea la radioul și televiziunea publice, taxa radio-TV, contribuind la subminarea ideii de media ca serviciu public.

Misiunea publică este puțin cunoscută, dezbătută și promovată în interiorul instituției, iar acest lucru împiedică formarea unei culturi instituționale în jurul unui set de valori care să fie translatate în standarde de performanță editorială pe baza cărora să poată fi evaluată obiectiv prestația anuală a TVR, în contrast cu modul absolut discreționar în care sunt evaluate și votate rapoartele anuale ale TVR în prezent de către Parlament.

Misiunea serviciilor publice reprezintă un subiect controversat pretutindeni. La nivel european viitorul serviciilor publice de media se află în discuție, multe televiziuni publice parcurgând experiențe similare cu cea a TVR din ultimii ani, în contextul unei piețe extrem de dinamice, în care tehnologia avansează mult mai rapid decât posibilitatea de adaptare a mediilor publice și a cadrului normativ. Scad interesul și finanțarea pentru serviciile publice de media, acestea riscând să devină victime ale actualei tendințe generale de abandonare a modelului social european, în contextul dificultăților economice și a presiunii venite din zona concurenței comerciale.

Într-un context în care spațiul public de dezbateră devine tot mai fragmentat, ca urmare a nișării canalelor de comunicare, iar dezbateră publică este semnificativ influențată de interesele finanțatorilor de presă, mediile publice au oportunitatea de a deveni platforme de comunicare pentru dezbateri de interes public pe teme mai greu de acoperit de mediile private. Unul din rolurile fundamentale ale serviciilor publice de media constă în inițierea și moderarea unor dezbateri între diverse inițiative civice și autorități, dezbateri care aduc instituției prestigiu, încredere și credibilitate. Din păcate, TVR nu dă semne a înțelege și a-și asuma hotărât acest rol, pierzând șansa câștigării încrederii și a unei zone de public care îi poate asigura inclusiv o mai bună poziționare economică. Există însă speranță. În ultimii ani, TVR a intervenit, ocazional, asupra unor teme pe care mediile private le-au tratat mai degrabă partizan și dezechilibrat.

În ciuda pierderii dramatice de audiență și de credibilitate, TVR și-a păstrat valoarea de simbol al presei libere, dovadă că participanții la mișcările de protest din ultimii ani și-au îndreptat mesajele tot spre televiziunea publică, demonstrând că există încă un orizont de așteptări din partea publicului pe care instituția nu-l întâmpină și nu reușește să-l satisfacă, dar care constituie un capital latent al său.

Independența instituției

Televiziunea publică se circumscrie cutumei de funcționare a instituțiilor publice din România, adică se află sub control politic. Din cercetarea desfășurată pentru prezentul studiu rezultă că politizarea rămâne sursa principală a decredibilizării televiziunii publice. Modul de numire a membrilor Consiliului de Administrație (CA) reprezintă pârgă elementară prin care se exercită acest control. Prin lege, forțele politice din Parlament își numesc reprezentanții în CA, iar aceștia se simt apoi datori să reprezinte interesele celor care i-au pus în funcție. Schimbarea puterii aduce invariabil schimbarea conducerii și rotirea cadrelor la butoanele instituției. Numiți politic, adeseori fără competențele necesare, unii dintre membrii consiliului dau dovadă de servilism față de mediul politic și de oportunism, atunci când interesul politic o cere. Atunci când se află în opoziție, politicianul român reclamă politizarea instituției și devine avocatul unor servicii publice independente. Când îi vine rândul la putere, apelează la aceleași practici pe care le condamna anterior, într-un nesfârșit ciclu de abuzare a mediilor publice.

Fiind instituție publică, SRTV ar trebui să răspundă unui control public. Însă, controlul parlamentar nu funcționează. Parlamentarii nu au reacție la situațiile grave semnalate în TVR și SRR, nu răspund sesizărilor societății sau ale salariaților celor două instituții, iar dezbateră rapoartelor de activitate reprezintă o simplă formalitate, indiferent de sensul votului, de aprobare sau respingere. Singurul „control” exercitat este cel al majorității parlamentare, care

îndeplinește cuminte ordinele liderilor politici privind respingerea raportului anual prezentat de conducerea TVR, atunci când la vârful politic se ia decizia schimbării echipei din fruntea televiziunii publice. Cum controlul instituțional nu funcționează, el este substituit printr-un control informal, subteran - ceea ce numim controlul politic.

Legea de funcționare a serviciilor publice de radio și televiziune (legea nr. 41/1994)

Legea de funcționare este indicată de mulți respondenți drept una dintre principalele cauze ale proastei funcționări a televiziunii publice. Aceasta este criticată pentru că lasă instituția la cheremul politicului, nu asigură un mecanism de finanțare sustenabil, nu dispune de criterii de selecție a membrilor CA sau de evaluare a performanței instituției și a angajaților săi. Nici statutul juridic al radioului și televiziunii publice nu este reglementat în mod clar de legea de funcționare. Nivelul taxei este apreciat ca fiind prea mic de majoritatea celor care s-au pronunțat, în cercetarea noastră, pe acest subiect și a fost indicat drept una dintre principalele pârghii prin care mediul politic ține instituția dependentă de voința și interesele sale.

Mass-media, societatea civilă și, foarte rar, voci din mediul politic au cerut insistent în ultimii 10 ani modificarea legii de funcționare, dar demersurile lor au rămas fără rezultat în legislativ. Principala cauză a acestui imobilism legislativ este lipsa voinței politice. Întreg spectrul politic a lăsat impresia că este mai degrabă mulțumit cu actualul sistem care oferă, succesiv, grupărilor care preiau puterea politică, șansa de a câștiga controlul celor două instituții.

Un rezultat al bătăliei constante pentru controlul politic al TVR este schimbarea conducerii - Consiliul de Administrație (CA), președinte-director general (PDG), Comitetul Director (CD) - și a altor posturi-cheie din instituție, cum este cea de director al Știrilor, cu cel puțin aceeași frecvență cu care se schimbă guvernele. De altfel, puțini dintre conducătorii TVR reușesc să prindă mandate de patru ani și trebuie să părăsească fotoliul de PDG după doi ani sau chiar mai puțin. Niciunul dintre CA-urile de după 2000 nu și-a dus mandatul la bun sfârșit.

Asta înseamnă că pur și simplu nu există destul timp pentru aplicarea unei strategii coerente. Noul președinte, odată numit, își aduce proprii oameni, încearcă să impună o strategie, dar este în permanență cu sabia lui Damocles deasupra capului. Și, chiar dacă mulți dintre managerii de mijloc rămân în funcție indiferent de formula Consiliului de Administrație sau culoarea politică a PDG-ului, schimbarea conducerii de vârf a instituției provoacă de fiecare dată un tsunami care dărâmă ierarhii, anulează proiecte și întrerupe strategii.

Legea facilitează această practică deoarece nu prevede criterii de evaluare a performanței. Respectarea misiunii nu este un criteriu de evaluare a performanței instituționale, iar calitatea ofertei editoriale este rareori dezbătută atunci când se votează rapoartele anuale de activitate.

În același timp, lipsa criteriilor de evaluare afectează direct și politica de programe a televiziunii publice, prin confuzia generată în cadrul corpului editorial cu privire la misiunea și valorile instituției sau așteptările editoriale.

Consiliul de Administrație nu își îndeplinește funcția de control, iar una dintre cauze este caracterul defectuos al modului în care Legea de funcționare definește atribuțiile celor trei structuri de conducere (CA, PDG, CD). Există o serie de redundanțe în privința rolurilor celor trei paliere ierarhice, iar situația cea mai flagrantă este cea a cumulului funcției de președinte al Consiliului de administrație cu cea de director general - adică șef al Comitetului Director. Consiliul de Administrație ar trebui să verifice și să controleze activitatea Comitetului Director, dar ambele structuri sunt conduse de aceeași persoană, astfel încât președintele Consiliului de Administrație îl controlează pe directorul general. PDG funcționează ca o curea de legătură între CD și CA și poate deveni părtașul unor aranjamente instrumentate de diverse grupuri de interese din interiorul TVR. Această situație e generată de însăși existența acestui cumul de funcții care slăbește atribuțiile de control și favorizează implicarea președintelui în

aranjamentele grupurilor de interese din interiorul instituției. În rândul multor angajați din TVR există percepția că jocurile sunt făcute de CD, iar CA nu reușește să își exercite atribuțiile de control, situație la care contribuie decisiv existența funcției hibrid de președinte-director general.

Independența editorială

În contextul unei percepții publice în care politizarea TVR funcționează ca o axiomă, intensitatea presiunilor politice asupra producătorilor de conținut din televiziunea publică este dificil de cuantificat. Comportamentul editorial al instituției, mai ales în anumite momente cheie, oferă suficiente dovezi pentru a identifica existența unor presiuni politice și a unor acte de obediență față de putere ce pot fi rezultatul unei culturi profesionale tarate. În același timp, găsim cel puțin la fel de multe exemple de verticalitate editorială din partea TVR. Răspunsurile celor intervievați pentru acest studiu, actuali și foști angajați sau colaboratori ai televiziunii publice, susțin ambele variante: presiune interne și externe pe de o parte, acte de independență jurnalistică pe de alta. În ciuda derapajelor, multe voci din interiorul instituției apreciază tocmai independența editorială de care se bucură și pe care susțin că nu ar fi avut-o în media privată – un răspuns întâlnit frecvent la întrebarea legată de cele trei motive pentru care au ales să lucreze în TVR.

Rezultă imaginea unui organism bipolar, în care manifestări clare de înregimentare coexistă cu acte de independență editorială.

În ultimii ani, odată cu diversificarea și atomizarea pieței de televiziune, în care agenda politică este puternic influențată de televiziunile de știri apropiate actorilor politici, relevanța TVR s-a diminuat semnificativ. Unii jurnaliști consideră că instituția devine tot mai mult un partener comod al mediului politic. Spre deosebire de începuturile anilor '90, TVR nu mai are rolul de a servi puterea atacând adversarii politici, ci de a nu deranja puterea, spun aceștia. Prăbușit pe piața media, TVR a devenit irelevant pentru cel mai influent stakeholder al televiziunii publice, adică mediul politic, conform declarațiilor ultimului PDG, Stelian Tănase¹ (la momentul publicării acestui studiu, în fruntea postului public se află o conducere interimară).

Ca efect al prelungitelor intervenții politice, televiziunea publică a dezvoltat o cultură instituțională adânc înrădăcinată a obedienței față de putere și față de mediul politic, în general. Asumarea deschisă a protejării independenței editoriale a rămas un comportament izolat, întâlnit îndeobște la jurnaliștii fără funcții de conducere.

Intervenția politicului nu se exercită neapărat prin presiuni brutale, explică mai mulți jurnaliști. Cei interesați să influențeze conținutul programelor apelează la persoane din TVR dispuse să se încline în fața puterii politice. Pentru evitarea tensiunilor și rezolvarea eficientă a comenzilor politice, responsabilii redacției preferă să lucreze cu oamenii aduși de ei sau cu cei care se conformează orientării politice dictate de la vârf. De aceea sunt extrem de rare situațiile în care în programele de știri ale TVR să fie identificate și reclamate fapte clare de cenzură. Din interviurile realizate pentru această cercetare reiese că angajaților nu li se cere să facă lucruri împotriva voinței și principiilor lor pentru că ei sunt aleși dintre cei care, de obicei, nu se împotrivesc. Dacă ești identificat că ai opinii diferite de cele agreeate, ești marginalizat, trecut pe linie moartă ori primești lucrări fără încărcătură și miză politică, la ore și pe canale cu audiență foarte scăzută.

Dacă incidența cenzurii este scăzută, autocenzura pare să fie regula. Jurnaliștii se lovesc în mod curent de problema subiectelor neconvenabile pe care conducerea încearcă să le evite pentru că sunt subiecte care pot deranja puterea politică.

Aceasta reiese și din notele pe care intervievații le-au dat pentru nivelul cenzurii din TVR,

¹ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Mădălina Cerban, Mediafax, 20.07.2014

acesta fiind relativ mic (4 pe o scară de la 0 la 10), O parte a celor intervievați a simțit nevoia să dea o notă separată cenzurii practicate la Știri, unde scorul se duce peste 7. Aproape toți cei intervievați au spus că autocenzura este un fenomen mai puternic decât cenzura; scorul mediu la autocenzură este 6,25.

Paradoxal, majoritatea celor intervievați invocă libertatea editorială ca principală motivație a alegerii de a lucra sau de a rămâne în TVR, în pofida percepției publice că instituția e aservită intereselor politice. Mulți jurnaliști spun chiar ei că influența politicului reprezintă cea mai mare problemă pentru televiziunea publică, însă majoritatea pare să prefere situația din TVR celei din audiovizualul privat.

Mecanisme de protecție a drepturilor jurnaliștilor

Răspunsurile angajaților TVR la întrebările ActiveWatch fac adeseori referire la mecanismele interne care protejează dreptul la liberă exprimare (Statutul Jurnalistului, Comisia de Etică și Arbitraj, Contractul Colectiv de Muncă) și care nu se regăsesc sau nu funcționează în mediul privat. Chiar dacă nu neagă existența presiunilor editoriale, respondenții susțin că pot lupta cu ele și chiar învinge, dacă există voință și determinare. Cu alte cuvinte, în TVR independența editorială nu este garantată, dar se poate câștiga, inclusiv prin apelul la documentele interne de autoreglementare.

De asemenea, aceste documente, alături de legea avertizorului public de integritate, oferă protecție acelor salariați care expun diverse nereguli din instituție. De-a lungul anilor, au existat o serie de ieșiri publice ale unor salariați, colaboratori sau chiar membri ai CA în care aceștia expuneau abuzuri ale conducerii instituției, inclusiv acte de cenzură, criticau deciziile administrative sau atrăgeau atenția asupra unor fapte suspecte de corupție. Din păcate, astfel de situații sunt destul de rare în raport cu gravitatea problemelor cu care se confruntă instituția și arată că nici aceste mecanisme care protejează avertizorii de integritate nu reușesc să dezmoștească duhul blazării, al neputinței și al supunerii care domnește peste televiziunea publică.

Activitatea Comisiei de Etică și Arbitraj (CEA) este la rândul ei afectată de problemele structurale ale TVR: conflictele interne, instabilitatea administrativă, neîncrederea ce domină relațiile dintre membrii săi, suspiciunile privind conflictul de interese. Evoluția comisiei a fost fluctuantă, depinzând în mare măsură de componența sa și de interesul conducerii de a îi permite să funcționeze independent. Conducerea TVR a avut dintotdeauna interesul de a controla deciziile Comisiei, iar când nu a reușit să o facă le-a ignorat pur și simplu. La un moment dat, reprezentantul Consiliului de Administrație era tocmai președintele comisiei CEA. În ultimii ani, CEA a fost autonomă și funcțională. Adeseori, comisia a exprimat opinii în răspăr cu deciziile forurilor de conducere (CA și CD), inclusiv în jurul unor momente delicate, cum s-a întâmplat în timpul procesului de restructurare din 2012 sau în cazul deciziei de a interzice candidaturile celor din afara instituției pentru locurile din Consiliul de Administrație.

Există o situație paradoxală: Comisia de etică și arbitraj, instituția cu atribuții și competență în zona editorială - nu poate sancționa abaterile profesionale. În schimb, abaterile pot fi sancționate de departamentul juridic, același departament care nu oferă asistență juridică jurnaliștilor acționați în instanță sau consultantă celor care fac investigații. Departamentul juridic a sancționat membri ai corpului editorial în urma unor sancțiuni ale CNA împotriva SRTV.

În schimb, instituția ombudsmanului este cvasi-necunoscută și nefuncțională. Disprețul și lipsa de interes pentru acest mecanism de autoreglaj instituțional au caracterizat comportamentul conducerilor TVR. Unii intervievați care au deținut funcții de conducere nu cunosc nimic despre rolul sau funcționarea serviciului de ombudsman.

(In)existența sau nefuncționarea ombudsmanului și ignorarea deciziilor CEA de către organismele de conducere, practici moștenite de la o administrație la alta, demonstrează lipsa de interes

a conducerilor TVR pentru crearea unor mecanisme instituționale de autocontrol, funcționale. Conducerile au preferat soluții de moment, cârpele arbitrare, uneori abuzive, care au contribuit la perpetuarea unor practici dăunătoare instituției. Doar două administrații au încercat într-o anumită măsură să testeze funcționarea acestui organism și să informeze salariații asupra existenței și rolului acestuia.

Lipsa de credibilitate a televiziunii publice. Prăbușirea audiențelor

Strategia editorială haotică determinată de instabilitatea administrativă a compromis misiunea publică, fiind una din cauzele audiențelor infime ale TVR.

Nu există o strategie editorială asumată și nici nu are cum să existe, din moment ce administrația se schimbă o dată la 2 ani sau chiar mai des. Din grile aproape au dispărut reportajul și investigația, care au fost înlocuite de dezbateri, adică o ofertă similară cu cea a concurenței private.

În schimb, TVR a investit insistent în programe de divertisment, chiar și în perioada ce a urmat restructurării. Programele de divertisment sunt cele mai costisitoare și cel mai adesea arătate cu degetul atunci când vine vorba de contracte sau cheltuieli nejustificate și exagerate.

În loc să-și asume un rol de trendsetter în piață, să impună standarde și să inoveze, susținând emisiuni creative în zone de care concurența comercială se ferește, TVR a ales frecvent să intre în siajul editorial al televiziunilor private. Apreciem că și această soluție editorială de minimă rezistență este efectul unei culturi instituționale rigide, prăfuite și a instabilității administrative.

Probleme financiare

TVR avea datorii totale de peste 150 milioane de euro la începutul anului 2016, din care peste 100 milioane către bugetul de stat. În mediul politic se discută tot mai intens despre insolvență, iar managementul TVR a tras în 2015 și 2016 semnale repetate de alarmă privind intrarea în incapacitate de plată.

Angajații identifică lipsurile financiare drept o problemă majoră, pe același nivel cu politizarea instituției. De altfel, unii leagă situația financiară precară a TVR de controlul politic asupra instituției. În acest context, taxa TV sau, mai degrabă, nivelul prea scăzut al acesteia reprezintă subiectul preferat al multora dintre cei intervievați de autorii acestei cercetări. Alții susțin că problemele financiare au fost provocate de lipsa de management strategic de-a lungul timpului - ceea ce, după cum se vede mai sus, poate fi pus tot pe seama lipsei de continuitate ce rezultă din înlocuirile dese ale administrației odată cu schimbarea direcției politice la nivel guvernamental. Fiecare PDG acuză conducătorul de la care a preluat instituția pentru situația financiară moștenită: Giurgiu pe Nicolau, Sassu pe Giurgiu, Lăzescu pe Sassu etc.

Este interesant să constatăm că există o diferență majoră între percepția externă asupra modului de finanțare a televiziunii publice și felul în care văd aceeași problemă oamenii din interiorul TVR - sau măcar o mare parte a acestora. TVR a fost adesea criticată pentru faptul că beneficiază de trei surse de finanțare: taxa TV, alocări de la buget și publicitate (ceea ce reprezintă, în opinia unora, o formă de concurență neloială cu televiziunile private). TVR ca instituție, pe de altă parte, argumentează că taxa de 4 lei de familie lunar este cea mai mică din Europa, că este singura televiziune din România care nu poate deduce TVA-ul aferent programelor achiziționate, că 90% din fondurile de la buget merg către Societatea Națională de Radiocomunicații pentru întreținerea releelor și a circuitelor audio-video, că televiziunea publică se supune unor restricții în difuzarea de publicitate și că oricum cedează 15% din banii pe reclame Consiliului Național al Cinematografiei.

Resurse umane

Un lucru pe care îl tot auzi de la angajați din diverse departamente ale TVR este acela că există oameni care își iau banii fără să facă nimic. Cei mai mulți sunt de acord (sau, cel puțin, erau la momentul concedierilor masive inițiate de Claudiu Săftoiu) că schema de personal a televiziunii publice e supradimensionată. Alții apreciază că numărul angajaților nu ar fi fost principala problemă, ci felul în care erau structurați pe departamente. Mulți insideri consideră că TVR are o schemă de personal dezzechilibrată, cu prea mulți oameni în anumite departamente și prea puțini în altele, ceea ce denotă organizare ineficientă și incapacitate de adaptare și evoluție instituțională.

Opiniile privind dimensionarea redacțiilor nu întrunesc unanimitate între jurnaliștii din TVR. Cei care sunt de părere că zona editorială e mai degrabă subdimensionată, mai ales în raport cu alte departamente din TVR, sunt ceva mai mulți decât cei care cred că și acolo sunt prea mulți oameni. Angajații care nu fac parte din corpul editorial susțin că există prea mulți ziarști în instituție. Un director de imagine, spre exemplu, e de părere că schema de personal e supradimensionată – „mai ales în zona editorială”.

Fără excepție, toți jurnaliștii de la Știri intervievați pentru acest studiu, inclusiv actuali sau foști conducători ai direcției, vorbesc despre un mod de lucru profund influențat de valurile succesive de angajări și numiri care se produc odată cu fiecare schimbare de mandat politic la vârful televiziunii publice. Repetată în mod independent de fiecare dintre insiderii redacției și de alți angajați sau colaboratori ai TVR, teoria „straturilor” se referă la faptul că jurnaliștii de la Știri sunt veniți în valuri, în diverse perioade istorice care coincid cu schimbările de regim politic. Cu alte cuvinte, fiecare nou PDG schimbă conducerea Știrilor, iar aceasta face angajări și numiri conforme propriei politici editoriale. Fiecare grup de angajați își păstrează, de-a lungul succesivelor epoci politice, o identitate legată de momentul intrării în TVR – în interiorul direcției se știe când și cum a venit fiecare jurnalist și din ce parte politică se „trage”.

Cvasitotalitatea opiniilor exprimate de respondenți în interviurile pentru acest studiu și de alți salariați TVR în spațiul public a susținut necesitatea procesului de restructurare. Chiar și sindicatele au susținut deschis nevoia reducerii personalului, însă au criticat modalitatea în care a fost aplicată această măsură în anul 2012.²

Este dificil să discuți cu angajați ai TVR despre problemele instituției fără să apară chestiunea nepotismului. Unii angajați consideră că nepotismul e unul dintre fenomenele cele mai grave din instituție. Am inclus în chestionar și o întrebare care cere angajaților și colaboratorilor să se pronunțe în legătură cu veridicitatea zvonurilor privind nepotismul din TVR. În mod copleșitor, răspunsul este: „Nepotism există”. Problema, spune un fost manager de departament din televiziunea publică, nu este neapărat că există nepotism, ci că în TVR acesta duce adesea la conflict de interese.

Instituția este închisă, oamenii buni din afară intră greu (sunt preferați colaboratorii aduși de fiecare nouă conducere pe criterii mai degrabă politice sau legate de interese de grup decât în beneficiul instituției), iar colectivul și administrația manifestă reticență în a accepta prezențe noi.

Drepturi salariale

Din perspectiva drepturilor salariale, angajații TVR par a fi privilegiați în raport cu colegii din mediul privat. Televiziunea publică respectă, în general, prevederile Codului muncii. Există un Contract colectiv de muncă (CCM) pe instituție, care include clauzele Contractului colectiv de muncă la nivel de ramură. Salariații apreciază acest lucru, mai ales când se raportează

² „INTERVIU EXCLUSIV. Sorin Rada: „Singura legătură a lui Săftoiu cu televiziunea este că, atunci când se duce acasă, dă drumul la televizor”, de Silviu Sergiu, Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 04.02.2013

la situația din mediul privat. Managementul consideră aceste drepturi salariale responsabile măcar în parte pentru criza financiară a instituției, cât și pentru dificultatea de a iniția și duce la capăt un proces de reformă și restructurare.

Majoritatea celor intervievați răspund că-și cunosc drepturile și spun că acestea le sunt protejate, dar nu prea fac apel la prevederile CCM pentru a și le apăra sau revendica, în ton cu bine înrădăcinata cultură a pasivității ce domină instituția. Este o atitudine generată fie de comoditate, fie de teama de a nu deranja. Mulți așteaptă ca alte organisme – în speță, sindicatele – să le rezolve problemele de natură salarială, fără însă să-și asume responsabilitățile aferente, cum ar fi înscrierea într-unul dintre sindicate.

În instituție există o mișcare sindicală destul de dinamică, chiar dacă forța și eficiența sindicatelor nu sunt întotdeauna apreciate pozitiv de respondenți. Unii deplâng vremurile de glorie de acum mai mulți ani, când sindicatele păreau să aibă un cuvânt mai greu de spus.

Atmosfera instituțională

Instabilitatea care afectează permanent instituția și-a pus amprenta și asupra relațiilor dintre jurnaliști, generând frustrări și neîncredere între aceștia, anihilând spiritul de echipă, divizând redacțiile în diferite tabere. Această cultură instituțională contaminată de neîncredere a dus, în timp, la starea actuală de fragmentare, resemnare, apatie și lipsă de inițiativă, în care fiecare așteaptă ca alții să facă ceva (spre exemplu, sindicatele sau ONG-urile). Dovadă este lipsa unor structuri sindicale sau profesionale reprezentative, care să aibă credibilitate și sprijin în rândul salariaților, inexistența unor inițiative comune solide în apărarea propriilor drepturi sau interese profesionale, precum și lipsa solidarității cu cei care sunt victime ale unor abuzuri.

În redacții, relațiile de muncă sunt adeseori construite pe simpatii personale sau pe afinități politice, nu pe baza unor criterii sau interese profesionale. Invidia ia locul unei necesare concurențe profesionale în lipsa unei culturi instituționale care să încurajeze competiția pe criterii obiective referitoare la atribuțiile de serviciu. Mulți vorbesc despre o atmosferă negativă, îmbâcsită de un sistem de relații ce descurajează performanța, strivește spiritul de inițiativă și cultivă neîncrederea. În schimb, sistemul favorizează nepotismul și servilismul, conduce la o blazare aproape generalizată și produce rezistență la schimbare.

Relațiile jurnaliștilor cu managementul sunt adesea dominate de teamă, obediență, chiar lașitate. Aceste atitudini nu fac decât să imite comportamentele persoanelor din conducere față de mediul politic, care se transmit de sus în jos, infestând astfel instituția cu virusul pasivității. Relațiile depind foarte mult de simpatiile personale și nu există o practică a sancționării pentru abateri profesionale sau pentru acte de indisciplină.

Mândria de a lucra în TVR?

În paralel cu lunga listă de nemulțumiri, se poate observa că mândria instituțională, care se manifestă în mod clar în discursul multora dintre angajații TVR, este insuficient cultivată și valorificată. Răspunsurile pe care angajații intervievați pentru acest studiu le-au dat la întrebările legate de misiunea publică a postului public de televiziune și celor care chestionau motivele pentru care lucrează în TVR demonstrează un atașament considerabil al salariaților față de misiunea publică a instituției. Totodată, ei apreciază profilul editorial al TVR precum și raporturile jurnaliștilor cu managementul ceea ce îi distinge de politicile de resurse umane de la televiziunile comerciale. Din păcate, acest capital de încredere și motivație individuală este permanent erodat de rutina cotidiană, de numeroasele disfuncții instituționale și, mai ales, de incompetența managerială.

Personalul TVR, cu precădere cel din departamentele editoriale, exprimă o perspectivă mai degrabă pozitivă asupra realităților instituționale. Deși recunosc gravitatea situației din

Televiziunea Română, cei mai mulți dintre respondenți spun că preferă această instituție concurenței private. Ei consideră că la posturile private jurnalistul este expus unor compromisuri profesionale și morale mult mai mari. E adevărat, perspectiva pare a se fi deteriorat în ultimii ani (interviurile au fost realizate începând cu anul 2012).

Dincolo de aspectele pozitive subliniate mai sus de respondenți, multe voci reclamă proasta funcționare a instituției. Sunt salariați care acuză corupția, stagnarea și managementul defectuos că le-au înăbușit idealurile și proiectele profesionale.

Lipsa unei culturi organizaționale care să promoveze competența și calitatea, mentalitatea învechită sau lipsa unor măsuri de motivare a personalului - precum transparența mecanismelor de promovare, de angajare ori de acordare a unor beneficii - apar în răspunsurile multora dintre cunoscătorii nemijlociți ai situației din televiziunea publică.

Comunicarea internă

În unanimitate, răspunsurile celor chestionați pentru acest raport acuză proasta comunicare instituțională. Respondenții afirmă că nu există nicio strategie de comunicare în interiorul instituției, iar comunicarea este una ierarhică, verticală, întotdeauna de sus în jos. Decizii strategice importante se iau fără comunicare internă. Nu există mecanisme de consultare internă, în condițiile în care strategiile editoriale și grilele nu sunt discutate cu profesioniștii. Aceste deficiențe grave de comunicare internă afectează direct încrederea în actul de management, performanța editorială și eficiența managerială.

Problemele de comunicare se regăsesc nu numai în interiorul diverselor structuri din TVR, ci și între acestea. Comunicarea e greoaie între departamente sau între canale și de multe ori dependentă de bunul plac al unora dintre salariați, adeseori mânați de alte interese decât buna funcționare a instituției.

Comunicarea este deficitară inclusiv la nivelul structurilor de conducere; membrii Consiliului de Administrație nu sunt informați cu privire la agenda ședințelor, astfel încât decizii importante pot fi luate în necunoștință de cauză.

Inexistența unor astfel de proceduri instituționale de comunicare afectează negativ producția editorială, deoarece nu există criterii de decizie și evaluare editorială. Respondenții declară că lipsesc proceduri minimale, cum ar fi comunicarea scrisă a deciziilor manageriale, ceea ce „duce la confuzii și conflicte între executanți”, după cum remarcă cineva. Situația generează adeseori frustrări în rândul realizatorilor ale căror emisiuni sunt eliminate din grilă fără să li se fi comunicat motivele acestor decizii. Din cauza proastei comunicări, salariații percep uneori aceste decizii ca fiind generate de rațiuni personale sau conjuncturale.

Zvonurile iau locul informațiilor oficiale, umplând golul lăsat de lipsa acestor mecanisme de comunicare instituțională. Deficitul de comunicare internă este compensat de diverse instrumente sau canale informale, de la zvonistică la dezbaterile problemelor TVR în spațiul oferit de blogul unui fost salariat TVR³. Blogul său pare a fi cel mai eficient și utilizat instrument de comunicare între salariații TVR, iar problemele instituției se dezbate astfel în public, nu într-un cadru instituțional.

Relația TVR cu publicul

Relația TVR cu publicul pare cvasi-inexistentă, acesta fiind ignorat în beneficiul principalului stakeholder al conducerilor de până acum - mediul politic. Conducerea televiziunii a fost preocupată mai degrabă de relația cu mediul politic, la care s-a raportat ca public țintă al activității sale, decât de cea cu publicul pe care trebuie să îl servească. TVR nu a reușit să se

³ Damov.ro, aparținând lui Stelian Damov

adapteze transformărilor pieței din ultimii 20 de ani. În schimb, a rămas fixată în ideea unui public-captiv al TVR, așa cum a fost de fapt, din cauza lipsei alternativei, până la momentul apariției televiziunilor private. Această situație a contribuit la audiențele dezastruoase din prezent. Firească, așteptările pe care le are publicul de la televiziunea publică sunt mai mari decât în privința posturilor private, din moment ce plătește pentru funcționarea instituției.

Opinia că TVR are o imagine proastă este unanimă printre cei intervievați. Ei realizează că televiziunea publică suferă grav în privința a ceea ce reprezintă, poate, cel mai important capital al serviciilor publice de media - încrederea publicului. În răspunsuri, angajații se plâng adesea de faptul că instituția este decredibilizată, că publicul nu înțelege rostul televiziunii publice și contestă legitimitatea taxei TV.

Printre cauzele proastei comunicări se află imobilitatea instituțională, lipsa creativității și amortirea spiritului de inițiativă, coroborate cu lipsa preocupării pentru cunoașterea publicului și pentru comunicarea cu el. Comunicarea publică a instituției este mereu reactivă, defensivă, conflictuală. Instituția nu a avut o strategie de comunicare cu publicul, nu există o politică de comunicare cu jurnaliștii de media, nu sunt promovate emisiunile-fanion ale canalelor TVR, nu există un serviciu de preluare a reacțiilor publicului. Respondenții susțin că nu există instrumente de cercetare a așteptărilor publicului, nu există mecanisme de feedback din partea acestuia, iar serviciul de Ombudsman nu funcționează. Strategiile de programe și grilele nu sunt construite în funcție de public și nu țin cont de profilul publicului țintă. Datele statistice despre public nu sunt folosite pentru a fundamenta decizia editoriale nici atunci când ele sunt disponibile.

Din cauza comunicării dezastruoase, TVR iese prost chiar și atunci când marchează performanțe editoriale reușite. Astfel de lucruri fac ca imaginea televiziunii publice să fie adeseori chiar mai proastă decât realitatea instituțională. TVR este „perceput mai prost decât ar fi trebuit”, spune unul dintre respondenți.

Paradoxal, un sondaj de opinie realizat în 2011 arăta un nivel surprinzător de ridicat de încredere în Televiziunea Română (65% dintre români). TVR, însă, nu a reușit, până în prezent, să transforme acest capital de încredere în audiențe relevante pe piață. De altfel, este relevant în acest sens că în sondajul amintit TVR s-a plasat, în percepția publicului, pe primul loc la obiectivitate și respectarea agendei cetățeanului, însă a fost depășit la capitolele „programe de știri preferate” și „cele mai bune știri”.

Cine e vinovat?

Într-adevăr, așa cum era de așteptat, persoanele din TVR interievate pentru acest studiu susțin în proporție covârșitoare că politicienii sau cadrul legislativ sau parlamentul sunt principalii responsabili pentru situația de vasalitate față de putere, condiție care a dus și la erodarea încrederii populației în televiziunea publică.

Însă, în mod oarecum surprinzător, majoritatea celor intervievați au adăugat că vinovați sunt și actorii din interiorul televiziunii, iar mulți au indicat explicit că răspunderea se împarte în mod egal între mediul politic și cel intern. După factorii politici sau legislativi, cel mai des apar mențiunile privind-i pe șefii și decidenții editoriali din TVR, apoi sunt pomeniți angajații televiziunii ca grup. Într-una dintre viziuni, TVR este prizoniera grupurilor de interese din interiorul instituției, care supraviețuiesc până și valurilor politice ce se succed la conducere. În sfârșit, există angajați care vorbesc de „baroni” ai TVR-ului.

În TVR există câțiva oameni aflați în funcții de management mijlociu care rămân pe poziții indiferent de schimbările de la vârf. Ei controlează în mare măsură modul în care se mișcă lucrurile în instituție. Sunt oameni care au interesul de a păstra status quo-ul, astfel încât se opun schimbărilor și chiar se folosesc de propriile pârghii politice pentru a ține lucrurile pe loc. Foști PDG au făcut referiri explicite chiar în timpul mandatului la „jaful structurat” din TVR de

care nu ar fi străin „middle managementul”. Din păcate, totul s-a oprit la nivel de declarații.

Acești directori eternizați în funcții - explică altcineva - cultivă relații politice care îi ajută să-și mențină puterea. Cu alte cuvinte, controlul nu se exercită doar dinspre lumea politică înspre TVR, ci și dinspre TVR - sau dinspre anumite locuri din Televiziunea Română - înspre mediul politic, cu scopul de a bloca orice idee de reformă a sistemului.

Nepotismul din TVR, legendar în exteriorul televiziunii publice, e confirmat de mulți angajați. Fenomenul este menționat adeseori în interviurile realizate pentru acest studiu, nu doar anecdotic, ci ca reprezentând o problemă majoră pentru instituție. Respondenții îl leagă de cultura instituțională ce descurajează competența și îl menționează adesea în relație cu modul lipsit de transparență în care se fac angajările.

Lipsa unei strategii editoriale, absența procedurilor, a criteriilor clare de performanță și, respectiv, a unor mecanisme de sancționare contribuie la demotivarea profesională a personalului, alimentează suspiciunile privind criteriile de promovare sau de atribuire a spațiului editorial și lasă loc abuzurilor.

Instituția nu și-a definit încă un set de reguli prin care să fie evaluate activitatea editorială, calitatea și succesul programelor transmise. Nu există indicatori de performanță editorială, nu există mecanisme de identificare și sancționare a celor vinovați pentru pedepse aplicate de CNA, iar deciziile Comisiei de Etică și Arbitraj din TVR sunt pur consultative. Există un exces de birocrație în zone unde e nevoie de flexibilitate, dar în zonele unde e nevoie de rigoare și control procedurile lipsesc.

Sanțiunile venite de la CNA nu sunt discutate, iar cei responsabili nu suferă nicio consecință, situație ce încurajează o cultură instituțională a lipsei de răspundere și de autoritate.

Nimeni nu a fost până acum tras la răspundere pe cale administrativă, civilă sau penală pentru situația catastrofală a SRTV, deși unele fapte au fost semnalate inclusiv de către persoane care s-au aflat la conducerea TVR. Cu excepția mandatului lui Stelian Tănase⁴, niciuna din administrațiile din ultimii zece ani nu a demarat investigații și nu a sesizat organele de anchetă în legătură cu acte de corupție sau management abuziv.

Soluții

Intervievații au fost invitați să propună diferite măsuri pentru îmbunătățirea activității televiziunii publice. Listăm aici propunerile lor (ordinea citării nu este relevantă):

1. Măsuri de natură administrativă

- Eliberarea de presiunea politică.
- Modificarea legii de funcționare.
- Schimbarea procedurilor interne de selecție a programelor și introducerea unor indicatori de performanță managerială și editorială.
- Transparentizarea activității.
- Introducerea unui sistem intern de valori.
- Schimbarea aerului prăfuit al instituției printr-o mai bună promovare.
- Pregătirea profesională în regim continuu a personalului și stimularea competiției interne.
- Instituția trebuie să ofere ajutor jurnaliștilor, de la sprijin logistic până la asistență juridică.
- Reducerea personalului.

⁴ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Madalina Cerban, Mediafax, 20.03.2014

- Refacerea spiritului de echipă, afectat de diviziunile interne, de grilele de programe supra-încărcate și de criza de timp generată de aceste grile.

2. Măsuri pentru îmbunătățirea ofertei editoriale

- Televiziunea ar trebui să-și cunoască mai bine publicul, „să urmărească mai atent agenda cetățeanului, să-și consolideze rolul de watchdog”.

- Ofertă informativă relevantă și contextualizată, care să permită TVR să influențeze agenda publică, să-și asume rolul de agenda setter.

- Aerisirea grilelor de programe prin reducerea producției și plasarea accentului pe calitate, nu pe cantitate.

- Reactivarea unor branduri TVR.

- Împrospătare stilistică, debarasarea de stilul lemnos și prăfuit.

- Schimbarea paradigmei editoriale - jurnaliștii să fie instruiți să opereze multimedia. Soluțiile multimedia pot reduce semnificativ costurile și pot să ofere o expunere mai bună instituției.

- Achiziția de producție independentă, externalizarea producției.

- Abandonarea divertismentului costisitor:

3. Schimbarea mentalității

Conducătorii SRTv după 1996

Stere Gulea, PDG, dec.1996-1998

Cristian Hadji Culea, PDG 1998 și iun.2002

Valentin Nicolau, PDG, iul.2002 - iun.2005

Tudor Giurgiu, PDG, iun. 2005-mai 2007

Alexandru Sassu, PDG,iun. 2007-mar.2010

Alexandru Lăzescu, PDG, mai 2010-iun.2012

Radu Călin Cristea, Director general interimar, iun.2013-iul.2013

Claudiu Săftoiu, PDG, iul.2012-dec.2013

Stelian Tănase, PDG, dec.2013-sept.2015

Irina Radu Director General interimar sept. 2015-apr.2016, PDG mai 2016-

I. CONSIDERENTE GENERALE - PRINCIPALELE PROBLEME ALE TVR

Întrebarea „Care sunt cele mai grave probleme ale TVR?” lansată printre *insiderii* din televiziunea publică produce, în mod firesc, răspunsuri diferite. Remarcabil este, însă, cât de tare se aseamănă între ele multe dintre concluziile angajaților mai vechi sau mai noi, actuali sau foști.

Foarte mulți dintre ei se referă la legea de funcționare ca fiind punctul comun de la care pleacă toate celelalte neajunsuri în TVR. Aproape la fel de mulți sunt de părere că starea financiară a instituției este și ea o problemă majoră. TVR-iștii amintesc multe alte lucruri care afectează negativ funcționarea televiziunii. Unele le condiționează pe celelalte. Redăm mai jos cele mai importante probleme ale TVR, așa cum au fost formulate de cei intervievați pentru acest studiu.

„Din lege derivă tot”. (fost șef de departament în TVR)

Legea de funcționare

Actul care stabilește modul de funcționare a televiziunii publice este pus în discuție și în alte capitole ale acestui studiu, astfel că nu vom insista foarte mult aici asupra legii. Două lucruri, ambele legate de legea de funcționare, au revenit obsesiv în răspunsuri: controlul politic și lipsa de continuitate la nivelul managementului de vârf.

„Legea [...] e neactualizată din '94 și e depășită și ineficientă”.
(jurnalist, TVR)

Multe persoane din interiorul TVR percep ca o problemă majoră faptul că partidele politice desemnează cea mai mare parte a membrilor Consiliului de Administrație (CA), ceea ce face ca televiziunea publică să fie vulnerabilă la agenda politică. Adevărata problemă, însă, așa cum punctează unii dintre *insideri*, inclusiv foști conducători ai televiziunii, este volatilitatea *leadership*-ului și în consecință a strategiilor, în condițiile în care orice schimbare de putere aduce după sine schimbarea Consiliului de Administrație și a președintelui-director general (PDG). Adevărata provocare pentru o nouă lege de funcționare, în condițiile în care s-ar menține un algoritm politic în numirea CA-ului, este crearea unui sistem care să garanteze că interesele publicului vin înaintea intereselor partinice.

Raportul Curții de Conturi din 2012⁵ punctează această problemă, constatând că actualul cadru legislativ nu reglementează clar statutul juridic și forma de organizare a TVR și SRR. Acestea nu sunt din punct de vedere legal nici instituții publice, nici societăți comerciale, nici companii naționale, ceea ce înseamnă că utilizarea resurselor financiare nu poate fi efectuată și controlată după niciuna din legile care reglementează cele trei tipuri de organizare menționate mai sus. Curtea de Conturi a semnalat situația aceasta și în rapoartele anuale cu privire la activitatea TVR și a cerut Parlamentului să facă diligențele necesare pentru a pune lucrurile pe făgașul normal.

⁵ Sinteza Raportului de Audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTV, Curtea de Conturi

„Lipsa unui cadru legal și restrictiv și neimpunerea unor indicatori de performanță au creat premisele lipsei de performanță managerială care a condus la situația financiară gravă din prezent”⁶, arată raportul.

Controlul politic asupra TVR

Așa cum se va vedea și din alte capitole, majoritatea angajaților și colaboratorilor de acum sau din anii trecuți ai TVR acuză controlul politic care este de vină, în viziunea celor mai mulți, pentru derapajele de la standardele profesionale și pentru scăderea credibilității televiziunii publice.

Există aproape un consens în rândul celor intervievați pentru acest studiu - ar trebui ca politicul să nu mai joace un rol în numirea Consiliului de Administrație și a președintelui-director general, sau ca numirile politice să aibă o pondere mult mai mică. Cu toate acestea, este dificil să extragi o soluție din discuțiile cu angajații TVR. Implicarea politicului e o problemă, dar nu prea știm cum să o rezolvăm, pare să fie concluzia.

Unii cer implicarea puternică a societății civile, dar își amintesc apoi că și aceasta este marcată de dezbinare și acuze de partizanat. Există și voci care spun cinic că nu există nicio soluție la politizare, precum și voci ce susțin că nici măcar nu e realist să ne gândim la o conducere apolitică pentru TVR.

„Ce înseamnă apolitic?”, se întreabă retoric analistul politic Cristian Ghinea, autor al Media Sustainability Index pentru România⁷. „Cineva trebuie să-i numească pe membrii CA acolo. Bun, faci niște criterii. [...] Până la urmă trebuie să zică unul: eu îl numesc pe Gigel. Și numirea asta e deja politică. Important este cum sunt selectați și dacă sunt persoane credibile. Și ar trebui să ne scandalizăm și să cerem socoteală politicianilor când își trimit PR-iștii de la partid acolo sau își aleg pseudo-independenți servili din interiorul TVR în loc să numească oameni cu prestigiu și coloană vertebrală”. mai spune C. Ghinea.

Organizații precum ActiveWatch sau Centrul pentru Jurnalism Independent au cerut introducerea în lege a unor criterii de competență și compatibilitate pentru membrii Consiliului de Administrație, pentru a preîntâmpina tentațiile mediului politic de a își subordona instituția. Ideea au fost preluată de unii politicieni, precum Raluca Turcan, în proiectele de modificare a legii nr. 41/1994 pe care le-au inițiat după anul 2005. Niciuna din aceste inițiative legislative nu a trecut de votul Parlamentului.

Lipsa de continuitate în management

„Nu știu dacă problema e neapărat că partidele desemnează persoanele din CA, ci că nu există o continuitate și că orice schimbare de putere aduce schimbarea CA”. (jurnalist, TVR)

Un rezultat al bătăliei constante pentru controlul politic al TVR este schimbarea conducerii – Consiliul de Administrație (CA), președinte-director general (PDG), Comitetul Director (CD) – cu cel puțin aceeași frecvență cu care se schimbă guvernele. De obicei, schimbările cuprind și alte posturi-cheie din instituție, cum este cel de director al Știrilor. De altfel, puțini dintre conducătorii TVR reușesc să prindă mandate de patru ani și trebuie să părăsească fotoliul de PDG după doi ani sau chiar mai puțin. Niciunul dintre CA-urile de după 2000 nu și-a dus mandatul la bun sfârșit.

⁶ Ibidem

⁷ Media Sustainability Index

Acest lucru înseamnă, după cum se plâng inclusiv câțiva foști președinți-directori generali cu care am stat de vorbă pentru acest studiu, că pur și simplu nu există destul timp pentru aplicarea unei strategii coerente. Noul președinte, odată numit, își aduce propriii oameni, încearcă să impună o strategie, dar este în permanență cu sabia lui Damocles deasupra capului. Schimbarea de putere sau fie și doar căderea în dizgrația forțelor politice care l-au numit pot aduce (și aduc) respingerea raportului de activitate în parlament și demiterea.

Și, chiar dacă mulți dintre managerii de mijloc rămân în funcție indiferent de formula Consiliului de Administrație sau de culoarea politică a PDG-ului, schimbarea conducerii de vârf a instituției provoacă de fiecare dată un tsunami care dărâmă ierarhii, anulează proiecte și întrerupe strategii.

”La fiecare schimbare de conducere noi semnăm alte contracte de muncă pentru că se fac reorganizări pentru a scăpa de șefii vechi și (pentru a fi instalați) oamenii lor”, povestește un jurnalist din TVR. „Structurile și departamentele se desființează și se reînființează la fiecare mandat, iar noi semnăm convenții prin care suntem reîncadrați pe alte posturi, în alte departamente”, detaliază el.

„Plecarea unui șef parcă restartează instituția”, spune unul dintre realizatorii importanți din TVR. Problema și mai mare, este de părere acesta, e că atunci când se produce schimbarea nimeni nu pare să învețe din greșelile predecesorilor. „Se uită tot ce s-a făcut rău. Așa s-a întâmplat de fiecare dată. Toți au înjurat, politicienii au dat vina unii pe alții, se tot invocă rapoarte ale Curții de Conturi pe care nu le vede nimeni”.

Unul dintre jurnaliștii cu funcție de management editorial în TVR la ora realizării interviului pentru acest studiu subliniază principalul neajuns pe care îl creează instabilitatea și nesiguranța postului: „Nu poți construi strategii cu gândul că peste șase luni nu mai ești”.

De altfel, „lipsa de coerență și de identitate cauzată de schimbările politice și de management din ultimii ani”, după cum se exprimă una dintre jurnalistele binecunoscute ale TVR, este o problemă menționată des de insideri drept una dintre cele mai importante probleme ale instituției. Mulți consideră că această **lipsă de continuitate** e de natură să saboteze chiar și un conducător pus numai pe fapte bune: „Un PDG, oricât de bine intenționat ar fi, nu poate face mai nimic pentru că mandatul lui e limitat și în permanență amenințat de presiunile politice”.

În aceste condiții, nu e de mirare că TVR suferă, așa cum spune unul dintre angajați, de **lipsa unei strategii pe termen lung**.

Iar în timp, se plâng mulți TVR-iști, toată această tevdură la conducerea instituției a condus la **lipsa de credibilitate** și de autoritate a televiziunii publice.

Tot politizarea este cauza unei alte probleme majore identificate de unii TVR-iști, ca și de colaboratori externi ai TVR, prin termeni ca **neprofesionalism, incompetență sau proastă administrare**. Numirile politice au determinat prezența în funcții de top a unor persoane insuficient pregătite și lipsite de competență managerială. Vizat de critici este de obicei CA-ul, dar mulți angajați au în vedere și postul de PDG și Comitetul Director.

Componenta Consiliului de Administrație nu depinde de niciun criteriu de competență, în condițiile în care legea nu conține prevederi în acest sens. Partidele preferă să desemneze drept candidați persoane fidele, ușor manevrabile, a căror primă loialitate va fi, cu rare excepții, partidul, în detrimentul interesului public. Dezvoltarea acestui fenomen la nivelul structurilor de conducere este facilitată de inexistența unor mecanisme de verificare, control și tragere la răspundere a membrilor celor două organisme de conducere (CA și CD) pentru deciziile luate.

Un alt angajat descrie situația prin zicala „peștele de la cap se împute” – neprofesionalismul se transmite de sus în jos, către eșaloanele inferioare.

Unul dintre foștii colaboratori ai TVR, unde a deținut o funcție relativ importantă, povestește că în Consiliul de Administrație erau persoane care nu stăpâneau noțiuni elementare, precum diferența dintre a încasa și a factura. „Și tu iei decizii de zeci de milioane de euro?”

Stenograme ale ședințelor CA, cum este cea a unei ședințe din noiembrie 2011⁸, arată că unor membri le lipsesc noțiuni elementare de management, economie sau drept. Discuțiile despre deficit arată că unii nu cunosc nici măcar cu aproximație nivelul datoriei pe care o înregistra TVR sau confundau datoria cu deficitul bugetar.

Problemele de comunicare instituțională contribuie la această problemă. Lipsesc mecanismele instituționale care să furnizeze informații și expertiză membrilor CA, astfel încât aceștia să își exercite atribuțiile în cunoștință de cauză. Membrii consiliului nu sunt informați în prealabil cu privire la agenda ședințelor, nu primesc o documentație în baza căreia se iau deciziile, nu au la dispoziție un aparat administrativ care să furnizeze expertiză în domeniile de intervenție ale CA. Se ajunge astfel la situația gravă în care membrii CA nu cunosc situația financiară a instituției.

Dincolo de deficiențele instituționale, intervine și responsabilitatea individuală a membrilor CA. Aceștia pot apela la diverse surse din care se pot informa (de exemplu, rapoartele anuale de activitate a TVR sau rapoartele Curții de Conturi), însă modul de desfășurare a ședințelor pare să indice că membrii CA consultă rareori astfel de documente.

Consiliul de Administrație nu își îndeplinește funcția de control

Conducerea instituției este conștientă de ineficiența controlului pe care ar trebui să îl exercite (așa cum reiese și din Hotărârea nr. 106 din august 2012 a Consiliului de Administrație prin care se aprobă programul de redresare a TVR), dar rezistența internă anihilează orice demers reformator. Parlamentul nu a manifestat interes pentru modificarea legii de funcționare în vederea introducerii unor mecanisme legale de sancționare a abuzului, hoției și a managementului neglijent, așa cum solicită și Curtea de Conturi. Legislativul și-a limitat exercitarea atribuțiilor de control la aprobarea sau respingerea rapoartelor anuale de activitate, în funcție de interesele politice de moment. Nu a existat nicio preocupare pentru îndreptarea situației dezastruoase a televiziunii publice, pentru identificarea și tragerea la răspundere a celor responsabili de această stare, costisitoare pentru contribuabili⁹.

Hotărârea nr. 106 din august 2012 a Consiliului de Administrație menționa printre obiectivele principale ale programului de restructurare a TVR „elaborarea unor indicatori de rezultat/performanță asociați obiectivelor specifice și instituirea unui sistem de monitorizare și raportare a performanțelor, pe baza indicatorilor asociați obiectivelor specifice.”¹⁰

Una din cauzele deficiențelor de la vârful instituției este proasta definire prin legea de funcționare a atribuțiilor celor trei structuri de conducere, CA, PDG și CD. Există o serie de redundanțe în privința rolurilor celor trei, iar faptul că legea cumulează rolurile de președinte și director general într-o singură persoană sabotează apriori funcția de control: Consiliul de Administrație ar trebui să verifice și să controleze activitatea Comitetului Director, dar ambele structuri sunt conduse de aceeași persoană. Președintele Consiliului de Administrație se controlează așadar pe sine, pentru că este și director general. PDG-ul este, prin acest cumul de funcții, punctul de legătură dintre CD și CA, ceea ce, pe lângă slăbirea atribuțiilor de control, favorizează implicarea conducătorului instituției în aranjamentele grupurilor de interese din interiorul TVR.

Mulți angajați au percepția că jocurile sunt făcute de CD, iar CA nu reușește să își exercite atribuțiile de control, situație la care contribuie decisiv existența funcției hibrid de președinte-director general.

⁸ „Olguța Vasilescu: TVR a ajuns la datorii de 100 milioane euro. Voi sesiza Curtea de Conturi”, Mediafax, 18.12.2011

⁹ „TVR a terminat 2013 „usor pe plus”, dar cu datorii cumulate de 800 milioane de lei. Stelian Tanase: Am cerut să fim iertați de datoria fiscală”, de C. Ionescu, 5 martie 2014

¹⁰ Hotărârea nr 106 din august 2012 a Consiliului de Administrație (HCA 106/aug 2012)

Percepția este întărită inclusiv de afirmațiile unor foști PDG care acuză managementul de mijloc că face jocurile în TVR.

Niciuna din conducerile TVR nu a încercat să introducă mecanisme de control și sancționare a celor cu funcții executive – nici măcar mandatul Săftoiu, în timpul căruia a fost implementat programul de redresare economică. Au existat și unele tentative de control, cum ar fi decizia CA din noiembrie 2011 prin care s-a hotărât ca toate cheltuielile sub 25.000 de euro să fie aprobate de consiliu, însă în acest caz a fost vorba mai degrabă de un transfer de atribuții ale CD spre CA.

Lipsa controlului și a criteriilor de evaluare a performanței editoriale este marcată și de faptul că deciziile Comisiei de Etică și Arbitraj nu au forță administrativă, ci sunt pur consultative și nu produc efecte.

O întrebare firească rezultă din această stare de fapt: Care este răspunderea managementului executiv? Cine e responsabil pentru deciziile luate și pentru modul în care sunt cheltuiți banii? Rolul Consiliului de Administrație ar trebui să fie axat pe decizii strategice și control, dar CA răspunde doar politic, nu legal, iar Comitetul Director pare a nu răspunde în niciun fel.

Un fost PDG mărturisește că a fost împiedicat să concedieze persoanele corupte, de procedurile legale complicate și de reacția ostilă a unora dintre angajați, și că multe posturi „sunt bătute în cuie, n-ai ce să le faci”. Legislația muncii face ca cei care au contracte individuale să fie foarte greu de dat la o parte. „Nu ai capacitatea de a schimba echipa de management”, explică fostul președinte-director general, care adaugă că oricum ar fi o prostie să schimbi pe toată lumea și că munca de conducere e un proces de negociere cu structuri deja existente. „În anumite zone, dacă-ți ostilizezi instituția, nu poți să faci nimic. [...] Deci la un moment dat trebuie să pleci de la această realitate. Pentru că altfel nu ai pârgii; dincolo de faptul că timpu-i scurt, nu ai pârgii legale ca să-i schimbi, chiar dacă vrei. De exemplu am avut probleme majore în schimbarea unor directori în studiouri teritoriale, care erau de 10-12 ani [în funcție] și erau o adevărată catastrofă, cu presiuni făcute local și așa mai departe. E, în condițiile date, n-am putut să fac nimic. Deși mi se plâneau zeci de oameni de ei, n-ai pârgii legale”.

Probleme financiare

TVR avea datorii totale de peste 150 milioane de euro la începutul anului 2016, din care peste 100 milioane către bugetul de stat.¹¹

Angajații identifică lipsurile financiare drept o problemă majoră, pe același nivel cu politizarea instituției. În acest context, taxa TV sau, mai degrabă, nivelul prea scăzut al acesteia reprezintă marota multora dintre cei intervievați pentru acest studiu.

De altfel, unii leagă situația financiară precară a TVR de controlul politic asupra instituției. „Nu știi de ce e atât de dificil cu colectarea taxei, nu știi de ce nu s-a mărit taxa TV, pentru că ea trebuia mărită demult, dar probabil că atâta timp cât ai o instituție care nu e stăpână financiar pe ea, ea e supusă”, spune un angajat al televiziunii publice. Un altul susține că problemele financiare au fost provocate de lipsa de management strategic de-a lungul timpului – ceea ce, după cum se vede mai sus, poate fi pus tot pe seama lipsei de continuitate ce rezultă din înlocuirile dese ale administrației odată cu schimbarea direcției politice la nivel guvernamental. Fiecare PDG acuză conducătorul de la care a preluat instituția pentru situația financiară moștenită: Giurgiu pe Nicolau, Sassu pe Giurgiu, Lăzescu pe Sassu etc.

Este interesant de constatat diferența între percepția externă asupra modului de finanțare a televiziunii publice și felul în care văd această problemă oamenii din interiorul TVR – sau cel puțin o mare parte a acestora. TVR a fost adesea criticată pentru faptul că beneficiază de trei

¹¹ „Soarta TVR a fost decisa: Insolventa. Procedura ar putea fi demarata in maxim o luna”, de Claudia Pirvoiu, Costin Ionescu, 3.03.2016, HotNews.ro

surse de finanțare: taxa TV, alocări de la buget și publicitate, ceea ce reprezintă, în opinia unora, o formă de concurență neloială cu televiziunile private. TVR ca instituție, pe de altă parte, argumentează că taxa de 4 lei de familie lunar, adică aproximativ 11 euro pe an, este cea mai mică din Europa, că 90% din fondurile de la buget merg către Societatea Națională de Radiocomunicații pentru întreținerea reelelor și a circuitelor audio-video, că televiziunea publică se supune unor restricții în difuzarea de publicitate și că oricum cedează 15% din banii încasați pe reclame Consiliului Național al Cinematografiei (CNC).

Mulți dintre angajați și-au însușit aceste argumente și deplâng nu doar valoarea mică a taxei și modul ineficient în care este colectată, ci și alte neajunsuri. Între acestea se numără faptul că televiziunea nu-și poate decide singură sursele de finanțare ori acela că TVR este singura televiziune din România care nu poate deduce TVA-ul aferent programelor achiziționate. Unii deplâng și contribuția către CNC, precum și reducerea taxei TV de la 4,5 la 4 lei, în 2003. Valoarea sa nu a fost indexată de peste 11 ani în raport cu inflația, deși cheltuielile cu salariile au crescut de aproximativ trei ori. În Serbia, țară nemembră a UE, cu un nivel de trai comparabil cu al României, nivel taxei este de cinci ori mai mare.

Din cifrele prezentate în martie 2014 de Stelian Tănase, care a preluat conducerea televiziunii publice spre sfârșitul lui 2013, rezultă că TVR a intrat pe pierderi în 2006, în mandatul lui Tudor Giurgiu, și a reușit să echilibreze balanța abia în 2013, când Claudiu Săftoiu a suspendat producția și a inițiat concedieri masive. După cum reiese din date, cheltuielile TVR au crescut în 10 ani (2002-2012) de peste trei ori, în timp ce veniturile doar s-au dublat.

- 2002: venituri 257 milioane lei/cheltuieli 232 milioane lei □ + 18 milioane lei (PDG Valentin Nicolau)
- 2005: venituri 447 milioane lei/cheltuieli 415 milioane lei □ + 32 milioane lei (PDG Valentin Nicolau)
- 2006: venituri 505 milioane lei/cheltuieli 522 milioane lei □ - 17 milioane lei (PDG Tudor Giurgiu)
- 2007: venituri 522 milioane lei/cheltuieli 552 milioane lei □ - 29 milioane lei (PDG Tudor Giurgiu - până în luna iunie - Alexandru Sassu din 21 iunie)
- 2008: venituri 568 milioane lei/cheltuieli 621 milioane lei □ - 54 milioane lei (PDG Alexandru Sassu)
- 2009: venituri 572 milioane lei/cheltuieli 620 milioane lei □ - 48 milioane lei (PDG Alexandru Sassu)
- 2010: venituri 571 milioane lei/cheltuieli 733 milioane lei □ - 162 milioane lei (PDG Alexandru Sassu - martie - Alexandru Lăzescu)
- 2011: venituri 583 milioane lei/cheltuieli 735 milioane lei □ - 161 milioane lei (PDG Alexandru Lăzescu)
- 2012: venituri 590 milioane lei/cheltuieli 737 milioane lei □ - 147 milioane lei (PDG Alexandru Lăzescu - 12 iunie, Claudiu Săftoiu - din iulie)
- 2013: venituri 544 milioane lei/cheltuieli 541 milioane lei □ + 2,5 milioane lei (PDG Claudiu Săftoiu - până în noiembrie)¹²

• Pierderi și datorii

În martie 2014, directorul interimar de la acea vreme, Stelian Tănase, spunea că televiziunea publică avea datorii cumulate de 800 de milioane de lei (180 de milioane de euro). Televiziunea încheiase anul 2013 cu venituri de 544 milioane de lei și cheltuieli de 541 de milioane de

¹² „Stelian Tănase a prezentat dezastrul din TVR”, de Lucian Gheorghiu, Cotidianul.ro, 05.03.2014

lei, ceea ce însemna că „TVR a revenit ușor pe plus”. Problemele instituției se datorează în mare parte influențelor politice și legislative, ca și altor „factori externi”. spunea Tănase, care considera că pentru redresarea TVR era nevoie de schimbarea legii de funcționare, indexarea taxei TV și limitarea cheltuielilor. El mai spunea că face presiuni pentru o „amnistie fiscală” pentru că „o televiziune îndatorată e în genunchi”.

ANAF eșalonase în 2012 datoriile fiscale ale TVR pe o perioadă de 7 ani.

• Încasări mici din publicitate

Încasările din reclame ale televiziunii publice s-au diminuat puternic în ultimii ani, în urma crizei financiare, care a afectat și piața de publicitate, precum și din cauza prăbușirii audiențelor. Veniturile din publicitate au scăzut constant, în paralel cu pierderile de audiență. Dacă în anii 2004-2005 TVR primea aproape 20 de milioane de euro din publicitate, în 2014 încasările au fost sub 7 milioane de euro¹³.

Potrivit Curții de Conturi, contractul cu Splendid Media (compania care a vândut spațiul publicitar al TVR între 2005 și 2011) a prejudiciat instituția cu aproximativ 25 de milioane de lei (aproape 6 milioane euro), sume neachitate de Splendid Media și pentru recuperarea cărora televiziunea publică nu a depus niciun efort. TVR a pierdut deja 2.754.000 de lei din sumă pentru că dreptul de acțiune pentru recuperarea unei părți a datoriei s-a prescris¹⁴.

• Alte cauze ale dezastrului financiar

Există **cauze interne și cauze externe** pentru situația financiară dezastruoasă a televiziunii publice. Printre cauzele externe, Raportul de audit al Curții de Conturi¹⁵ din anul 2012 menționează **cadrul legal**, care nu reglementează clar statutul juridic și modul de organizare al televiziunii naționale. Raportul remarcă faptul că TVR nu e nici instituție publică, nici societate comercială, nici regie autonomă, ceea ce înseamnă că utilizarea resurselor financiare nu poate fi urmărită după niciuna dintre legile care reglementează cele trei tipuri de organizare. De asemenea, Curtea de Conturi identifică drept cauză a actualei situații inexistența unor clauze și indicatori de performanță stabiliți prin lege sau prin norme interne.

Alte cauze externe menționate de Curtea de Conturi sunt menținerea unui nivel constant al veniturilor din taxa TV din cauza neindexării acesteia și scăderea veniturilor din publicitate, care s-au micșorat de aproape trei ori între 2006 și 2011.

Raportul de audit al Curții de Conturi identifică și o serie de **cauze interne** pentru situația financiară din TVR:

- Creșterea cheltuielilor cu resursa umană în condițiile reducerii drastice a veniturilor (între 2008 și 2011 a crescut cu 197 numărul de salariați).
- Achiziția de filme, competiții sportive și programe costisitoare (contractele de achiziții de filme semnate în mandatul Nicolau, datorii imense la UEFA și EBU pentru drepturile de difuzare a Ligii Campionilor).
- Neachitarea contribuțiilor la organismele de gestiune colectivă în perioada 2002-2005.
- Contribuția de 15% la Centrul Național al Cinematografiei.
- Lipsa unei strategii în achiziția de programe.

¹³ Raportul de activitate al TVR pentru anul 2014

¹⁴ „Curtea de Conturi: Nereguli la deplasările în străinătate și la contractele de publicitate de la TVR”, de Madalina Cerban, Mediafax, 07.02.2014

¹⁵ Sinteza Raportului de Audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTV, Curtea de Conturi

- Slaba colectare a taxei TV.
- Contractul cu Splendid Media pentru vânzarea spațiilor de publicitate.

Raportul Curții de Conturi menționează, de asemenea, **lipsa de eficiență în utilizarea resurselor interne** și faptul că s-a apelat prea ușor la soluții din exterior, așa cum o arată avalanșele de colaboratori externi aduși de fiecare nouă conducere. De altfel, și angajați ai televiziunii se plâng de această strategie.

Regimul orelor suplimentare extrem de relaxat a generat la rândul său costuri anuale uriașe. Abia după programul de restructurare din 2012 au apărut reguli mai stricte în privința orelor suplimentare de lucru.

„Cheltuiala cea mai împovărătoare în bugetul de salarii al Televiziunii a fost [...] reprezentată de sporul pentru orele lucrate sâmbăta și duminica: aproape 11 milioane de lei în 2011, adică 7% din toate drepturile de natură salarială” (Curtea de Conturi¹⁶)

Contractele Colective de Muncă semnate în 2008 și 2010, generoase cu salariații, au împovărat greu instituția. Acestea permiteau conducătorilor de structuri să acorde discreționar prime.

„Criza financiară s-a accentuat la un moment dat când, la negocierea contractului colectiv de muncă, a fost introdusă celebra literă H. Așa era cunoscută în interior”, povestește un fost angajat de la Știri. „Era un alineat, H, [...] care permitea șefilor de structuri, șefilor de direcții - erau vreo șapte sau opt la vremea aia -- să acorde niște prime fără absolut niciun fel de justificare. Practic erau niște prime la discreția lor. Primele acestea nu au fost plafonate - procentual sau ca volum total de bani - nici în contractul colectiv de muncă, nici în bugetul TVR. Motiv pentru care în anul în care eu participam la comitetele directoare unde se discutau chestiuni de-astea, undeva prin septembrie sau octombrie a venit cineva de la Financiar sau de la Contabilitate și a anunțat că nu mai sunt bani de salarii. Și reacția a fost de stupefacție. Și lumea a întrebat: <<Cum adică nu mai sunt bani de salarii? Nu i-am bugetat?>> <<Ba da>>. <<Păi, dacă i-am bugetat corect, cum nu mai sunt bani pentru ultimele trei luni?>> <<Păi, știți, în astea nouă luni din anul ăsta șefii de direcții au dat la prime cu articolul H până la valoarea salariilor pe trei luni. În consecință, banii pe ultimele trei luni noi i-am dat deja sub formă de prime, în concordanță cu litera H>>.”

Contractul Colectiv de Muncă semnat în 2010 și valabil până în aprilie 2012 prevedea acordarea unor prime de vacanță de 85% din salariu, indiferent de posibilitățile financiare ale instituției, precum și 10 până la 20 de salarii compensatorii în cazul concedierilor colective.¹⁷

„Situația financiară actuală reprezintă consecința preocupării insuficiente pentru realizarea veniturilor proprii, dar mai ales a lipsei de eficiență, eficacitate și economicitate în efectuarea cheltuielilor”.
(Curtea de Conturi¹⁸)

¹⁶ „Sinteza Raportului de Audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTV”, Curtea de Conturi

¹⁷ „Cum a fost îngropată televiziunea publică”, Adevărul, 17 iulie 2012

¹⁸ „Sinteza Raportului de Audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTV”, Curtea de Conturi

• Cheltuieli aberante

Modul în care instituția a cheltuit în anumite ocazii banii de care dispunea a afectat nu numai bugetul TVR, dar și imaginea sa. Publicul s-a simțit frustrat de administrarea iresponsabilă a taxei pe care o plătește. Chiar dacă ar fi fost, poate, justificate din punct de vedere managerial, anumite decizii s-au arătat neinspirate în contextul de criză economică generalizată din piața de media și au dăunat grav imaginii TVR. Ele au contribuit la dezvoltarea percepției că instituția risipește iresponsabil bugetul, mai ales în condițiile în care abia ieșise dintr-un dur proces de restructurare și era împovărată de datoriile enorme.

Câteva exemple de astfel de cheltuieli, unele dintre ele efectuate chiar în mijlocul procesului de restructurare, la scurt timp după ce sute de salariați TVR și-au pierdut locurile de muncă: achiziția de automobile, deplasarea de la Mamaia, team-building-ul din vara lui 2013, ca și deplasarea la Las Vegas din toamna lui 2013 pentru lansarea grilei de toamnă.

Factor agravant, în politica editorială nu s-au constatat îmbunătățiri după restructurare, în condițiile în care TVR investește prea puțin în producții de calitate care să o distingă de concurența comercială.

Criza din TVR nu e un fenomen singular, ci unul întâlnit în multe state europene din fostul bloc răsăritean, observă producătorul britanic Gordon Lovitt, consilier al fostului PDG Tudor Giurgiu, care deține o companie de producție TV cu sediul la Praga și este un bun cunoscător al pieței media din regiune. Televiziunile publice estice au avut, în mod firesc, mult mai multe probleme în a se adapta economiei de piață și concurenței private decât suratele lor din Europa occidentală, remarcă el. Aceasta pentru că piața TV din vestul Europei s-a aglomerat treptat, iar posturile publice de acolo au avut timp să-și modifice strategia și oferta, redefinindu-se în funcție de evoluția televiziunilor independente. În est, în schimb – și în mod evident în România – piața privată de televiziune s-a dezvoltat exploziv, iar televiziunile publice s-au văzut depășite de situație pur și simplu pentru că nu s-au putut adapta îndeajuns de rapid la schimbările din media.

Mulți angajați, programe costisitoare

Dimensiunea mare a instituției, atât ca structură de personal, cât și ca ofertă de programe, este o problemă controversată. Sunt destui cei care constată că există un număr mare de salariați inutili. Așa cum există și remunerații excesiv de mari față de cât câștigă cea mai mare parte a angajaților. Unele voci din interiorul instituției s-au referit explicit la unii șefi de departamente care, pe lângă salariu, iau bani și din drepturi de autor, chiar și în condițiile în care această practică a fost interzisă de conducere.

Faptul că lucrurile nu s-au îndreptat nici după restructurarea din mandatul Săftoiu este cu atât mai greu de înțeles cu cât neajunsurile și cauzele lor păreau a fi cunoscute la toate nivelurile, inclusiv la vârf. Hotărârea Consiliului de Administrație nr. 110/2012 de aprobare a Programului de redresare economică menționează gestionarea ineficientă a resursei umane și a proceselor de producție, precum și efectele managementului defectuos:

- „proasta gestionare a proceselor de producție, conducând la costuri interne foarte mari, disproporționate, de multe ori, cu valoarea produsului, dar și cu valorile costurilor înregistrate de organisme similare de pe piața privată,
- ineficienta gestionare a resursei umane - în fapt TVR s-a umflat prin angajări necontrolate, fără a exista o preocupare pentru ca măcar cifra totală de salariați să fie menținută constantă, dar, pentru că mecanismele interne de reglaj erau nefuncționale și astfel era aproape imposibil să se elimine din sistem resursa umană neperformantă, de multe ori instituția confruntându-se cu lipsă de personal calificat, fiind necesar să se apeleze la angajări sau outsourcing de personal total sau parțial,

- **scăparea din control a cheltuielilor de producție**, din cauza modului defectuos în care sunt gestionate în fluxurile manageriale interne.”¹⁹

Raportul de activitate al TVR pe anul 2012 conține și un capitol despre redimensionarea organizației. „Reconfigurarea ofertei editoriale în semestrul II 2012 și constrângerile financiare au implicat regândirea modului de organizare a societății”. arată raportul, care menționează și o serie de considerente principale pentru reorganizare:

- existența, în structura de personal a SRTv, a unor posturi care nu se mai justificau în raport cu activitatea desfășurată;
- confuzia generată de structura existentă și repartizarea nejudicioasă a oamenilor pe emisiuni - ducând la o ineficiență atât din punct de vedere creator, cât și din punctul de vedere al necesarului de producție reflectat prin existența unui număr mare de direcții (șapte) și a unui număr mare de departamente (25), conducând la un număr mare de funcții de conducere și implicit la costuri salariale însemnate;
- numărul nivelurilor de subordonare a salariaților care produc emisiuni, respectiv trei: 1 - către redacția din care făceau parte; 2 - către departamentul din care făcea parte redacția și 3 - față de directorul de canal.²⁰

Și din zona sindicală au venit critici privind ineficiența sistemului de producție editorială. Sindicatul pentru Unitatea Salariaților TV din TVR (SPUSTV) a atras atenția asupra inexistenței unor evaluări de cost pe minutul de emisie. Sindicatul a remarcat lipsa „unei evidențe contabile coerente și exacte în ceea ce privește cheltuielile de producție directe și indirecte”. Impresia generală, potrivit SPUSTV, „este că nimeni nu dorește de fapt evidențierea clară a sumelor platite atât intern cât și extern pentru a nu se afla exact cât costă minutul de emisie pe diferitele producții difuzate de SRTv și dacă se justifică acești bani din punct de vedere al audiențelor înregistrate.”²¹

O hotărâre a Consiliului de Administrație din august 2012 menționa că organigrama în vigoare la acea dată „nu este rezultatul unei depline și eficiente concordanțe între fluxurile de decizie și producție, pe de o parte și compartimentele care contribuie la realizarea activităților din cadrul fluxurilor, pe de altă parte.”²²

Lipsa de credibilitate a televiziunii publice. Prăbușirea audiențelor

Strategia editorială haotică determinată de instabilitatea administrativă a compromis misiunea publică și reprezintă una dintre cauzele audiențelor infime ale TVR.

„E haos în grilă, în programe, au fost atâtea emisiuni mișto la care au renunțat sau [pe care] le-au mutat. Cum vine unul nou, cum schimbă grila”. (Jurnalist TVR)

Nu există o strategie editorială asumată și nici nu are cum să existe, din moment ce administrația se schimbă o dată la doi ani sau chiar mai des. Așa au apărut decizii editoriale aberante, cum ar fi mutarea Jurnalului de știri la ora 18:53 sau eliminarea din grilă a unor emisiuni care aduceau prestigiu instituției și se încadrau perfect în misiunea publică a TVR, cum ar fi Replay (reintrodus ulterior de următoarea administrație) sau Cu ochii n patru. Din grile aproape au

¹⁹ Hotărârea CA al SRTv nr. 110/28 aug /2012

²⁰ Raport de activitate al SRTv pe 2012, Cap. I.2. Redimensionarea organizației

²¹ Damov.ro

²² Hotărârea CA al SRTv nr. 106/2012

dispărut reportajul și investigația, înlocuite de dezbateri, adică o ofertă similară cu cea a concurenței private.

În schimb, TVR a investit insistent în programe de divertisment, chiar și în perioada ce a urmat restructurării. Programele de divertisment sunt cele mai costisitoare și cel mai adesea arătate cu degetul atunci când vine vorba de contracte sau cheltuieli nejustificate și exagerate. Problema, așa cum remarcă unii angajați, este că TVR investește prea mult în emisiuni de divertisment, dar nu atât de mult încât să poată concura cu producțiile marilor televiziuni comerciale.

Audiența din ce în ce mai mică în ultimii ani e o altă sursă de frustrare pentru lucrătorii din TVR. Unii dintre ei indică drept o problemă majoră păstrarea unui format generalist care nu poate fi susținut. Structura programelor, explică cineva, „copiază grilele posturilor comerciale, cu costuri mari imposibil de acoperit prin publicitate și fără șansa de a egala audiența posturilor comerciale”.

Într-adevăr, cifrele certifică un declin spectaculos al ratingului între 2002 și 2012, de la 5,4% la 1% pentru TVR1, în timp ce TVR Cultural s-a învârtit în jurul a 0%, iar TVR2 a fost constant sub 1%, în ultimii cinci ani nedepășind 0,4%.

• Scăderea calității programelor

În loc să-și asume un rol de *trendsetter* în piață, să impună standarde și să inoveze, susținând emisiuni creative în zone de care concurența comercială se ferește, TVR mai degrabă urmează direcțiile trasate de televiziunile private. Din nou avem de-a face cu efectele unei culturi instituționale rigide, prăfuite și a instabilității administrative cauzate de schimbarea atât de frecventă a managementului.

Una dintre consecințe este pierderea unor categorii de public, care au renunțat la TVR după ce anumite produse editoriale au dispărut din grilă. „TVR 1 a pierdut spațiul consacrat de sâmbăta și duminica dimineața dedicat copiilor; emisiunile pentru copii au devenit piese extrem de mobile în puzzle-ul grilei de programe”, spune o realizatoare a TVR. Astfel, TVR „pierde nu numai o mare și importantă parte din misiunea sa educativă, dar a alungat în acest fel publicul mic și foarte mic, acela care ar trebui fidelizat și format cu răbdare și tenacitate”.

Un alt aspect negativ în viziunea unor angajați este că după desființarea TVR Info instituția a rămas neconectată la „știrea fierbinte a spațiului mediatic”, cum se exprimă un jurnalist de la Știri. „Au fost evenimente care au stat pe buzele tuturor românilor și care nu au spart tiparul postului public. Vezi crima de la salonul de coafură de pe Dorobanți, când, deși se afla cel mai aproape de locul evenimentului, echipa TVR a ajuns ultima din pricina constrângerilor birocratice impuse staffului editorial”.

Desființarea TVR Cultural „anulează rampa de vizibilitate oferită unei categorii atât de eclipsate în această etapă a existenței sociale românești, elita culturală. TVR alege economisirea neproductivă în locul eficienței aducătoare de plus valoare și profit”, susține o realizatoare de emisiuni din TVR.

În ciuda dispariției acestor programe, TVR continuă să producă prea multe emisiuni, spun criticii din interiorul și din exteriorul televiziunii publice. Supraproducția editorială, justificată doar parțial de misiunea publică, afectează nu numai bugetul instituției, dar și calitatea programelor. Redundanța ofertei editoriale (sunt emisiuni produse de posturile regionale aproape identice cu emisiuni ale canalelor naționale) este explicabilă și prin existența unor mecanisme interne defectuoase.

„Sunt prea multe [emisiuni]. E o producție imensă”, spune analistul politic Cristian Ghinea. „Deci, practic, ProTV-ul umblă cu șase producții proprii și umple 24 de ore. TVR-ul are vreo 300 de producții proprii. Bun, unele dintre ele sunt valoroase, pe bune sunt valoroase, doar că nu le vede nici dracu`”.

Unii dintre angajații televiziunii publice pun scăderea credibilității propriei instituții și pe seama rivalilor comerciali. Trusturile media private au dus o campanie cu scopul depreciării imaginii publice a TVR, susțin ei, plasându-se într-un curent intern care vede o conspirație a răului menită să scoată din joc postul național.

Există în rândul multor angajați ai TVR un sentiment de frustrare la gândul că românii nu mai sunt dispuși să susțină postul public din cauză ca acesta a fost compromis. „Sprijinul trebuie să vină tot de la poporul român”, spune unul dintre realizatorii intervievați pentru acest studiu. „E foarte greu să te duci să spui acest lucru, în condițiile în care Televiziunea Română și-a erodat credibilitatea în ani de zile în care a fost folosită ca o simplă trompetă politică pentru diversele fracțiuni care au condus această țară. Este foarte greu să te duci să spui că vrei să aduci sprijin pentru o instituție la care se mai uită destul de puțină lume”.

Cultură instituțională. „Spiritul teverist”

Conform intervievaților, atmosfera negativă, îmbâcsită de un sistem de relații ce descurajează performanța, strivește spiritul de inițiativă și creativitatea. În schimb, sistemul favorizează nepotismul și servilismul, conduce la o blazare aproape generalizată și produce rezistență la schimbare.

Întâlnim în TVR un soi de pizmă față de activitatea predecesorilor, la toate nivelurile de conducere.

O jurnalistă descrie mecanismele de lucru din instituție drept „comunistoide” și invocă o cultură profesională a „pârei și pizmei”: „Să-l pândești pe ăla de lângă tine, să-l pârâști ca să-ți fie ție bine. Există o cultură a distrugerii muncii făcute de cei dinainte. Se distruge în proporție de 60-70% ce au făcut ceilalți și asta se cheamă că ai reformat”.

Mentalitatea învechită, lipsa unei culturi organizaționale care să promoveze competența și calitatea, inexistența unor măsuri de motivare a personalului, precum transparența în promovări și angajări ori în acordarea unor beneficii, sunt fațete ale aceleiași probleme care apar în diverse formulări în răspunsurile multora dintre cunoscătorii nemijlociți ai situației din televiziunea publică.

Ei indică, după cum s-a putut vedea mai sus, că în TVR lipsesc proceduri și standarde de lucru bine stabilite. În lipsa unor criterii clare de performanță și a unor mecanisme de sancționare, angajații fără cine știe ce conștiință profesională au putut să tragă mâța de coadă ani de zile. O evaluare profesională a tuturor angajaților a avut loc în toamna lui 2012 pentru eliminarea din schemă a 619 posturi, iar unii TVR-iști glumeau amar că astfel au văzut la față colegi care altminteri „nu dădeau pe la serviciu decât în ziua de salariu”.

• „Mâncătorie” internă

Modul în care funcționează sistemul încurajează inacțiunea și rezistența la schimbare. Există o anumită inerție pe care de obicei o simt mai acut cei nou veniți în sistem. Unul dintre realizatorii de emisiuni care au activat o vreme la TVR își amintește un episod ce ilustrează influențele negative care vin din zona personalului televiziunii: „Faptul că, la un moment dat, m-am certat cu un șofer mi-a atras după aceea un boicot al altor șoferi, și am avut probleme la emisiune cu invitații. Șoferii nu se duceau să ia invitații, sau se duceau prea târziu. Deci am simțit asta pe pielea mea. Se duceau, întârziu un sfert de oră la invitat”.

Un alt exemplu, de la același jurnalist: „Producătoarea cu care lucram îmi spunea: Atenție, să nu ne certăm cu tehnicianul ăla, că după aia va fi nu știu ce luminist cu probleme”.

Concluzia: „Deci există un fel de conștiință colectivă a angajaților, care nu funcționează întotdeauna în sensul bun. Acum, încă o dată, eu, venind din afară, poate am simțit asta mai mult”.

„Mi-e teamă să nu mă uniformizez. E ca o mlaștină. E o instituție căreia îi place să nu se modifice. Și la un moment dat, vrei – nu vrei, obosești și te atrage. Dar e mlăștinoasă, așa, și te atrage în a nu fi creativ”. (jurnalist, TVR)

• Instituția e închisă

Oamenii buni din afară intră greu (sunt preferați cei aduși de fiecare nouă conducere pe criterii mai degrabă politice sau de grup decât în beneficiul instituției, ori colaboratori ținuți pe lângă anumite redacții ani de zile, pe contracte provizorii, care la un moment dat se permanentizează). Colectivul și administrația manifestă reticență în a accepta prezențe noi. De exemplu, un TVR-ist cu ștate vechi în instituție, membru în mai multe CA-uri, afirma în cadrul unei ședințe de Consiliu de Administrație că s-ar fi găsit și în interior oameni la fel de buni ca Moise Guran²³. Guran este un fost colaborator care a realizat până în iunie 2015 una dintre puținele emisiuni care au distins televiziunea publică în peisajul posturilor românești. De altfel, destui salariați menționează emisiunea lui Guran atunci când dau exemple de programe de calitate ale TVR.

Mulți dintre angajații TVR au o imagine idealizată despre instituția lor. Nu există televiziune mai profesionistă decât cea publică, iar celelalte posturi s-au adăpat și ele din plin din izvorul TVR, de unde au importat oameni și *know-how*. TVR e unic, e cel mai bun și nu face compromisuri de dragul audienței, spun unii angajați. „Până la urmă intră în noi, în fibra noastră, așa am fost educați și crescuți: fără mahalagisme”, explică unul dintre cei mai cunoscuți realizatori de emisiuni din TVR. „Aici, la noi, l-ai prins pe unu că a făcut un agramatism, sau o expresie cretină în text și te-ai uitat acasă, păi, nene, îl crucifici”, continuă el. „L-ai prins pe undeva pe la bufet, l-ai făcut zob. Pe limba română, pe greșeli de montaj, pe greșeli de filmare, pe orice. [...] Aici e vorba de calitate.”

Complexul de superioritate al TVR-ului se simte la mulți dintre vechii salariați, dar e prezent și în discursul unor angajați mai noi, chiar și dintre aceia ajunși la televiziunea publică după ce s-au lansat la alte posturi. E un complex care se combină în multe cazuri cu o nostalgie după vremurile în care TVR avea monopol de facto asupra spațiului TV, după emisiunile de divertisment și transmisiile sportive ce făceau audiențe colosale. Mulți își amintesc cu plăcere și de perioada în care TVR se situa doar în urma ProTV ca audiențe, în competiție cu Antena 1 pentru locul doi în preferințele telespectatorilor.

„Dacă aș personifica-o, [TVR] este bolnavă mintal, are probleme psihice majore, nu are încredere în ea, este paranoică, [are] complexe și de inferioritate și de superioritate, nu știe ce vrea, e ca un om ajuns la 55 de ani pe care îl întrebi: «Cine ești și ce vrei?» și el spune «Nu știu» dă din umeri”. (fost șef de direcție în TVR)

Apare frecvent argumentul că TVR a fost un puternic rezervor de personal pentru multe dintre televiziunile comerciale, că oamenii plecați de aici au reușit să performeze și în mediul privat. Această viziune, care are bază reală, contrazice răspânditul clișeu privind neprofesionalismul salariaților televiziunii publice. Pe de altă parte, însuși acest veritabil exod al profesioniștilor din TVR reprezintă dovada managementului defectuos și a unui mediu care blochează dezvoltarea și împlinirea profesională a angajaților.

Este interesant cum mândria profesională și nostalgia după vremurile bune se împletesc, uneori în

²³ Stenograma ședinței Consiliului de Administrație al SRTv din data de 29 noiembrie 2011, pg. 60

discursul aceleiași persoane, cu un sentiment de frustrare legat de audiențele slabe înregistrate în ultimii ani de TVR. Scuza invocată de unii dintre realizatori este reticenta instituției de a face concesii gusturilor populare, de a ceda tentației de senzaționalizare a conținutului. Nu calitatea slabă sau stilul învechit, ci atașamentul față de calitate ar fi principala cauză pentru care ratingurile sunt atât de coborâte. În același timp, însă, mulți dintre TVR-iști vorbesc cu o admirație vecină cu invidia de audiențele unor posturi precum ProTV.

Există, pe de altă parte, și voci critice din interior care văd problema în lipsa de calitate și în spiritul învechit al postului. „Din păcate noi n-am reușit să captăm publicul modern”, spune un fost director de programe. „Am rămas tot cu publicul ăla tradiționalist, vechi și care îmbătrânește și căruia degeaba îi turui tu știrile ca la ProTV, că el vrea chestiile alea de demult”.

În paralel cu aceste nemulțumiri, se poate observa că mândria instituțională, care se manifestă în mod clar în discursul multora dintre angajații TVR, este insuficient cultivată și exploatată. Răspunsurile angajaților intervievați pentru acest studiu la întrebările legate de misiunea publică și de motivele pentru care lucrează în TVR demonstrează un atașament al salariaților față de misiunea publică și o valorizare a profilului editorial al televiziunii naționale, care îi distinge de concurența comercială printr-un grad mai mare de independență editorială și acces la resurse umane importante. Din păcate, acest capital de motivație individuală și încredere este permanent erodat de rutina cotidiană, de numeroasele disfuncții instituționale și, mai ales, de incompetența managerială.

TVR are un uriaș potențial neexploatat, spune un fost salariat al TVR. „Eu nu cred că oamenii ăia care lucrează acolo sunt fundamental tâmpiți”, explică el. „Cred doar că nu sunt bine conduși”. În opinia sa, crearea premiselor pentru un mediu performant și competitiv ar duce firesc la o selecție, pentru că „cine nu duce, pleacă, se refugiază, se duce în locuri care i se potrivesc mai bine”. Numai că acest lucru nu se întâmplă din cauza delăsării și nepăsării.

Din răspunsurile multor angajați se simte lipsa oricărei speranțe că lucrurile se vor îmbunătăți, demotivarea, inhibarea inițiativei personale.

La toate acestea se adaugă și o anumită **blazare** a oamenilor cu multă experiență în instituție, povestește un jurnalist care a avut o vreme funcții executive în redacția știrilor. O blazare cauzată, până la urmă, tot de schimbările dictate politic.

„Personalul din interior e de două feluri: personalul constant al TVR de ani și ani de zile și personalul sezonier, care vine cu diverse ocazii, de obicei la schimbări politice”, explică el. „Chiar și dacă personalul ăsta sezonier care vine din afară e bine intenționat [...], nu poate mobiliza personalul permanent, pentru că personalul permanent a văzut prea multe schimbări de genul ăsta și știe că niciun fel de construcție n-are cum să dureze acolo. Știe că mai devreme sau mai târziu, de obicei peste încă patru ani, lucrurile se vor mai schimba o dată”.

Status quo convenabil

În noianul de referiri critice la clasa politică și la modul în care obsesia neabătută a oricărui dintre partidele aflate la putere pentru controlarea mesajului transmis de televiziunea publică a afectat de-a lungul timpului funcționarea și imaginea TVR, există și voci care explică lipsa de progres acuzând inapetența pentru reformă din interiorul instituției.

„[...] inerția pe care ți-o dă sistemul ăsta e principala problemă în TVR. Nimeni din interior nu vrea să se înhame la nimic, pentru că știe că nu există șansa unei construcții pe termen mai lung de trei ani”.
(fost jurnalist în TVR)

Fostul PDG Alexandru Lăzescu a anunțat încă de la începutul mandatului său un plan de redresare („Primul obiectiv strategic din acest plan este reducerea risipei”²⁴). Cu toate acestea, reforma s-a lăsat așteptată și în mandatul său. Mai mult, a continuat influxul colaboratorilor, unii dintre ei veniți pe salarii mari, ceea ce a stârnit nemulțumiri printre angajații cu vechime.

Corupție internă și conflicte de interese

Unii angajați găsesc cauze interne pentru situația precară în care a ajuns TVR. La punctul probleme principale ale TVR, un salariat menționează „influențele care vin din interiorul instituției”. Altcineva se exprimă și mai tranșant: „Cred că marea problemă e că această televiziune e capturată de oameni din interior”.

TVR este prizoniera grupurilor de interese din interiorul instituției, care supraviețuiesc și valurilor politice ce se succed la conducere. Unii angajați vorbesc de „baroni” ai TVR-ului.

Câteodată sunt mai periculoase interesele comune politice sau financiare care consolidează «clanuri» decât legătura de sânge”.
(angajat al TVR)

Vorbind despre vulnerabilitatea și dependența de mediul politic a conducerilor TVR, care „pot să pice ori de câte ori se schimbă majoritatea în parlament”, un fost jurnalist din TVR spune că acest lucru „face aproape imposibilă orice reformă a TVR-ului. De ce? Pentru că angajații TVR-ului care sunt foarte puternici, baronii ăia interni ai TVR-ului, ăia știu că PDG-ul și CA-ul pleacă și vin, dar ei rămân”.

„Sunt oameni care lucrează de mulți ani în Televiziune. S-au făcut mici feude acolo, care controlează porțiuni din programe și din oameni și care n-au interes ca lucrurile să se schimbe”. (fost realizator de emisiuni în TVR)

Multe răspunsuri acuză risipa financiară și proasta gestionare a banilor, fără să existe, după cum se exprima un insider, „ideea de responsabilitate față de banii publici”. Servicii care pot fi realizate prin resurse proprii sunt externalizate, astfel că se plătesc bani care altminteri ar fi economisiți, spune cineva. Există angajați care nu fac nimic, dar își încasează fără probleme salariul – e o constatare pe care o fac mulți dintre teveriști. „Proporția muncii e așa: unul muncește, cinci stau”, spune un jurnalist. „În TVR vîi, semnezi condica și nu te întrebă nimeni nimic, poți să nu faci nimic”.

În lipsa unui sistem care să stabilească responsabilități și obiective clare, „fiecare își vede de interesul său mic: de a avea salariul, de a avea emisiune”. Așa s-ar explica, e de părere un observator și colaborator al TVR, personalul de producție supradimensionat. Pe de altă parte, o parte importantă a jurnaliștilor din TVR reclamă subdimensionarea personalului editorial în raport cu cel tehnico-administrativ.

Un fost PDG spune că a avut o relație dificilă cu un CA mânat de interese personale și politice. Unii membri ai Consiliului sunt și angajați ai instituției, uneori au și rude în TVR, astfel încât preocuparea lor se îndreaptă mai degrabă spre protejarea sau conservarea propriilor interese, adeseori în detrimentul intereselor instituției. Fostul PDG estimează că cel puțin două treimi

²⁴ „Ce planuri are pentru redresarea TVR noul șef al televiziunii publice”, dailybusiness.ro, 16 septembrie 2010

din CA erau alcătuite din oameni care puneau pe primul plan interesul personal, iar o treime reprezentau mai degrabă interese de partid, chiar dacă interesul instituției era adeseori clamat în discuții. Jumătate din cei 12 membri ai CA, excluzând PDG-ul, erau angajați ai televiziunii, adaugă acesta. „Nu numai că erau angajați ai televiziunii, dar aveau neveste, copii, prieteni și așa mai departe (n.n. în TVR). Deci era un tip de condiționare și de rețea care bloca orice lucruri care țineau de restructurarea instituției, de exemplu, erau (discuții) extrem de personalizate și duse în zona asta, ceea ce era un element negativ”.

În ultimii ani, mai mulți membri ai Consiliului de Administrație au avut în paralel și emisiuni la TVR. Printre aceștia se numără actuali sau foști angajați (Sorin Burtea, L.H. Longin), dar și persoane venite din afara instituției (Stejărel Olaru).

„Cum poți să fii membru al CA și în același timp să ai contracte cu TVR sau să realizezi emisiuni?” - se întreba pe blogul său Rodica Culcer în februarie 2012, ca reacție la îndepărtarea sa din TVR în virtutea faptului că depășise vârsta pensionării. „Poate spun deschis în fața națiunii Lucia Hossu Longin și Traian Bărbulescu, câți bani au încasat și încasează de la TVR de când au devenit membri ai CA? Și apoi, mă întreb cum poate un membru al CA numit (la cererea sa) consilier în management la TVR3 să decidă obiectiv viitorul acestui canal? Va decide el în funcție de interesul instituției sau în funcție de propriul interes? Și ce să mai spunem despre acel membru al CA care își pune soția redactor-șef - cu delegare, desigur - după ce a obținut înlăturarea brutală a titularului de drept?”.²⁵

Persoane cu funcții de conducere prezintă emisiuni, încălcând norme interne la a căror respectare tocmai ei ar trebui să vegheze. Claudiu Lucaci, spre exemplu, era, la un moment dat, atât conducătorul Direcției Emisiunilor Informativ și Sportive, cât și prezentator al unor emisiuni de dezbatere. Conform Regulamentului de Organizare și Funcționare, „Personalul angajat al Societății Române de Televiziune care ocupă funcții de conducere în Societate nu poate fi, în același timp, realizator, producător sau prezentator de emisiuni” (Art.11, cap.V.7).

În TVR există câțiva oameni aflați în funcții de management mijlociu care rămân pe poziții indiferent de schimbările de la vârf. Unii angajați spun, așa cum am arătat mai sus, că aceștia controlează în mare măsură modul în care se mișcă lucrurile în instituție. Sunt oameni care au interesul de a păstra status quo-ul, astfel încât se opun schimbărilor și chiar se folosesc de propriile pârghii politice pentru a ține lucrurile pe loc. Foști PDG au făcut referiri explicite chiar în timpul mandatului la „jaful structurat” din TVR de care nu ar fi străin „middle managementul”. Totul s-a oprit la nivel de declarații.

„Aici la TVR, din nefericire, ani la rând, au existat, până una-alta, cel puțin la prima impresie, complicități. [...] Misiunea mea aici și a Consiliului de Administrație investit în Parlamentul României este de a opri jaful structurat în care s-a complăcut ani și ani de zile Televiziunea Română”, spune Claudiu Săftoiu într-un interviu pentru Mediafax citat de Hotnews²⁶. Întrebat într-un interviu pentru Reporter Virtual cine e de vină pentru situația grea pe care o descrie, Săftoiu răspunde: „Middle managementul și-a făcut de cap. [...] Nu se poate ca o societate care are pierderi constante, consecvente de la an la an, să se restructureze, iar cei care au adus-o în această situație să stea bine liniștiți”²⁷.

O fostă jurnalistă vorbește despre căpușarea instituției: „Sunt căpușe de orice tip. Că e director de imagine care are 15 milioane și trebuie și el să trăiască și are o firmă cu care face nu știu ce. Că e regizor care dă 15 meciuri și lucrează cu alte televiziuni, pentru că nu sunt decât vreo 10 regizori pe piață. Dar asta nu e neapărat din cauza lor. Ei nu sunt evaluați la adevărata lor valoare. Și li s-a permis. Când vii în TVR, e o declarație pe propria răspundere, în care trebuie să spui dacă ai o firmă concurentă. Sunt nenumărate”.

²⁵ „Post scriptum”, de Rodica Culcer, 07.02.2012, rodicaculcer.ro

²⁶ „Claudiu Saftoiu: TVR are o pierdere de 145,6 milioane de euro; trebuie să taiem în carne vie”, de V.M., HotNews.ro, 11 august 2012

²⁷ „Claudiu Saftoiu: Responsabilii pentru fraudele din TVR vor fi depistați individual”, de Tiberiu Lovin, reportervirtual.ro, 31 ianuarie 2013

Un alt fost PDG mărturisește că a fost împiedicat să concedieze persoanele corupte de procedurile legale complicate și de reacția ostilă a unora dintre angajați, în condițiile în care multe posturi „sunt bătute în cuie, n-ai ce să le faci”.

Fostul conducător al televiziunii Alexandru Lăzescu spune că nu avea pârghii pentru a-i putea schimba pe cei care meritau înlocuiți din funcție. „Trebuia să faci prin consilii, reorganizări, dar era complicat din cauza lobby-urilor”, precizează el. Lăzescu spune că, pe de o parte, PDG-ul are puteri mari, în special în privința angajărilor, însă nu poate face concedieri. „N-ai mecanisme”, explică el; „e un sistem extraordinar de închis”. Cei aflați în poziții de management au contracte pe durată nedeterminată, aproape imposibil de desfăcut. „Dacă nu făcea o prostie mare, nu aveai ce să-i faci”.

Această corupție internă care cangrenează atât de puternic instituția nu poate fi combătută decât printr-o „zguduire din temelii a TVR, printr-o nouă lege”, susține un cunoscut jurnalist din TVR.

„Tot eșafodajul ăsta înseamnă o încrângătură de relații, de interese de grup și politice. Care era singura modalitate de a rupe această încrângătură de interese? Prin lege, prin restructurarea radicală a modului în care se numesc oamenii în CA, puteri mai mari pentru Comisia de Etică, separarea P de DG”. (jurnalist, TVR)

Nimeni nu a fost până acum tras la răspundere pe cale administrativă, civilă sau penală pentru faptele semnalate inclusiv de persoane care s-au aflat la conducerea TVR. Cu excepția mandatului lui Stelian Tănase²⁸, niciuna dintre administrațiile din ultimii zece ani nu a demarat investigații și nu a sesizat organele de anchetă în legătură cu acte de corupție sau management abuziv.

Nepotismul

„Cineva spunea că televiziunea asta nu e a cuiva, ci se moștenește”. râde amar un fost angajat cu funcție de management în TVR. „Mama l-a adus pe tata, ăla pe fata, ăla pe nepoata, criteriile au fost așa [își unește un deget de la o mână cu un deget de la cealaltă]. Deloc pe competențe”.

Nepotismul din TVR, legendar în cercurile jurnalistice, e confirmat de mulți angajați, așa cum se va vedea și într-unul dintre capitolele următoare. Fenomenul apare menționat adesea, în interviurile realizate pentru acest studiu, nu doar anecdotic, ci drept o problemă majoră pentru instituție. Respondenții îl leagă de cultura instituțională ce descurajează competența și îl pomenesc adesea în raport cu modul lipsit de transparență în care se fac angajările.

„Cultura instituțională deficitară”, o sintagmă regăsită în diverse formule la mulți dintre angajații care au răspuns chestionarului nostru, a permis, potrivit unora dintre intervieuați, „angajarea clanurilor”. Iar acest lucru descurajează împărtășirea unor opinii critice despre colegi, spune un realizator: „Nu e bine să-ți exprimi opinia despre cei din TVR, că nu știi cu cine poate fi rudă”.

Un fost TVR-ist care a ocupat mulți ani funcții de răspundere în instituție confirmă: „[...] ceea ce se scrie e adevărat, [sunt] 20-30-40 de oameni din aceeași familie”. Același interviuat își amintește în timpul discuției o legendă „haioasă”: „în televiziune, dacă strigi mama, ies nu știi câte femei la geam”.

²⁸ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Mădălina Cerban, Mediafax, 20.07.2014

Birocrația

TVR e o instituție mare, cel puțin raportat la dimensiunea companiilor de media din România. Nu e de mirare așadar că birocrația excesivă apare pe lista problemelor majore indicate de angajați. „Pentru un sul de hârtie igienică trebuie să dea aprobare consiliul de administrație, iar pe acea hârtie trebuie să fie șapte sau opt semnături”. se plânde un realizator.

O jurnalistă din direcția Programe leagă birocrația de lipsa de proceduri bine gândite la nivel de flux de producție. „E birocrația prin care treci ca să obții un spațiu de montaj, de exemplu”. povestește ea, adăugând că, în acest caz, e vorba de o supraplanificare care nu face decât să îngreuneze ritmul de lucru. „Dacă vreau să filmez ceva săptămâna viitoare, trebuie să știu asta marți, săptămâna asta, astfel încât marți la ora 4 să-i duc șefei serviciului de filmări teren o cerere de mână – pentru că nu le putem implementa online – prin care să-i spun când filmez și de ce am nevoie. Dacă cumva aflu că vine mâine Dumnezeu pe Pământ și nu lucrez la Știri [unde există alte proceduri, n.n.], ci la Emisiuni și dacă nu am deja o cameră cerută de săptămâna trecută pentru mâine când vine Dumnezeu pe Pământ, eu nu pot să-l filmez. Deși e posibil să ai fizic 10 camere care stau în magazie și 10 cameramani care sprijină zidurile. Și sunt toate șansele să nu-l filmez pe Dumnezeu pe Pământ pentru că n-am făcut cererea acum o săptămână. Teoretic există un om de permanență care are o cameră alocată și care nu se mișcă, e alocat pentru evenimente majore, dar nu cred că l-am folosit niciodată. De câte ori am avut nevoie de el, ba nu era, ba nu se putea”.

Alte răspunsuri acuză tocmai lipsa unor proceduri, mai ales în zonele de evaluare și control. Nu există indicatori de performanță editorială, nu există mecanisme de identificare și sancționare a celor vinovați pentru pedepse aplicate de CNA, iar deciziile Comisiei de Etică și Arbitraj din TVR sunt pur consultative. Există un exces de birocrație în zone unde e nevoie de flexibilitate, dar în zonele unde e nevoie de rigoare și control procedurile lipsesc.

Lipsa de resurse

Situația precară din punct de vedere financiar transpare și din faptul că unii respondenți au indicat lipsa de resurse sau „baza materială învechită” drept o problemă majoră pentru TVR. Interesant este că cei care menționează această problemă sunt de regulă meseriași care lucrează cu echipamente, cum ar fi cameramanii sau directorii de imagine.

„Sigur că e vorba și de lipsa de resurse”, spune și unul dintre realizatorii de emisiuni. El adaugă, pe de altă parte, că respectiva problemă se leagă și de misiunea asumată a postului. „Am putea să facem o televiziune publică mai suplă tot cu banii ăștia pe care-i avem”, explică el. Cu alte cuvinte, dacă TVR s-ar restrânge cât îi e plapuma, ar fi destule resurse.

Alții leagă lipsa de resurse și de inexistența unei strategii pentru înnoirea echipamentelor, dublată de corupție și un management deficitar al resursei umane. „Licitații făcute pentru comisioane. Prețuri umflate. Lipsă de transparență la licitații” – enumeră un angajat TVR. Tot el amintește și faptul că la filmările din țară se trimit adesea echipe de la București în loc să fie valorificate studiourile teritoriale, ai căror oameni pot fi folosiți pentru filmări, scutind cheltuielile de deplasare.

Consiliul de Administrație recunoaște existența problemelor de dotare tehnică. „Se poate concluziona că Televiziunea Română are un sistem tehnologic de producție și difuzare eterogen, extins la limita de nesuportabilitate din punct de vedere al mentenanței și costurilor de întreținere pentru echipamentele foarte vechi”. menționează HCA nr. 106/2012. „În plus clădirile și instalațiile aferente sunt nepotrivite pentru o televiziune modernă și, datorită vechimii, sunt greu de întreținut și scump de reparat”.

Alte probleme

Între altele, mai jos, câteva citate care ilustrează modul în care angajații cu specializări și funcții diverse în TVR văd problemele majore ale instituției (intervențiile fac referire la probleme deja discutate mai sus):

„Probleme de management. Mulți angajați, slab pregătiți, care nu muncesc, care cer foarte mult în raport cu ce oferă”.

„Lipsa unor contracte de management cu obiective și termene clare”.

„Instituția nu are un sistem de sancțiuni și recompense care motivează personalul. Deși din punct de vedere salarial nu stăm tocmai rău, problema e că oamenii nu sunt nici motivați, nici trași la răspundere când se întâmplă ceva”.

„Răspunderea individuală nu există”.

„Nimeni nu răspunde”.

„Lipsa unui sistem de motivare personală a oamenilor”.

„Numirile se fac după criterii între arbitrar și obscur”.

„Sunt foarte mulți care stau și nu fac nimic. Redactori care pur și simplu își iau salariul sau ajung să facă o emisiune pe lună”.

Respondenții au mai făcut referire și la alte probleme pe care le consideră importante, între care: producătorii impun reguli de imagine și compoziție care nu sunt conforme cu standardele profesionale; se dau șpagi pentru câștigarea de proiecte editoriale; există o lentoare și o atmosferă foarte stătută din punct de vedere jurnalistic.

„[TVR] pare înțepenit în trecut. [...] E cu atât mai umilitor dacă vii din mediul privat, unde e o cultură foarte competitivă. Ești șocat de lentoarea și de atmosfera foarte stătută din punct de vedere jurnalistic. Noi avem o glumă referitoare la Telegazeta: «Te uiți la știrile de ieri». Ai sentimentul că îți dau informații vechi. Asta spune ceva despre autocenzura din redacție”. (reporter TVR)

II. CÂND A FUNCȚIONAT TVR CEL MAI BINE ȘI CÂND A FUNCȚIONAT CEL MAI RĂU?

Două nume de foști președinți ai TVR apar cu predilecție în discuțiile purtate pe această temă cu zecile de angajați (actuali și foști) ai instituției, în vederea realizării studiului de față. Primul este cel al lui Valentin Nicolau, al cărui mandat în fruntea TVR s-a suprapus în mare parte cu cel al lui Adrian Năstase în fruntea guvernului României. Un alt nume pomenit de mulți dintre angajați este cel al lui Tudor Giurgiu, care a condus TVR pentru relativ scurtă vreme, în perioada 2005-2007. Nicolau și Giurgiu sunt figuri extrem de controversate în interiorul TVR; în funcție de profesia, funcția ori simpatiile mai mult sau mai puțin politice ale angajatului care își exprimă părerea, poți auzi despre fiecare dintre cei doi că este înger sau demon.

„Nu cred că [TVR a funcționat bine] vreodată. E ca un copac. Îl plantezi strâmb, crește strâmb”.
(jurnalist, fost director în TVR)

Majoritatea angajaților din prezent sau din trecut ai TVR intervievați pentru acest studiu consideră că TVR a funcționat cel mai bine în mandatul lui Valentin Nicolau (2002-2005). Susținerea de care s-a bucurat Nicolau în rândul multor angajați din TVR explică și revenirea acestuia în instituție, în 2012, ca reprezentant al salariaților în Consiliul de Administrație. Fostul PDG a încetat din viață în ianuarie 2015, la vârsta de 54 de ani.

Percepția pozitivă din TVR asupra mandatului lui Nicolau se datorează câtorva factori. România era într-o perioadă de creștere economică, iar instituția avea fonduri suficiente, lucru datorat în parte schimbării modului de colectare a taxei TV, dar și fluxului consistent de bani din publicitate. Nicolau a avut grijă să mărească salariile, care, după cum precizează unele surse din interiorul instituției, chiar s-au dublat în cazul jurnaliștilor de la Știri. De asemenea, a achiziționat echipament și a impus o cultură organizațională care încuraja angajații să fie mândri că fac parte din televiziunea publică. O „cultură internă bazată pe orgoliul profesional”, cum spune unul dintre cei mai cunoscuți realizatori de emisiuni din TVR. Mulți dintre TVR-iști amintesc de rebrandingul inițiat de Nicolau ca despre un succes. Alți angajați, precum și unii observatori externi, sunt însă în dezacord cu această apreciere.

Măririle de salariu din perioada Nicolau merită atenție specială. „Poate nu se știe, dar salariile până pe vremea lui Nicolau erau catastrofale”, explică un jurnalist din TVR. Odată ridicate de administrația Nicolau, „oricum n-au ajuns la nivelul celor din privat, dar cumva au redat un pic de demnitate lucrătorilor din televiziunea publică și liniștea de a putea lucra pentru televiziune, eventual. Și să nu te mai gândești că trebuie să câștigi bani de nu-știi-unde”. spune realizatorul. (Practica de a lucra și pentru alte entități în scopul rotunjirii veniturilor a persistat, totuși, în TVR, după cum vom vedea mai jos).

Chiar și contestatarii lui Nicolau pentru derapajele etice din timpul mandatului său, îi recunosc meritul de a fi mărit salariile în instituție.

Aparent paradoxal, același mandat este amintit atunci când e vorba despre încălcarea misiunii TVR de a informa corect publicul. Cu alte cuvinte, potrivit multora dintre cunoscătorii nemijlociți ai situației din televiziunea publică, angajații TVR au dus-o cel mai bine, iar Știrile au lucrat cel mai prost în timpul mandatului lui Nicolau.

Există profesioniști în TVR care îl laudă pe Nicolau pentru modul în care a administrat TVR, dar recunosc problemele etice din mandatul său. Televiziunea o ducea bine, dar exista cenzură sau știri și programe făcute spre beneficiul lui Adrian Năstase, spun destui angajați. Unii, însă, tind să minimalizeze derapajele, chiar dacă le recunosc. Un jurnalist, spre exemplu, își amintește

că „știrile erau cum erau, cu purcelul în brațele lui Adrian Năstase”, însă ține să precizeze că strategia era „cea mai mare prostie”, pentru că nu aducea, în fapt, câștiguri de imagine. „Dar, pe de altă parte”, revine jurnalistul, „aveam un coleg care făcea anchete cu trimitere clară spre oameni ai PSD-ului și nu l-a deranjat nimeni niciodată, cu nici o literă, deși au existat telefoane la Nicolau. A mers mai departe, nu și-a pierdut emisiunea”. Concluzia, în cuvintele aceluiași jurnalist al TVR: „E foarte greu de înțeles din afară ce se întâmpla”.

O parte importantă a angajaților din TVR asociază numele lui Nicolau cu sintagme ca „subordonare politică” și „lipsă de libertate editorială”. Unii dintre TVR-iști, în special din sfera Știrilor, vorbesc despre cenzură - „era evident că anumite subiecte nu poți să le dai, pur și simplu ți se interziceau știri”. Una dintre persoanele cu poziție de management în instituție amintește că Stelian Tănase a avut un *talk-show* anulat, în acea vreme, pentru că „împărtășea alte idealuri decât cele ale partidului aflat la putere”. Destui TVR-iști spun că în mandatul lui Nicolau instituția televiziunii publice a funcționat bine, dar a practicat un jurnalism înregimentat politic. „Clar au fost perioade în care s-a cenzurat Bănescu, nu se filma Năstase decât dintr-un anumit unghi. Erau detalii, dar contează”. povestește un jurnalist de la Știri, care consideră însă că mandatul lui Andi Lăzescu a fost chiar și mai dăunător.

Lăzescu, Alexandru Sassu și Claudiu Săftoiu stârnesc și ei opinii împărțite în rândul multora dintre lucrătorii din TVR cu privire la bunăstarea economică și calitatea editorială a instituției în perioada în care au ținut frâiele televiziunii publice. Dar niciuna dintre figurile din fruntea TVR nu stârnește nici pe departe atâtea controverse ca Nicolau, cu excepția lui Tudor Giurgiu.

Lăudat de unii pentru că a creat un climat de libertate editorială și de creație, a adus un suflu modern în TVR și a introdus emisiuni de marcă precum „Mari Români”, Giurgiu este, pe de altă parte, contestat de alții pentru că ar fi angajat cheltuieli prea mari, care au marcat începutul dificultăților financiare pentru televiziunea publică.

Perioada post-1989 versus perioada post-1996

Când trebuie să se gândească la evoluția TVR ca instituție publică, cei mai mulți dintre angajații televiziunii publice intervievați se referă la ultimii 10-15 sau 20 de ani. Puțini fac referire la mandatele de până în 1996, dominate de figuri precum Răzvan Theodorescu sau Paul Everac. Ceea ce este de înțeles, având în vedere că mulți dintre actualii salariați și colaboratori nici nu erau în instituție pe vremea aceea.

Atunci când se referă, însă, la întreaga perioadă postdecembristă, angajații TVR intervievați pentru acest studiu sunt în general de acord că mandatele de până în 1996, când televiziunea publică avea cvasimonopol pe audiențe la nivel național, au marcat o perioadă neagră în istoria audiovizualului românesc. TVR era singură pe piață, „capacitatea sa de a face bine sau rău era mult mai mare decât în prezent, iar răul pe care l-a făcut a fost foarte mare”, spune un fost redactor-șef din televiziunea publică.

„Niciodată nu a funcționat bine, așa cum ar trebui să funcționeze un post public”, spune o fostă jurnalistă din TVR, a cărei părere e împărtășită de mulți alți angajați. Cel mai rău, adaugă ea, a funcționat în anii 1990-1996, pentru că era puternic dominată politic. „TVR era atunci o mașinărie de propagandă politică a principalului partid aflat la guvernare, nicidecum un post public de televiziune”.

O altă jurnalistă, care face încă parte din instituție, spune că de-a lungul timpului la TVR „nu s-a schimbat nimic radical ca mod de a face lucrurile”.

Perioada cu bani versus perioada cu probleme financiare

Din 2000 până în 2006, TVR s-a confruntat cu „un declin ușor, dar constant, pierzând tot mai

mult teren în fața televiziunilor private care apăreau pe piața internă”. amintește un alt jurnalist din televiziunea publică, precizând că 2006 este anul în care raportul de activitate a scos la iveală primele pierderi în bugetul instituției.

Răspunsurile angajaților TVR la întrebările privind nivelul administrativ și profesional al instituției în decursul timpului au relevat că unul dintre punctele de separație în conștiința colectivă a televiziunii publice este momentul în care au apărut problemele financiare.

Perioada de stabilitate și relativă prosperitate economică a TVR a durat așadar până în mandatul lui Tudor Giurgiu, când, potrivit unora dintre angajați, instituția „a spart banca pentru a finanța diverse producții”. „Dar izvoarele acestor pierderi sunt anterioare acestui an”, adaugă jurnalistul, făcând referire la faptul că TVR nu a reușit să se adapteze noului climat concurențial odată cu avansul televiziunilor private și la decizii administrative controversate care au început să se deconteze în 2006. Alții atrag atenția că hemoragia financiară ar avea originile în anumite decizii din vremea lui Valentin Nicolau, când, de pildă, TVR a încheiat un contract păgubos pentru achiziții de filme.

Unii îl învinovătesc pe Giurgiu pentru că a plătit generos colaboratori externi, pe care îi favoriza în dauna unor realizatori cu state vechi în TVR. Alții remarcă faptul că Giurgiu a încercat să limiteze pierderile prin corecții în privința sporurilor oferite angajaților în mandatul Nicolau.

”Chiar și eu am beneficiat de sistemul lui de salarizare”, povestește un jurnalist care e de părere că strategia lui Nicolau era de a plăti generos pentru ca angajații să accepte mai ușor cenzura. „În 2005, continuă ziaristul, aveam salariu de 18 milioane (n.n. de lei vechi) și am luat 42 de milioane, pentru că existau o mulțime de sporuri. Cum a venit Giurgiu, a tăiat din aceste sporuri”.

”Fiindcă veni vorba, toată discuția despre rentabilitatea TVR mi se pare un sofism, numai bun să-l scoată politicienii la înaintare atunci când vor să schimbe PDG-ul, fiindcă e normal ca o instituție care se ocupă cu interesul public să coste. Profitul e treaba companiilor private. E drept, costurile TVR trebuie ținute în frâu, dar a discuta numai despre pierderi și datorii înseamnă a le face jocul celor care vor să schimbe Consiliul de Administrație”.

(Iulian Comanescu, analist media)

Din 2006 încoace, așadar, mandatele de PDG sunt marcate de aceste lipsuri financiare, pe care unii le pun în seama deciziilor administrative ale conducătorilor și care au afectat negativ calitatea programelor și nivelul de satisfacție în rândul angajaților instituției. Poate nu este o coincidență faptul că Valentin Nicolau sau Tudor Giurgiu, care au condus instituția în perioade relativ prospere din punct de vedere financiar, au parte de mai multe mențiuni pozitive decât Alexandru Sassu, Andi Lăzescu sau Claudiu Săftoiu, care au gestionat TVR-ul în situații de criză. Majoritatea interviurilor realizate cu actuali și foști angajați ai televiziunii publice s-au desfășurat în timpul mandatului lui Claudiu Săftoiu, într-o perioadă în care acesta decisese suspendarea producției și eliminarea a sute de posturi din schema de personal cu intenția declarată de a angaja TVR pe calea redresării financiare. În aceste condiții, cei mai mulți dintre respondenți au indicat că „acum” este cea mai proastă perioadă din istoria TVR, din punct de vedere administrativ.

Nicolau, lăudat de mulți angajați pentru modul în care a gestionat televiziunea ca PDG, dar și criticat pentru că ar fi luat decizii de la care ar fi pornit problemele financiare ale TVR, a acuzat conducerile de după el. „Jaf și incompetență! S-a furat ca în codru, așa se explică rezultatele slabe de după ce am plecat eu de la șefia TVR”. spunea el, citat într-un articol din Gândul

despre pierderile televiziunii publice²⁹. „Față de 2004, în 2011 s-au dublat cheltuielile, au fost salarii date aiurea, s-au făcut achiziții aiurea. Veniturile televiziunii au crescut cu 10-15%, dar cheltuielile s-au dublat. Eu cred că impactul major pentru televiziune l-a avut primul mandat de după mine, cel al lui Tudor Giurgiu. Trebuia făcută restructurare, tăiere de cheltuieli”, susținea Nicolau.

Tudor Giurgiu explica în același articol din ziarul *Gândul* că pierderile veniseră ca urmare a apariției unor costuri noi pentru TVR. „Din 2006, TVR a trebuit să plătească TVA pentru filme, iar cheltuielile cu TVA au fost de peste 47 de milioane de lei. Au mai fost cheltuielile pentru constituirea fondului cinematografic, către Centrul Național al Cinematografiei (CNC), de peste 11 milioane de lei, au fost costuri pe care televiziunea publică nu le-a mai avut înainte”. Giurgiu se plângea și de contractul colectiv de muncă de la acea vreme, care prevedea sporuri și indexări salariale continue.

„Trebuia să încep cu o restructurare majoră în primul an, când aveam sprijin politic”, spune Giurgiu în articolul din *Gândul*. „Reproșul major este unul de fond, pentru că eu sunt un om de conținut, iar gândul meu a fost să începem cu o renovare majoră a programelor. Voiam ca TVR să fie un player important de conținut”.

Când a încercat să treacă la reforma instituțională, Giurgiu spunea că nu a mai avut cu cine, pentru că izbucnise conflictul dintre președintele Băsescu și premierul Tăriceanu și, ca urmare, sprijinul politic se evaporase. Faptul că pierderile TVR s-au accentuat în următorii ani este, în opinia lui, dovada că managementul său nu a fost unul prost: „Dacă ar fi fost așa, pierderea s-ar fi redus substanțial și celelalte conduceri ar fi redresat corabia”³⁰, susținea Giurgiu, adăugând că și alte televiziuni publice din Europa înregistrează pierderi și că, pentru o bună funcționare a TVR, ar trebui mărită taxa TV.

Citat în același articol din *Gândul*, Alexandru Sassu, care l-a urmat pe Giurgiu la conducerea TVR, nu își reproșează nimic. Arăta, în schimb, că în mandatul său au crescut taxele și impozitele, ca și prețurile la utilități, în timp ce veniturile din publicitate au scăzut. Fostul președinte al TVR credea că ideea lui Traian Băsescu, potrivit căreia televiziunea publică ar trebui desființată și reînființată pe noi baze, este demnă de luat în seamă. „E una dintre puținele idei ale președintelui la care m-aș gândi să o pun în practică. Când ajungi la pierderi de 160 de milioane pe an și sub un punct de rating, nu știi ce ai mai putea face pentru a schimba situația”, susținea Sassu³¹.

Pierderile TVR au explodat în anul 2010, când au ajuns la suma record de 161.956.133 de lei. Președintele din perioada 2010-2012 al televiziunii publice, Alexandru Lăzescu, dă vina pe scăderea încasărilor din publicitate, dar și pe contractul cu UEFA, forul fotbalistic european, prin care TVR se obligase să plătească 38 de milioane de euro în 3 ani. „TVR a început practic să plătească contractul cu UEFA din 2010, în 2009 a plătit doar câteva rate, începând din octombrie”, declara el în *Gândul*. „În perioada 2009-2010, TVR a avut de plătit 11 milioane de euro către UEFA, în 2010-2011, 13 milioane de euro, în 2011-2012, 14,5 milioane de euro. Fiecare meci difuzat din UEFA Champions League costă TVR jumătate de milion de euro și aduce din publicitate 25.000 de euro”³².

Un președinte al TVR nu are puterea de a influența cheltuiea a mai mult de 15% din buget, pentru că grosul cheltuielilor vine din salarii, taxe, impozite și contracte în derulare, spunea Lăzescu³³.

²⁹ „Cum a ajuns TVR să aibă pierderi anuale de 160 de milioane de lei. Bilanțul ultimilor 8 ani. Ce spun patru foști directori ai televiziunii publice”, de Raluca Ion, *Gândul.info*, 01.07.2012

³⁰ Ibidem

³¹ Ibidem

³² Ibidem

³³ Ibidem

Când a fost instituția cel mai aproape de respectarea misiunii?

Întrebați dacă TVR își respectă sau nu misiunea publică, cei mai mulți dintre participanții la studiu răspund negativ. Răspunsurile confirmă insuficiența definiției a misiunii publice în lege și faptul că valorile nu sunt internalizate corespunzător la nivel instituțional.

Principale cauze indicate în răspunsuri sunt presiunea politică și presiunea audienței. Conflictul dintre misiunea publică și presiunea de a face audiență afectează direct îndeplinirea misiunii TVR, iar definiția vagă din lege este una din cauzele acestei situații.

„TVR se află, pe de o parte, în competiție cu posturile comerciale, având tendința de a obține audiență cu orice preț, pe de altă parte se află sub influență politică, în funcție de majoritatea parlamentară, deci departe de a fi o instituție independentă. Aceste fapte împiedică TVR să-și îndeplinească obligațiile prevăzute de lege în privința misiunii de post public, care deservește strict interesul public”.
(Narcisa Iorga, fost membru CNA)

Cei mai mulți dintre profesioniștii intervievați pentru acest studiu au indicat că, în mandatul lui Tudor Giurgiu, TVR și-a respectat cel mai fidel misiunea publică. Unii dintre angajați au vorbit de o distanțare de interesele politice și o atenție crescută pentru educație și cultură în timpul în care Giurgiu a fost PDG. La polul opus, al conducătorilor televiziunii publice în mandatul cărora TVR s-a îndepărtat de valorile și misiunea sa, cei mai mulți l-au nominalizat pe Alexandru Sassu. Unul dintre motive: în mandatul său „s-au oprit anchetele”, după cum a indicat unul dintre jurnaliștii din TVR.

III. INDEPENDENȚA TVR. INFLUENȚA MEDIULUI POLITIC

Este televiziunea publică independentă politic? „Să te surprind? Nu pot”, răspunde un angajat, reflectând faptul că în societatea românească – și în interiorul Televiziunii Române – angajamentul politic al TVR este privit aproape ca un dat. Într-adevăr nesurprinzător, aproape toți cei intervievați pentru acest studiu spun că TVR este sub cizma politicului.

„Dependența față de mediul politic se vede foarte clar în lipsa de obiectivitate, în lipsa de imparțialitate și adesea în carențele de informare corectă pe care le regăsim în programele informative, dar mai ales în cele de dezbatere ale TVR”, spune o jurnalistă, reflectând opinia multor alți angajați ai instituției.

Altcineva afirmă că numai o mică parte din programe sunt politizate și că multe dintre cazurile discutabile apar din dorința unor angajați de a se plia pe direcția politică pe care o intuiesc ca dezirabilă la vârf, nu nepărat la comandă. Însă „totul e interpretat într-o cheie politică”, adaugă angajatul, care crede că „tâmpeniile editoriale cu background politic” reprezintă de fapt mai puțin de 15% din producția editorială, venind ca urmare a unor presiuni directe sau indirecte. „Restul de 30% sunt mimetism și adaptare, adică oameni care fac așa fără să li se ceară.”

TVR nu e în mod necesar aservită politic, e de părere o jurnalistă, dar e influențată și dependentă de cine e la putere. „E departe de a putea spune despre TVR că e pe picioarele ei, orice s-ar întâmpla. Orice vijelie politică se resimte și în TVR. A, poate nu totul se vede pe post. Dar în interior se resimte”.

TVR se circumscrie cutumei de funcționare a instituțiilor publice din România, adică se află sub control politic. Schimbarea puterii aduce invariabil schimbarea conducerii și rotirea cadrelor la butoanele instituției. Fiecare actor politic reclamă politizarea instituției atunci când se află în opoziție și devine avocatul unor servicii publice independente. Când îi vine rândul la putere, însă, apelează la aceleași practici pe care le condamna anterior, într-un nesfârșit ciclu de abuzare a mediilor publice. Principalul instrument care favorizează apariția acestor situații este legea de funcționare (detalii despre neajunsurile acesteia în capitolul dedicat).

Cei mai mulți angajați nu văd nicio șansă ca televiziunea să devină independentă atâta vreme cât funcționează după actuala lege. „Nu, atâta timp cât numiții în CA (Consiliului de Administrație) sunt politicieni fără experiență în presă, care vin să impună un punct de vedere al unui partid și să exercite o presiune de soiul ăsta” argumentează un jurnalist. „Nu, atâta timp cât la nivelul inferior următor directori de departamente și de direcții sunt numiți și renumiți la fiecare schimbare de consiliu. Nu, atâta timp cât una din sursele tale majore de finanțare o constituie taxa Radio-TV, a cărei creștere este hotărâtă de putere”. De altfel, menținerea taxei la un nivel scăzut este considerată și de alți angajați drept o formă de înrobire financiară a instituției.

„Televiziunea Română a fost folosită în ultimii 20 de ani ca o târfă. O târfă care, până la un anumit moment, a fost plătită. Târfa aceasta plătită a avut momente în care a protestat, a ridicat capul, a susținut că nu vrea să facă anumite lucruri. Și cei care ne conduc au ajuns probabil la concluzia că o târfă flămândă este mult mai cooperantă decât una care totuși este sătulă și în mare măsură are cu ce să trăiască”. (Dragoș Bocanaciu, liderul SPUSTV)

Politizarea managementului instituției prin mecanismele permise de lege este puternic asociată cu presiunea politică, chiar și atunci când comportamentul editorial al instituției nu

face dovada unor asemenea presiuni. În ochii publicului controlul politic este implicit, având în vedere experiența trecută a instituției, mai ales în prima jumătate a anilor `90. E o suspiciune care planează permanent asupra televiziunii publice și care afectează puternic imaginea și credibilitatea acesteia, un fel de păcat originar pe care nu reușesc să-l ștergă nici gesturile de curaj ale unora dintre angajați, nici acele produse editoriale de calitate pe care postul public reușește să le ofere uneori.

Fiind instituție publică, SRTV ar trebui să răspundă unui control public. Cum se poate exercita acesta? Vrem, nu vrem, prin intermediul mediului politic, adică prin intermediul reprezentanților aleși, parlamentarii. Controlul parlamentar, însă, nu funcționează, după cum o arată faptul că parlamentarii nu răspund sesizărilor, nu au reacție la situațiile grave semnalate în TVR și SRR, iar dezbaterile rapoartelor de activitate reprezintă o simplă formalitate. Singurul „control” exercitat este cel al majorității parlamentare, care îndeplinește cuminte ordinele liderilor politici privind respingerea raportului anual prezentat de conducerea TVR, atunci când la vârf se ia decizia schimbării echipei din fruntea televiziunii publice. Cum controlul instituțional nu funcționează, el este substituit cu un control informal, subteran – ceea ce numim controlul politic.

Televiziunea Română nu este în totalitate subordonată politic și „nu poți să arunci pe mediul politic toate greșelile pe care le face TVR”, spune un binecunoscut jurnalist de la Știri. Răspunzător, explică acesta, mai este și managementul, cu cele două straturi ale sale: Consiliul de Administrație (CA) și Comitetul Director (CD). Același jurnalist e de părere că „dacă televiziunea nu are un președinte – politic sau nepolitic – foarte bine ancorat, nu ajunge nicăieri”. Ancorat nu neapărat în jocul politic. „Să știe foarte bine și politică, să cunoască foarte bine lucrurile”. Să știe să navigheze. Un PDG precum Sassu, spune jurnalistul, a navigat foarte bine și a rezistat la nenumărate presiuni tocmai pentru că provenea din același mediu și vorbea ca de la coleg la coleg cu cei care făceau presiunile respective. În același timp, A. Sassu este autorul uneia dintre cele mai brutale intervenții în favoarea unui om politic, în cazul difuzării înregistrărilor cu ministrul Remeș filmat în timp ce își negocia șpaga.

Situația s-a acutizat în ultimii ani, odată cu degradarea climatului politic, consideră un alt jurnalist proeminent din TVR. El susține că acest lucru s-a văzut cel mai bine în mandatul lui Alexandru Lăzescu, prima dată când CA-ul a avut „capacitatea uriașă” de a bloca televiziunea din cauza luptelor politice dintre membri. Ca și în parlament, uneori reprezentanții opoziției din consiliu votează contra unei hotărâri chiar și atunci când acțiunea lor nu are niciun sens, spune jurnalistul. „Adică se opun pentru că trebuie să se opună, dar nu pentru că ei cred cu adevărat că trebuie să se opună. Și când nu pot nici măcar să se opună, fiindcă e ridicol să se opună, se abțin. Deci nu vor vota niciodată pentru, doar pentru că au mandatul de a nu vota pentru”.

După cum amintesc alți angajați (și președinți-directori generali), faptul că raportul de activitate al TVR trebuie votat în parlament în fiecare an reprezintă un instrument foarte eficient de control, pentru că dacă majoritatea politică dorește să schimbe conducerea (și, implicit, orientarea) televiziunii publice nu are de făcut altceva decât să respingă raportul. Acesta este principalul instrument prin care politicul își exercită controlul asupra TVR și SRR. El este folosit discreționar, în funcțiile de interesele politice de moment. Atunci când CA-ul în funcție este numit de majoritatea parlamentară sunt șanse mici să fie demis. Problema apare atunci când se schimbă configurația politică, iar componența CA-ului nu mai reflectă raportul de putere din Parlament.

Cum se aprobă sau respinge raportul anual

Votarea rapoartelor anuale constituie o simplă formalitate³⁴, indiferent de sensul votului, de aprobare sau respingere. Conținutul nu este discutat, deși rapoartele sunt destul de voluminoase și oferă informații relevante celor interesați. Comanda politică este întotdeauna singura care contează, așa că parlamentarii nu își mai pierd timpul în comisiile de specialitate sau în plen cu detalii ce devin ne semnificative în contextul unor decizii deja luate de liderii partidelor.

Legea de funcționare facilitează această practică deoarece nu prevede criterii de evaluare a performanței. Respectarea misiunii nu este un criteriu de evaluare a performanței instituționale, calitatea ofertei editoriale nu este dezbătută atunci când se discută și votează rapoartele anuale de activitate în Parlament, iar actuala definiție a misiunii din legea nr. 41/1994 este ambiguă și lasă loc unor interpretări care au efect de bumerang asupra TVR. Consiliul de Administrație nu își asumă acest rol de verificare. Unii dintre cei intervievați pentru acest studiu cer redefinirea misiunii în legea de funcționare, pentru a opri perpetuarea unor practici editoriale necorespunzătoare și, mai ales, pentru a împiedica respingerea raportului anual și demiterea conducerii pe baza unor criterii discreționare.

„Ne reproșau unii parlamentari din comisia de cultură faptul că TVR nu este BBC”, povestește un important lider de sindicat din televiziunea publică. „Și, cu riscul de a deveni foarte antipatic domnilor senatori și deputați, le-am spus-o, în față, în plen, că TVR, într-adevăr, nu este BBC, dar nici Parlamentul României nu este Camera Lorzilor”.

Comisiile pentru cultură, arte și mass-media din cele două camere ale parlamentului „sunt prelungirea puterii politice aflate la guvernare și execută voința ei: lasă în pace televiziunea publică dacă a fost cât de cât «cuminte și ascultătoare» sau o execută invalidând raportul anual de activitate în cazul în care nu i-a convenit cum a «prestat»”, indica un fost PDG interviat pentru acest studiu, Valentin Nicolau. „Interpelările sunt doar decorul de procedură pentru cele două cazuri pe care le-am menționat”, preciza el. Fostul conducător al TVR afirma că nu există criterii clare de evaluare a raportului de activitate „și chiar dacă ar exista nu ar fi luate în seamă de guvernanți pentru că voința [puterii] excede logica unei evaluări normale. Atâta timp cât legea le permite să fie abuzivi, vor fi”. Consiliul de Administrație și președintele-director general nu au la dispoziție mecanismele pentru a se proteja de presiunile politice, mai spunea el. „Dar în majoritatea cazurilor cei care au fost numiți sunt atât de obedienți că nici nu și-ar pune problema să se folosească în apărarea lor de eventuale prevederi legale”.

Niciunul dintre ultimele cinci consilii nu și-a încheiat mandatul la termen. Toate au fost executate în urma modificării raportului de forțe politice în Parlament, cu o singură excepție – respingerea raportului anual pe 2012 în decembrie 2013 și demiterea CA au fost precedate de demisia PDG-ului Săftoiu, care a acuzat cu jumătate de gură lipsa voinței politice de reformare a TVR. Nu se știe însă pentru ce a fost respins raportul de activitate pe anul 2012, anul în care CA condus de Săftoiu a demarat mult așteptatul program de restructurare a instituției. În primele șase luni ale anului instituția fusese condusă de un CA prezidat de A. Lăzescu, la rândul lui demis în luna iunie a anului 2012 în urma respingerii raportului de activitate pe anul 2011, deși rapoartele pe anii 2009 și 2010 nu fuseseră încă discutate și votate. De altfel, și mandatul CA condus la A. Sassu se încheiase în anul 2010 prin respingerea raportului din 2008. La votul din iunie 2012, confuzia parlamentarilor era atât de mare, încât erau pe cale să respingă și raportul pe 2010³⁵. A fost nevoie de intervenția senatorului PSD Georgică Severin, care și-a avertizat colegii că respingerea raportului pe 2010 ar fi însemnat că TVR a funcționat ilegal în 2011.

Situații similare au existat și înainte, inclusiv în mandatul lui V. Nicolau; între motivele acestor situații s-au numărat conflictele din interiorul partidului de guvernământ, Adrian Păunescu fiind liderul facțiunii PSD care dorea debarcarea lui Nicolau.

³⁴ Detalii în capitoul „Își respectă TVR misiunea publică?”

³⁵ „Rapoartele de activitate ale TVR și SRR vor fi discutate în plenul Parlamentului pe 12 iunie”, HotNews.ro, 29.05.2012

Politicizarea Consiliilor de Administrație

Respingerea raportului de activitate este unealta supremă de control din partea puterii. Până acolo, există multe alte moduri prin care politicul își exercită influența în televiziunea publică. Dirijarea numirilor din instituție este unul dintre ele.

„Diverși – și din TVR și din alte medii din astea publice – își asigură funcțiile negociind cu diverși politicieni”, explică un angajat al televiziunii publice. „La schimb, uneori se simt obligați, poate și fără să li se ceară, să fie mai atenți, mai deferenți față de cei care i-au pus în funcție”.

Analistul politic Cristian Ghinea spune că problema nu constă neapărat în numirile politice la vârf. Mulți invocă modelul BBC, explică el, dar conducătorul BBC este numit de prim-ministru. Diferența este că, la televiziunea publică britanică, membrii Consiliului de Administrație nu intervin peste managementul editorial. „La noi, board-ul este o colecție de insideri, papagali politici și PR-iști de la partide, care nu se ascund în fața nimănui”, spune analistul. El precizează că nu se referă doar la membrii CA numiți de angajați, ci la cei puși în consiliu de partide, „care ar trebui să numească oameni din afară, adică oameni din cadrul societății, care să controleze TVR. Că nu poți să pui oameni din TVR să controleze TVR. Păi nu trebuie să fie oameni din afara TVR ca să controleze TVR? Deci rămâne această tâmpenie, partidele caută oameni în interior”.

Unul dintre jurnaliștii din televiziunea publică amintește că membrii CA au misiunea de a promova cât mai bine partidul și nu-i interesează soarta TVR. „Și cum să fie independenți, când oameni [din interiorul TVR] care au fost suspectați că au susținut interesele unui partid au fost ulterior numiți în CA de către partidele respective?” se întreabă el.

Conform articolului 27 din legea nr. 41/1994, Consiliul de Administrație are atribuții în zona editorială, economică și juridică:

- supravegherea respectării modului în care societatea își îndeplinește obligațiile asumate în schema de programe și în licența de emisie eliberată de Consiliul Național al Audiovizualului;
- aprobă concepția de dezvoltare a societății și normele privitoare la strategia și structura programelor;
- aprobă proiectul bugetului și urmărește execuția acestuia; repartizează bugetele unităților funcționale autonome, după aprobare;
- aprobă structura organizatorică a societății, precum și restructurările economice și de personal necesare pentru funcționarea eficientă a societății.³⁶

Atribuțiile generoase ale CA nu sunt însoțite în lege nici de criterii de competență specifice acestora și nici de criterii de compatibilitate, astfel încât membrii consiliului sunt numiți pe baza unor criterii exclusiv politice, pentru a veghea ca interesele partidului să fie bine reprezentate în interiorul instituției. Au existat situații în care membrii desemnați de unele partide veneau direct din zona concurenței private a TVR, situație în care se ridică întrebarea: ce interese apărau acești membri?

Discuțiile din ședința CA din 29 noiembrie 2011 arată că unor membri de consiliu le lipsesc noțiuni elementare de management, economie sau drept.³⁷ Într-o controversă despre deficit, unii membri nu cunoșteau care era nivelul datoriei TVR sau confundau datoria cu deficitul.

Legea încurcă și mai rău prin definirea confuză a atribuțiilor organismelor de conducere (Consiliul de Administrație și Comitetul Director), astfel încât profilul membrilor CA devine aproape irelevant în acest context – ei se pot pricepe la orice sau la nimic.

Un fost PDG atrage atenția asupra acestor aspecte. Mecanismele stabilite de lege privind desemnarea membrilor consiliilor sunt „extrem de criticabile”, spune fostul președinte-director general Alexandru Lăzescu. Pe de o parte, dezvoltă el, „nu există niște criterii cât de

³⁶ Legea nr. 41/1994

³⁷ Stenograma ședinței Consiliului de Administrație al SRTV din data de 29 noiembrie 2011

cât rezonabile, fie din perspectiva unei priceperi în meserie, în zonă, în domeniul audiovizual, fie din perspectiva unor competențe [administrative]”. Nu înseamnă neapărat că din consiliu ar trebui să facă parte jurnaliști, explică Lăzescu, dar o soluție ar fi numirea unor personalități respectate, care să poată imprima televiziunii o linie deasupra îndoielilor. Confuzia maximă acum, adaugă fostul PDG, este „amestecul de funcțiuni sau de prevederi sau de lucruri pe care le poate face Consiliul de Administrație”. Este un mix între zona executivă, care necesită abilități de management, precum gestionarea bugetelor și achiziții, unde, crede el, nu ar trebui să existe oameni numiți de Parlament – și zona misiunii publice. Lăzescu spune că este „un amestec toxic”.

Numiți politic, adeseori fără competențele necesare, cel puțin unii dintre membrii consiliului dau dovadă de servilism față de mediul politic și de oportunism, atunci când interesul politic o cere. Majoritățile din CA se pot destrăma peste noapte, dacă raporturile de forță din politică se modifică, astfel încât membri ai consiliului care au sprijinit PDG devin brusc dizidenți, se delimitează de conducătorul TVR, ba chiar încep să denunțe abuzuri la care au asistat până atunci pasiv sau chiar au contribuit prin vot. Un exemplu în acest sens este scrisoarea intitulată „Apocalipsa după Lăzescu”³⁸ adresată de opt membri ai CA în mai 2012 președintelui Băsescu și premierului Ponta. În acel moment, scaunul lui A. Lăzescu se clătina deja serios. Cei opt acuzau diferite abuzuri, acte de corupție sau decizii nejustificate ale lui Lăzescu. Totuși, semnatarii fuseseră membri ai CA când aceste fapte s-ar fi comis și aprobaseră multe dintre decizii. În plus, calitatea de membri ai CA le oferea acces direct la documentele ce ar fi putut proba acuzațiile aduse. De altfel, doi dintre semnatarii au recunoscut, într-o scrisoare separată adresată lui Lăzescu, că au votat propunerile acestuia pe durata mandatului său în fruntea CA.³⁹

Mediul politic este conștient de faptul că CA e manevrabil, dovadă fiind discursul politicianilor aflați în opoziție, întotdeauna favorabil independenței mediilor publice. Discursul este contrazis de practică, așa cum arătam mai sus, imediat ce politicienii respectivi ajung la putere.

De-a lungul anilor, membrii consiliului care au beneficiat de o mai mare încredere în rândul salariaților au fost reprezentanții aleși de angajații instituției. Cele două locuri pe care legea le oferă salariaților în consiliu au fost ocupate atât de angajați din interior, cât și de persoane din afara instituției. În mandatul Săftoiu s-a remarcat prestația fostului PDG Valentin Nicolau, care a acționat ca un veritabil opozant al conducerii. Întrebat într-un interviu care sunt tendințele unui PDG ce pot fi combătute din interiorul CA, Nicolau răspunde: „Abuzul de putere, prostia, incompetența, tentația de a obține beneficii personale, predispoziția de a-și bate joc de oameni etc. Nu le poți neapărat combate atunci când ești singur, dar poți urla, poți spune lumii ce se petrece acolo”.⁴⁰

Noua conducere instalată la finele lui 2013 a ținut cont de acest precedent și a eliminat posibilitatea ca salariații TVR să-și aleagă reprezentanții în CA și dintre persoane din afara instituției, modificând regulamentul electoral în ianuarie 2014, atunci când s-au organizat alegerile interne pentru desemnarea celor doi reprezentanți ai salariaților. Măsura viza blocarea candidaturii lui V. Nicolau, pentru a evita repetarea situației din mandatul anterior. Sindicatele, salariații și organizațiile de media au protestat împotriva acestei măsuri, pe care au catalogat-o „discriminatorie” și „ilegală”, arătând că „afectează credibilitatea televiziunii publice și limitează controlul public asupra instituției”⁴¹.

Lucrurile nu s-au oprit aici. Invocând proceduri birocratice, conducerea a reușit să-i elimine pe cei doi aleși ai salariaților în urma votului din 17 ianuarie 2014 – Mihai Rădulescu și Cornel Mihalache – deși aceștia câștigaseră detașat scrutinul. Răsturnarea votului în favoarea lui Sorin

³⁸ „Consiliul de Administrație al TVR s-a reunit să discute situația financiară gravă și a decis organizarea unui nou concurs pentru șefia Stirilor”, de Costin Ionescu, HotNews.ro, 25 mai 2012

³⁹ „Revolta reprezentanților minorităților naționale din CA al TVR”, 01.06.2012

⁴⁰ „Valentin Nicolau: „Săftoiu avea mai puțină răutate nativă decât Stelian Tănase. Amândoi la fel de ageamii, influențabili și gargaragii”, Cașavencii, 16.01. 2014

⁴¹ „Conducerea TVR încearcă să elimine vocile independente din Consiliul de Administrație”, ActiveWatch, 9.01. 2014”

Burtea, un personaj controversat, membru în mai multe CA în ultimii 10 ani, face dovada încrâncenării unor grupuri de putere din TVR – acele grupuri din zona middle managementului pe care și Valentin Nicolau le considera a fi adevărata conducere a instituției. Ignorarea votului salariaților reprezintă și un semn al aroganței față de angajați, urmare a unei stări de siguranță conferite de controlul pe care membrii acestor grupuri îl dețin în instituție.

„Și dacă schimbi Consiliul de Administrație mâine și vii tu, vine Ioana Avădani, vine Comănescu, vine nu știu care, TVR-ul tot nu va fi independent politic. De ce: pentru că sub fiecare strat sunt oameni infiltrați politic, inclusiv cu misiune de pe la ... [se bate cu două degete pe umăr]. Cred că nu este structură în TVR unde să n-ai. [De vină este] întregul sistem. Trebuie dinamitat. S-a făcut, a crescut și s-a dezvoltat ca un mutant. Și în organizațiile private, și la Vântu, și la Voiculescu există, băi, dar măcar toți trag într-o linie. Au finanțare de la Felix și ăla e. Dar măcar sunt toți aliniați. Dar aici n-ai cum, pentru că ai structuri, sunt oameni rămași și ce fac? Creează și dinamitează fiecare ce interes are”. (fost șef de departament în TVR)

Efecte asupra activității editoriale

Pe de altă parte, consideră un realizator de emisiuni care între timp a părăsit televiziunea publică, independența sau dependența TVR de mediul politic trebuie privită nuanțat. Sigur că sunt influențe politice, explică el. Când la conducerea Știrilor a ajuns un om apropiat ideologic de dreapta, unele emisiuni au zburat din grilă aproape imediat. La fel s-a întâmplat, spune jurnalistul, și când la conducerea TVR a venit un om din tabăra adversă – unii realizatori au avut mai puține emisiuni, alții n-au avut deloc ori au fost trecuți la alte canale. Pe de altă parte, influențele sunt vizibile sau nu și în funcție de cel care face emisiunea sau jurnalul și de conștiința lui profesională: „Adică eu cred că poți să-ți faci meseria în condiții destul de apropiate de cele ideale la TVR și să rămâi acolo”, conchide jurnalistul, care dă în acest sens exemplul unui interviu foarte dur făcut de Mihai Rădulescu cu Emil Boc pe vremea când acesta din urmă era prim-ministru. „Știu că lui Boc nu i-a convenit și Mișu Rădulescu a rămas acolo; nu știu dacă a mai făcut alt interviu cu Boc, dar a prezentat în continuare jurnalul”.

Există și alți jurnaliști din TVR care simt nevoia să introducă nuanțe în discuția despre controlul politic al instituției. „Depinde la ce nivel”, spune unul dintre ei. „La nivel de management e controlată politic. La nivel mic, de emisiune și reporter, nu. Mie nu mi s-a întâmplat niciodată să-mi dea cineva telefon să-mi spună ce trebuie să fac”. Chiar și când anchetele sale vizau lideri ai partidului aflat la guvernare, nu i le-a cenzurat nimeni, explică jurnalistul. Pe de altă parte, revine el, trebuie făcută diferența între știri și restul programelor: „Controlul politic e la știri, nu în zona de producție editorială”.

Nu este nici pe departe singurul care face diferența între știri și alte genuri de emisiuni jurnalistice, care sunt girate de un departament separat în TVR. „Zona informativă (știri, talk-show politic) este subordonată editorial puterii politice conform unui algoritm care respectă schimbarea puterii în România”, afirmă un angajat al TVR. „Jurnaliștii din această zonă înțeleg acest lucru și aleg liber să se subordoneze sau să părăsească prima linie”.

Un redactor-șef din zona de programe (producții jurnalistice, altele decât știri) spune la rândul său că activitatea din direcția sa este în proporție de cel puțin 95% liberă de intervenții. Știrile, pe de altă parte, „e firesc că sunt o țintă”. Însă, adaugă el, jurnaliștii de la știrile TVR „își fac treaba, prin comparație cu alții. Prin comparație cu alții măcar suntem chiori în țara orbilor”.

În condițiile în care mediul audiovizual din România a devenit tot mai angajat politic, destui

jurnaliști din TVR se uită cu oarecare superioritate peste gard, la televiziunile private. Sigur, televiziunea publică e foarte dependentă de mediul politic, spune o altă jurnalistă din departamentul Programe, aducând aceleași argumente privind modul de numire a membrilor consiliului. Totuși, faptul că „nu mi s-a spus niciodată <<ăla vine, ăla nu vine>> înseamnă că există o independență a jurnalistului și poți, conform statutului, să invoci clauza de conștiință dacă ți se impun anumite lucruri”, explică ea. „N-am auzit ca în privat să existe așa ceva”.

Totuși, libertățile editoriale despre care vorbesc unii jurnaliști pălesc în fața deserviciilor aduse jurnalismului de faptul că liderii redacției – și implicit prioritățile editoriale și politice – se schimbă aproape automat odată cu schimbarea puterii. Comparația cu situația din anumite televiziuni private în care jurnaliștii sunt supuși unor presiuni mai clare, pe principiul „suntem chiori în țara orbilor”, este contraproductivă, pentru că vorbim despre încălcarea standardelor și principiilor jurnalistice de bază. A vorbi despre faptul că într-o redacție se încalcă aceste standarde în mai mică măsură ori mai puțin evident decât în altele este, în ultimă instanță, lipsit de relevanță. În plus, pentru publicul consumator de informație, contează mai puțin dacă trunchierea realității se face forțând jurnaliștii să urmeze o anumită linie politică, ori apelând la ziaristi care o fac cu dragă inimă și trecându-i pe cei incomozi pe linie moartă, așa cum se petrec lucrurile la Știrile TVR. Important este că este sacrificat echilibrul jurnalistic în televiziunea publică, cea care ar trebui, prin natura ei, să constituie un etalon de obiectivitate și să reprezinte cu maximă fidelitate interesele publicului, care o finanțează.

Știrile, spune un jurnalist, sunt mai vulnerabile față de alte departamente din TVR. Dezirabil ar fi, crede el, ca managerul de la Știri să nu depindă de nicio schimbare politică. Când au loc schimbări la vârf, la Știri se petrec cu mai multă agresivitate și brutalitate, explică ziaristul, pentru că în redacție există oameni cu multe conexiuni în spațiul politic, care își folosesc resursele în interes personal.

În ultimii ani, odată cu diversificarea și atomizarea pieței de televiziune, în care agenda politică este puternic influențată de televiziunile de știri apropiate actorilor politici, relevanța TVR s-a diminuat semnificativ. Unii jurnaliști consideră că instituția devine tot mai mult un partener comod al mediului politic. Spre deosebire de începuturile anilor '90, TVR nu mai are rolul de a servi puterea atacând adversarii politici, ci de a nu deranja grupările care se află la guvernare, spun aceștia.

Ca efect al intervențiilor politice, televiziunea publică a dezvoltat o cultură instituțională marcată profund de o atitudine cuminte față de putere și față de mediul politic, în general, afirmă un jurnalist din TVR.

Libertatea editorială depinde și de puterea de rezistență a conducătorilor de redacții. Aceștia pot proteja redacția de influențe externe și astfel pot insufla un spirit de independență și de încredere jurnaliștilor. La Știri, libertatea editorială „depinde și de persoana directorului, de abilitățile de comunicare, negociere, diplomație și de sprijinul pe care-l [are] la nivelul CA sau politic”, explică un insider.

”Poți să fii extrem de bine intenționat, să dai libertate totală redacției și peste trei zile să constăți că ai scandal. Au fost situații nenumărate în care directorul a zis <<bravo, ați făcut foarte bine>> și peste două ore s-a dat un telefon și totul s-a schimbat cu 180 grade”. Cel mai bun exemplu, spune jurnalistul, e cazul Remeș. TVR a intrat în posesia unei înregistrări efectuate de autorități care îl înfățișa pe ministrul agriculturii, Decebal Traian Remeș, acceptând mită pentru a favoriza un om de afaceri la licitațiile publice organizate de minister. „După difuzarea știrii, PDG Alexandru Sassu a venit în redacție și a felicitat pe toată lumea pentru exclusivitate”, povestește jurnalistul. „A doua zi a trimis o hârtie: <<Ce-i cu porcăria asta? Să se oprească imediat și vinovații să fie sancționați>>”.

Relevantă, în acest caz, este și atitudinea prim-ministrului de atunci, Călin Popescu Tăriceanu. În loc să-l condamne ferm pe ministrul Remeș, el a preferat să-și îndrepte criticile către TVR, acuzând că televiziunea ar fi fost instrumentul unei execuții publice.

Un alt interviuat consideră că cel mai bun director de știri ar fi „ăla care-i protejează pe angajați și care devine interfață cu restul decidenților”.

Cultura instituțională a obedienței nu încurajează persoane cu capacitatea de a proteja independența jurnaliștilor să ajungă în funcții de decizie. Cele mai multe acte de rebeliune au venit din partea jurnaliștilor fără funcții, nu din cea a conducătorilor de redacții.

„Mi se pare că politizarea din România a ajuns la un nivel... Au fost colegi care au plâns când a pierdut PSD-ul alegerile, cum a fost și o colegă beată de fericire că a fost condamnat Năstase. Dacă ai genul acesta de radicalizare, cu cine să faci misiunea și valorile TVR?”
(jurnalist TVR)

Cine e de vină?

Pare o întrebare cu răspuns dinainte știut. Dacă toată lumea se plânge de ingerințele politicului în TVR, cine altcineva să fie de vină pentru aservirea televiziunii publice, decât politicienii?

Într-adevăr, așa cum era de așteptat, salariații TVR susțin în proporție covârșitoare că politicienii, cadrul legislativ sau parlamentul sunt primii responsabili pentru situația de vasalitate față de putere, care a dus și la erodarea încrederii populației în televiziunea publică.

Însă, în mod oarecum surprinzător, majoritatea celor intervievați au adăugat că vinovați sunt și factori din interiorul televiziunii, iar mulți au indicat că răspunderea se împarte în mod egal între mediul politic și cel intern. După factorii politici sau legislativi, cel mai des apar mențiunile privindu-i pe șefii și decidenții editoriali din TVR, apoi sunt pomeniți angajații televiziunii ca grup, jurnaliștii instituției (reporteri, producători, realizatori, moderatori), membrii Consiliului de Administrație, societatea civilă, societatea în ansamblul ei / sistemul / gândirea generală / contextul național, PDG-ul, Comitetul Director, dar și proprietarii de televiziuni private.

Un jurnalist remarcă faptul că toate partidele care s-au perindat la guvernare au menținut cadrul legislativ care stabilește controlul politic asupra TVR.

Modalitatea eminentă politică de administrare e cauza principală a subordonării TVR, e de părere un fost redactor-șef care nu mai activează în televiziunea publică. BBC este un nume des invocat de oamenii de televiziune când vine vorba despre modelul de funcționare, dar „contează foarte mult ce fel de oameni numești [în Consiliul de Administrație]. Deocamdată partidele nu pot trece de concepția asta că oamenii pe care îi numesc acolo trebuie să îmi fie neapărat loiali și să-mi reprezinte interesele”. Iar aceste interese, completează el, sunt foarte mici din punct de vedere moral. „Și atunci oamenii ăștia ajung să decidă în Consiliul de Administrație diverse grozăvii”.

„S-a eludat continuu cauza adevărată care a acționat permanent distructiv asupra Televiziunii Române: voința clasei politice de a-și subordona feuda TVR, cu prețul devastării/falimentării ei.”
(Valentin Nicolau, fost PDG al TVR, pe blogul său⁴²)

Un producător din TVR atrage atenția că toți președinții-directori generali au fost, fără excepție, din afara televiziunii. Și că asta înseamnă, între altele, că maximul pe care îl poate atinge un TVR-ist care o pornește de jos este să devină reprezentant al salariaților în Consiliul

⁴² „Angajatul TVR - țap ipășitor!”, de Valentin Nicolau, noriimei.ro, 30.01.2013

de Administrație.

Ideea implicită este că politicul apelează la oameni din afară pentru a ține instituția sub control. Totuși, așa cum spuneam, foarte mulți dintre angajați se uită și înspre ograda proprie atunci când vor să indice vina pentru angajarea politică a instituției.

„Primii responsabili sunt decidenții editoriali, membrii Consiliului de Administrație, care au indus temeri în rândul corpului redacțional, și, nu în ultimul rând, reporterii și moderatorii emisiunilor TVR”, spune o importantă jurnalistă din TVR.

Unii văd în PDG principalul responsabil. Alții, însă, mai mulți, arată cu degetul undeva mai jos, spre șefii de departamente, care răspund în fața conducătorului instituției. Un jurnalist spune că PDG-ul nu are cunoștință de ceea ce se difuzează, în timp ce directorul de la Știri știe ce trebuie să dea. Totul depinde de verticalitatea acestor șefi de nivel intermediar. Dacă redactorul-șef poate să reziste presiunilor din mediul politic și să își protejeze oamenii, aceștia își vor putea face meseria cum trebuie. Însă mulți șefi cultivă un sentiment de teamă între subalterni. „Ori îmi joci jocul, ori o iei pe coajă”. Rezultatul: „Autocenzura e mai puternică decât presiunea externă”.

Politicienii sunt primii vinovați, dar în al doilea rând „o mare parte din răspundere se împarte pe lanțul trofic Consiliu de Administrație - Direcția Emisiunilor Informative, deci PDG - director de canal - director de Știri”, spune analistul Iulian Comănescu, care a și participat la producția unor emisiuni difuzate de TVR. Mai este de luat în calcul, adaugă el, „caracuda din TVR, singura care prosperă atunci când TVR-ul se duce de râpă. În 2012, după plecarea echipei Lăzescu, avem cel mai mare număr de angajați, 3.400-3.600, cel mai mare număr de posturi, cel mai mic rating, cel mai redus prestigiu, cea mai proastă calitate a programelor produse. Or, de treaba asta n-au cum să fie de vină numai Lăzescu, Sassu, Săftoiu, Culcer etc. Fiindcă ei se schimbă, dar bătaia de joc rămâne. Reiese că masa angajaților se află cel puțin într-o relație de complicitate cu managerii care vin și pleacă”.

O altă jurnalistă pune politicienii în fruntea listei celor responsabili de situație, dar continuă cu CA, PDG-ul și „alții mai mici care probabil pot influența subiectele, persoanele pe care le aduci pe post, atitudinea față de respectivii, nota critică sau mai puțin critică”. Producătorii sau realizatorii de emisiuni, explică ea, „au și ei opțiunile lor politice, câte un spate de apărare sau un favor pe care trebuie să-l întoarcă unui politician sau altul”.

Trocoul poate funcționa cam așa, exemplifică jurnalista printr-un caz fictiv, dar, spune ea, veridic: am nevoie de analiza binevoitoare a dosarului pentru prima casă într-un anumit sector din București, condus de un primar cu o anumită culoare politică. Apelez la tine, politician în partidul primarului, sau chiar la primar, tu poți mă ajuta, eu iau apartamentul și peste ceva vreme „fie mă simt eu obligată să te bag pe post, fie îmi dai tu un telefon să-mi spui că ai inaugurat un parc, iar eu mă duc și fac o știre despre asta, omițând că parcul a costat de cinci ori mai mult [decât trebuia] sau că e făcut cu firma de construcții a surorii lui”. Cam acestea sunt interesele și influențele dincolo de „nivelul macro”, conchide jurnalista.

Unii angajați amintesc de „directorașii” de nivel doi sau trei, „pe care nimeni nu i-a schimbat de când se știe ei, care participă la licitații, care truchează licitații”. Acești șefi de pe palierele mijlocii ale instituției au tot interesul ca lucrurile să rămână așa cum sunt în TVR, pentru că sistemul le furnizează putere și pârgii.

„De-aia zic că (televiziunea) e o cloacă care n-o să fie niciodată schimbată și că n-are sens să i te opui pentru că te mănâncă”, spune un tânăr jurnalist. „Cel mai bine stai și-ți vezi de treaba ta și încerci să nu fii călcat de ei”.

Acești directori eternizați în funcții cultivă, de altfel, relații politice care îi ajută să-și mențină puterea, explică altcineva. Cu alte cuvinte, controlul nu se exercită doar dinspre lumea politică înspre TVR, ci și dinspre TVR – sau dinspre anumite locuri din Televiziunea Română – înspre mediul politic, cu scopul de a bloca orice idee de reformă a sistemului.

Dincolo de jocurile de putere din Consiliul de Administrație, puterea executivă în TVR o are Comitetul Director, format din directorii celor șase direcții – iar acolo, spune o jurnalistă de la Știri, se află o cauză importantă pentru care TVR e aservit politic. Cei ce compun Comitetul Director sunt ingineri, economiști, jurnaliști – oameni neimplicați politic. „De ce n-ar fi deschiși?” se întreabă jurnalista, referindu-se la deschiderea față de reformarea TVR în spiritul independenței politice. Tot ea răspunde: „Pentru că au șpăgile lor. Cum de ce? Pentru că au alte interese. Financiare”. Nu neapărat politice, așadar. Financiare.

Un jurnalist de la Știri spune la rândul său că angajații TVR sunt vinovați în egală măsură cu politicienii pentru relația de subordonare a instituției față de putere. Angajații, spune el, „au crezut că televiziunea e a lor și că trebuie reprezentate interesele lor”. Interesul instituției, așadar, nu s-a aflat nici printre preocupările politicienilor, nici printre cele ale angajaților.

„A cam trecut de mulți ani vremea în care venea cineva, o brută, așa, un om rău, un *evil guy*, un balaur și spunea «eu vă asupresc acuma și nu mai aveți voie să scrieți asta, scrieți ailaltă» și jurnalistul se lupta și transpira și își pierdea somnul noaptea”, explică un alt jurnalist, care între timp a părăsit televiziunea. De cele mai multe ori, spune el, intervine autocenzura: „oamenii pricep destul de repede de unde se trag banii, de unde le vin, pe ce rute și ce e important și ce nu e important”. Iar atunci când o anumită știre nu e difuzată, nu se lasă cu dezbateri aprinse în redacție, spune ziaristul. „Nu, cred că pur și simplu au ales să nu o trateze”.

Un alt jurnalist dintre aceia care spun că angajații sunt la fel de răspunzători precum clasa politică pentru starea de obediență a TVR spune că vina primilor stă în faptul că nu au suficientă motivație încât să pună ei înșiși presiune pe clasa politică sau să păstreze standarde profesionale adecvate. „Există o rezistență internă în TVR, justificată și de faptul că personalul e în mare parte îmbătrânit și nu și-ar mai găsi loc pe piață”, explică el. Un alt motiv pentru care televiziunea rămâne dependentă politic este fenomenul des pomenit al straturilor de la Știri: „sunt mulți veniți cu valorile politice, care servesc interese politice și n-au niciun interes să depolitizeze TVR”, explică ziaristul.

O jurnalistă care remarcă și ea că angajații nu au destulă fermitate să se opună presiunilor adaugă că TVR nu încurajează suficient competiția și creează un microclimat dominat de un dulce far niente. „Lumea se gândește «de ce să mă chinui, de ce să-mi bat capul, poate vine alt șef... lasă, încercăm să menținem status quo-ul, pentru că nu e cel mai rău»”.

Un director de imagine spune: „În instituția asta nu lucrează roboți, suntem oameni, fiecare cu opiniile și simpatiile politice. Astea se vor transforma în servilism”.

Un alt jurnalist e de părere că șefii sunt vinovați. „Dar și ceilalți – așa s-au obișnuit”.

Intervenția politicului nu se exercită neapărat prin presiuni brutale, explică mai mulți jurnaliști. Cei interesați apelează la persoane din TVR dispuse să se încline în fața puterii politice.

„Șmecheria asta cu «presiunea politicienilor» se petrece cam în felul următor: politicienii nu «te amenință» – nu, Doamne ferește! – politicienii îl întreabă pe «buton» dacă nu cumva n-a înțeles ce trebuie să facă, numit fiind într-o funcție ca asta în care e Săftoiu, mai vizibilă, de președinte director-general, sau mai puțin vizibilă, ca aia în care e parașutat Zgabercea, viitorul producător general din TVR”, explica Cezar Ion, fost director al Direcției Editoriale din TVR⁴³, după ce căzuse victimă procesului de restructurare.

Există și o categorie de angajați ai televiziunii publice care dau vina pe întregul sistem social și politic din țară. În viziunea acestora, contextul național este responsabil pentru afilierea politică a TVR. Mentalitățile românilor sunt cele care produc reprezentanți politici de slabă calitate. Dacă avem control politic în sport, în administrația locală și în alte zone din țară, e firesc, așadar, să avem control politic în televiziunea publică.

Un jurnalist care a îndeplinit într-o anumită perioadă o importantă funcție executivă la știri spune și el că situația de subordonare față de putere nu e doar rezultatul tentației spre control

⁴³ „Cezar Ion - victima răzbunării lui Roșca Stănescu și Bogdan Chirieac?”, de Iulia Nueleanu, Curentul

din partea clasei politice. „Eu n-am o problemă neapărat cu ce conține legea”, mărturisește el, „cât cu rezistența față de ce se întâmplă acolo din partea celor din interior și din partea publicului. Pentru că poți să ai o lege perfectă. Poți să traduci carta de organizare a BBC și s-o faci lege în România. Asta nu înseamnă că lucrurile vor merge. E vorba de o conștiință colectivă, la nivel de public, care să accepte sau să nu accepte anumite lucruri, e vorba de un gentlemen`s agreement între noi. Finanțăm televiziunea publică, pentru că de la aia așteptăm nu știu ce. Dar n-avem nici conștiința asta, nici acest gentlemen`s agreement și o lege nu cred că rezolvă nicicum acest lucru. Totul ține de mentalitate. De [ceea] ce acceptăm în fața televizoarelor”.

Chiar și societatea civilă – pe care unii TVR-ști o văd ca pe un cavaler călare pe un cal alb ce ar putea schimba lucrurile dacă i s-ar permite – ar fi, în viziunea altora, incapabilă să curețe televiziunea de ingerințe politice. „Omul din societatea civilă, ce, nu are o afinitate politică?” se întreabă un regizor din TVR. Tot el își răspunde: „Cum să nu, sigur că are, uită-te la societatea civilă din ultimul an de zile [2012, n.n.] cum este împărțită între partide și culori și a fost penetrată îngrozitor de politic și cumpărată”.

„ONG-urile preocupate de televiziunea publică nu mi s-au părut consecvente în timp”, spune un jurnalist, nemulțumit de faptul că organizațiile neguvernamentale nu ar fi semnalat și sancționat public greșeli similare din mandate diferite. „Am avut senzația că, în anumite situații, anumite ONG-uri sau persoane au aplicat dublu standard”.

Un fost PDG reia o temă care obsedează mulți angajați ai postului public și spune că, pe lângă clasa politică, vinovată pentru actuala stare a TVR ar fi și influența proprietarilor de televiziuni private, dintre care unii sunt și actori politici importanți. Aceștia, spune fostul conducător al TVR, „au avut tot interesul [comercial] să determine o stare de nefuncționalitate a televiziunii publice, pentru că aceasta are în continuare publicitatea ca una dintre sursele sale de venit”. Altfel spus, TVR ia bucăți din plăcinta de publicitate împărțită de televiziunile comerciale, iar acestea din urmă își doresc ca televiziunea publică să aibă probleme, pentru că în acest fel scapă cel puțin parțial de un important competitor. Fostul PDG descrie strategia din ultimii ani a unor conducători de televiziuni private: „Când visteria TVR s-a golit și datoriile au ajuns să depășească 150 de milioane de euro, s-a lansat în presă tema că TVR este o gaură neagră, că angajații au salarii nesimțite, că nu se muncește... că TVR e vinovată”. Așa cum arătam, și alți angajați din TVR spun, în diverse contexte, că anumite persoane cu greutate din mediul privat doresc desființarea televiziunii publice, și arată de obicei înspre Dan Voiculescu, a cărui familie controlează un important grup media ce include televiziunile Antena 1 și Antena 3.

Intervențiile politice iau uneori forma unui sabotaj politic, în opinia unora dintre angajații TVR. Unii politicieni sunt acuzați că subminează televiziunea publică susținând interesele competitorilor privați. Situația a fost reclamată de mai mulți foști PDG și membri ai CA.

„Cei care vor o televiziune publică slăbită și hărțuită politic sunt mai mulți decât cei care o vor puternică”, spunea Alexandru Lăzescu în mai 2012, în timpul mandatului său de președinte-director general al TVR. „Modul de funcționare a televiziunii publice este defect și va rămâne defect, legea fiind depășită și permițând intruziunea politicului în administrația televiziunii. Am spus-o și o repet. Ce politicieni au avut curajul, îl au sau îl vor avea să schimbe paradigma?”⁴⁴

În iunie 2012, când începuse să se vorbească intens despre datoriile acumulate de televiziunea publică, Moise Guran, unul dintre cei mai apreciați realizatori din TVR la acea vreme, care are în spate și o experiență de lucru în trustul lui Voiculescu, a cerut în emisiunea sa să se pună pe masă contractele încheiate de-a lungul vremii între televiziunea publică și Antena 1. Ca să se vadă de ce TVR are datorii, zicea el. Întrebat de revista Kamikaze ce a vrut să spună, Guran a răspuns: „Am vrut să spun că sunt multe lucruri de zis despre TVR, adânc îngropate, care maschează interese pe care le au în momentul de față trusturile private. TVR-ul este din păcate un hoit de care trag toți din toate părțile, de la instituții de stat până la instituții private

⁴⁴ „Seful TVR: Le voi cere membrilor Consiliului de Administrație care fac acuzații calomnioase să le probeze în justiție. Ce spune Lazescu despre „neadevarurile” diseminate de opt membri CA”, de C.I., HotNews.ro, 29.05.2012

care vor o parte din cota de piață. Stimații noștri politicieni, indiferent că au fost sau urmează să vină la putere, preferă să țină TVR-ul blocat, pentru a-l prăbuși ca afacere în avantajul celorlalți, nu al publicului plătitor de taxe. În aceste condiții, TVR-ul o să moară.”⁴⁵

Până la urmă, conchide un membru al Comitetului Director, TVR e o instituție și nu e perfectă pentru că nimic nu e perfect pe lumea asta. „Sunt lucruri care nu se vor realiza sau nu se vor întâmpla niciodată”, spune el. Subfinanțarea este, în opinia sa, cauza multor rele. „Și-a pus cineva problema că orice instituție publică e precum democrația? Pentru a fi puternică, o instituție publică trebuie să fie finanțată. [...] La fel și democrația. Costă. Începi să o lași fără stat de drept, fără justiție, fără despărțirea puterilor în stat, fără funcționari plătiți bine – încep să apară vulnerabilitățile în sistemul democratic”. Orice instituție publică, explică el, deci și TVR, este „după chipul și asemănarea principalelor instituții din statul respectiv”.

Vrea mediul politic o televiziune publică independentă?

Aparent, este și aceasta o întrebare de tip „Când a început Revoluția de la 1848?”. Ea scoate însă la iveală o serie de cauze și de consecințe ale supunerii politice a televiziunii publice, așa cum le văd cei care activează în TVR.

Aproape toți angajații instituției intervievați pentru acest studiu spun că este evident că voința politică este de a ține talpa peste televiziunea publică. „Pentru că”-urile și „deși”-urile care urmează afirmației merită mai multă atenție.

„Cât timp TVR poate fi obedientă fără a presupune costuri mari din conturi private, oamenii politici nu își vor dori o televiziune publică independentă”, spune un fost jurnalist din instituție care a fost și membru al Consiliului Național al Audiovizualului.

TVR este ușor de manipulat, iar acesta e motivul pentru care actualul mediu politic nu vrea să piardă din mână organizația, spune o cunoscută jurnalistă.

O altă jurnalistă din televiziunea publică spune că implicarea politică este, aparent paradoxal, tocmai în detrimentul celor care o întrețin. „Politizarea mesajului media, politica editorială părtinitoare, sesizabile și criticabile de către public, sunt sancționate de acesta prin abandonarea canalelor SRTV, ceea ce duce la scăderea audienței și, implicit, la scăderea impactului mesajului pe care vrea să-l transmită tocmai partea părtinită”.

Două ar fi motivele pentru care mediul politic menține aservirea TVR-ului, spune un fost membru al Comitetului Director: prostia și conservatorismul. „Nu știu la ce-ți mai folosește o televiziune antipatizată. O televiziune la care omul nu se mai uită neapărat pe politic, cât mai vede un film, mai vede pe Guran”, remarcă el. „Cred că în mod normal mediul politic ar trebui să-și dea seama că o televiziune liberă, modern, le-ar fi mai de folos lor - o restructurare a Televiziunii din cap în coadă, spălată, apretată, îmbrăcată altfel și care să reprezinte și interesele lor, altfel”.

Mulți dintre angajații TVR care au răspuns la întrebări pentru acest studiu spun că obsesia politicului pentru controlul instituției e de neînțeles. „Pentru ce se bat, care e miza? Audiențele sunt la pământ”, întreabă un jurnalist. Tot el încearcă un răspuns: „Bugetul anual e de vreo 150 de milioane (de euro), probabil că asta e miza”.

Lipsa mizei pentru control, ca urmare a scăderii audienței și prestigiului TVR, se regăsește și în opiniile altor angajați. Un important jurnalist din TVR spune că perpetuarea controlului politic ar avea ca scop chiar decredibilizarea televiziunii publice. Pe de o parte, fiecare grupare politică are la dispoziție propriile televiziuni de știri, așa că televiziunea publică nu mai e necesară pentru a oferi o portavoce. Pe de altă parte, spune el, chiar existența respectivelor televiziuni motivează politicienii să mențină controlul asupra televiziunii publice. „Ăștia alții, care-s concurența noastră comercială pe niște chestii, nu ne vor binele. Nu e firesc? Există

⁴⁵ „Moise Guran: „În Antena 3 nu aș fi reușit să mențin echilibrul”, Kamikaze, 19.06.2012

un partid [...] care are ditamai trustul. Care-i parte din decizia națională în clipa asta”. Teza, așadar, pe care o întâlnim și la alți angajați din TVR, este că există interese politico-economice ca televiziunea publică să aibă o imagine proastă. TVR, pe de altă parte, spune jurnalistul, nu are nici cultura, nici mecanismul pentru a declanșa o „contra-ofensivă de imagine”.

Sunt și voci care susțin că starea actuală a TVR a făcut ca interesul politicianilor pentru controlul politic să dispară. Campania electorală pentru alegerile prezidențiale din noiembrie 2014, în care alianța politică aflată la putere, PSD, a scos total televiziunea publică din ecuație atunci când a stabilit posturile care ar trebui să găzduiască dezbateri între cei doi candidați din turul doi, pare să confirme această lipsă de interes.

„Cred că [aparaturii politice] i se rupe de TVR, cred că nu e interesat de TVR, cred că totul e în capul unor oameni [din televiziunea publică] care vin pe filieră politică”, spune un jurnalist de la Știri. Ziaristul e de părere că doar un mic număr de oameni de partid din rândurile doi-trei se mai bagă în treburile televiziunii publice. „Dacă TVR și-ar face treaba cum trebuie, nu cred că ar fi o reacție politică vizibilă împotriva. Aia au alte treburi”.

La nivel declarativ, unele partide au lăsat senzația, de-a lungul timpului, că și-ar dori o televiziune publică independentă. Faptele, însă, demonstrează contrariul, spune Iulian Comănescu: „Toate partidele politice declară că vor să schimbe legea, încă de pe vremea Monei Muscă, dar nimeni nu o schimbă”.

Opoziția, spune un jurnalist care a îndeplinit și funcții de management în instituție, „își dorește o TVR independentă cât timp e în opoziție, iar când vine la putere descoperă cât de benefic e controlul politic al TVR. Acest cerc vicios nu poate fi întrerupt decât atunci când regulile le va face o instanță desprinsă de acest joc de interese. Poate Bruxelles-ul va face o legislație unitară și va impune niște norme. Altfel nu se ajunge acolo pentru că nu există interes politic”.

„Am fost implicat în anii anteriori în procesul de modificare a legii și știu exact unde s-a blocat – la componența și numirea CA-ului. Totul a picat în cinci minute în urma unui telefon”. (jurnalist în TVR)

Un cunoscut jurnalist, fost realizator de emisiuni la televiziunea publică, spune că oamenii politici dau impresia că sunt mai în largul lor la TVR decât la alte posturi, pentru că au o percepție aparte rezultată din relația statuată de legea de organizare. „Ai impresia că oamenii politici, când vin la TVR, mai mult decât la alte televiziuni, vin la ei acasă”, observă el. „Îmi închipui că se gândesc în felul următor: dacă sunt în opoziție, voi fi la putere, deci cel care e aici trebuie să mă asculte, pentru că voi fi într-un fel șeful lui; dacă sunt la putere, [...] sunt într-un fel șeful lui, pentru că eu l-am numit pe actualul PDG”. E o situație care le convine, iar ca urmare, spune jurnalistul, oamenii politici nu vor independența TVR. „Dacă ar fi vrut, s-ar fi văzut până acum. E destul de straniu sentimentul ăsta pe care-l ai atunci când vezi un om politic la TVR, că se simte bine, se simte mai confortabil”.

Analistul Cristian Ghinea spune că, totuși, anumiți oameni politici își doresc o schimbare. „Eu o cred pe Raluca Turcan [autoarea unei inițiative legislative de depolitizare a TVR – n.n.] că ar vrea să facă chestia aia, doar că [autorii proiectului de lege] au făcut ceva prea complicat”. Ghinea crede că o lege care își propune să rezolve totul are puțini sorți de izbândă. „Eu, unul, dacă aș fi fost în locul lor, aș fi insistat pe schimbări mici. Pentru că ei s-au chinuit să negocieze doi ani o lege așa comprehensivă, ca să schimbe totul de la zero și până la urmă s-a fumat”.

Oricât și-ar dori și oricâte declarații politice ar face cineva, fără oameni și fără reguli nu se poate depolitizarea, spune un important jurnalist din TVR, care e de părere că declarațiile publice în sensul scoaterii televiziunii de sub tutela politică reprezintă doar ipocrizie. „De ce e ipocrizie maximă: pentru că niciun politician nu poate genera depolitizarea, indiferent de cât de sus este. Că e președintele țării, că este prim-ministrul sau altul. De ce nu poate treaba asta?

Foarte simplu. Pentru că este un angrenaj care îl depășește chiar și pe un președinte de țară, cu privire la modul de funcționare a unei astfel de instituții”. Depolitizarea, spune jurnalistul, care îndeplinește o importantă funcție editorială, este imposibil de verificat știre cu știre, emisiune cu emisiune. „Nu există un organism de control perpetuu și ubicuu”, conchide el.

Exemple de presiuni politice

Fostul prim-ministru Emil Boc cerea în cadrul unei întâlniri de partid schimbarea conducătorului TVR, Alexandru Lăzescu, pe care tot partidul său îl propusese la conducerea instituției, pe motiv că „n-a făcut nimic pentru partid”⁴⁶.

Guvernul Ponta a intervenit direct pentru a schimba conducerea TVR. La numai trei săptămâni de la schimbarea puterii politice (mai 2012), ANAF a decis să blocheze conturile televiziunii publice din cauza datoriilor acumulate de această instituție. Conturile au fost deblocate câteva săptămâni mai târziu, după demiterea de către parlament a CA. După adoptarea planului de reorganizare, guvernul a eșalonat datoria TVR pe o perioadă de șapte ani. Puterea politică de atunci a mers atât de departe încât a numit în vara lui 2012 un nou CA fără niciun reprezentant al opoziției, situație fără precedent în perioada post-decembristă. Curtea Constituțională a invalidat această hotărâre a parlamentului, pe care a declarat-o neconstituțională, iar Parlamentul a votat un nou CA în luna octombrie. Cu numai câteva săptămâni mai devreme, premierul Victor Ponta, declarase: „eu nu vreau să se schimbe o conducere pusă de PDL și de Traian Băsescu cu o conducere pusă de USL sau de PSD [...]. Nu vreau să fie nimeni de la USL la conducerea televiziunii”⁴⁷.

Contractele de transmitere a meciurilor din Liga 2 pentru sezonul 2012-2013 au fost semnate individual cu anumite echipe de fotbal în lipsa oricăror criterii. Există suspiciuni că ele au fost acordate preferențial, pe bază de interese politice, echipele contractate fiind apropiate unor oameni politici.

Potrivit informațiilor publicate în septembrie 2013 de Ofside.ro și Reportervirtual.ro, preluate de jurnalista Maria Andrieș pe Blogsport.gsp.ro și apoi de HotNews, TVR plătește din bani publici pentru a difuza meciurile unor echipe finanțate tot din bani publici. CSU Craiova (echipă cu care TVR deja încheiase un contract) era sub umbrela Primăriei Craiova, conduse de Olguța Vasilescu (PSD), preciza HotNews. Articolul adăuga că SC Bacău, o altă echipă despre care existau informații că ar primi bani de la TVR, se afla sub umbrela Consiliului Local Bacău, controlat de USL, iar Rapid București, celălalt club intrat în discuție, fusese preluată recent de doi oameni de afaceri, dintre care unul, Adrian Zamfir, era membru PSD și un apropiat al lui Nicolae Bănicioiu⁴⁸.

În studiourile teritoriale ale TVR, unde baronii locali își încordează adesea mușchii mai pe față decât la nivel central, lucrurile stau uneori mai rău ca la București. „În studioul teritorial în care lucrez, [televiziunea] e chiar obediență”, spune un jurnalist. „În majoritatea covârșitoare a cazurilor, cei aflați la putere vin pe covorul roșu la emisiuni și beneficiază aproape exclusiv de știri pozitive”.

Un alt angajat de la un studio teritorial, director de imagine, povestește că a avut două sau trei filmări cenzurate din motive politice și crede că redactorii cu emisiuni importante la ore de vârf sunt angajați politic — și „nu numai politic; ne putem referi aici și la servicii”.

Politicienii locali dispun de mecanisme de intervenție în activitatea televiziunii publice, posturile regionale fiind cele care prezintă interes pentru politicienii locali. Conducătorii studiourilor teritoriale sunt numiți adeseori pe criterii politice, de multe ori fiind apropiați ai unor politicieni locali. La rândul lor, oamenii politici locali își folosesc influența în Parlament

⁴⁶ „EXCLUSIV: Boc despre șeful TVR: „Trebuie schimbat, n-a făcut nimic pentru partid!”, Adevărul, 7.11.2011

⁴⁷ „Ponta: Guvernul nu deblochează conturile TVR”, ziare.com, 3 Iunie 2012”

⁴⁸ „Bani de la Televiziunea publică pentru fotbalul din umbra USL: TVR achiziționează meciurile unor echipe din Liga a 2-a”, de C.I., HotNews.ro, 6 septembrie 2013

pentru a interveni în favoarea studiului teritorial.

- **Funcții de conducere importante sunt deținute de persoane apropiate puterii politice**

Directorul TVR Craiova numit de Claudiu Săftoiu în februarie 2013 era soția secretarului executiv al PSD Dolj, Lucian Dindirică, consilier la primăria Craiova⁴⁹. Cu numai un an înainte, Cristi Nedelcu, consilier de imagine al prefectului PDL de Dolj, Nicolae Giugea, câștigase concursul organizat pentru aceeași funcție⁵⁰.

Cristian Zgabercea, revenit în TVR în vara lui 2012 pe post de consilier al lui C. Săftoiu și ulterior deținător al funcției de producător general, este cunoscut ca un apropiat al președintelui Consiliului Județean Constanța, Nicușor Constantinescu, și al primarului Constanței, Radu Mazăre⁵¹. Zgabercea a demisionat în anul 2015 ca urmare a trimiterii sale în judecată într-un dosar DNA care îl vizează pe Nicușor Constantinescu.

- **Jurnalist TVR sau funcționar al guvernului?**

În iunie 2013, Claudiu Lucaci, conducătorul DEIS (coordonator cu atribuții de director la acel moment), a fost propus de către Ministerul Afacerilor Externe pentru a ocupa postul de consul al României la New York. Jurnalistul și-a manifestat dorința de a ocupa postul respectiv⁵², fără a da vreun semn că înțelege incompatibilitatea între cele două funcții. De altfel, nu era prima sa experiență de acest fel - câțiva ani mai devreme ocupase funcția de consul al României la Los Angeles. În paralel, Lucaci a candidat pentru funcția de director plin al DEIS, pe care l-a și câștigat. Concursul, care a avut loc în lunile iulie-august, a stârnit un imens scandal intern (detalii în capitolul Angajări). Lucaci a ales, în cele din urmă, să rămână în TVR pe postul de Director DEIS, dar, dacă și-ar fi dorit, putea fi numit consul prin detașare din TVR. Legislația permite aceste detașări în funcție, astfel încât un salariat TVR poate fi detașat pe o funcție în sistemul guvernamental, după care se întoarce în redacția TVR și își reia munca de jurnalist, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Normele interne ale TVR permit asemenea situații care contravin principiilor echidistanței jurnalistice și compromit imaginea și credibilitatea instituției, perpetuând percepția unei instituții anexate puterii politice.

- **Jurnalist de partid**

Ziarul online Cotidianul a publicat în vara lui 2013 informația că Doru Dendiu, corespondentul TVR la Chișinău, a devenit în 2013 coordonator al filialei din Republica Moldova a Partidului Mișcarea Populară⁵³. Statutul Jurnalistul TVR interzice corpului editorial apartenența la formațiuni politice, în conformitate cu principiile deontologice. Jurnalistul nu a negat informația și s-a apărat invocând faptul că se afla în concediu de paternitate, ceea ce, în opinia sa, ar presupune suspendarea aplicării normelor interne ale TVR care interzic strict jurnaliștilor orice afiliere sau activitate politică.

⁴⁹ „Dolj: TVR Craiova are un nou director”, Gazeta de Sud, 2 februarie 2013

⁵⁰ „Cristi Nedelcu, consilierul de imagine al prefectului Giugea, noul director al TVR Craiova”, Adevarul, 19 martie 2012

⁵¹ „Claudiu Saftoiu: Responsabilii pentru fraudele din TVR vor fi depistati individual”, de Tiberiu Lovin, reportervirtual.ro, 31 ianuarie 2013

⁵² „UPDATE Seful stirilor TVR, Claudiu Lucaci, propus pentru postul de consul al Romaniei la New York. MAE: Decizia a fost adoptata ieri in sedinta de guvern”, de C. Ionescu, HotNews.ro, 13.06.2013

⁵³ „Din barca TVR, în barca „mișcării” lui Traian Băsescu”, de Theo Marcovici, cotidianul.ro, 02.12.2013

IV. INTERVENȚII ÎN CONȚINUTUL EDITORIAL. CENZURĂ ȘI AUTOCENZURĂ

În contextul unei percepții publice în care politizarea TVR funcționează ca o axiomă, intensitatea presiunilor politice asupra producătorilor de conținut din televiziunea publică este dificil de cuantificat. Comportamentul editorial al instituției, mai ales în anumite momente cheie, oferă suficiente dovezi pentru a identifica existența unor presiuni politice și a unor acte de obediență față de putere ce pot fi rezultatul unei culturi profesionale tarate. În același timp, găsim cel puțin la fel de multe exemple de verticalitate editorială din partea TVR. În anumite situații, a fost singura instituție din audiovizual ce a abordat profesionist subiecte de interes public major, cum sunt exploatarea de la Roșia Montană sau problema gazelor de șist, pe care media comercială fie le ignora, fie le aborda într-o manieră partizană. Și răspunsurile celor intervieuați pentru acest studiu, actuali și foști angajați sau colaboratori ai televiziunii publice, susțin ambele variante: presiuni interne și externe pe de o parte, acte de independență jurnalistică pe de alta. În ciuda derapajelor, multe voci din interiorul instituției apreciază tocmai independența editorială de care se bucură și pe care susțin că nu ar fi avut-o în media privată – un răspuns întâlnit frecvent la întrebarea legată de cele trei motive pentru care au ales să lucreze în TVR.

Rezultă imaginea unui organism bipolar, în care manifestări clare de înregimentare coexistă cu acte de independență editorială.

Jurnalistul Moise Guran, realizator al emisiunii Biziday, care s-a difuzat o perioadă la televiziunea publică, spunea într-un interviu că nu a primit niciun telefon (a se citi: nu au existat tentative de influențare politică) de când lucrează la TVR, iar televiziunea publică este singura din piață unde își poate păstra independența editorială.

„Pot să spun că, de un an și jumătate, de când sunt la TVR, nu mi-a dat nimeni niciun telefon, nu mi-a zis nimeni „Băi, promovează-l p-ăla, nu-l da p-ăla”, sau alte lucruri de acest fel. În Antena 3 nu aș fi reușit să mențin echilibrul. Încă o dată, curajul și deontologia țin de felul fiecăruia de a fi. Dacă vrei să fii cocoșat, ajungi cocoșat oriunde”. (Moise Guran, realizator, TVR)⁵⁴

Obstacole în calea jurnalismului

I-am întrebat pe participanții la studiu care este principala problemă cu care se confruntă un jurnalist din TVR când decide să realizeze un material. Între răspunsuri figurează lipsa de proceduri și criterii (sau existența unor proceduri inadecvate), lipsa unei strategii editoriale, demotivarea profesională, lipsa resurselor, birocrăția, lipsa sprijinului instituțional, cultura profesională viciată sau presiunile interne și externe.

Lipsa de proceduri și de criterii profesionale este o problemă invocată de mulți dintre participanții la studiu. Un important jurnalist al TVR se plânge că s-a trezit că șeful său face o emisiune în weekend în condițiile în care nimeni altcineva din departament nu a avut ocazia să înainteze un proiect pentru intervalul orar respectiv. „Nu spun că aș fi câștigat, dar măcar dă-mi posibilitatea să particip la o competiție. Dincolo de faptul că este absolut frustrant pentru subordonați că șeful și-a tras emisiunea. Păi stai puțin, dacă nu există proceduri, te-a pus șeful ăla mare s-o faci că ești cel mai bun?” Da, criteriile poți să te trezești că sunt încălcate sau mimate, dar măcar să existe, cere jurnalistul. „Nu există nimic, există bunele relații cu șefii,

⁵⁴ „Moise Guran: „În Antena 3 nu aș fi reușit să mențin echilibrul”, Kamikaze, 19.06.2012

există discuții de «m-am gândit să fac ceva». Lucrurile nu trebuie să meargă așa pentru că dincolo de misiune, de valori, un post public trebuie să aibă și o strategie”.

Mulți realizatori s-au trezit cu emisiuni scoase din grila TVR 2 fără să primească niciun fel de explicație și fără să li se ofere alte proiecte la care să lucreze, povestește jurnalistul. „Eu am pățit chestia asta încă din 2006 când m-am trezit fără emisiune fără ca nimeni să-mi spună de ce. Era în perioada lui Tudor Giurgiu, în care domnul Gordon Lovitt, consilierul britanic plătit cu 7.000 de euro, hotăra ce emisiuni rămân la modul că cerea câte o copie VHS, pleca la Praga, că acolo stătea mai mult, și se uita pe emisiune. El nu știa o boabă de română, neavând niciun fel de tangență cu cultura televizionistică de la noi, obișnuințele de vizionare, cu ce-i interesează pe oameni”.

Lovitt, care conduce firma de producție TV Now Productions cu sediul la Praga, spune că atât cât a fost șeful secției de programe din TVR1 și-a petrecut majoritatea timpului în România și că niciodată nu și-a format o opinie despre o emisiune fără ca cineva să i-o traducă și fără să consulte studii de audiență pentru respectivul show. „Mai mult”, adaugă Gordon Lovitt, „niciodată o emisiune nu a fost anulată prin decizia mea exclusivă, ci după discuții cu numeroși colegi din TVR. Decizia finală asupra anulării programului era luată de șeful secției Programe din TVR”. Producătorul britanic mai spune că ar fi greșit ca nimeni să nu-i fi comunicat producătorului de ce a fost anulată emisiunea și că l-ar surprinde să fi fost cazul.

„În mod clar, persoana are dreptate când spune că nu sunt român, dar pe de altă parte probabil că am lucrat cu departamentul de cercetare al TVR mai mult decât oricine altcineva din TVR ca să fiu cât mai obiectiv cu putință în legătură cu obiceiurile de vizionare TV”, mai spune Lovitt. El precizează, de asemenea, că nu lua decizii în privința aspectelor ce aveau importanță culturală.

„TVR-isme. Tot timpul există disfuncționalități, de natură umană, tehnică, lipsă de comunicare, dezinteres, care vin din lipsa de organizare, de management, de proceduri”. (jurnalist, TVR)

Pe de altă parte, avem și obstacole generate de existența unor proceduri interne. Una dintre acestea își propunea să prevină conflictele de interese și interzicea personalului TVR care ocupă funcții de conducere să fie, în același timp, realizator, producător sau prezentator de emisiuni⁵⁵. Decizia fost încălcată la scurt timp după adoptarea ei de către persoane cu funcții de conducere în cadrul Departamentului Știri, TVR Interactiv, respectiv Redacția Programe Speciale (Claudiu Lucaci, Monica Ghiurco, Constantin Trofin).

Totul pornește, spune un alt jurnalist, de la **lipsa unei strategii editoriale**. „La noi știu mai bine reporterii cum trebuie să arate un material decât șefii. Oamenii nu știu care sunt așteptările, standardele editoriale”, susține el.

Demotivarea profesională reprezintă o altă problemă majoră indicată de salariați. Jurnaliștii înșiși nu sunt motivați, spune un fost angajat. „Foarte puțini vor să facă ceva, pentru că nu sunt încurajați, nu sunt avansați, nu câștigă nimic din chestia asta decât dacă au ei un geniu al brandingului personal”.

„Or, experiența lor, din punctul meu de vedere, nu este pusă în valoare”, spune o jurnalistă de la Știri, referindu-se tot la lipsa de motivație profesională generată de inexistența unei perspective de avansare corectă⁵⁶.

O altă problemă, remarcă un gazetar, e că nu se alocă resurse pentru jurnaliști, în timp ce zeci de mii de euro se duc pe emisiuni de divertisment „de doi bani”.

⁵⁵ Ordin PDG din 26 iulie 2012

⁵⁶ „Monica Ghiurco povestește cum a scos-o Rodica Culcer, pe mail, de la Știri”, de Anca Nicolescu, Jurnal National, 28.02.2012

De altfel, **lipsa de resurse** e menționată de mulți alți angajați.

„Probleme de concepție și de organizare a emisiunii nu există”, spune un fost membru al Comitetului Director. Există, în schimb, probleme de logistică. „Când erau grilele foarte încărcate, asta și din cauza, pe de o parte, a angajaților – că forțau toți: vreau și io să fac, vreau și io să fac – n-aveau mijloace, mașini, camere, că erau 30-40 de filmări”.

Resursele ar exista, spune altcineva, dar gestionarea lor e o problemă. „Dormim pe munți de resurse, dar e foarte greu, de exemplu, să obții o cameră și un cameraman pentru o filmare dacă nu lucrezi la Știri, la o emisiune, ci, de exemplu, la online”. De **încrângătura birocratică** se plâng și alți angajați.

„De exemplu, e îngrozitor de complicat să folosești arhiva TVR. Când am vrut să facem un material despre relația Ghaddafi-Ceaușescu, primul răspuns a fost «Toată arhiva e la Jilava, e pe film». OK, într-o zi-două copiez de pe film. «Ah, nu, ce e azi? Joi. Abia joia viitoare mai merge șoferul la Jilava să scoată din arhivă»”. (jurnalist, TVR)

Problemele de dotare tehnică sunt mai vizibile pentru cei care depind de echipamente pentru a-și face treaba, cum sunt directorii de imagine. „Problema cea mai mare a jurnalistului este faptul că personalul cu care urmează să colaboreze vociferează”, spune un director de imagine, potrivit căruia oamenii sunt nemulțumiți din cauza lipsei dotării tehnice. „Și atunci, neavând la îndemână unele lucruri elementare, e clar că oamenii care ar trebui să facă un lucru de calitate sunt nemulțumiți și asta se transmite pe tot lanțul de producție”.

Povestește angajatul TVR: „Am făcut promo-ul pentru festivalul George Enescu care urma să fie dat pe CNN și Euronews. Am folosit cea mai performantă cameră din TVR la ora respectivă. S-a filmat, s-a montat și a fost trimis materialul la CNN, la Londra, în formatul în care am filmat, bineînțeles. Răspunsul de la CNN a fost: nu putem să copiem pe un alt format, pentru că ei nu lucrează în sistemul ăsta, care nu e recunoscut niciunde?”

Grilele supraîncărcate din perioada anterioară restructurării și resursele tehnice limitate au afectat performanța editorială și spiritul de echipă.

„Atât de mult s-au umflat grilele în ultimii 10 ani, că oamenii chiar aveau de alergat”, spune un jurnalist. „Nu mai erau camere, nu mai erau montaje – și atunci stăteai trei ore și așteptai o cameră sau o mașină și când plecai, plecai plin de nervi, era și operatorul plin de nervi, nu mai aveai timp măcar să-i spui lu` ăla băi, mergem acolo și-l filmăm pe Neagu Djuvara, care o să ne povestească despre Africa”.

• Lipsa sprijinului instituțional

Un alt jurnalist se plânge de faptul că personalul editorial nu beneficiază de asistență juridică și nici de suport moral și informațional din partea colegilor și a șefilor direcți. Lipsa de asistență juridică e confirmată și de un fost director care în prezent nu mai face parte din echipa TVR: „sunt dați în judecată și nimeni nu îi apără”. Televiziunea nu își asumă responsabilitatea nici atunci când un jurnalist pierde un proces: „dacă ești găsit vinovat [pentru calomnie] și ai despăgubiri de plătit, se îndreaptă împotriva ta; dacă nu ai, se îndreaptă împotriva televiziunii și televiziunea se îndreaptă împotriva ta”.

Un realizator povestește despre o colegă care a câștigat două procese plătindu-și singură avocatul. Când i-a adus la cunoștință unuia dintre președinții-directori generali din ultimii ani că a plătit din propriul buzunar 4.000 de lei, acesta a întreat-o de ce nu i-a spus mai devreme, dar nu a întreprins nimic pentru ca instituția să-i returneze suma.

Pentru că mulți jurnaliști erau preocupați de această anomalie care îi făcea vulnerabili atunci când doreau să realizeze investigații, în mandatul Lăzescu conducerea a publicat un document intern prin care se obligă să-i apere și să le ofere asistență juridică.

• Cultura instituțională a supunerii

Un alt angajat vorbește despre „comoditate” și „cumințenie”, pe care le numește „rude apropiate ale autocenzurii”. În TVR se obișnuiește, după câte spune el, ca, atunci când cineva refuză să vorbească pentru un material sau o emisiune, materialul sau emisiunea respectivă să nu se mai facă. „Mimându-se lipsa lui «Audiatur et altera pars» și implicit corectitudinea, se trece peste situații incomode pentru unii cu bună știință”.

Conformismul ar fi principala problemă, spune un redactor-șef. „Adică e prea puțin «Hai să ies din rând». Prea puțină creativitate. [...] Stăm cam în rând. Și mediul poate te influențează”.

Cea mai mare problemă cu care se confruntă un jurnalist din TVR atunci când realizează un material este „tentația de a se pune la adăpost de orice furtună care i s-ar putea isca deasupra capului”, spune un fost redactor-șef. Asta face ca jurnalistul să meargă în direcția în care bate vântul, chiar dacă nu crede în ea. „Se plasează editorial în zona *safe*, nu supără nici pe ăia, nici pe ăia, face o chestie călduță, legăm două sincroane și toată lumea e fericită, am depășit și ziua asta”.

Presiunile, adaugă jurnalistul, nu se referă atât la reprezentarea puterii în știri, cât la suprimarea sau reducerea reprezentării opoziției.

Presiuni interne și externe

Una dintre probleme, spune un fost realizator de emisiuni, era negocierea cu redactorul-șef a oportunității temei și a invitațiilor. Un alt lucru la care trebuia să fii atent: „era întotdeauna bine să ai un spate, cum se spune, un spate în redactorul-șef sau în directorul televiziunii, pentru că dacă un invitat nu accepta [să vină în emisiune] urma telefonul la șef, iar dacă acela era prevenit putea să-ți țină spatele, sau să încerce să-l convingă să vină”. Pe de altă parte, jurnalistul adaugă că în anii în care a lucrat în TVR nu s-a lovit de obstacole insurmontabile. A putut să spună și nu — „n-am pățit-o, nu m-a dat nimeni afară din TVR și nu cred c-am făcut compromisuri din astea, încât să nu mă mai uit eu la televizor la mine după aia”.

Alți jurnaliști se lovesc în mod curent de problema subiectelor neconvenabile. „Sunt acele subiecte «sensibile» care până în 2005 erau blocate dinainte să te apuci de ele”. De atunci, explică jurnalistul, „au devenit mai subtili: îți îngreunează munca, îți bagă bețe în roate, alunecă caseta, se încurcă banda etc.” Se întâmplă astfel de lucruri deoarece conducerea încearcă să evite subiecte care pot deranja puterea politică. „Mie mi-au amânat weekendul trecut o astfel de știre — au difuzat-o până la urmă a doua zi la Jurnalul de la ora 14:00. Am pățit același lucru pe vremea fostului director al Direcției Știri cu o știre despre sălile de sport ale lui Udrea. Au dat-o la 7 dimineața, fără a o redifuză”.

Problemele apar în funcție de material, spune un alt jurnalist. „Dacă e vorba de o anchetă conexă cu zona politică, presiunea de natură politică ar fi prima. Dacă nu, te lovești de bariere administrative, tehnice, birocratice, materiale șamd, pentru că TVR funcționează foarte prost la capitolul ăsta — e stufos, birocratic”.

„Telefoane”, spune un fost director în cadrul TVR atunci când este rugat să indice principala problemă cu care se confruntă jurnaliștii în realizarea unui material. „Presiuni telefonice din interior și din afară. Cel mai tare îi sperie amenințarea cu pierderea locului de muncă. Securitatea lor financiară. Mulți au credite și sunt prinși într-un cerc vicios”. În realitate, concedierile sunt extrem de dificile în TVR, datorită Contractului colectiv de muncă ce garantează salariaților

respectarea drepturilor de muncă și îi protejează de eventuale abuzuri ale conducerii. Aproape toți salariații demisi abuziv și-au recâștigat în instanță drepturile.

Pilele, favoritismele, apartenența la găști sunt invocate de un cunoscut prezentator care a părăsit TVR prin demisie după procesul de restructurare din 2012: „m-am plictisit de compromisul devenit calitate editorială; trebuie să fii «cu cineva» ca să ai emisiune, ca să poți gândi și să poți munci. Trebuie să fii pe «lista lor» dacă vrei să fii lăsat în pace să-ți faci treaba de reporter, redactor sau realizator”⁵⁷, își motiva acesta decizia de demisiona.

Când vorbim de apartenența la găști revenim la teoria straturilor de la Știri, detaliată în capitolul Angajări. „[...] E o mare problemă să conduci Știrile, fiindcă trebuie întâi și întâi să împaci grupurile astea, care-s pe poziții destul de dure unele față de celelalte și de necolaborare”, descrie cineva situația din departament. Tensiunile dintre diferitele grupuri care activează aici împiedică buna funcționare a acestuia, până într-acolo încât, așa cum povestește un angajat, unii dintre jurnaliștii de la Știri colaborează mai degrabă cu colegii de la alte televiziuni, decât între ei.

Cum oamenii sunt veniți în Direcția Știri în valuri care corespund schimbărilor politice, orientarea politică a fiecărui strat e cunoscută în redacție. „Politic, unii erau contra și unii erau pro”, își amintește un fost angajat al TVR care a îndeplinit funcții de răspundere în direcția Știrilor. „Și am constatat că [celor] care erau contra curentului la putere nu li se încredința nimic să facă din ce avea relevanță politică”.

Mai mult, cultura organizațională și modul de organizare fac posibile decizii marcate de orgolii și conflicte personale. Un director de imagine povestește că televiziunea i-a sabotat câteva clipuri de muzică clasică contemporană filmate pe cheltuiala redactorului și a operatorului. „Au venit cei de la Mezzo și au rămas absolut impresionați de clipurile pe care le-am făcut și pasul următor a fost că aceste clipuri au fost scoase din producție, deși erau făcute cu buget zero, din cauza unor orgolii, pur și simplu. Un redactor sau un șef a fost invidios pe faptul că redactorul cu care am lucrat a făcut un lucru de calitate, care a stârnit interesul unora de la Mezzo. Deci există și lucruri de-astea foarte mărunte și meschine”.

• Presiuni politice

Da, există presiuni, spune un fost PDG. „Din toate părțile – și de la cei aflați la guvernare, dar și de la cei din opoziție, evident în forme și intensități diferite, însă cu adevărat insuportabile au devenit abia după decembrie 2004”.

Un alt fost conducător al televiziunii – dar într-o perioadă colorată diferit din punct de politic – confirmă că existau intervenții, dar dă de înțeles că ar fi fost mai puțin grave decât se crede. „Sigur că existau telefoane”, spune el. Dar marile telefoane se refereau, spre exemplu, la faptul că prim-ministrul dorea să vină într-o emisiune – „și eu ziceam că a fost de prea multe ori”. Existau și intervenții de la oameni de la vârful opoziției, care își doreau să vină să discute despre subiectele pe care se simțeau cel mai confortabil și încercau să impună evitarea anumitor întrebări, spune fostul PDG. În general, adaugă el, intervențiile urmăreau obținerea de invitații la *talk-show*-uri pentru unul sau altul și încercau să impună, pe de altă parte, ca anumiți adversari politici să nu fie prezenți în emisiunea respectivă. „Și aici nu era neapărat o mare agendă politică, ci tot felul de aranjamente personale. Fiecare avea oameni pe care voia să îi vâre mai în față și zicea «Vine Cutare, să nu vină Cutare» sau «Nu-l vreau pe ăla» [...] Sunt atâtea lucruri care țin de zona asta gri, omenească. Mulți le învelesc politic și era un discurs din asta pentru că era mai comod. Dar în fond erau [interese] foarte omenești. Interese directe”.

Rugați să vorbească despre presiunile pe care le simt sau le-au simțit ei înșiși, mulți jurnaliști spun că acestea nu se exercită întotdeauna în mod direct. Alții vorbesc despre presiuni politice, uneori directe, alteori subtile.

⁵⁷ „Dupa 20 de ani.....DE CE?”, de Leonard Miron, leonardmiron.com, 25.02.2013,

Apare uneori în discuții numele unui fost șef al Știrilor care dicta în mod fățiș orientarea politică a emisiunilor. Cineva spune că directorul Știrilor i-a spus chiar pe cine să nu invite în fața camerelor. Nu a ascultat și nu au existat represalii.

„Personal, cea mai puternică presiune pe care o simt e cea politică, pentru că mă ocup de știri politice”, mărturisește un jurnalist. „În primul rând, e o presiune permanentă a conducerii, [care provoacă] un soi de autocenzură. Uneori chiar mă întreb dacă presiunea politică chiar există, sau e o precauție pe care și-o iau șefii noștri pentru a nu avea probleme ulterior”.

Sunt și presiuni din categoria celor care nu se exercită doar asupra jurnaliștilor din televiziunea publică, ci și asupra celor din alte posturi, dar pe care, după cum spune un ziarist, jurnaliștii din TVR le resimt cu precădere. „Există ideea asta: «sunteți de la TVR și trebuie să fiți într-un anumit fel» Sunt politicieni care te amenință pe șleau, alții te jignesc, alții te șicanează – dar astea nu ni se aplică numai nouă”.

Un fost realizator de emisiuni spune că singura formă de presiune pe care a resimțit-o au constituit-o telefoanele de nemulțumire din partea unor actori politici „care cred că există un plan ascuns prin care ei să fie puși într-o lumină defavorabilă”.

„Uneori chiar mă întreb dacă presiunea politică chiar există, sau e o precauție pe care și-o iau șefii noștri pentru a nu avea probleme ulterior”. (jurnalist, TVR)

„Nu se traduce explicit, mai mult implicit: poate n-ar fi bine așa, poate faci altfel”, spune un jurnalist despre presiunea politică simțită în TVR. Lucrurile se transmit prin intermediul șefilor: „se sugerează, se încearcă presiuni, nu există cereri explicite sau bătut cu pumn în masă. Depinde de tine cât rezisti, cât de tare ești. De-aia unii vin în întâmpinarea acestui tip de așteptări, de aici apare autocenzura și te poziționezi de partea taberei pe care o reprezintă șefii. Dacă vrei să-ți păstrezi nealterată meseria, încerci să fandezi, să eviți, să faci mici compromisuri și să iasă tot cum vrei tu”.

Presiunile depind și de ciclul politic. Anii electorali sunt „cu probleme, indiferent de cine e la putere”, spune un alt jurnalist. S-a întâmplat chiar ca difuzarea anumitor emisiuni să fie blocată după ce fuseseră deja montate. „La Știri, problema nu e că oamenii încearcă să facă materiale și li se spune «nu, nu faceți așa» Cred că fiecare știe, în funcție de perioada prin care trecem, de la reporter, până la editor și producător, care sunt subiectele tabu, personajele pe care e bine să le eviți, cele care trebuie promovate. Din păcate, oamenii încearcă să se plieze”.

• Presiuni interne

Cel mai adesea, presiunile șefilor nu vin direct pe reporter, explică jurnalistul, care a îndeplinit funcții importante în redacția știrilor. „În general, echipele de editare și producție intermediază; ele discută cu reporterii. Odată ce îți s-a spus «N-ar fi bine să...» îți minte”. Există însă și presiuni directe de la șefi. Jurnalistul povestește că a primit telefoane de la politicieni, dar nu de tip autoritar: „m-au sunat să mă roage să apară”. Cei doi președinți-directori generali pe care i-a prins în funcție în perioadele în care a avut funcție executivă la Știri nu i-au impus niciodată nimic, adaugă el. În schimb, a primit telefoane de la membri ai Consiliului de Administrație în care a fost muștruluit și chiar amenințat, „ceea ce nu mi se pare în regulă, pentru că n-au nici un drept pe zona editorială”. Intervențiile acestora erau legate, după cum spune jurnalistul, „de subiecte, de persoane, de modul în care au moderat interviul prezentatorii”.

„Deși ești conștient că spui niște adevăruri, te gândești că deranjează”.

*Iar chestia asta are consecințe directe – ești marginalizat, vânat etc.
[Există și] instrumentul orelor suplimentare: ți se taie orele dacă se
supără pe tine”. (jurnalist, TVR)*

Un alt jurnalist care a îndeplinit la un moment dat o funcție importantă la Știri spune că din cauza presiunilor a trebuit să renunțe la respectiva poziție.

Manipulările editoriale nu se fac pe față, adaugă jurnalistul. Atunci când ai reproșuri de făcut [unui subordonat] trebuie să o faci cu toată redacția de față, iar asta este „neplăcut”, explică el. „Adică nimeni nu s-a băgat vreodată la chestii de-astea cu public, să zică «asta o facem, asta n-o facem»”. Astfel de judecăți pot provoca dezbateri editoriale care nu pică întotdeauna bine unora. „În anumite situații e greu să argumentezi de ce e mai bine ca tine și nu ca ăla. De ce, că ție ți-a sunat telefonul; chestia asta nu poate fi argumentată editorial. Și atunci, ca să eviți momente din astea de ciocnire publică în redacție, ăștia veneau și discutau pe șest”.

Cu alte cuvinte, atunci când un șef primește comanda să coloreze politic o anume știre (sau când o face din proprie inițiativă), transmite indicațiile către subordonați în mod discret, în loc să facă presiuni în văzul întregii redacții, ceea ce ar putea atrage discuții neplăcute. Pentru evitarea tensiunilor și rezolvarea eficientă a comenzilor politice, responsabilii redacției preferă să lucreze cu oamenii aduși de ei sau cu cei care se conformează orientării politice dictate de la vârful. De aceea e dificil să găsești situații de cenzură pură la Știrile TVR. Angajaților nu li se cere să facă lucruri împotriva voinței și principiilor lor. Dacă ești dintr-un strat cu orientare diferită, ești marginalizat sau trecut pe linie moartă și primești lucrări fără încărcătură și miză politică.

Apare din nou în discuție cazul special al Știrilor, cu împărțirea oamenilor în grupuri aduse în diverse momente ce se suprapun schimbărilor de putere politică. Într-un astfel de departament, spune cineva, nu se poate vorbi de cenzură tipică, din moment ce materialele cu o anumită coloratură se fac cu oameni selectați dintre cei cu convingeri potrivite. „De departe cea mai complicată situație e la Știri, nu numai pentru că e vizibil, ci pentru că acolo colcăie tot felul de interese care nu-s foarte limpezi”, spune un fost PDG. „Acolo e un conglomerat de tot felul de poziționări, de oameni cu relații. Și fiecare avea agende. Încearca fiecare să-și strecoare agenda lui într-o formă sau alta”, adaugă el. „Eu n-am avut o situație să zic «Băi, aia să nu se dea» Acuma, că au fost intervenții la diferite zone, asta cu siguranță că au fost. De unele am mai aflat și eu, am încercat pe cât se poate să le mai tamponez, altele, mă rog, mi-e greu să spun acuma, [...] în nici un caz nu e uniform”. Mai existau și blocaje de natură personală, explică același fost conducător al TVR. „Adică erau polițe de plătit: «Când a fost Cutare, a făcut cutare, fac și eu acuma, că sunt la rândul meu»”.

Marginalizarea profesională e o formă de presiune la care fac referire mai mulți jurnaliști. „Eu sunt în acest moment «pus pe tușă», spune unul dintre ei. „Mai citesc prompterul la jurnale, intru pe duplexuri sau fac «plasme»”.

Presiuni apar și ca urmare a modului în care este alcătuit codul de conduită din Contractul Colectiv de Muncă (CCM), remarcă un realizator. Încălcarea codului de conduită reprezintă o abatere disciplinară, iar mai multe puncte ale acestuia duc către o „castrare” a jurnaliștilor din televiziunea publică, spune el. „De exemplu, e interzis să te exprimi pe subiecte controversate. Acum, să mă ierte Dumnezeu, toate subiectele sunt controversate cumva în ziua de astăzi, orice subiect când devine public este controversat”, explică jurnalistul. În opinia sa, codul de conduită este anticonstituțional, pentru că încalcă libertatea de expresie.

Pe de altă parte, trebuie precizat că acest cod de conduită nu privește activitatea editorială din interiorul TVR, ci normează comportamentul personalului televiziunii publice în afara redacției. Modul în care se exprimă public jurnaliștii TVR angajează televiziunea, tocmai pentru faptul că publicul îi privește ca reprezentanți ai postului public indiferent de canalul pe care îl utilizează pentru aceasta. Prevederi interne privind manifestările propriilor jurnaliști în exteriorul instituției există la multe companii media prestigioase, inclusiv BBC sau New York

Times. Scopul acestor restricții ar trebui să fie protejarea imparțialității TVR, într-un context în care instituția încă suferă de percepția de televiziune a puterii.

Problema în cazul TVR este că în instituție există mai multe statute, care se contrazic parțial unele pe altele, adaugă un alt jurnalist. „În unele ți se interzice ceva ce e permis în altele”, spune ziaristul. Totuși, exemplul pe care îl dă implică o reglementare internă și una externă, din partea Consiliului Național al Audiovizualului: „E un statut care îți interzice să filmezi cu camera ascunsă pur și simplu, care încalcă [decizia] CNA-ului, care îți permite și stabilește clar în ce condiții”, explică el. Și în acest caz trebuie să spunem că respectiva prevedere, care privește etica profesională, nu este neapărat în conflict cu decizia CNA, ci reprezintă o opțiune profesională la nivelul redacției legată de o practică discutabilă. Se poate argumenta, însă, că ar fi indicat ca o asemenea politică redacțională, în televiziunea publică, să reprezinte o decizie luată în urma unei dezbateri profesionale.

Un alt jurnalist vorbește despre „perspectiva ca emisiunea să fie scoasă din grilă, fără nicio explicație”. Iar o jurnalistă se plânge de faptul că unul dintre șefi „dorea să controleze și să știe tot ce mișcă”. De altfel, nu este singura care se plânge de faptul că ai nevoie mereu de aprobarea șefilor. Spune cineva: „Există această cultură organizațională cum că șeful tău trebuie să știe ce faci și să aprobe, ca și cum un subiect jurnalist e mai puțin subiect dacă șeful zice «nu îl face»”.

Idea că șeful n-ar fi îndreptățit să exercite control este probabil unică în peisajul jurnalistic românesc și constituie încă un indiciu privind cultura organizațională specială din TVR, unde angajații beneficiază în unele cazuri de un grad neobișnuit de independență. În orice altă organizație, ar fi aberantă concepția potrivit căreia șeful n-ar trebui să știe și să aprobe ceea ce faci. În TVR, însă, lipsa de proceduri – pe de o parte – și gradul de protecție de care se bucură angajații prin lege și prin regulamente – pe de alta – au contribuit la formarea unor obișnuințe de lucru care uneori fac ca ierarhiile să fie irelevante.

Destui jurnaliști mărturisesc că personal nu au resimțit nici un fel de presiuni, nici măcar atunci când au realizat subiecte politice.

Mulți angajați arată că nu există mecanisme interne de reglare a unor neînțelegeri între membrii redacției. Unii amintesc Comisia de Etică, însă nu toată lumea este pregătită să apeleze la aceasta. Așa cum spune un jurnalist, dacă te plângi la comisie „riști să-ți pui în cap șefii fără să ai o decizie nefavorabilă, pentru că deciziile Comisiei de Etică n-au consecințe”.

„Eu aș simți nevoia unui colegiu profesional, care să-și dea cu părerea despre produsele editoriale”, spune jurnalistul.

• Comenzi politice sau economice

Emisiuni, programe și știri făcute la comandă politică? „Da, bineînțeles”, răspunde un fost membru al Comitetului Director, de exemplu în perioadele premergătoare campaniilor electorale. „La noi, în TVR, în preajma fiecărei campanii se invită până în ultima zi candidați – că ai voie, până începe campania poți să inviți pe cine vrei tu – și se invită tot felul de oameni pe care, de a doua zi, când e începutul campaniei, nu poți să-l inviți, decât conform algoritmului. [...] Și pe o parte și pe alta [a spectrului politic], toți au recurs la asta. Inclusiv în emisiuni gen O dată în viață [emisiune de divertisment, n.n.]. Adică acolo, înainte de 2008, adică în campania lui 2008 și 2009, au fost invitați oameni politici, care să cânte, să danseze, să nu știu ce. Cu o zi înainte – că de obicei O dată în viață era vineri și campania începea sâmbătă sau luni”, explică el.

„În general, când se întâmplă așa ceva, nu știu decât cel care a dat comanda și cel care a primit-o”, spune un fost director despre comenzile politice. „Sesizez niște înclinații, unele știri servite sau aranjate și se știe că există jurnaliști apropiați unor cercuri politice, cei care fac legătura cu redacțiile”. De exemplu, adaugă el, reporterii acreditați la partide au, prin

natura muncii lor, relații mai apropiate cu respectivele grupări politice. Soluția ar fi rotirea lor periodică, „dar poți să pierzi din calitatea informațiilor obținute prin prisma acestor relații apropiate”.

Comenzi politice au existat în toate mandatele, cu variații mari, spune o jurnalistă. „Pe vremea lui Valentin Nicolau, știrile se făceau aproape exclusiv la comandă politică. Noi n-am avut contact direct cu el niciodată, dar toate presiunile s-au făcut prin redactorul-șef, producători. Mă îndoiesc că ăștia făceau din proprie inițiativă, cum a încercat Valentin Nicolau să acrediteze ideea după aia”. În celelalte mandate, numărul comenzilor a variat, adaugă ziarista. „O perioadă de libertate absolută în care nu s-a simțit nicio presiune și care a durat câteva luni a fost la începutul mandatelor lui Tudor Giurgiu și Andi Lăzescu. Nu știu dacă vine din propriile bune intenții sau dintr-un haos organizațional [...] până se așază lucrurile. Dar atunci puteai face orice”.

„Da, [comenzile politice] se întâmpă frecvent. Nu-mi pasă. Le înghit ca să-mi pot face meseria”. (director de imagine, TVR)

Un alt jurnalist spune că primești sau nu comenzi în funcție de cum te poziționezi. „Dacă se știe că refuzi, nu vor încerca pentru că știu că nu o s-o faci, dar poți să faci și scandal public, să sesizezi Comisia de Etică. Nu vin cu comenzi decât la cei care știu că acceptă”. Ziaristul are și un exemplu de rezistență la presiuni: cazul accidentului soției lui Adrian Păunescu: „noi am prezentat cazul corect și au ieșit discuții mari, presiuni asupra lui Valentin Nicolau [PDG la momentul respectiv, n.n.] în parlament”.

Pe vremea lui Valentin Nicolau, spune altcineva, ți se spunea clar cum trebuie să sune materialele. Apoi, lucrurile au devenit mai sofisticate: „ți se impunea să iei sincron de la o anumită persoană sau să insiști pe un anumit subiect din știrea respectivă și să treci în plan secund altă idee”. Cu timpul, explică jurnalista, „ajungi să detectezi chestiile astea și să vezi care sunt așteptările lor. Dar se pot evita, dacă te antrenezi și ai suficientă experiență și finalmente poți să refuzi”.

Tot în mandatul lui Valentin Nicolau, un refuz din partea ziaristei de a se conforma unei comenzi politice s-a soldat, din câte spune ea, cu o amenințare cu concedierea, rămasă fără urmări.

„Trebuiau demascați Băsescu și Stolojan în timp ce erau în direct, cu un document primit la redacție direct de la cabinetul Dorinei Mihăilescu”, povestește jurnalista. Transmisia era din Piața Universității. „Primul semnal de alarmă a fost când mi s-a zis «faci un direct cu ăștia doi» ăștia nu intrau nici la Știri, darămite să fie invitați în Jurnal. Eu eram reporter în Piața Universității și, în timp ce eram în direct cu ei, pac, scoteam documentul. M-au prelucrat înainte și au încercat să mă convingă că e un subiect tare și că e profesional. Și eu n-am zis nimic inițial, m-am dus acolo și pur și simplu n-am putut să fac chestia asta, mi-am văzut de subiect ca atare. Au fost după aia niște amenințări, jigniri, că nu știu să-mi fac meseria – la nivel de redactor-șef. Apoi, la nivel de director, s-a rezolvat. Au făcut a doua zi subiectul, dar nu la modul ăsta. A pierdut mult din impact”.

Pe atunci, aceasta era tactica, spune jurnalista: „încercau, dacă vedeau că nu se poate îl dădeau altcuiva. Deci chiar și atunci era o anumită precauție în a se impune teme, în a face măgării mari”.

Potrivit lui Valentin Nicolau, pe de altă parte, intervențiile nu veneau de la el: „Puțini politicieni au îndrăznit să-mi ceară direct ceva care ieșea din norme și asta doar la începutul activității. Ulterior, văzând reacțiile mele, au abandonat”. Pe de altă parte, spunea Nicolau ca răspuns la una dintre întrebările ce i-au fost adresate pentru studiul de față, aceasta a dus la intensificarea intervențiilor asupra subordonaților săi. „Efectul a fost pervers, pentru că unii politicieni știau că aveam o limitare prin lege de a reacționa imediat și radical împotriva actelor de manipulare ale subordonaților, mai ales atunci când ele erau făcute cu abilitate –

nu aveam voie, conform legii, să intervin în «libertatea» lor editorială chiar și atunci când eu știam că numai de libertate editorială nu fusese vorba acolo. Trebuia să dovedesc juridic bine argumentat [că ceva era incorect] și acest lucru de cele mai multe ori era imposibil. De aceea, partidele politice își creaseră, fiecare dintre ele, o rețea de «servanți» de care se foloseau”.

Acum, mașinăria e mai sofisticată, explică o jurnalistă din TVR. „A funcționat faptul că oamenii s-au revoltat și au expus public astfel de abuzuri. Eu cred și acum că e esențială rezistența de orice natură, începând de la rezistența personală, pe subiectul tău. Se poate, dacă îți dezvolti niște mecanisme, oricât de porcește ar vrea ei să manipuleze o știre, să poți să scoți o știre corectă. [...] Ce e nasol e că obosești – nu poți să faci chestia asta zilnic. Până la urmă ține de stomacul fiecăruia”.

De altfel, presiunile s-au petrecut în continuare și în mandate colorate diferit din punct de vedere politic. Jurnalista spune că în mandatul Lăzescu, în timp ce director la Știri era Rodica Culcer, a primit o poziție „oarecum superioară din punct de vedere editorial”, care a însemnat, însă, ieșirea de pe post. „Nu mi-a spus nimeni «s-a întâmplat asta pentru că», dar eu pot să identific momentul cu o emisiune pe care am făcut-o cu președintele, în care Culcer și Lăzescu mi-au zis să nu pun o întrebare și eu am pus-o. Coincidență, a fost ultimul interviu pe care l-am făcut cu Băsescu și de atunci s-a considerat că pot să servesc mai bine redacția la editare”.

Lucrurile nu s-au schimbat foarte mult de atunci, din spusele altor jurnaliști. Cineva povestește că șeful direct insistă să se dea anumite materiale la Telejurnal, deși sunt în mod clar viciate. Sau – și mai rău, în opinia jurnalistei – insistă ca ziariștii să nu facă anumite subiecte. „În campania electorală de la parlamentare nu am putut publica niciun subiect electoral – analize, portrete – «ca să nu creăm probleme»”.

Au fost materiale impuse, spune un alt jurnalist, și adaugă: „de fapt erau subiecte care nu erau subiecte. Doar că politicianul X își dorea să apară la televizor”. Asemenea lucruri se întâmplă în permanență, așa cum se și retrag materiale de pe post, mai spune jurnalistul. „Decizia de retragere vine de la directorul știrilor, dar nu știm pe ce filieră se comandă”.

Mai mulți jurnaliști și realizatori afirmă că li s-au retras sau interzis materiale sau emisiuni. „Dacă în perioada Sassu se scoteau anchete din emisiuni, pe vremea lui Lăzescu s-au scos emisiunile cu totul. Asta s-a practicat și pe vremea lui Giurgiu”, povestește un ziarist.

„Mi-au fost respinse propuneri [de emisiuni], sub motivații fie puerile, fie construite”, spune altcineva.

La nivelul șefilor de departament, de direcții și al conducerii televiziunii nu există comenzi politice, spune un fost PDG, A. Lăzescu (care nu este nici el scutit de acuzații de orientare politică a televiziunii publice). „Dar, adaugă el, cunoscând realitatea din televiziune, nu exclud în niciun fel anumite condiționări, relații individuale, la nivelul unor oameni din partide”.

Două emisiuni agricole, spre exemplu, au generat uneori discuții importante – intervenții politice ca urmare a unor decizii de programare. „Era o emisiune, Ferma, era o adevărată nebunie, am primit hârtii de la parlament”, își amintește fostul conducător al televiziunii publice. „Era clar că erau grupuri influente” – persoane cu interese politico-economice care „se pare că aveau terminații diferite pe cele două emisiuni”. Fostul PDG aduce în discuție inclusiv practici la nivelul unor șefi din TVR care „era clar că făceau reclamă [nemarkată] la unii sau la alții”.

Direcția Emisiunilor Informative este cea unde au loc cu precădere intervenții politice, spun unii dintre jurnaliștii care lucrează în direcția Programe. „Păi asta e, plecarea capului televiziunii și a Știrilor din stânga în dreapta, din dreapta în stânga murdărește tot ce facem noi și se cacă în capul muncii noastre”, se revoltă un realizator. „De 16 ani de zile eu îmi păstrez deontologia și drumul”.

În același timp, când vorbim de comenzi politice la Știri, trebuie să înțelegem că există anumite nuanțe, explică un jurnalist care a lucrat o vreme la Direcția Emisiunilor Informative. Pe de o

parte, e vorba de materiale scoase de la difuzare pe considerente politice. Apoi, atunci când există interes politic pentru realizarea unor materiale, lucrurile se petrec mult mai subtil și au legătură cu existența straturilor de angajați cu coloratură politică, aduși odată cu fiecare schimbare de regim, despre care am vorbit mai sus. „Trimiteai la un anumit subiect un om despre care știai că îți este afiliat”, spune jurnalistul. Când cineva dorește să introducă un material cu încărcătură politică, există două tipuri de situații: „ori că el chiar crede chestia asta, ori că este un bun executant ca să nu se dezlănțuie iadul și el să fie prins la mijloc. Și eventual îi erau date două-trei indicații despre direcția de acțiune. Și puteai să fii sigur că materialul final e așa cum trebuie... ba poate chiar îmbunătățit”.

Există și exemple clare de materiale impuse sau, dimpotrivă, retrase pentru a favoriza o parte sau alta. Un jurnalist experimentat povestește un episod din 2004, când dorea să realizeze o emisiune, pe 20 mai, despre primele alegeri libere din România (20 mai 1990). A primit un telefon cu două ore înainte de emisiune să scoată un material despre alegerile din 1990, puse în context cu protestele din Piața Universității. „Unde mă simt îngrădit”, explică jurnalistul: „că nu sunt lăsat să aduc propriul invitat în studio; că nu pot discuta și alte subiecte de interes; că se cedează prea ușor [în redacție] când un invitat refuză să vină dacă e invitat și alt politician care nu îi place”. Jurnalistul consideră că e mai grav să nu ai voie să aduci oameni în studio sau să discuți despre un anumit subiect decât să îți se ceară să inviți pe cineva în emisiune.

Un jurnalist care a îndeplinit o vreme o funcție executivă dă un exemplu de știre făcută la comandă politică: un sondaj difuzat înaintea unui referendum pentru demiterea președintelui, realizat de un institut apropiat de USL, care urmărea îndepărtarea șefului statului. „Ne-au forțat să difuzăm sondajul ăla, am cedat eu pentru că [...] am crezut că dacă îl difuzez pe ăla o să mă lase în pace să mă ocup de știrile importante, o să fie mai puțină presiune în direcția aia, văzând că există o oarecare bunăvoință și din partea mea. Ceea ce am făcut eu a fost să negociez politic niște știri, chestie pe care am acceptat-o câtă vreme era vorba de un sondaj tâmpit care manipula”.

Au fost situații în trecut când TVR a realizat emisiuni, în parteneriat sau finanțate direct de instituții publice, în care se făcea promovarea fățișă a unor politicieni. Exemple sunt emisiunea *Ne vedem la TVR*, realizată de Marina Almășan în baza unui contract cu Ministerul Turismului condus de Elena Udrea, sau *Gala Premiilor de Excelență TVR*, în care un politician PD-L, William Brânză, a avut parte de osanale demne de cuplul Ceaușescu.

Un jurnalist care a îndeplinit funcții importante în redacția știrilor povestește că presiuni veneau adesea direct de la președintele țării. Potrivit legii nr. 41/1994, comunicările din partea președintelui sunt considerate de importanță națională și trebuie date în prime time. „Dar la el era abuz, adică voia din trei în trei zile. A ajuns la un moment dat Bănescu să fie atât de pervers, încât își dorea [să apară pe post] în zilele în care TVR avea contract cu Liga Campionilor”.

Unele programe sunt făcute la comandă politică, acolo unde cedează tot lanțul subordonat factorilor de decizie, spune un jurnalist care precizează că s-a ferit să intre în corpul de decizie tocmai pentru a nu se lovi de astfel de situații. Pe de altă parte, arată el, „acolo unde există verigi care se mai opun nu e suficient ca șefii să vrea [să impună o comandă politică], pentru că se poate bloca pe parcurs”. Spre exemplu, poate apărea în lanțul de decizie un producător care să spună că știrea nu merită difuzată. „Și ăsta e farmecul TVR, spune jurnalistul. Dacă un producător sau editor simte că ceva nu e în regulă poate să blocheze, invocând diferite motive”. Însă sunt puțini oameni care acționează astfel și, după cum explică ziaristul, nu politicul e principala cauză a mersului prost al instituției, ci incompetența, care la rândul ei e rezultatul unei proaste construcții instituționale.

Și alți jurnaliști spun că modul defectuos în care funcționează TVR îi poate ajuta să fenteze presiunile. „Lipsa de organizare poate fi speculată de noi”, spune cineva.

Un alt interviuat susține că „un director de știri trebuie să fie ca o platoșă pentru [jurnaliștii din subordine]. Adică un director de știri care face plecăciuni în fața unui politician sau a politicienilor și-a pierdut total credibilitatea în fața subalternilor”. Credibilitatea și autoritatea

sa depind de capacitatea de a se opune intervențiilor externe. „În momentul în care un director de știri se extrage din această poveste și-i lasă pe subalterni să negocieze sau să intre în discuții cu restul instituțiilor sau al decidenților, în momentul ăla și-a pierdut credibilitatea.”

*„Televiziunea Română întotdeauna a tras căruța într-o parte”.
(jurnalist cu funcție executivă, TVR)*

Un jurnalist sportiv vorbește despre un alt tip de aranjament, pe care îl consideră benign. „Am făcut câteodată chiar și eu materiale nu în favoarea, dar în interesul Televiziunii Române. În ce sens? În sensul că, să spunem, dacă ai un parteneriat cu Federația Română de Fotbal și FRF organizează o manifestare – care nu este extraordinar de importantă – totuși mergem acolo și facem un subiect. Fără să îi periem, fără să zâmbim la ei”.

Unii angajați spun că sunt evidente și comenzile economice. Materiale făcute pentru a promova anumite branduri. „Cu ani în urmă, la începuturile publicității, când lucrurile nu erau bine înțelese, s-a practicat tipul acesta de înțelegeri între realizatori de emisiuni și patroni de [firme], organizatori de evenimente. Acum, lucrurile au evoluat, nu se mai investește în astfel de emisiuni de promovare, se mai fac mici găinării, cazări prin pensiuni, chestii în natură etc.”, spune un fost angajat care a lucrat mulți ani în TVR. Instituția permitea ca angajații să poată primi comisioane pentru contractele pe care le aduc, chiar dacă nu făceau parte din echipa de marketing. „A fost o discuție [...] și s-a hotărât oprirea acestei practici în cazul personalului editorial și nu s-au mai dat acești bani, dar ea n-a fost eliminată din Regulamentul de Organizare și Funcționare, așa că se poate aplica oricând”, adaugă fostul angajat.

Cenzură și autocenzură

„Toată lumea înțelege cenzura așa: ne-a scos un material de pe post. Nu, cenzura poate să fie și altfel. E o emisiune bună, de anchete, spre exemplu, joi, în prime time. Și în grila următoare o găsești miercuria la ora 13. E cenzură? Eu zic că e, sigur că e cenzură”. (jurnalist, TVR)

Angajații TVR care au răspuns la întrebări pentru acest studiu au fost rugați să noteze nivelul cenzurii din TVR pe o scală de la 1 la 10, unde 1 echivalează cu un nivel foarte scăzut al cenzurii, iar 10 cu unul foarte ridicat. Făcând media aritmetică a răspunsurilor, rezultă un scor puțin peste 4 în privința nivelului de cenzură din TVR, cu precizarea că cineva a indicat chiar 0, iar alții au mers până la 8. O parte a celor intervievați a simțit nevoia să dea o notă separată cenzurii practicate la Știri, unde scorul se duce peste 7. Aproape toți cei intervievați au spus că autocenzura este un fenomen mai puternic decât cenzura; scorul mediu la autocenzură este 6,25.

Un aspect important este că, deși recunosc că există un nivel mai ridicat sau mai scăzut de cenzură, unii angajați ai TVR simt nevoia să precizeze că în privința știrilor televiziunea publică stă mai bine decât concurența. „Chiar și așa, în condițiile astea, la TVR am văzut știrile cele mai corect făcute, nu neapărat pe subiecte politice, dar cele mai *fair*, mai informative. Și au fost așa și sub Năstase și de atunci încolo”, spune o tânără jurnalistă care a notat cu 3 cenzura din TVR și cu 6 cenzura practică la Știri.

- **Cenzura e adeseori amblată sub forma unor motivări de tip profesional**

Mulți jurnaliști remarcă faptul că cenzura nu e brută. „Să nu crezi cumva că e stalinism”, spune un reporter. „Multe se creează în mintea omului, e și greu de dovedit. Și atunci, în 2004 [în perioada guvernării Năstase, când TVR era acuzată că face propagandă guvernului, n.n.], s-a dovedit foarte greu că de fapt ăia făceau ceva”. În schimb, deciziile sau sugestiile sunt justificate profesional, chiar dacă în spate se ghicește o motivație politică. Îți spun: «Știi, ăla vorbește mai bine» sau «sincronul ăsta eu zic să-l dăm din partea aia, că ăla parcă zice un pic mai clar»” spune jurnalistul. „Încearcă să-ți justifice profesional chestiile astea, nu intră cu bocancii. La mine. Că, dacă întrebi un producător, s-ar putea să-ți spună altfel, pentru că cred că altfel se discută în interiorul ședințelor lor. La noi [la subordonați, n.n.] lucrurile ajung mai dulcorate”.

Un alt jurnalist spune că, odată privită cenzura laolaltă cu autocenzura și demoralizarea în rândul angajaților TVR, nivelul este „7 spre 8”. Cu alte cuvinte, în TVR există un grad ridicat de control și din cauza impunerilor șefilor, dar și din cauză că angajații sunt prea atenți sau prea oboșiți din punct de vedere mental ca să nu se conformeze.

- **Cenzură din convingere**

După cum am arătat în subcapitolul anterior, comenzile politice nu rezultă întotdeauna în cenzură pură, pentru că șefii au grijă să însărcineze oameni cu convingeri potrivite să realizeze materiale părtinitoare. Teoria straturilor din cadrul Direcției Emisiuni Informative explică acest tip de comportamente.

- **Autocenzura ca reacție de „adaptare”**

Cristian Ghinea spune că termenul „cenzură” nu este întotdeauna potrivit: „Nu i-aș spune «cenzură» i-aș spune «pliere pe realitate»”. Din cauza „politicii straturilor”, oamenii se pliază pe realitatea dintr-un moment sau altul. „Pot să spun din experiența mea, că probabil am ștampila de băsist, sau ce sunt: când vin ăștia la putere nu mă mai sună ăia să mă mai invite la ei. Când erau ăilalții, mă agasau cu invitații”. Mai degrabă, este vorba despre „autocenzură sau pupincurism”, mai spune analistul. „Ca să spui de cenzură ar trebui să existe o masă de jurnaliști care să vrea să spună adevărul, să fie imparțiali, neutri și să vină cineva să îi cenzureze. Dar nu sunt”.

Oamenii, în general, încearcă să prevină reacțiile șefilor, explică o jurnalistă de la Știri, care crede, ca și alți angajați din TVR, că autocenzura e mai puternică decât cenzura.

„Am făcut un reportaj într-un sat. În satul ăla, în mijlocul țării, vine o babă și zice că ne-a dat Băsescu papucii și nu l-am votat. Și a venit cu niște bocanci pe care scria, pe unul, «Votați-l», iar pe celălalt, «pe Băsescu». Cum să nu bag asta în reportaj, bineînțeles că o bag. Producătorul delegat, care semna emisia că e ok, îmi zicea «Bă, nu băga baba acum, chiar nu e momentul»”. (jurnalist, TVR)

Destui angajați punctează că cenzura a avut intensități diferite în funcție de echipa de conducere. Pe vremea lui Nicolau era pe la 9-10, în epoca Săftoiu pe la 5-6, spune, de exemplu, un jurnalist.

„Oamenii sunt bulversați de răsturnările de direcție care au loc din doi în doi ani, odată cu schimbarea conducerii TVR, care este rezultatul schimbării configurației politice din

parlament”, spune un fost director care apreciază că nivelul autocenzurii este maxim. „Frica păzește bostănăria”, conchide el.

„Cenzura sau autocenzura mi se pare un termen mult prea elegant pentru ce se întâmplă acolo. E un termen aseptice”, spune un fost membru cu funcție executivă în redacția știrilor. „Cenzura în unele epoci urcă până la 10, până la sută la sută”.

Autocenzura funcționează, confirmă un alt jurnalist, fost realizator de emisiuni în TVR. „Mi-am dat seama lucrând cu producători care veneau din TVR și care-mi spuneau «nu, nu, nu, nu face asta, pentru că deranjăm pe ăla care s-ar putea să fie deranjat». Și la un moment dat ajungi chiar tu să gândești așa. Asta e fantastic”.

„Nu este chiar autocenzură, ci adaptare”, spune un alt jurnalist. „Chiar dacă nu există o presiune explicită căreia să-i spui cenzură, ea e compensată până la un nivel foarte aproape de maxim de o pliere pe cerințe”.

O jurnalistă spune că legea este cea care favorizează această atitudine, pentru că permite controlul politic asupra TVR. „Ținând cont de cadrul legislativ, consider că mesajele părtinitoare nu vin întotdeauna din partea superiorilor ierarhici, ci vin din percepția jurnalistului că superiorului ierarhic i-ar plăcea ca mesajul să fie părtinitor. Așadar, nu cenzura este cea care intervine în devierea mesajelor, ci un foarte strâmb filtru personal al celor care au penița în mână”.

„Sunt oameni care au autocenzura în sânge”, povestește un realizator de emisiuni, adăugând că în direcția Programe, unde lucrează, autocenzura e mai puțin prezentă, totuși, decât la Știri. Cât despre cenzură, jurnalistul spune că două emisiuni i-au fost scoase de pe post. „E o deducție, poate a fost o întâmplare, dar mă îndoiesc, eu cred că a fost cenzură”.

„Am trăit pe pielea mea scandalul plagiatului [lui Victor Ponta]. O colegă avea dovada plagiatului. Și în loc să se mândrească... S-o ai tu primul, s-o îngropi și s-o negi și să cauți să-i pedepsești pe cei care au verificat-o și avut-o – e dovada clară că nu îți respecti misiunea până la capăt”. (jurnalist, TVR)

Tot timpul, din păcate, a existat o înclinație spre a fi cuminți, de a nu deranja pe cei aflați la putere, spune o jurnalistă. Este rezultatul culturii instituționale din TVR, explică ea, asociată unei filozofii de tipul „hai să nu ne facem singuri probleme, hai să nu zicem aia că sună ăia”. Cu toate că, adaugă jurnalista, „sentimentul meu e că «ăia» nu sună sau sună foarte rar. Și «ăia» oricum sunt eșalonul doi-trei, niciodată un nume sonor. Dar e o chestie instituționalizată. Mai ales în rândul oamenilor obișnuiți să fie șefi”.

În 2012, la numai o lună după instalarea la putere a coaliției USL, un jurnalist TVR îl interviewa pe fostul premier PSD Adrian Năstase în legătură cu procesul în care politicianul era judecat pentru fapte de corupție. „900 de martori, 37.000 de pagini la dosar cât au costat? Nu au costat mai mult decât teatrul asta pentru punerea iluzorie a unei fraude care nu este dovedită?” a fost întrebarea reporterului TVR. „Este o întrebare corectă”, a răspuns fostul premier⁵⁸.

Un alt exemplu de servilism a fost distribuirea pe pagina de Facebook a TVR a apelului postat de fiul lui Adrian Năstase, cu o zi înaintea deciziei judecătorești de eliberare din închisoare a tatălui său. Astfel de gesturi, care uneori nici măcar nu pornesc din redacția Știri, afectează direct credibilitatea instituției și munca jurnaliștilor de la Știri.

⁵⁸ „VIDEO Cum s-a derulat a treia sedinta de judecata a recursului in dosarul Trofeul Calitatii. Nastase si co-inculpatii au depus zeci de cereri de amanare si exceptii”, de Attila Biro, HotNews.ro, 10.05.2012

„Și totul e interpretat într-o cheie politică. În experiența mea, tâmpeniile editoriale cu background politic sunt foarte puține acolo. Sunt mai puțin de 15%, în evaluarea mea, din output-ul editorial. Ca urmare a unor presiuni directe sau indirecte. Restul de 30% sunt mimetism și adaptare, adică oameni care fac așa fără să li se ceară.”
(fost redactor-șef la Știri)

- **Autocenzură stilistică sau motivată deontologic**

În TVR există o așa-numită „autocenzură de inhibare”, spune un fost director din TVR, și adaugă: „E inhibantă Televiziunea Română din perspectiva creativității”. Să ne gândim, spre exemplu, la perioada de până în 2007, când, programele de tip talk-show de la televiziunile din România erau, cum spune fostul director, „normale” – adică nu exista agresivitatea pe care o întâlnești astăzi adesea în astfel de emisiuni. „Moderatorul TVR nu are incisivitatea celor de la televiziunile comerciale”, explică el. „Noi ne comparăm talk-show-urile cu Tucă, ce mai era pe la TV – erau mai moderni, puneau întrebări. La noi, moderatorul se autocenzura. Și era o inhibare”. Iar această inhibare se datorează „presiunii care apasă pe omul din TVR, covârșit de așa-zisa misiune publică”, adaugă jurnalistul. „Noi tot timpul am fost învățați că să nu, să evităm stridențele, nu s-a făcut nimic prea ieșit din comun”.

„Am grijă să fiu televiziune publică”, explică un redactor-șef din Televiziunea Română, care privește autocenzura ca pe un instrument de păstrare a calității. „Am grijă la limba română, curățenie de montaj-imagine și ar fi trebuit să existe un fel de cenzură pe idei, pe ideologii exprimate”.

Există și autocenzură din considerente deontologice. „Mi s-a întâmplat să ajung în situația în care persoana pe care trebuia să o filmăm nu voia să fie filmată, iar redactorul insista să dau drumul la cameră, fără a avea acordul persoanei pe care urma să o filmez”, povestește un director de imagine. Nu a acceptat, iar faptul că a reușit să respecte deontologia fără să fie sancționat este, spune el, unul dintre motivele pentru care a rămas în TVR. „Într-o televiziune comercială eram dat afară în șuturi, cu siguranță”.

Un jurnalist cu o importantă funcție în TVR vorbește și el despre autocenzura motivată deontologic. „Noi ne-am internalizat aceste valori ale televiziunii publice, foarte mulți oameni se autocenzurează fără a simți în chestiunea aceasta un fel de corvoadă. Și spun foarte clar: «noi nu facem așa ceva». Jurnalistul se referă la evitarea tratării senzaționaliste a subiectelor, a exacerbării anumitor emoții și a folosirii anumitor cuvinte și imagini.

Absența sprijinului juridic, de care am vorbit mai sus, duce și ea la autocenzură, spune altcineva, pentru că jurnaliștii preferă să abordeze numai subiecte care să nu genereze probleme.

Un alt tip de presiune îl constituie, la nivelul colaboratorilor, faptul că pentru aceștia contractele se reînnoiesc lunar, explică un fost realizator angajat cu contract de colaborare. „Ideea e că ei pot să renunțe la tine de pe o lună pe alta, dacă vor. [...] La un moment dat au făcut niște contracte pe trei luni, cred. [...] Cineva care depinde numai de contractul ăla cred că nu se simte foarte bine, deci e tot o formă de presiune, clar”.

Dacă cei angajați în calitate de colaboratori sunt permanent sub spectrul încetării contractului, nici salariații cu contract de muncă nu sunt scutiți de presiuni. „De ce am demisionat?” explică un fost angajat. „Pentru că m-am plictisit de compromisul devenit calitate editorială. Trebuie să fii cu cineva ca să ai emisiune, ca să poți gândi și să poți munci. Trebuie să fii pe lista lor dacă vrei să fii lăsat în pace să-ți faci treaba de reporter, redactor sau realizator. Dacă ești pe listă, ce mai contează ce faci? Important este să fii pe listă. Ei bine, nu vreau să fiu pe nici o listă, nu

vreau să spun da la orice apel telefonic și să mă trezesc încă o dată că prezint o emisiune de 45 de minute cu șase prezentatori și asta pentru că fiecare dintre ei se află pe o listă”.

• Cazuri de cenzură

Un director de imagine relatează despre cenzurarea unui reportaj despre scindarea Mitropoliei Ardealului, la presiuni din partea Bisericii Ortodoxe Române. „Asta era un reportaj de 25 de minute și a ajuns la un reportaj de șapte minute, ca în emisie să intre o știre de un minut jumate”.

Același subiect e dat ca exemplu în mod independent de un jurnalist. „A fost un material despre divizarea Mitropoliei Ardealului, apărut peste tot în presă, mai puțin la TVR”. Jurnalistul lucrase două săptămâni la reportaj, intervievase toți actorii implicați, însă nu a putut să-l difuzeze decât în emisiunea Ochiul magic, pe motiv că ține de redacția Religie. Chiar și acolo, ar fi primit prea puțin spațiu, așa că PDG-ul de atunci, Tudor Giurgiu, i-a spus să aibă răbdare până se găsește un spațiu și un producător. „N-a fost o cenzură pe față, dar pur și simplu subiectul n-a intrat”, spune jurnalistul.

Un realizator dă exemplul unui interviu cu principele Radu care i-a fost oprit de la difuzare pentru că, spune el, interviueatul „nu a mai recunoscut, a vrut să nu se mai dea pe post, a venit după patru zile arogant că el are dreptul la imagine”.

Există, desigur, și episodul filmărilor cu mita pentru Decebal Traian Remeș. „TVR a avut imagini în exclusivitate”, povestește un jurnalist. „S-a dat o primă parte într-un jurnal, într-o zi, și a doua zi trebuia dat restul de imagini. Nu știu ce s-a întâmplat și nu știu unde s-a întâmplat, cert este că Rodica [Culcer, șefa Direcției Știrilor în acel moment, n.n.] a renunțat să le mai dea. Dar nu părea să fi fost decizia ei”. Într-adevăr, decizia nu a aparținut dnei Culcer, ci lui A. Sassu, PDG la acel moment, care a solicitat printr-o notă internă oprirea difuzării acelei înregistrări, despre care afirma că nu e „corectă, legală și oportună”. Conform raportului FreeEx- Libertatea Presei în România 2007, „Rodica Culcer a protestat față de această decizie, transmițându-i în data de 12 octombrie o solicitare scrisă Președintelui Director General prin care cerea aprobarea pentru difuzarea celorlalte înregistrări, invocând existența unui interes public evident în difuzarea acestora”⁵⁹.

Mandatul lui Stelian Tănase a consemnat două cazuri flagrante de cenzură. Primul a fost oprirea difuzării unui documentar la ordinul lui Tănase, al doilea a fost nedifuzarea unui interviu cu președintele Băsescu. Ambele cazuri sunt descrise în raportul anual FreeEx- Libertatea Presei în România 2014.

• Exemple de presiuni editoriale

Există emisiuni și parteneriate cu puternică aromă politică, unele dintre ele date ca exemplu chiar de angajați sau colaboratori ai TVR care au participat la acest studiu.

Unii angajați aduc în discuție exemplul unei emisiuni de divertisment a Marinei Almășan, deja de notorietate în instituție, în care realizatoarea a făcut PR politic pentru politicieni ca Elena Udrea și Emil Boc, invitați în platou. O fostă angajată povestește că după difuzarea emisiunii l-a sunat pe Alexandru Lăzescu, PDG al TVR la acea vreme, ca să-l întrebe dacă a aranjat prezența politicienilor în emisiune. A primit asigurări că nu — și crede că lucrurile stau într-adevăr așa și că anumite aranjamente politice se puteau face peste capul șefului televiziunii.

Emisiunea la care face referire angajatul, intitulată Ne vedem la TVR, i-a avut ca invitați pe Emil Boc, Elena Udrea și Gheorghe Flutur și a atras o amendă din partea Consiliului Național al Audiovizualului (CNA). Emisiunea a avut în spate un contract între Ministerul Turismului

⁵⁹ „Raportul FreeEx - Libertatea presei in Romania, 2007”, ActiveWatch

și Televiziunea Română, în valoare de câteva zeci de mii de euro. Potrivit Pagina de Media, reprezentanții TVR au recunoscut în fața CNA existența contractului de prestări servicii de coproducție cu ministerul condus pe atunci de Elena Udrea⁶⁰. TVR se obliga să realizeze trei emisiuni *Ne vedem la TVR* cu Marina Almășan care să promoveze trei destinații turistice. Practic, prin acest contract de coproducție, Ministerul Turismului, în calitate de contractant comercial, a impus subiectul unei producții editoriale a postului public. Două din cele trei emisiuni au fost difuzate și au adus televiziunii publice o amendă de 10.000 de lei și o somație publică. Valoarea contractului, potrivit PaginadeMedia.ro, a fost 148.000 de lei sau 36.000 de euro.

Televiziunea publică a mai fost criticată pentru emisiuni elogioase la adresa unor oameni politici cu ocazia Galei Premiilor de Excelență TVR Internațional, când William Brânză, reprezentant al PDL și unul dintre nominalizații Departamentului pentru Românii de Pretutindeni, a avut parte de osanale care aminteau de perioada de dinainte de 1989⁶¹.

Un alt contract încheiat de TVR cu un minister este un protocol semnat în 2013 între televiziunea publică și Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR). Potrivit protocolului, televiziunea publică pune la dispoziție emisiuni și producții specifice și se obliga să promoveze „o imagine a Ministerului unică, coerentă și care să asigure un echilibru de informare națională/teritorială proporțională atât cu problematica, cât și cu competențele și dimensiunile studiourilor regionale, având ca scop atingerea obiectivelor comune, lucrând într-o strategie comună cu MADR, cu standarde de calitate comune și sprijinindu-se reciproc”. Contractul prevedea că MADR poate primi promovare fără să plătească nimic, întrucât nu sunt prevăzute obligații financiare pentru părți și poate încheia acorduri gratuite cu studiourile teritoriale TVR. Materialele de promovare a ministerului urmau să fie transmise, potrivit înțelegerii, cu sigla comună MADR/TVR.

Ministerul, de cealaltă parte, se obliga să sprijine „implicarea unor terți parteneri, care susțin buna realizare a programelor care au același scop și obiective, ca cele prevăzute în prezentul acord de colaborare, pentru realizarea de proiecte/programe în coproducție cu SRTV”.

După cum informează PaginadeMedia.ro, trei membri ai CNA au reclamat la parlament protocolul, arătând că încalcă independența editorială a televiziunii publice⁶². Răspunsul TVR a venit sub forma unui comunicat în care televiziunea publică susține că protocolul de colaborare „nu reprezintă o ingerință în politica editorială, MADR neavând niciun rol în producțiile TVR3”⁶³.

Într-o declarație ulterioară pentru PaginadeMedia.ro, conducătorul TVR de la acel moment, Claudiu Săftoiu, a spus că protocolul „nu duce la obligații submisive față de nicio structură a guvernului”⁶⁴. Scopul TVR, potrivit lui Săftoiu, „a fost să arătăm că suntem structura media potrivită nu numai pentru minister, ci pentru guvern în general, pentru a comunica politicile locale de guvernare, în concordanță cu ceea ce se decide la nivel european”. Săftoiu a spus că TVR s-a pus la dispoziția guvernului ca platformă de comunicare, în ideea că toate ministerele au datoria de a-și promova strategiile și de a comunica în mod coerent cu publicul.

Trebuie spus, totuși, că transformarea televiziunii publice într-o tribună guvernamentală menită să promoveze acțiunile unui minister sau altul constituie în mod clar, potrivit oricăror norme de comunicare profesionistă, o practică ce subordonează politic o activitate editorială ce ar trebui să fie decisă exclusiv de către jurnaliști. De altfel, Stelian Tănase, care i-a urmat lui Claudiu Săftoiu la conducerea televiziunii publice, a reziliat contractul, citând, într-un interviu difuzat

⁶⁰ „DERAPAJ. TVR recunoaște: Ministerul Turismului a băgat zeci de mii de euro în emisiunea *Ne vedem la TVR!*”, de Carmen Andronache, PaginadeMedia.ro, 18.05.2011

⁶¹ „Premiile TVR International, deturnate de osanalele aduse lui William Branza. Cum a ajuns acesta sa fie ridicat in slavi la Gala de sambata seara?”, de C.I., HotNews.ro, 5 decembrie 2011

⁶² „Trei membri CNA reclamă protocolul TVR-Ministerul Agriculturii la Parlament: Aduce atingere independenței editoriale”, de Carmen Andronache, PaginadeMedia.ro, 06.12.2013

⁶³ „TVR: Semnarea protocolului cu Ministerul Agriculturii nu interferează cu politica editorială a TVR3”, de Petrisor Obae, PaginadeMedia, 05.12.2013

⁶⁴ „EXCLUSIV. Protocolul integral TVR - Ministerul Agriculturii. Explicațiile lui Claudiu Săftoiu”, de Petrisor Obae, PaginadeMedia.ro, 06.12.2013

de Mediafax, „multe rațiuni, pe care dumneavoastră, presa, le-ați subliniat”⁶⁵.

Sub titlul „TVR, preș în fața USL”, Evenimentul zilei a relatat în noiembrie 2013 un episod de la sfârșitul lunii august, același an, când televiziunea publică a întrerupt difuzarea emisiunii Garantat 100% pentru a difuza o ediție specială a Telegazetului ce transmitea în direct o manifestare electorală dedicată susținerii lui Crin Antonescu la Președinția României⁶⁶. Transmisiunea mitingului din Sala Sporturilor din Constanța a durat 48 de minute, iar pe manșetă a stat afișat titlul „România pentru tineri – Tinerii îl susțin pe Crin Antonescu”.

În noiembrie 2013, Ada Meseșan și Radu Carp, membri ai Consiliului de Administrație din partea PDL, au denunțat un contract pe care TVR îl avea cu Mihai Sturzu, parlamentar și conducător al organizației de tineret a PSD, partidul aflat la putere, invitat permanent al emisiunii *În țara minunilor*, prezentată de Dana Nălbaru și Florin Grozea, potrivit Reporter Virtual⁶⁷. Sturzu, coleg în trupa de muzică pop Hi-Q cu Nălbaru și Grozea, a negat că ar avea un contract cu TVR, iar instituția a dat la rândul său un comunicat în care a precizat că nu a încheiat o astfel de înțelegere cu parlamentarul PSD. „Mă duc [din când în când] la emisiune și mai cânt cu ei sau mai stau de vorbă cu un invitat tocmai pentru ca presa tabloidă să nu scrie că trupa Hi-Q s-a destrămat. Sunt alături de colegii mei din loialitate față de ei și din respect pentru fanii trupei Hi-Q”, a scris Sturzu pe Facebook, într-o postare citată de Reporter Virtual.

Președintele-director general de la acea vreme, Claudiu Săftoiu, a declarat agenției Mediafax că CNA permite persoanelor politice să participe la emisiuni în condițiile în care nu fac propagandă sau nu vorbesc despre un context politic anume.

Un alt caz controversat a fost declanșat de publicarea de către tvrinfo.ro a unui articol despre plagiatul prim-ministrului Victor Ponta, a cărui lucrare de doctorat preia pasaje însemnate din alte lucrări fără citarea sursei. Știrea tvrinfo.ro prelua informația din revista Nature, la pachet cu documentul care demonstra plagiatul. Un articol din publicația online dela0.ro relatează că pe 21 iunie 2012, la trei zile după publicarea știrii pe site, Mona Dîrțu, la acel moment șefa TVR Interactiv, departamentul însărcinat cu coordonarea editorială a site-urilor televiziunii publice, a fost chemată în cabinetul lui Radu Călin Cristea, pe atunci PDG interimar, pentru a explica de ce nu l-a informat „despre publicarea unei informații care implică puternic instituția”⁶⁸. Articolul „Cum au încercat șefii TVR să afle identitatea sursei care a denunțat plagiatul lui Victor Ponta” publicat de dela0.ro povestește că Dîrțu i-a răspuns că PDG al TVR „nu are atribuții editoriale, iar subordonarea departamentului Interactiv este una strict administrativă”. Cristea era îngrijorat că apariția materialului a pus TVR într-o situație „delicată” și că „era nefiresc ca redacția tvrinfo.ro să aibă o asemenea autonomie editorială”, își amintește Mona Dîrțu. Totuși, președintele interimar al TVR nu a făcut reproșuri de natură jurnalistică și nici nu a amenințat cu măsuri punitive. „Domnul Cristea mi s-a părut mai degrabă stânjenit decât furios că trebuie să poarte o discuție pe această temă”, a mai spus Mona Dîrțu.

După patru luni de la publicarea știrii, noul PDG, Claudiu Săftoiu, exprima în continuare dubii cu privire la decizia editorială a jurnaliștilor tvrinfo.ro. „M-ar fi bucurat să știu un lucru referitor la acea exclusivitate: verificarea din trei surse a validității acelei informații. Aceasta nu a venit niciodată din partea celor care au lansat această știre. Ea a părut că a venit intempestiv, neexplicată de nimeni, pur și simplu din alte considerente decât cele jurnalistice”, afirma Săftoiu într-un interviu publicat de HotNews.ro în octombrie. PDG-ul SRTv completa că „la întrebările pe care le-am pus în mod repetat celor care au avut acea fericită, miraculoasă șansă de a fi fost primii care să afle lucrul acela nu mi s-a răspuns concludent niciodată”.

⁶⁵ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Madalina Cerban, Mediafax, 20.03.2014

⁶⁶ „TVR, preș în fața USL”, de Radu Pădure, 06.11.2013

⁶⁷ „Doi membri CA al TVR cer „rezilierea contractului nerușinat” cu deputatul PSD Mihai Sturzu”, de Bogdan Irimescu, 18 noiembrie 2013

⁶⁸ „Cum au încercat șefii TVR să afle identitatea sursei care a denunțat plagiatul lui Victor Ponta”, de Vlad Stoicescu, www.dela0.ro, 11.10.2012

Teodor Tiță, fost redactor-șef al tvinfo.ro, a fost și el chestionat de Claudiu Săftoiu: „A fost o singură discuție pe tema asta, imediat după instalarea lui ca președinte-director general. A vrut să știe care este sursa documentelor obținute și publicate în cazul plagiatului. Am refuzat să-i spun. «Nu vrei, nu?», m-a întreat”, își amintește Tiță.

Cu toate acestea, conducerea TVR nu a cerut niciodată explicații pe linie procedurală. „Niciuna dintre persoanele implicate în documentarea și publicarea articolului respectiv nu a fost solicitată să apară înaintea Comisiei de Etică din TVR, care e abilitată să tranșeze astfel de conflicte deontologice”, scria Vlad Stoicescu în Dela0.ro. „Lucrurile sunt, probabil, amețitor de simple, consideră Mona Dîrțu. Materialul în discuție le-a creat celor doi șefi ai TVR un disconfort în relația cu premierul Victor Ponta. Asta-i tot”.

Regulamentul de Organizare și Funcționare al TVR prevede la capitolul IV, articolul 7, paragraful 10: „Controlul ierarhic redacțional poate fi solicitat și exercitat de orice persoană cu funcție de conducere care răspunde în linie directă, până la nivelul Președintelui - Director General, inclusiv, de activitatea compartimentului care a produs sau va produce materialul”.

Legea de organizare a Societății Române de Televiziune indică, însă, la articolul 14, alineatele 11 și 12: „Caracterul confidențial al surselor de informare [ale] personalului de specialitate este garantat prin lege” și „Dezvăluirea acestor surse, motivată prin încălcarea interesului public, poate fi făcută numai în baza dispoziției emise de o instanță judecătorească”.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Pe 14 iulie, noul PDG, Claudiu Săftoiu, a retras Monei Dîrțu (director al Direcției TVR Interactiv) atribuțiile de coordonare a activității editoriale a site-urilor tvinfo.ro, tvrplus.ro, tvr.ro și le-a transferat Monicăi Ghiurco, redactor-prezentator în cadrul Departamentului Emisiuni Informative. Decizia a provocat demisia Monei Dîrțu trei zile mai târziu.

Pe 15 iulie, în plină campanie pentru referendumul pentru demiterea președintelui, conducerea TVR interzice redacției site-ului tvinfo.ro dreptul de a realiza materiale proprii în timpul campaniei pentru referendum. Mai mult, noul coordonator al site-ului, Monica Ghiurco, le-a cerut celor din redacție eliminarea știrilor politice cu „valențe electorale” („curățarea homepage-ului de știri politice cu valențe electorale în favoarea subiectelor arzătoare, de interes public, tratate pe larg și exhaustiv în Jurnalele TVR”).

M. Ghiurco și conducerea TVR au oferit o serie de motive ridicole în sprijinul acestor decizii, de la invocarea legislației până la un prezumat „puternic caracter subiectiv” al materialelor realizate de redacția www.tvinfo.ro și terminând cu argumente de natură financiară: „costuri suplimentare dificil de acoperit în situația financiară în care ne aflăm”.

Pentru început, celor doi coordonatori ai site-ului rămași în funcție după demisia Monei Dîrțu, Teodor Tiță și Alexandra Bădicioiu, li s-a cerut să obțină de la CNA un document care să precizeze că nu există nicio prevedere a consiliului în ceea ce privește mediul online, deși legea electorală și reglementările din audiovizual nu fac nicio trimitere la comunicarea prin internet. Celor doi jurnaliști li s-a interzis și intervierea actorilor politici relevanți în timpul campaniei pentru referendum. „Deși inițial am obținut un hohot de râs din partea membrilor CNA, am primit de la ei un răspuns în care se afirmă clar că TVRinfo.ro nu se află sub reglementarea instituției”, au relatat cei doi jurnaliști pe Facebook. „În ciuda răspunsului CNA, ni s-a interzis expres realizarea oricăror interviuri cu actori politici relevanți în timpul campaniei pentru referendum. Ar fi de menționat și că, în momentul în care ne-am arătat disponibilitatea de a obține documentul de la CNA, ni s-a cerut să obținem și de la parlament un document prin care să se precizeze că putem face interviuri”.

Claudiu Săftoiu susținea, într-un interviu acordat realizatorilor acestui studiu în perioada în care era încă PDG, că nu și-a încălcat atribuțiile prin intervenția asupra lui Teodor Tiță în cazul plagiatului. Săftoiu nu acceptă că a comis, conștient sau nu, o presiune editorială ce nu poate fi ruptă de contextul politic. „Pentru mine, discuția cu [Teodor Tiță] nu a fost decât una de lămurire”. spune Săftoiu. El adaugă că a pus câteva întrebări în calitate de

fost jurnalist: „cum ați luat decizia să dați această informație? Dacă a fost verificată. Și dacă în urma verificărilor ați considerat că este oportun să fie publicată. Și în momentul acela, domnul Tiță a spus că nu e treaba dumneavoastră să știți de unde am eu știrea asta, nu e treaba dumneavoastră, eu îmi asum, pentru că eu sunt șeful celui site. [...] iar eu am zis, în regulă, e treaba dumneavoastră, dar eu vreau să știu care a fost mecanismul de decizie jurnalistică pentru ca să preiei o informație – indiferent dacă ea se referă la o personalitate politică sau la orice altceva – fără să o verifici dintr-o parte sau alta. În termenii jurnalistici, astea se cheamă gulgute. În situația în care primești de la o sursă un lucru, trebuie să te riști foarte tare, întrebându-te dacă nu cumva faci jocul sursei care vrea să introducă în peisajul media o informație care-l avantajează – sau, cu riscul de a-ți asuma această publicare, fără ca vreodată, potrivit unei deontologii jurnalistice, să-ți dezvălui sursa, sau, pur și simplu, să te situezi în poziția reporterului instrumentat. Aceasta a fost întrebarea mea. Nimic altceva. «De ce ai făcut-o?» «Dar nu ți-e rușine?» Așa ceva n-a existat”.

Săftoiu susține, de asemenea, că, dat fiind că TVR Interactiv era subordonat direct PDG-ului, faptul că s-a interesat de conținut nu a reprezentat un abuz, „ci pur și simplu o prerogativă”.

Alte considerații legate de activitatea editorială

Dincolo de presiuni politice, cenzură sau presiuni interne, am identificat o serie de alte probleme ce afectează performanța editorială și imaginea instituției.

- **Gafe generate de incompetență, lipsă de strategie, improvizatii**

O serie de gafe editoriale au afectat negativ imaginea TVR 1, atât prin proporția lor, cât și prin felul defectuos în care au fost gestionate de instituție. Un exemplu ar fi difuzarea unui colind antisemit, în decembrie 2013, urmat de reacția târzie și inconsistentă a conducerii și de justificări penibile prezentate în fața CNA (a fost difuzat pentru că era cel mai scurt colind). Mai mult, responsabilitatea a fost externalizată; reprezentanții TVR au susținut în fața CNA că Tiberiu Groza, Directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Cluj, a ales colindul ce a fost difuzat - de parcă ar fi acceptabil ca cineva din afara televiziunii să aibă drept de decizie editorială. Nimeni nu a fost sancționat pentru această gafă. A existat o reacție din interior, un protest al jurnalistei Monica Ghiurco.

Scandalul colindului antisemit a venit la pachet cu un alt moment ridicol - Pufulica. În emisiunea de relansare a TVR3, prezentatorul Cristian Nițulescu a apărut în platou cu o oaie de plus, despre care a spus că se numește Pufulica și că reprezintă mascota postului. Prezentatorul a recitat câteva versuri fără noimă și a avut un discurs greu de înțeles. La acel moment, Nițulescu era și membru al Consiliului de Administrație, așa că, în ciuda unei luări publice de poziție din partea Monicăi Ghiurco, nu s-a pus problema vreunei anchete sau sancțiuni.

La emisiunea Viața Satului întâlnim uneori mesaje naționalist-protocroniste, spre exemplu poezie vadimistă recitată de Radu Pietreanu de la Vacanța mare, fără nicio legătură cu tema emisiunii. Evident, e vorba de o decizie care trădează idei adânc înrădăcinate în mintea editorului, care a ținut neapărat să comunice superioritatea nației la televiziunea națională.

- **Identitatea difuză a canalelor TVR**

Mai multe răspunsuri s-au referit la identitatea prost definită a canalelor TVR, care produce o serie de redundanțe editoriale și confuzie în rândul publicului. Problema constituie obiectul unei analize a sindicatului SPUS⁶⁹.

⁶⁹ Stelian Damov, Damov.ro

Managementul a fost confuz în privința strategiei editoriale, efectul unei internalizări defectuoase a misiunii publice și a poziționării TVR pe piață. Spre exemplu, la o întâlnire organizată în iunie 2013 la Arad de regizorul Florin Iepan cu producătorii independenți, PDG C. Săftoiu și directorul de programe Irina Radu au recunoscut că vor să opteze pentru programe de divertisment în speranța recuperării publicului. Strategia s-a dovedit a fi costisitoare și ineficientă.

Începutul anului 2015 a consemnat noi discuții interne pe acest subiect, discuții care au generat un conflict între președintele-director general Stelian Tănase, pe de o parte, și directorul de programe Irina Radu și producătorul general Cristian Zgabercea, pe de altă parte. Ultimii doi au fost inițiatorii unui proiect de re poziționare editorială a canalelor TVR. Proiectul propus presupune ca TVR să aibă un canal de divertisment, sport și filme (TVR 2), un post de serviciu public, cu știri, reportaje și emisiuni culturale (TVR 1) și unul regional și pentru minorități.

• Lipsa de credibilitate a unor persoane

Profilul personal al unor personaje-cheie din interiorul instituției aduce prejudicii de imagine televiziunii publice. Unele dintre acestea sunt parașutate politic în TVR, însă există și salariați TVR care se compromit de-a lungul activității lor în instituție prin compromisurile pe care și le asumă.

Cristian Zgabercea a revenit în TVR în vara lui 2012 pe post de consilier al lui C. Săftoiu și a deținut funcția de producător general. Cunoscut ca un apropiat al președintelui Consiliului Județean Constanța, Nicușor Constantinescu, și al primarului Constanței, Radu Mazăre, el a demisionat în 2015 ca urmare a trimerii sale în judecată într-un dosar DNA ce îl vizează pe Nicușor Constantinescu.

Claudiu Lucaci a fost implicat într-un interval relativ scurt într-o serie de scandaluri de natură să afecteze imaginea redacției Știri, pe care o conducea. Lucaci a fost acuzat de hărțuire sexuală, de o excursie cu amanta la Barcelona pe banii TVR, dar și de încălcarea ROF și a Deciziei nr.C/469 din 25.07.2012, emisă de Claudiu Săftoiu, președinte-director general al SRTV, care prevedea: „Personalul angajat al Societății Române de Televiziune care ocupă funcții de conducere în Societate nu poate fi, în același timp, realizator, producător sau prezentator de emisiuni”.

• Inexistența unor mecanisme de evaluare a performanței editoriale

Instituția nu și-a definit încă un set de reguli prin care să fie evaluate activitatea editorială, calitatea și succesul programelor transmise. Lipsa unor criterii clare de performanță și a unor mecanisme de sancționare contribuie la demotivarea profesională a personalului, alimentează suspiciunile privind criteriile de promovare sau de atribuire a spațiului editorial și lasă loc abuzurilor.

„Jurnaliștii nu au feedback pentru programele difuzate. Relațiile sunt puternic verticalizate, fiecare încearcă să sară treptele ierarhice pentru a-și rezolva problemele, de aici netransparența și abuzurile”.
(jurnalist și prezentator TVR)

Pentru unii jurnaliști, această situație favorizează independența editorială. Un gazetar spune că lipsa criteriilor de evaluare îl face să se simtă „mai independent decât m-aș simți la privat”, pentru că poate profita de această situație.

Un alt jurnalist reclamă lipsa unui mecanism intern de consultare care să implice și personalul

editorial în procesul de definire a strategiei editoriale. El crede că reprezentanții corpului editorial ar trebui să participe la întocmirea grilei de programe și la discuțiile privind strategia televiziunii și îmbunătățirea programului în scopul creșterii audienței.

Cum consideră salariații că se poate îmbunătăți activitatea editorială a televiziunii publice

Angajații și colaboratorii TVR intervievați pentru acest studiu au fost rugați să ofere soluții pentru îmbunătățirea performanței editoriale a TVR. Enumerăm propunerile formulate de ei:

a) Măsuri de natură administrativă

– Schimbarea procedurilor interne de selecție a programelor și introducerea unor indicatori de performanță editorială.

„Realizarea grilelor de către o comisie care să reunească reprezentanți ai tuturor departamentelor cu atribuții editoriale, artistice sau de marketing; selecția programelor de către o comisie similară, prin concurs de proiecte și după realizarea episodului pilot, cu clauze de audiență, acuratețe editorială, impact, notorietate, servirea interesului public”. (jurnalist TVR)

„Managerii de direcții, departamente și servicii ar trebui să semneze anexe cu indicatori de performanță care să derive din indicatorii de performanță asumați sub semnătură de fiecare membru al CA. Acești indicatori trebuie fundamentați pe o strategie clară a CA vizând orizonturi diferite de timp (scurt, mediu și lung)”. (fost director de canal al TVR)

– Eliberarea de presiunea politică.

„Mă tem că nu se poate îmbunătăți [activitatea editorială] la știri atâta timp cât vor exista presiuni politice și atâta timp cât CA e controlat politic și depinde de un vot în Parlament nu cred că poți vorbi de libertate editorială. Câtă libertate editorială ai într-un anumit moment depinde și de persoana directorului, de abilitățile de comunicare, negociere, diplomatie și de sprijinul pe care-l au la nivel de CA sau politic.” (jurnalist TVR)

- „Transparentizarea și susținerea unui sistem intern de valori”.

- Televiziunea ar trebui să-și cunoască mai bine publicul, „să urmărească mai atent agenda cetățeanului, să-și consolideze rolul de watch dog”.

Unul din rolurile fundamentale ale serviciilor publice de media constă în inițierea și moderarea unor dezbateri între diverse inițiative civice și autorități, dezbateri care aduc instituției prestigiu, încredere și credibilitate. TVR a ratat constant șansa aceasta, chiar dacă în unele ocazii a intervenit pozitiv în teme pe care mediile private le-au tratat mai degrabă partizan și dezechilibrat (vezi cazul protestelor împotriva proiectului de la Roșia Montană).

„Ar trebui să se raporteze la spectator, la public, [dar] nu la cel comercial. [Cei din televiziune] nu sunt racordați cu adevărat la așteptările spectatorului. E o consecință a lipsei criteriilor și a lipsei de responsabilitate. Din punct de vedere editorial, [programul] ar trebui să fie mult mai mult îndreptat către social, către problemele reale ale publicului, către actul public, măsurile autorităților locale, măsurile care afectează viața cotidiană”. (jurnalist TVR)

- Schimbarea aerului prăfuit al instituției printr-o mai bună promovare.

„Cred că TVR are în continuare un aer foarte prăfuit și ăsta e marele handicap. Face foarte multe lucruri bune și corecte, care se pierd, însă, din cauza, pe de-o parte, a proastei promovări și, pe de altă parte, din cauza faptului că [televiziunea are] o imagine prăfuită.” (producător TVR)

- Pregătirea profesională în regim continuu a personalului și stimularea competiției interne

„Trebuie stimulată într-un fel competiția. Training. Să fie măcar două pe an. Ca să poată lua contactul cu televiziuni din afară”. (fost director la Știri)

- Instituția trebuie să ofere ajutor jurnaliștilor, de la sprijin logistic până la asistență juridică.

„Ar trebui să beneficiem de un sprijin mai bun din partea instituției. Tu, ca reporter, ești singur. Nu ai nici suport moral, nici profesional, nici din partea producătorului, nici a redactorului-șef, din partea nimănui din instituție. Nu avem suport juridic. N-am cu cine să mă sfătuiesc când sunt pe teren, sunt situații în care primești amenințări, ți se pun piedici, situații care implică legea – pot să spun asta/nu pot, nimeni nu-ți spune nimic. Eu apelez la prieteni care sunt avocați și cu care mă sfătuiesc în astfel de situații. În teorie, poți suna la departamentul juridic, dar nu-ți spun nimic și nu se bagă pentru că nu vor să-și asume responsabilități, să dea verdicte clare («fă așa, pentru că e ok» sau «nu face» . În general, toată lumea spune să nu faci nimic. Plus că nu acordă asistență juridică dacă suntem dați în judecată”. (jurnalist TVR)

- Reducerea de personal ca premisă a performanței editoriale.

„Înainte de toate, ar trebui un model realist; ideea «mai puține posturi, mai puțini oameni» care a început să se contureze mi se pare promițătoare.” (expert media)

- Refacerea spiritului de echipă, afectat de diviziunile interne, de grilele de programe supra-încărcate și de criza de timp generată de aceste grile.

„[...] e o mare problemă să conduci Știrile, fiindcă trebuie întâi și întâi să împaci grupurile astea, care-s pe poziții destul de dure unii față de ceilalți, și de necolaborare. Orice muncă de televiziune trebuie făcută în echipă. [Ai nevoie de] mașină, operator, sunetist, luminist, pentru o chestie simplă, o știre, nu mai vorbesc pentru emisiuni, unde-ți trebuie 50-60 de oameni în echipă, fără astea nu faci nimic. Echipele trebuie să existe, că nu poți filma singur. Dar dacă spiritul de echipă nu mai este, ceea ce aici s-a pierdut... S-a pierdut. Din diverse motive. În primul rând din lipsa timpului. Atât de mult s-au umflat grilele în ultimii 10 ani, că oamenii chiar aveau de alergat”. (fost director de programe TVR)

- Modificarea legii de funcționare.

„Schimbarea Legii nr. 41/1994 [de organizare și de funcționare a audiovizualului public] va genera efecte semnificative pentru toate domeniile de activitate ale televiziunii publice. Și programele s-ar putea realiza în parametri de calitate, respectând criteriile de misiune publică, dacă ar exista un management competent, care să determine un mediu corespunzător desfășurării activității editoriale specifice unei televiziuni publice”. (Valentin Nicolau, fost PDG)

b) Măsuri pentru îmbunătățirea ofertei editoriale

- Aerisirea grilelor de programe prin reducerea producției, și plasarea accentului pe calitate, nu pe cantitate.

„Pe zona publicistică, ar trebui ca activitatea editorială să funcționeze strict după ecuația audio-vizuală (imagine, sunet, continut), iar structura de programe să fie simplificată și mesajul să ajungă cât mai ușor la spectator. Volumul mare de producție îneacă în el însuși calitatea mesajului [pe] care vrei să-l trimiți, o cacofonie în mintea telespectatorului”. (fost director editorial în TVR)

„Sunt prea multe, sunt prea... E o producție imensă. Deci, practic, PRO TV-ul umblă cu șase producții proprii și umple 24h. TVR-ul are vreo 300 de producții proprii. Bun, unele dintre ele sunt valoroase, pe bune sunt valoroase, doar ca nu le vede nici dracu».” (Cristian, Ghinea, analist media și comentator politic)

- „Reactivarea unor branduri TVR, trimise prea repede pe linie moartă”.

- Ofertă informativă relevantă și contextualizată, care să permită TVR să influențeze agenda

publică, să-și asume rolul de agenda setter.

„În avalanșa asta de informații, de la TVR te-ai aștepta să aducă informațiile importante, să le conceptualizeze și să le ierarhizeze”. (fost jurnalist TVR)

„Eu cred că lipsesc din TVR niște dezbatere adevărate, nu neapărat pe teme politice, ci pe teme de actualitate, de interes major – mi se pare o carență majoră în momentul ăsta. Cred că trebuie să impună pe piață și standarde, și teme, aici ar avea un rol foarte important”. (fost director la Știri)

- Împrospătare stilistică, debarasarea de stilul lemnos și prăfuit.

„Spre exemplu ar putea să facă nemaipomenit de mult bine cu emisiunile pentru minorități, în schimb alea nu sunt decât o reflecție a politicului, la fel cum sunt și emisiunile în limba română. Dacă te uiți la emisiunea în limba maghiară este de o lemnositate de mori. Nu am vorbit cu unguri din România să vadă dacă se uita la emisiunea aia, dar părerea mea este că nu se uită. Nu le pasă, pentru că și ei au sursele lor de informații”. (fost jurnalist TVR)

- Televiziunea trebuie să schimbe paradigma editorială, iar jurnaliștii să opereze multimedia. Soluțiile multimedia pot reduce semnificativ costurile și să ofere o expunere mai bună instituției.

„Editorial, primul lucru: trebuie să le schimbi paradigma de gândire. În primul rând, să gândească multimedia. În primul rând. Este o opoziție fantastică. A venit la un moment dat Lăzescu cu ideea să facem videojurnaliști. Băi, trimiți la o conferință și suntem de râsu' curcii, TVR-ul. Vine PRO-ul cu unul-doi oameni maximum și TVR-ul vine cu șase. Are și sunetist, și d'ăla, și d'ăla, și d'ălalt. «Păi ce, bă, io sunt operator, așa am fișa postului? Io`'s reporter, nu-ți fac io ție treaba`. Trebuie învățați să gândească – o dată să eficientizezi costurile, dar să faci și mai repede treaba. E nevoie de multe traininguri cu ei, să-i faci să gândească. Și asta s-a făcut sub Lăzescu. S-au făcut traininguri, au fost făcute video-uri, puse pe intranet. Nu știu dacă funcționează. Oamenii sunt încremeniți în stilul lor, gen Apaca, nu-i scoți de acolo. Dacă el trebuie să facă tivul așa, așa-l face. Deci ăsta e primul lucru care trebuie schimbat: să gândească multimedia; să produci și textul pentru site, să produci fotografia pentru site, dacă ai nevoie, textul ăla și așa reduci costurile, în primul rând”. (fost jurnalist și consilier de comunicare TVR)

- Achiziția de producție independentă, externalizarea producției.

„[...] eu aș externaliza producția, aș lăsa TVR-ul ca un brand și periodic, la doi-trei ani, aș reachiziționa produse, inclusiv principalul jurnal de știri...” (fost jurnalist TVR)

Majoritatea acestor idei se regăsesc și în răspunsul unui fost PDG, C. Săftoiu, care menționa în plus și abandonarea divertismentului costisitor: „Abandonarea modelului tradițional TVR, orientarea spre publicul/problematică din zonele rurale, abandonarea divertismentului costisitor, achiziția de producție independentă, deschiderea către temele societății civile”.

c) Schimbarea mentalității

Schimbarea mentalității este o soluție care se regăsește în răspunsurile mai multor angajați:

„Aici e un răspuns aparent idiot: ar trebui schimbată mentalitatea, adică oamenii ar trebui să se comporte așa cum ar trebui să se comporte sau așa cum scrie în reglementări. Aici sunt multe [probleme], dar lucrul care s-a agravat este că nu există niciun fel de criterii de evaluare sau promovare de emisiuni”. (jurnalist TVR)

V. ÎȘI RESPECTĂ TVR MISIUNEA PUBLICĂ?

Misiunea publică a SRR și SRTV nu pare a fi internalizată nici instituțional (iar acest lucru se reflectă în oferta editorială), nici la nivelul mediului politic care controlează cele două instituții publice, dar nici la nivelul societății.

Chestionați cu privire la misiunea televiziunii publice, majoritatea angajaților și colaboratorilor TVR afirmă că sunt familiarizați cu aceasta, dar multe răspunsuri fac mai degrabă referire la valori de ordin profesional (obiectivitate, imparțialitate) sau la definiția misiunii din legea 41/1994.

Răspunsurile confirmă definiția vagă și incompletă a misiunii publice din lege și faptul că valorile serviciului public nu sunt internalizate corespunzător la nivel instituțional. Situația se reflectă direct în strategiile de programe și în programele TVR, alimentând cacofonia editorială a postului și confuzia privind genul de programe pe care TVR ar trebui să le difuzeze. Slaba cunoaștere a misiunii poate fi una din cauzele grilelor de programe mediocre, din care lipsesc emisiunile de educație civică și politică, ceea ce duce la o situație în care o mare parte a societății nu se regăsește în agenda editorială a instituției.

„Spre deosebire de oricare altă televiziune comercială, unde spectatorii sunt consumatori, în cazul unei televiziuni publice spectatorii sunt cetățeni. Alături de alte instituții fundamentale ale statului de model european, media publică face parte din fundația pe care se sprijină întreaga societate democratică, dar și elementele care definesc spiritul ei național. Tocmai aceste instituții fundamentale și cu caracter profund național au fost dinamitate sistematic în ultimul deceniu.”⁷⁰ (Valentin Nicolau, fost PDG)

Între răspunsurile primite de la angajați și colaboratori ai TVR intervievați pentru acest studiu există o singură mențiune cu privire la rolul televiziunii publice într-o democrație. Un singur răspuns amintește rolul de platformă de dezbateră a temelor de interes public.

Regăsim însă referiri la funcția de reprezentare a grupurilor din societate, a diversității sociale și culturale. „Să fii în slujba publicului, deci să faci chestii relevante pentru public” – definește misiunea Televiziunii Române unul dintre respondenți, care adaugă: „creativitatea este una dintre misiunile definite, adică trebuie să fii și creativ, să fii în pas cu [noutățile], și să ai toleranță, deschidere către minorități, către toate nișele, ca să zic așa, sociale”.

Educația, promovarea culturii și informarea corectă sunt invocate atât de salariații TVR, cât și de persoane din afara instituției. Printre răspunsuri apare recurent o raportare antitetică la televiziunile comerciale și practicile editoriale ale acestora, adeseori desconsiderate. TVR-iștii acuză concurenții din privat că au abandonat standardele profesionale.

„Nu ar trebui să facă ce fac televiziunile comerciale”, enunță un angajat, referindu-se la modul în care vede el misiunea postului public. „Cred că decența și echidistanța ar trebui să fie valorile supreme, să guverneze editorialul”.

Un fost PDG consideră că televiziunea publică este „instituție a statului român”, ce are misiunea preservării identității naționale românești.

TVR are obligația de a oferi telespectatorilor săi, prin programele difuzate, „principii, valori, modele, criterii”, scria Ion Moraru, realizator de programe, într-o scrisoare publică adresată mediului politic în 2013. „Putem spune că, în acord cu aceeași lege, TVR trebuie să fie un instrument de construcție socială și națională, care poate realiza coagularea energiilor țării în

⁷⁰ „Angajatul TVR - țap ipășitor!”, de Valentin Nicolau, noriimei.ro, 30.01.2013

direcția progresului, poate articula și întări conștiința națională”⁷¹, adăuga el.

Unii jurnaliști mai degrabă ignoră sau desconsideră importanța misiunii, invocând alte documente interne ce definesc drepturile și obligațiile profesionale, cum ar fi Statutul ziaristului din TVR, alte regulamente, norme și proceduri interne, ori Codul deontologic al Clubului Român de Presă.

Legea nr. 41/1994 stipulează că televiziunea și radioul publice trebuie să asigure pluralismul, libera exprimare a ideilor și opiniilor, libera comunicare a informațiilor, precum și informarea corectă a opiniei publice, și precizează că programele trebuie să „răspundă standardelor profesionale în materie”. De asemenea, stabilește că trebuie să fie obiective și să promoveze, „cu competență și exigență”, valorile limbii române, ale creației autentice culturale, științifice, naționale și universale, ale minorităților naționale, precum și valorile democratice, civice, morale și sportive, să militeze pentru unitatea națională și independența țării, pentru cultivarea demnității umane, a adevărului și justiției”.

Este o definiție generală, care lasă loc unor interpretări cu efect de bumerang asupra TVR. Nici pe plan intern, nici în raporturile cu parlamentul, care supraveghează activitatea TVR, **respectarea misiunii nu este un criteriu de evaluare a performanței instituționale**. Consiliul de Administrație nu își asumă rolul de verificare a respectării misiunii.

Calitatea ofertei editoriale nu este dezbătută, iar criteriul respectării misiunii nu este invocat nici în dezbaterile din comisiile parlamentare de cultură, arte și mass-media, nici în plen, atunci când se discută și votează rapoartele anuale de activitate – de a căror acceptare sau respingere depinde soarta conducerii instituției.

Unii angajați cer redefinirea misiunii în legea de funcționare, pentru a opri perpetuarea unor practici editoriale necorespunzătoare misiunii publice și, mai ales, pentru a împiedica respingerea raportului anual și demiterea conducerii pe baza unor criterii discreționare.

Unul dintre jurnaliștii cei mai cunoscuți din TVR atrage atenția că problemele pleacă de la faptul că nu există un set de valori la care să se raporteze prestația TVR și în funcție de care parlamentul să judece activitatea televiziunii publice. Ca și alți angajați, el crede că nu a existat interes în acest sens nici din partea oamenilor politici, nici din partea angajaților, care au considerat că e mai bine să nu se lege la cap, atâta vreme cât status quo-ul îi favorizează.

Definirea defectuoasă, evitarea asumării și internalizării instituționale a misiunii au impact direct asupra performanței postului public. În lipsa unor documente interne de autoreglementare care să completeze definiția vagă din lege, misiunea publică nu poate fi folosită pentru a fundamenta deciziile editoriale.

Destui angajați pun în discuție calitatea generalistă a serviciilor publice de media, precum și raportarea la nivelul audiențelor pentru evaluarea performanței. Pe de o parte, televiziunea publică are obligația de a se adresa unor categorii de audiență foarte largi, care să cuprindă diferitele grupuri sociale, cum sunt minoritățile, să ofere programe de calitate impunând standarde profesionale pe piață, să aibă ofertă editorială în zone care cu greu produc audiențe semnificative (cultură, educație, viața partidelor). Pe de altă parte, criticii reproșează Televiziunii Române performanțele slabe în materie de audiență, ba chiar o prăbușire accelerată a audiențelor în ultimii 10 ani și acuză instituția că risipește banii plătitorilor de taxe.

Conflictul dintre misiunea publică și presiunea audienței afectează direct îndeplinirea misiunii TVR, definiția vagă din lege fiind una din cauzele acestei situații, după cum susține și un fost membru al CNA, Narcisa Iorga: „TVR se află, pe de o parte, în competiție cu posturile comerciale, având tendința de a obține audiență cu orice preț, pe de altă parte se află sub influență politică, în funcție de majoritatea parlamentară, deci [este] departe de a fi o instituție independentă. Aceste fapte împiedică TVR să-și îndeplinească obligațiile prevăzute de lege în privința misiunii

⁷¹ Scrisoarea lui Ion Moraru, realizator Societatea Română de Televiziune către mediul politic, București, 16 decembrie 2013

de post public, care deservește strict interesul public”.

Fostul PDG A. Lăzescu mărturisește că a încercat adesea să privească emisiunile și alte inițiative editoriale prin prisma interesului public, după modelul „Tipul ăsta de emisiune are rost, sau nu?” Numai că, dezvoltă el, nu există un cadru concret; „misiunea publică așa cum e în lege e atât de generală, că nu te ajută la nimic”.

Gordon Lovitt, consilier al fostului PDG Tudor Giurgiu, în mandatul căruia a îndeplinit pentru o scurtă perioadă și funcția de șef de programe la TVR1, consideră că e nevoie de o discuție legată de modul în care trebuie înțeleasă și asumată misiunea TVR. Faptul că aceasta este definită în lege nu este neapărat un impediment. „Poate că așa și trebuie să fie”, spune el, dând exemplul BBC, a cărei misiune este definită într-un singur rând: „Să îmbogățească viețile oamenilor prin programe și servicii care informează, educă și distrează”. Ce poate fi mai vag de atât, se întreabă, retoric, Lovitt. TVR ar trebui să-și stabilească o strategie în conformitate cu modul în care își înțelege propria misiune, și o țintă realistă de audiență, luând în calcul și existența competiției private, a mai spus el, făcând referire la conflictul dintre dezideratul de îndeplinire a rolului public al televiziunii și presiunea de a face audiență.

Legea ar trebui să definească clar cine este și ce face televiziunea publică, spune unul dintre foștii conducători ai Știrilor. Dar nu la nivel declarativ, ci ținând concret cont de contextul actual și de evoluția tehnologiei.

„Noi, care suntem în televiziunea publică, noi nu știm cum să ne raportăm”, spune el. „Grila de gândire a politicianului spune că suntem televiziune publică, prin urmare trebuie să servim interesul public. Publicul, pe de altă parte, se uită la noi și spune: «Nu sunteți în stare să fiți ca ceilalți pe piață, nu v-ați adaptat comerțului, deci nu sunteți buni» Cum să împaci cele două lucruri? Pentru că legea nu te ajută”.

Același jurnalist susține că misiunea publică nu presupune neapărat o adresare către publicul general („E o utopie, nimeni nu poate să se adreseze tuturor”). În schimb, miza ar fi captarea publicului influent, contribuția la dezbaterea publică și la formarea agendei publice: „Dacă la noi se uită majoritatea oamenilor care iau decizii în România, înseamnă că ne-am atins obiectivele de informare”.

Trebuie spus că o asemenea filosofie este cel puțin discutabilă în condițiile în care publicul general, și nu doar elitele, contribuie direct la finanțarea posturilor publice. În acest context și potrivit misiunii sale publice, TVR trebuie să producă programe relevante pentru toți actorii sociali, fără ca acest lucru să presupună neapărat și obligația de a avea audiență mare.

„Măsurătoarea finală nu e audiența, este cea a relevanței și a ceea ce țin minte oamenii și câtă influență are TVR-ul în societate, pentru că ar trebui să aibă, este misiunea lui publică, altfel nu se mai justifică, trebuie închis”, spune un jurnalist care a părăsit între timp instituția.

Fostul PDG Claudiu Săftoiu consideră că legea definește generos misiunea publică, dar nu oferă soluții pentru funcționarea instituției într-un mediu concurențial:

„Unde legea lasă televiziunea publică în offside este legislația privitoare la finanțarea televiziunii publice și la capacitatea televiziunii publice de a opera un exercițiu financiar care să-i aducă stabilitate, echilibru și, de ce nu, puțin profit”.

Din păcate, nici măcar o bună înțelegere a misiunii de către PDG nu garantează o performanță editorială corespunzătoare. Săftoiu părea a avea o înțelegere rezonabilă a misiunii publice, afirmând că divertismentul este un pariu pierdut din start de către TVR, pentru că reprezintă o zonă editorială deja ocupată de televiziunile comerciale cu producții costisitoare. Săftoiu susținea, într-un interviu acordat pentru raportul de față în perioada în care ocupa încă funcția de președinte-director general, că modelul generalist consacrat în anii '90 este depășit și propunea soluții curajoase, cum ar fi deschiderea instituției către producția independentă. În realitate, el a acționat exact invers. Grilele de programe introduse sub mandatul său în vara lui 2013 au fost dominate de divertisment costisitor și care nu a atras audiență, confirmând, de

fapt, așteptările teoretice ale PDG-ului.

Cum cred salariații că își respectă TVR misiunea de televiziune publică

Întrebați dacă TVR își respectă sau nu misiunea publică, cei mai mulți dintre participanții la studiu răspund negativ. Principalele cauze menționate sunt presiunea politică și presiunea audienței. Conflictul amintit mai sus dintre misiunea publică și presiunea audienței afectează direct îndeplinirea misiunii TVR, iar definiția vagă din lege a misiunii este una din cauzele acestei situații, în opinia multor angajați.

Cei care au răspuns afirmativ au invocat decența programelor, a exprimării, dar și calitatea emisiunilor informative, chiar dacă știrile influențate politic au contribuit și la decredibilizarea TVR de-a lungul timpului.

Un fost președinte-director general susține că audiențele reduse afectează îndeplinirea misiunii, întrucât instituția își pierde relevanța în piață, impactul asupra publicului, dar și capacitatea de a influența agenda publică.

„Televiziunea nu trebuie să fie obsedată de audiență, dar relevanța unui program sau a unei emisiuni se măsoară și prin nivelul de audiență”, spunea fostul PDG Alexandru Lăzescu. „Deci nu se poate să nu ai impact, ca televiziune publică, să nu ai audiență”⁷².

Alte motive invocate de cei care consideră că instituția nu-și îndeplinește misiunea țin de agenda editorială – neasigurarea pluralismului opiniilor, manipularea publicului, dispariția programelor pentru anumite categorii de public, cum ar fi emisiunile pentru copii. „Publicul e dus de nas, manipulat, păcălit”, spune un jurnalist din TVR.

De asemenea, calitatea slabă a producției editoriale împiedică instituția să-și respecte misiunea de a educa pe teme civice și să-și asume și consolideze rolul de watchdog, să se impună pe piață ca entitatea media ce reprezintă interesul cetățeanului, remarcă unii angajați.

Alții spun că strategia editorială haotică determinată de instabilitatea administrativă a compromis misiunea publică și a contribuit la scăderea tot mai accentuată a audienței.

Pierderea unor categorii de public (copiii, prin dispariția programelor dedicate acestora) sau, cel puțin într-o anumită măsură, a unor genuri jurnalistice (reportaje, documentare, investigații) compromise, de asemenea, îndeplinirea misiunii publice.

Cu alte cuvinte, ceea ce intuiesc unii dintre angajații TVR este că însăși nerespectarea misiunii a dus, cel puțin în parte, la scăderea audiențelor.

„TVR a pierdut spațiul consacrat de sâmbătă și duminică dimineața, dedicat copiilor, emisiunile pentru copii au devenit piese extrem de mobile în puzzle-ul grilei de programe. Astfel, TVR pierde nu numai o mare și importantă parte din misiunea sa educativă, dar a alungat în acest fel publicul mic și foarte mic, acela care ar trebui fidelizat și format cu răbdare și tenacitate. TVR – prin desființarea TVR Info – rămâne un post generalist neconectat la știrea fierbinte a spațiului mediatic. TVR – prin desființarea TVR Cultural – anulează rampa de vizibilitate oferită unei categorii atât de eclipsate în această etapă a existenței sociale românești, elita culturală. TVR alege economisirea neproductivă în locul eficienței aducătoare de plus valoare și profit”.

(realizator de emisiuni în TVR)

⁷² „Veniturile TVR: 10% din reclame, „grosul” din taxa publică. Vezi ce spune seful institutiei”, de Andreea Stefan, dailybusiness.ro, 23.03.2011,

Blocarea producției editoriale pentru o perioadă de peste șase luni în anii 2012-2013, ca parte a procesului de redresare economică, a ridicat serioase semne de întrebare privind respectarea misiunii publice a TVR, așa cum este definită în legea nr. 41/1994. Unii angajați au reclamat chiar situația drept o încălcare a legii.

Un alt element care pune sub semnul întrebării respectarea misiunii publice a TVR este lipsa unor criterii obiective de evaluare a activității. „Nu există un mecanism pentru a verifica periodic în ce măsură informațiile prezentate corespund interesului public”, spune un angajat, care consideră că, în acest context, TVR își respectă doar parțial misiunea. „Nu există un feedback în sensul ăsta. Nu s-au făcut de ani buni sondaje, focus grupuri”.

Comunicarea misiunii la nivel intern

Chestionați cu privire la instrumentele interne de comunicare a misiunii către salariați, cei mai mulți respondenți spun că acestea sunt mai degrabă absente. Mai grav, unii susțin că nici nu există un interes în acest sens al conducătorilor care s-au succedat.

Unii intervievați susțin că, deși misiunea este comunicată la nivel instituțional, aceasta nu este respectată și nu există mecanisme de verificare a respectării acesteia. Un cunoscut regizor din TVR remarcă faptul că în televiziune e plin de panouri și afișe cu valorile instituției și seamănă această stare de lucruri cu sloganurile afișate în perioada comunistă. Probabil că o comunicare prin afișe lipite pe pereți nu este cea mai eficientă, dar este emblematică pentru instituție. „Este plină televiziunea de asemenea [lucruri], toate minciunile și valorile care sunt puse pe ziduri. Exact ca până în '89, «Omul e cel mai prețios capital» valorile televiziunii sunt același lucru. Și ce?”

Promovarea misiunii prin metode perimate nu contribuie la buna cunoaștere a acesteia și riscă să ducă în derizoriu un detaliu esențial al activității TVR. Din mărturiile angajaților, în TVR se practică o comunicare formală, depersonalizată a misiunii către angajați. Chiar dacă valorile sunt afișate, lipsește pasul următor, respectiv adoptarea unor mecanisme de implementare și respectare a acestei misiuni.

„E normal să se facă o campanie internă în acest sens, pentru că multă lume nu înțelege care sunt așteptările editoriale în instituție”, spune un jurnalist din TVR. „Sunt colegi care de multe ori s-au întrebat: «Care e linia editorială, cui ne adresăm, ce vrem să facem?» Lucrurile astea n-au fost definite clar, în lege sunt definite la nivel principial, ar trebui ca conducerea să le traducă la modul concret, în termeni jurnalistici. S-a făcut acum un mic ghid referitor la misiune, valori. Dar nu există o procedură de evaluare și de raportare la ce scrie în aceste documente, care rămân literă moartă”.

Același jurnalist susține că nu există mecanisme de informare și că aceasta ar fi o situație deliberată, deoarece o mai bună comunicare și cunoaștere a misiunii ar putea afecta interesele unor persoane ce dețin funcții de conducere „de a gestiona discreționar programele”.

Deși nu există o strategie instituțională dedicată promovării misiunii publice în rândul personalului, anumite valori profesionale par a fi, totuși, bine internalizate și transmise celor din redacții, mai ales în zona știrilor. Aceste valori profesionale nu se transmit însă pe cale instituțională, nu sunt asumate și promovate de instituție, ci se preiau din mers de către jurnaliști, ca niște cutume. În acest fel, valorile profesionale devin vulnerabile, deoarece depind puternic de calitatea personală a celor ce dețin responsabilități editoriale.

Carta TVR - singurul demers instituțional de promovare a misiunii publice

În 2012 a fost adoptată Carta TVR⁷³, document ce stabilește o serie de repere profesionale și de identitate instituțională ce pot contribui, dacă sunt bine promovate în interior, la o mai bună cunoaștere și asumare a misiunii publice de către personalul televiziunii publice. Din păcate, a fost un demers instituțional ce a trecut aproape neobservat, fiind adoptat cu puțin timp înainte ca parlamentul să demită CA-ul care a avut această inițiativă. Conducerile ulterioare nu au manifestat interes pentru continuarea demersului.

⁷³ „Misiunea, viziunea și valorile TVR”, TVR.RO, 10 Iunie 2012

VI. CUM AJUNGI SĂ LUCREZI ÎN TVR

Cei mai mulți dintre foștii sau actualii angajați ai TVR intervievați pentru acest studiu au ajuns acolo prin concurs. Pentru cei tineri și fără multă experiență profesională, cum sunt proaspeții absolvenți, de multe ori există o perioadă înainte de concurs în care aspiranții la un job permanent își fac ucenicia.

„Un an și jumătate am muncit fără remunerație, doar pentru a câștiga experiență”. spune unul dintre angajați.

„Eu am intrat în 2000, prin concurs, de pe stradă”, povestește un altul. „Eram student, au venit 300 și ceva de inși, au dat concurs public, au fost selectați 18, au mai rămas 5”. Cam așa se proceda pe atunci, completează el. Angajarea era „oarecum publică, la îndemâna oricui”. Aflai despre post la televizor sau la avizier. „După 2005, lucrurile astea au devenit mult mai secrete”.

Și alții confirmă că e mai greu să te angajezi în ziua de azi. „Teoretic în TVR nu se fac angajări, toate posturile sunt blocate”. spune un angajat interviuat în perioada procesului de restructurare din mandatul Săftoiu.. „În practică, dacă cunoști persoana potrivită, se fac, chiar și cu carte de muncă”. Pentru site-ul de știri al TVR, spre exemplu, posturile din organigramă s-au ocupat fără concurs, prin decizia Consiliului de Administrație, povestește jurnalistul. Diferența este că posturile ocupate prin concurs asigură un contract pe termen nedeterminat, iar pentru restul se încheie, de regulă, contracte pe o anumită perioadă (doi ani în cazul celor care lucau la site).

Unii angajați au început cu un contract pe perioadă determinată, apoi au dat concurs. Dar nu este un traseu obligatoriu. Un angajat povestește că a lucrat șase ani în calitate de colaborator într-un post regional al TVR, după care a fost dat afară. „Doar pentru unii existau orizonturi de angajare”. remarcă el. Câteva luni mai târziu s-a angajat la București pe contract determinat și după câteva prelungiri a ajuns să aibă contract pe perioadă nedeterminată. Postul actual, la o stație regională, l-a ocupat prin concurs, dar, povestește el, a fost pus în postura în care putea pierde și postul de la București și pe cel câștigat prin concurs.

Există, desigur, și oameni pe care TVR urmărește să-i angajeze și cărora li se face propunerea de a veni în instituție. Cei care rămân colaboratori au contracte pe perioadă determinată, iar în cazul celor ce își doresc să fie angajați cu contract pe perioadă nedeterminată se organizează concursuri la care de obicei se știe dinainte câștigătorul.

„...multe [angajări] se fac prin concurs, asta nu înseamnă neapărat că dacă se fac prin concurs sunt ok”. (A. Lăzescu, fost PDG al TVR)

De altfel, așa-numitele concursuri „cu dedicație” sunt un fapt comun în TVR. Adesea ele se organizează pentru colaboratori sau consilieri ai membrilor CA care deja lucrează de ceva vreme în instituție. De multe ori, vestea despre organizarea unui concurs nici măcar nu trece de gardurile TVR.

Sunt și excepții. O jurnalistă care a ajuns în TVR de la o televiziune privată povestește că a reușit să obțină postul „dintr-o greșeală”: „Schimbaseră organigramele și a trebuit să pună oamenii pe posturi. [...] se puneau de niște locuri pentru cei care erau deja. [...] Mi-a spus cineva că există, cum să zic, s-a vărsat chestia asta, că mai sunt niște locuri, că mai sunt niște concursuri și am găsit practic o breșă”. Aparent, faptul că a câștigat postul respectiv a fost o surpriză pentru toată lumea: „Eu am intrat, am câștigat și după o săptămână sau două săptămâni și-au dat seama că au uitat să mă anunțe. Și am fost sunată de o doamnă care m-a pus să-mi fac DSH-ul și nu știam de ce mă sună o doamnă să-mi fac eu DSH-ul”.

Un alt jurnalist din TVR recunoaște deschis că a ajuns acolo prin relații. Tatăl său i-a aranjat să meargă la unul dintre „greii” televiziunii – „o persoană influentă care cade în picioare de 20 de ani, indiferent ce se întâmplă, în toate regimurile, sub toate culorile politice el este acolo, are emisiune, indiferent câți pleacă, câți vin, el e acolo”. S-a întâmplat că era nevoie de un om, iar tânărul avea pregătire jurnalistică. „Până să apuc să mă dumiresc cum funcționează lucrurile în TVR, el a apucat să-mi propună să rămân”. După un an i s-a făcut contract pe perioadă nedeterminată, fără concurs. „Sunt unul din mulții care n-au dat concurs pe postul lor”, spune jurnalistul.

Se fac corect angajările?

În rezumat, răspunsul pare a fi negativ, cel puțin în parte.

„Există concursuri în care cineva e favorit”, spune un insider, care explică faptul că dedicațiile se văd în criteriile de înscriere și în modul în care sunt aleși membrii comisiei de concurs. „Nu a observat nimeni că în 2005, în august, când a fost concurs la Direcția Știri, după demisia lui Lucian Sârb – era proaspăt PDG Tudor Giurgiu – condițiile de înscriere erau ceva în genul «studii umaniste» Nu puteai să fii absolvent de ASE, să fii inginer, nu conta experiența. Deci, Cristian Tudor Popescu, care era la momentul ăla președintele Clubului Român de Presă, nu putea să se înscrie, putea să fie în comisie însă”.

Probele de concurs pot fi și ele judecate arbitrar. Același jurnalist povestește: „Eu am fost la mai multe concursuri la care, deși a fost obligatoriu testul psiho-managerial, care îți dă niște informații, candidații care stăteau cel mai prost la acel test (plătit de TVR, și nu e ieftin) au câștigat. N-a contat. Nici măcar membrii comisiei n-au cerut, nu s-au uitat pe acel rezultat”.

„Majoritatea covârșitoare (a angajărilor) nu sunt corecte”, spune un angajat de la un studio teritorial. „Dincolo de angajări cu dedicație, politică sau nepotistă, cel puțin în studioul în care lucrez a funcționat următorul principiu: colaboratorii, care uneori lucrează ani în această postură, își așteaptă rândul la angajare. Dacă sunt cuminți și apar posturi, se ține cont de rânduială”.

De multe ori, concursul „este etapa finală a aducerii unui om pe care tu-l știi”, explică unul dintre managerii cu experiență din TVR, plecat între timp din instituție. Uneori se ajunge la situații absurde, cum s-a întâmplat atunci când Mircea Radu, „care era incontestabil vedetă în perioada aia, venea de pe culmile audienței de la Din dragoste”, a ajuns în TVR la departamentul Minorități, „numai fiindcă acolo puteai să organizezi un concurs – o penibilitate stupidă”.

Unul dintre jurnaliștii cu multă experiență din TVR, aflat într-o funcție de management editorial, explică modalitatea obișnuită de angajare, mai ales la departamentele editorial și tehnic: „vine puștiul, stă pe aici, lucrează, mai fără bani, mai face un internship, mai nu știi ce, se acomodează, devine util, devine indispensabil și, la primul concurs, l-ai luat. Dar trebuie să-i organizezi concurs, păcălind într-un fel sistemul. Tu-l știi, e bun, e testat, dar trebuie să faci concurs cu anunț public, nu știi ce, și mai vin încă 30 care de fapt n-au nici o șansă, că tu te-ai hotărât cu ăsta”.

La multe dintre concursurile pentru ocuparea unor poziții de management participă oameni care sunt deja angajați cu contract pe perioadă nedeterminată în TVR și urmăresc să avanseze. Și în aceste cazuri, concursurile sunt făcute adesea pentru o anumită persoană, ceea ce descurajează competiția.

Până în anii 1999-2000, „oamenii se mai îmbulzeau la concursuri în speranța că totuși s-ar putea să fie ceva corect”, spune un jurnalist. Acum (adică în 2013, de când datează interviul), „dacă vă uitați la ultimele concursuri din TVR, a fost un candidat, un câștigător”. Nu pentru că nu sunt persoane cu competențe similare, ci pentru că lumea a început să știe pentru cine e postul. „Te întreabă lumea: te bagi la concursul cutare? De ce să mă bag? Să-l girez pe ăla?”. Rezultatul: ca să nu își piardă timpul făcând proiecte și ca să nu rămână cu renume de loser la

concursuri, lumea nu se bagă. „Stau și așteaptă să le vină rândul, când or să fie ei favoriți și o să câștige în același fel”.

Începând cu 2006, angajările s-au făcut pe „posturi știute doar de șefi, anunțate doar pe site-ul TVR-ului, la o rubrică la care nici dacă știai să cauți nu ajungeai acolo, deci foarte bine ascunse, și bineînțeles erau aduse anumite persoane care trăgeau alte persoane și așa mai departe”. afirmă un jurnalist din TVR.

Posturile de la vârful televiziunii publice se câștigă cu sprijin politic, mai spune jurnalistul, iar aceeași părere o au mulți alți angajați din TVR. „Când spun sprijin politic nu mă refer la sprijinul PDG-ului. E nevoie de mai mult, el e o rotiță în chestia asta. Postul de director la Știri e clar, e primul pe această listă. Dar mergem mai departe, Comitetul Director, la Canale e cam la fel”. La unul dintre concursuri, la care se știa cine va câștiga, „surpriza a fost că a apărut o altă pilă din partea aceluiași partid, dar bătându-se două pile comparabile, doi miniștri, a durat vreo jumătate de săptămână până să se hotărască pe cine pun”.

La baza piramidei lucrurile nu sunt cu mult diferite față de ceea ce se întâmplă la vârf. Unii dintre oamenii din TVR care au discutat cu noi pentru acest studiu spun că sunt cazuri de reporteri tineri, fără pic de experiență, angajați direct cu salarii de 5.000 de lei, considerate mari în TVR. Cei angajați în acest fel își fac treaba? „E greu de spus”, răspunde cineva. „Fie li se dau bucățele atât de mici și de simple încât nu pot greși, fie sunt protejați și ținuți deoparte astfel încât să nu bată la ochi. Dar sunt și destul de multe cazuri de oameni care nu vin pe la serviciu cu lunile și își încasează salariile pe card. Sunt niște nume pe care când ajungi într-o poziție de conducere le vezi pe listă, că sunt subordonații tăi, dar tu nu-i cunoști și nimeni nu-i cunoaște. Când te uiți cât au salariul vezi 50 de milioane, 70 de milioane, sume de soiul ăsta”.

Un fost director din TVR, care a asistat, prin natura funcției, la numeroase concursuri, spune că există trei tipuri de astfel de competiții pentru ocuparea unui post în instituție: unele „în care trebuia să vină cineva [...] că așa trebuia”. Altele, „când trebuia să aducem [anumiți] oameni foarte buni”. Și, în sfârșit, „am avut cazuri, mai ales în perioada 2006-2007, în care am dat niște concursuri fără un câștigător prealabil și în care au venit oameni foarte buni”. Un al patrulea caz, care se întâmplă foarte rar: se dă concurs cu dedicație pentru o persoană care lucrează deja de doi-trei ani în TVR, dar câștigă altcineva, fiindcă a fost mai bun.

„Chiar dacă formele sunt păstrate, cred că fondul e complet alterat”, spune un fost realizator de emisiuni în TVR. „Ne spuneau colegii, a, păi concursul e făcut pentru Cutare. Și Cutare câștiga”.

Un alt salariat spune că perioadele de angajări incorecte au oscilat cu intervale de timp în care angajările au fost pe bune, „pentru că totuși trebuia să fie cineva care să și știe să lucreze”. Când a ajuns în instituție, adaugă el, a prins o perioadă de angajări „pe bune”, dar ulterior a asistat, de exemplu, la ungerea unui director de imagine între Crăciun și Revelion – „n-a știut nimeni, doar ne-am trezit cu colegul respectiv director de imagine”.

Un jurnalist bine cunoscut din TVR crede că angajările nu s-au mai făcut corect o perioadă destul de lungă. Apoi, gândindu-se mai bine, revine: „De fapt, niciodată nu știu dacă s-a putut vorbi cu certitudine despre un concurs că este sută la sută corect sau nu”.

Un observator din afara TVR povestește că are o rudă care prin anii 1990 a dat „o șpagă mare ca să se angajeze la TVR”. Ulterior, și-a angajat fiul, tot prin șpagă. „Și ultima oară când am auzit de el încerca să o angajeze și pe fiică-sa, tot cu șpagă”.

Practica șpagilor e confirmată și din interior. „Sunt pe vorbe”, spune despre angajări un important regizor și realizator de emisiuni din TVR. „Dacă se scot două posturi la concurs, nu iau ăia doi care ar fi trebuit băgați, iau ăia care dau ciubucuri”.

Un angajat al TVR spune că știe oameni care nu au fost angajați pe criterii preferențiale, dar are și exemple de „secretare devenite redactor, chiar dacă nu au competențe în zona editorială”, și de „șoferi făcuți asistenți și care sunt varză”.

O jurnalistă proeminentă din instituție spune că angajările se fac în funcție de interesele Consiliului de Administrație și ale PDG-ului.

Multe persoane care au ocupat de-a lungul timpului funcții de conducere au intrat în instituție fără concurs, din poziția de consilieri ai PDG. După restructurarea din 2012, în februarie 2013 a fost numit un Comitet Director interimar. În iulie 2013 s-au organizat concursuri pentru funcțiile de management la care nu au putut participa persoane din afara instituției, conducerea TVR invocând în acest sens protocolul semnat cu Guvernul prin care s-ar fi interzis noi angajări (cu toate că TVR a făcut angajări în lunile ce au urmat restructurării). Din comisiile de selecție a proiectelor depuse pentru ocuparea posturilor de management au făcut parte și membri ai CA, aceștia fiind în situația de a evalua proiectele depuse de consilierii aduși tot de ei în instituție. Astfel, PDG își asigură un control cvasitotal al instituției, prin impunerea în funcții executive a apropiaților săi.

Acest conflict de interese a fost semnalat de doi membri ai CA, care au acuzat lipsa de transparență în organizarea acestor concursuri și condițiile discriminatorii impuse.

„Procesul de selecție de proiecte pentru ocuparea posturilor de conducere în SRTV constituie o procedură obscură, manipulată chiar de către cei care trebuie să câștige principalele posturi de conducere”. scria atunci Valentin Nicolau, citat de Reporter Virtual. „Succesulacialmalei e garantat prin felul complicat și netransparent al mecanismelor de înscriere la «selecție»: cei care gestionează informațiile organizatorice sunt și cei care vor concura pentru ocuparea principalelor posturi, posturi ale căror caiete de sarcini și le-au întocmit singuri! Dar și prin felul în care s-au stabilit Comisiile de evaluare unde au fost numite persoane convenabile, unele dintre ele membri ai CA, negociindu-și protejații în așa fel încât fiecare să fie mulțumit, clientela politică și de interese personale să poată avea câștig de cauză.”⁷⁴

Jurnalista Monica Ghiurco a contestat rezultatele concursului pentru conducerea Direcției Emisiuni Informative și Sport (DEIS) din vara lui 2013, acuzând faptul că nu a primit informațiile solicitate administrației, informații la care contracandidatul său, Claudiu Lucaci, avea acces total prin natura funcției pe care o deținea (director interimar al DEIS). Ghiurco a susținut că informațiile solicitate erau indispensabile pentru elaborarea proiectului cu care candida. În urma acestui conflict, M. Ghiurco nu a mai apărut pe ecran în calitate de prezentator sau moderator al unor emisiuni până în 2014.⁷⁵

Un alt membru al CA, Lucia Hossu-Longin, s-a retras din comisia de evaluare, temându-se că va gira o ilegalitate. „Nu pot să girez un concurs care este atacabil lesne în justiție, fie și pe baza documentelor de comunicare internă din concurs, care probează conflictul de interese în cazul multor persoane”, a spus ea.⁷⁶

În ianuarie 2014 s-au organizat alegeri interne pentru cele două locuri ce revin reprezentanților salariaților în CA. Regulamentul de organizare a scrutinului a restrâns candidaturile numai la salariații TVR, eliminând din cursă persoanele din afara instituției. Scopul acestei măsuri a fost îndepărtarea candidaților indezirabili, în mod special a lui Valentin Nicolau, cel care a făcut o opoziție extrem de vocală din interiorul CA în mandatul Săftoiu. Unul dintre fostele staruri ale TVR, devenit între timp politician și chiar parlamentar, Cristian Țopescu, a fost angajat rapid pe 10 ianuarie, exact când începeau înscrierile pentru scrutinul pentru desemnarea reprezentanților salariaților în CA, în condițiile în care TVR încă plătește salarii compensatorii celor disponibilizați, iar angajările se fac prin concurs. Țopescu a candidat, dar nu a obținut suficiente voturi pentru a face parte din CA.

Deși cei mai mulți dintre intervievați consideră că angajările din TVR se fac cel puțin în parte incorect, majoritatea angajaților sau colaboratorilor care au discutat cu noi pentru acest raport

⁷⁴ „Sefii interimari de la TVR organizeaza concursurile pentru care candideaza”, de Tiberiu Lovin, reportervirtual.ro, 29 iulie 2013

⁷⁵ „Cum a fost favorizat Claudiu Lucaci sa castige sefia stirilor TVR”, de Tiberiu Lovin, reportervirtual.ro, 6 august 2013

⁷⁶ „Lucia Hossu Longin nu-l mai susține pe Săftoiu”, de Anca Simionescu, 30.07.2013

consideră că propria angajare a fost pe merit. Un singur jurnalist a povestit, după cum s-a putut vedea mai sus, că a fost angajat „pe pile”, dar este evident că, în propria evaluare, se consideră îndreptățit din punct de vedere profesional să ocupe un post în televiziune.

În TVR, angajările se fac „și-așa, și-așa”. după cum spune o fostă șefă de departament care nu a trecut printr-un concurs, pentru că a avut un contract cu durată limitată, și care adaugă: „Eu știu oameni care sunt aduși pe bune”.

Răspunsurile la întrebarea privind corectitudinea angajărilor sub diverși PDG depind, desigur, de experiențele personale, de departamentul în care lucrezi și de afinități sau adversități față de o conducere ori alta a televiziunii publice. Unul dintre intervievați povestește că în perioada Lăzescu au fost concursuri desfășurate pe bune, sau perioade de testări în redacție în urma cărora colaboratorii care n-au corespuns au fost puși pe liber. În schimb, spune același jurnalist, în mandatul lui Sassu angajările se făceau doar „pe criterii clientelare, cu concursuri mai mult decât simulate, făcute în bătaie de joc”. Alții arată cu degetul spre mandatul lui Lăzescu, în timpul căruia, atrag ei atenția, a crescut consistent numărul angajaților.

Iar alții sunt foarte mulțumiți de calitatea profesională a colegilor, ceea ce poate însemna că aceștia au fost angajați pe competențe. „La știri, într-o proporție de 90 la sută angajările au fost în regulă și pe merit. Dovada e că avem foarte mulți oameni buni”, spune o jurnalistă. „Garantiez că avem operatori foarte buni, sunt convins că ar face față cu brio și în străinătate”, spune un director de imagine. „Oamenii sunt foarte pasionați de munca lor. Își cară singuri sculele, câte 20-30 de kilograme zilnic, de-aia marea majoritate au după 40 de ani probleme cu spatele”.

Un alt director de imagine susține și el că, din punctul său de vedere, angajările au fost corecte, chiar dacă a auzit și despre altfel de cazuri. „Țin minte că atunci când m-am angajat la București erau trei posturi la departamentul Imagine teren și s-au ocupat doar două. Eu și cu încă cineva. Dacă erau pile sau aranjamente, cu siguranță se ocupa și al treilea loc”.

Până la urmă, că o angajare a fost corectă sau nu „se poate dovedi numai în timp”, susține un alt angajat. Cu alte cuvinte, prestația profesională a celui angajat va arăta dacă a meritat sau nu să fie adus pe postul respectiv. De altfel, în opinia sa nu contează doar valoarea profesională. „De multe ori, explică el, am constatat că primează nu doar competențele persoanei în cauză, ci mai ales disponibilitatea sa de a se angaja într-un proiect, onestitatea, dedicația față de TVR”.

Nu e o opinie singulară. „E corect sau incorect în funcție de interesul instituției”, spune un jurnalist cu mulți ani de experiență în TVR, unde ocupă o funcție editorială de conducere. „Poți să spui da, băi, stai puțin, că n-a fost prin concurs. Bun, Moise Guran n-a venit prin concurs. Dar e un foarte mare câștig, deci este o decizie managerială ultrabună. Nepotisme – Anca Toader era fiica șefului de la care. Foarte bun profesionist”. Cât despre concursuri, „Eu am dat-o numai în bară, recunosc, cu concursurile. Când vine un d`ăla cu CV-ul de cazi pe spate și când colo e un CV umflat.” Concluzia jurnalistului este că judecata adevărată o faci după angajare, când constăți dacă cel angajat e bun sau nu.

Există păreri conform cărora calitatea unui angajat nu garantează că a ocupat postul în mod corect. Un teverist care susține că are dovezi că se umblă la criteriile de selecție și că atât componența comisiei, cât și probele de concurs sunt adesea alcătuite pentru a favoriza un competitor, simte nevoia să nuanțeze: „Să nu se înțeleagă din ce am spus eu că ajung în funcții numai persoane incompetente. Ideea este că la competențe comparabile contează spatele, sprijinul”.

„Eu n-am văzut oameni care să zici că nu trebuie să lucreze în TVR”, spune o jurnalistă realizatoare de emisiuni în televiziunea publică, ce are în spate și ani buni de muncă în posturi comerciale. „Toată lumea știe că, până la urmă, și în privat, și peste tot, îl știi pe omul pe care vrei să-l iei. Asta nu mi se pare o chestie care... mamă, ce groaznic, că toți se știu între ei. Da, și în privat toți se știu între ei. Și în privat sunt rude, surori și frați și neveste. Deci hai să fim

serioși, ce-i ipocrizia asta, că numai aici? Nu este așa. Fiecare-i prieten cu cutare, iar până la urmă tot pe recomandări se merge. Deci, asta, după părerea mea, e o ipocrizie”.

Una peste alta, însă, în TVR pare să domine opinia că există destule posturi care sunt ocupate incorect, chiar dacă mulți dintre cei cu care am discutat nu au putut sau nu au dorit să ofere exemple concrete de aranjamente. „Nu am cunoștință din surse verificabile de posturi ocupate prin alte mijloace”, spune o jurnalistă. „Totuși, adaugă ea, consider că la atmosfera de suspiciune generalizată care domnește în rândul angajaților din TVR contribuie foarte mult lipsa de transparență și inconstanța criteriilor din domeniul angajărilor”.

• „Pe bune” vs. „prin aranjamente”

Este imposibil de stabilit un procent al angajărilor corecte față de cele incorecte, fie și doar la nivelul percepției în interiorul TVR. Ce este evident e că majoritatea celor intervievați consideră că cel puțin o parte din angajări se fac incorect.

Un fost PDG afirmă că angajările se fac în mod covârșitor pe criterii de competență. Simte însă nevoia să precizeze că aceasta nu înseamnă neapărat să nu se știe dinainte cine e câștigătorul unui concurs.

Dintre cei care se aventurează să estimeze proporția angajărilor corecte/incorecte, un cunoscut jurnalist spune că la patru angajări pe criterii de competență, una este pe pile. Un procent de 20-25%, completează el, ar fi angajări incorecte. Unul din cinci ar fi angajat incorect, estimează un alt angajat.

Potrivit unui realizator de emisiuni, cam 10% dintre angajările pe perioadă nedeterminată se fac fără concurs și fără respectarea criteriului competenței, pentru că legea (respectiv Contractul Colectiv de Muncă și Codul Muncii) permite această excepție.

Un alt jurnalist mărturisește că îi e greu să estimeze raportul angajărilor corecte și incorecte din instituție, dar afirmă cu mâna pe inimă că la el în departament șapte din 10 angajări făcute în ultimii ani au fost pe merit.

Doi dintre foștii colaboratori ai TVR estimează, independent unul de altul, că 80% din angajări erau incorecte – „relații sau aranjamente sau se auzea că sunt date și pe bani”, spune unul dintre ei.

Un realizator de emisiune estimează, atunci când e rugat să dea un procent de angajați incorect, că sunt „vreo 500-600 de oameni care nu au ce căuta, care își iau banii degeaba” în întreaga televiziune (interviul a avut loc în perioada în care începuse procesul de evaluare în urma căruia circa 800 de jurnaliști au părăsit TVR).

Un alt jurnalist spune că sub 10% sunt angajați pe bune.

Iar altcineva afirmă că ar fi aberant, totuși, ca majoritatea salariaților să fi fost angajați pe pile. Numărul celor ajunși incorect în instituție ar fi mai degrabă 500, iar cei cu pile s-ar afla mai degrabă în partea administrativă. Din cei 370 de jurnaliști din direcția programe, poate 10-20 să fi fost angajați incorect, adaugă el.

„Eu pot să fac o comparație cu concursul meu de angajare și pot să spun că n-are nici un fel de legătură cu ce s-a întâmplat după '97-'98, când au început angajările în Televiziunea Română aproape anual. [...] Cu cât Televiziunea Română și-a pierdut din forță, din credibilitate, din putere, cu atât angajările au fost mai numeroase”.

(Jurnalist cu funcție de management în TVR)

Știrile și teoria straturilor

Lucrurile se întâmplă destul de diferit în cele două mari direcții în care activează majoritatea jurnaliștilor din TVR, Știri și Programe - colaborarea dintre ele este redusă, modul de organizare este diferit, experiențele și mediul de lucru diferă de asemenea. Modul în care se fac angajările și relațiile de muncă între angajați și între șefi și subordonați au la rândul lor o dinamică aparte în redacția știrilor.

Angajații din alte direcții ale TVR privesc Știrile ca pe un fel de stat în stat, unde lucrurile se petrec după mecanisme diferite față de restul instituției. „La Știri s-au angajat detașamente, cohorte de oameni care nu au ce face”, spune unul dintre angajații cu multă experiență în TVR, care consideră că cele mai multe angajări din direcție „s-au făcut în mod nejustificat și numai din considerente care au în mod evident caracter politic”. Mai mult, „la Știri nu se dă afară nici o pisică”, adaugă el.

Fără excepție, toți jurnaliștii de la știri intervievați pentru acest studiu, inclusiv actuali sau foști conducători ai direcției, vorbesc despre un mod de lucru profund influențat de valurile succesive de angajări și numiri care se produc odată cu fiecare schimbare de mandat politic la vârful televiziunii publice. Repetată în mod independent de fiecare dintre insiderii secției și de alți angajați sau colaboratori ai TVR, teoria straturilor se referă la faptul că jurnaliștii de la Știri sunt veniți în valuri, în diverse perioade istorice care coincid cu schimbările de regim politic. Cu alte cuvinte, fiecare nou PDG schimbă conducerea Știrilor, iar aceasta face angajări și numiri conforme propriei politici editoriale. Fiecare grup de angajați rămâne cumva unitar peste timp – în interiorul direcției se știe când și cum a venit fiecare jurnalist și cu ce parte politică trage.

„Sunt straturi-straturi, știi?” explică un jurnalist. Stratul cel mai vechi e format din jurnaliști care se aflau în redacție și înainte de 1990, precum Șoloc, Melinescu, Roșianu, plus cei care au apărut pe lângă ei până în 1997, spune jurnalistul. „După care următorul strat a fost adus de Alina Mungiu [director al Departamentului Emisiunilor Informativ în 1997-1998 – n.n.]. [...] Al treilea strat a venit probabil cu Lucian Sârb [devenit director al Știrilor în 2001 – n.n.]. Și după aia câte un pic, câte un pic, la fiecare garnitură a mai apărut câte un strat”.

Este o dinamică ciclică, mai spune jurnalistul, descriind situația în termeni similari cu alți angajați ai Știrilor intervievați pentru acest studiu. „Adică e o gașcă care așteaptă să se schimbe puterea și o gașcă care o preia”.

Tehnic, e relativ ușor pentru orice nouă conducere a TVR să-și impună oamenii la conducerea Știrilor. Nici măcar nu e nevoie de concurs. „Întotdeauna există pârgăia asta pe care o permite regulamentul intern, să numești într-o funcție vacantă de decizie pe cineva cu delegație și să numești sine die”, explică un alt jurnalist. „Urmând să faci concursul, care și ăla e chestionabil, când vrei. Și în consecință oamenii [sunt] numiți cu delegație”.

Cum oamenii sunt veniți în direcție în valuri care corespund schimbărilor politice, orientarea politică a fiecărui strat e cunoscută în redacție. „Politic, unii erau contra și unii erau pro”, își amintește un fost angajat al TVR care a îndeplinit funcții de răspundere în direcția Știrilor. „Și am constatat că [celor] care erau contra curentului la putere nu li se încredința nimic să facă din ce avea relevanță politică”.

„Fiecare echipă managerială face o colonizare”, descrie situația un jurnalist. „Unii rămân, unii pleacă”. Un coleg de-ai săi e nemulțumit că în ultimii ani situația s-a înrăutățit: „Eu am stat doi-trei ani de zile pe colaborare, colaboram de luni până sâmbătă, am trecut printr-o etapă de filtrare. Și acum mă trezesc cu colegi noi, peste noapte, cu salarii foarte mari, care sunt și realizatori. S-a degradat situația în ultimii ani, nu există competiție”.

Și alți jurnaliști se plâng de faptul că sistemul provoacă regres. „Nu poți să nu constăți că aceste angajări pe bandă rulantă au dus și la scăderea competențelor, a forței, a calității colectivelor”, spune un jurnalist cu o funcție importantă în redacția de Știri. „Mulți oameni au venit și pe ușa din dos, fără concurs”, precizează el, adăugând că, oricum, concursurile nu dau

garanția că cei mai buni sunt și cei care ajung să fie angajați. „S-a deschis ușa pentru foarte mulți neaveniți, pentru foarte mulți impostori, pentru foarte mulți începători, care n-au venit ca începători. Pentru că în Televiziunea Română, ca să-și păstreze postul și ca să aibă liniște, managerul de la Știri de multe ori era tentat să promoveze numai oameni slabi, oameni fără credibilitate, oameni care nu zic niciodată altceva decât ce zice șeful, oameni care n-au idei – pentru că a avea idei înseamnă a intra în competiție. Înseamnă ca tu, ca șef, să primești din partea cuiva o palmă, să zicem așa, la nivelul credibilității tale de superior, de superior în sensul de șef, și chestiunea aceasta pentru foarte mulți nu-i agreată”.

Unul dintre motivele de nemulțumire pentru o parte din angajații de la Știri este calificarea profesională inadecvată a unora dintre colegi. „Au venit din presa scrisă și au rămas în presa scrisă”, spune o jurnalistă despre colegii săi aduși în redacție odată cu unul dintre valurile de angajări. Un alt jurnalist se plânge la rândul său de faptul că echipele de conducere promovate în general au venit din alte medii. „Adică mai clar: au venit din presa scrisă. Au venit în valuri. Acest lucru, sigur, pentru cei din afară nu înseamnă nimic. Dar pentru cei care lucrează în televiziune, acest lucru înseamnă un clivaj. Pentru că este ca și cum o echipă din televiziune s-ar duce la un ziar și ar prelua conducerea”.

Existența straturilor și a alternanței ierarhice produce un blocaj la nivelul creativității și face ca șefilor să le fie greu să impună anumite proiecte. Cum lucrurile se pot modifica radical în interiorul organizației la prima schimbare politică, șefii și subalternii lor sunt conștienți că rolurile se pot inversa la un moment dat și că un superior prea zelos ar fi în pericol s-o „încaseze” atunci când va ajunge în postura de subordonat.

Nepotismul

Este dificil să discuți cu angajați ai TVR despre problemele instituției fără să apară chestiunea nepotismului. Unii angajați consideră că nepotismul e unul dintre fenomenele cele mai grave din instituție, după cum se vede din capitolul dedicat principalelor probleme ale TVR. Am inclus în chestionar și o întrebare care le cere angajaților și colaboratorilor să se pronunțe în legătură cu veridicitatea zvonurilor privind nepotismul din TVR. În mod copleșitor, răspunsul este: „Nepotism există”.

„Ceea ce se scrie e adevărat, 20-30-40 de oameni din aceeași familie. Citeam chiar ieri sau alaltăieri o chestie haioasă, că în televiziune dacă strigi mamă ies nu știu câte femei la geam.”
(Fost manager în TVR)

O altă propoziție pe care o tot auzi, de la diverși angajați: „Sunt familii întregi”. Nu e foarte clar care e recordul. Unii vorbesc de o familie cu 15 membri, alții de 17 rubedenii, alții de 30. „Există la un moment dat o persoană care avea 32 de rude [angajate în instituție]. Persoana cred că încă este în TVR, nu știu dacă a ieșit la pensie”, povestește unul dintre realizatorii cu multă experiență în instituție.

Regulamentul intern sau legea nu fac referiri clare la angajarea rudelor de un grad anume în aceeași instituție, explică o realizatoare de emisiuni. Așa se face că sunt situații în care se regăsesc familii în organigramă.

TVR este un serviciu public, lămurește un manager din instituție, „dar a fost asimilat într-unul de stat și se comportă toată lumea acolo cum se comporta și pe vremea instituțiilor de stat: «Băi, am și eu o nepoată» «Și ce știe să facă?» «Băi, nimica, pune-o acolo, lasă că învață ea într-o lună».”

„Există categoria copiilor de angajați”, explică un insider, care povestește inclusiv cazul unui

personaj angajat în timp ce unchiul său era PDG. Inițial, nepotului i s-a oferit un post part-time, iar el a acceptat. Apoi s-a întors și a spus că unchiul i-a zis că e mai bine full-time. „Există și fenomenul creșterii salariilor celor căsătoriți cu oameni în funcții mai importante”. adaugă angajatul.

Un alt gen de cazuri îl constituie copiii personalului din domeniul tehnic, angajați fără să aibă pregătire în domeniu și care au învățat meseria la locul de muncă, mai povestește el. „Ceea ce îți oferă șansa, spre deosebire de alții, să înveți pe sculele TVR-ului. Efectiv e ca un curs de calificare pentru care ești și plătit. Dacă te duce mintea, într-un an înveți. Așa că acum nu mai poate nimeni să spună că ăla e incompetent”.

O situație aparte o reprezintă cea a soților care s-au cunoscut în timp ce ambii lucrau deja în TVR. Unul dintre realizatorii cu experiență, aflat, de altfel, în această situație, e de părere că astfel de cazuri sunt inevitabile și nu trebuie condamnate. Atunci când lucrezi zi lumină în instituție, nici n-ai cum să eviți astfel de situații, pentru că întreaga ta viață profesională și socială se desfășoară în interiorul televiziunii, explică el.

E o explicație destul de des întâlnită, însă există și angajați care consideră că prezența cuplurilor în aceeași redacție afectează negativ funcționarea acesteia. „E total neprofesional”, spune cineva. Și adaugă: „Teoretic, nu cred că e bine să ai în aceeași redacție cupluri. Trebuie să-i pui pe aceeași tură, trebuie să plece în concediu în același timp”.

Un alt realizator, căsătorit și el cu o angajată din TVR, nu este de acord cu ideea că, în cazul în care ambii soți lucrează în instituție, unul ar trebui să plece. „De ce să rămână unul, dacă eu m-am întâlnit cu nevastă-mea aici pe scări unde stau opt ore mai mult decât stau acasă? Normal că mi-am luat nevastă de aici, dar ce treabă am eu cu ea? Eu lucrăm, ea lucrează. Da` cum adică să fii împotriva familiei? Este anti-uman. Care este problema? Alta este când suntem cinci și îmi aduc copiii și îi pasez peste tot și am grijă de ei”.

Un alt argument adus de unul dintre TVR-iști este că alte posturi, precum ProTV, nu doar că acceptă existența familiilor în aceeași televiziune, dar chiar o încurajează, în ideea de a spori loialitatea față de instituție.

„Sunt familii în TVR în care toți membrii sunt profesioniști”, spune un fost PDG. „Este firesc, unii dintre copiii acestor familii și-au trăit copilăria prin deplasările la filmări ale părinților și au făcut din profesia părinților un model pe care l-au urmat. Sunt și cazuri în care un anume angajat și-a <<tras>> neamurile după el fără nici o legătură cu competența acestora. Cazuri și cazuri, nu trebuie generalizat”.

Pentru unii, așadar, chiar și cazurile de copii care ajung să lucreze în instituția în care activează părinții sunt de înțeles. Televiziunea este o instituție fascinantă și se întâmplă des ca, încă de mici, copiii angajaților să se îndrăgostească de TVR, să caute să o viziteze cât mai des, să ajungă să facă practică și să stăpânească foarte bine meseria, după care pasul firesc este să fie angajați, explică unii salariați. „Au crescut pe lângă TVR și sunt competenți” - este ceea ce spun aceștia. „Știu foarte multe despre instituția asta și despre meseria asta”, spune un director de imagine. „E adevărat, sunt și copii de angajați ai TVR care n-au nici o legătură cu meseria, dar majoritatea își fac bine treaba”, adaugă el.

„Am cunoscut copii de TVR-iști care erau tot TVR-iști. Unii dintre ei sunt notorii”, spune și Lulian Comănescu, un observator al media din România care a avut și relații de colaborare cu TVR.

Unul dintre jurnaliștii din TVR estimează că 15-20% din angajații instituției au ajuns acolo prin nepotism. „Îmi imaginez nepotismul în sens larg, adică te aduc acolo pentru că îmi ești iubită și nu neapărat nepoată, fiică, mamă sau altceva”. Fenomenul e „uriaș” – câteva sute de oameni sunt veniți astfel în televiziunea publică, spune el.

Altcineva estimează numărul angajaților înrudiți între ei la circa 10% din total, adică 2-300 de persoane.

Un fost PDG apreciază că „marea problemă a televiziunii publice este că legenda din jurul ei

reprezintă nepotism, reprezintă rubedenii, reprezintă influențe și, ca într-un bol închis, extrem de multe ranchiune”.

„E și o vorbă: de ce nu și-o trag ăștia din TVR între ei? Că sunt rude”.
(jurnalist, TVR)

Un fost realizator de emisiuni spune că existența clanurilor poate produce probleme unde nu te aștepți: „Dacă te cerți cu unul dintre ei, cu Popa de la contabilitate, Popa de nu știu unde îți taie orele, sau șoferul Popa nu te mai duce [unde ai treabă]”.

„Eu am fost surprins când am ajuns acolo să constat că înăuntru există familii întregi. De până la 15 persoane. Unii cu același nume de familie, alții nu neapărat cu același nume de familie. În dinamica muncii de zi cu zi, nu reușeai să-ți explici niște lucruri până nu aflai că ăla face parte din familia aia. Deși n-avea același nume”.
(fost redactor-șef în TVR)

Un alt jurnalist descrie o situație similară: „E groaznic. Sunt la îmbârligături, aia de la machiaj e cu ăla de la SMG. M-am certat odată cu unul de la Protecția muncii. [...] M-am certat cu el, ca după aia să aflu că este soțul tipei de la deconturi, o doamnă foarte drăguță cu care eu îmi făceam deconturile. De atunci nu mă mai cert cu nimeni. Stau în banca mea, că nu știi cine pe cine...” În TVR sunt adevărate dinastii, adaugă el, „sunt câte șapte dintr-o familie”.

„Spunea un coleg că nu e nepotism, e frățism”, glumește un angajat.

Iar un altul spune că acuzațiile de nepotism sunt justificate... „tridimensional: nevastă de membru CA angajată, soție de redactor-șef aflată în subordinea profesională a soțului, frate în subordinea surorii, fină în subordinea nașului etc.”

Un jurnalist din TVR spune că nepotismul din instituție își are originea pe vremea lui Ceaușescu.

Un altul, aflat într-o poziție influentă în televiziune, trimite lucrurile și mai târziu în timp: „Dar ne întorcem un pic în perioada 1600 sau 1500, când au început să apară breslele. Meseriile se transmiteau din tată-n fiu. Dacă ăsta-i nepotism, poate că nu-i bine. Dar, nu știu”. Jurnalistul adaugă că în opinia sa există o diferență clară între practica de a transmite meseria către juniorul familiei și „celălalt nepotism, în care eu îl angajez pe vărul tău doar pentru că m-a sunat nu știu care senator”. Recunoaște că a primit telefoane de la senatori ca să angajeze pe unul sau pe altul. „Am primit telefoane pentru ca să îi ajut pe niște oameni. Și am spus foarte clar că din păcate nu am cum să-i ajut pe oamenii respectivi, chiar dacă solicitarea era una corectă, pentru că ar însemna să calc legea”.

Unul dintre cei mai proeminenți jurnaliști din TVR nu este convins că efectele nepotismului sunt evidente. „Există multe familii în Televiziunea Română, există nepotism în Televiziunea Română, dar nu știu dacă asta se vede în calitatea programelor”, spune el.

O altă jurnalistă dă la rândul său un exemplu din propriul departament: o familie formată din mamă, tată și doi copii. Dar faptul că cei patru sunt înrudiți nu afectează cu nimic buna funcționare a secției, insistă ea.

Nepotismul este, așadar, un fenomen grav, sau o realitate inevitabilă care trebuie acceptată?

„E un fenomen demn de luat în considerare și de verificat”, spune un talentat jurnalist de investigații din TVR. Dă apoi un exemplu: „Există un șef de programe cu mulți ani în urmă care și-a adus multe rude, dar le lua și șpagă, pe bune. Nu mai e. Un bandit. L-au scos la pensie”.

Nepotismul „este un fenomen, totuși”, adaugă jurnalistul. „Nu e obligatoriu ca, dacă tu ești talentat, și fiu-tău sau fii-ta să fie. Îl poți angaja dacă chiar merită, dar nu e o regulă, nu e normal”.

Problema, spune un fost manager de departament din televiziunea publică, nu este neapărat că există nepotism, ci că în TVR acesta duce adesea la conflict de interese. „Nepotism e peste tot. Inclusiv la multinaționale”, spune ea. „Aici, problema este că oamenii ăștia ajung în funcții. Au putere de decizie pe niște bani. Aici e problema. Că așa, mai bag și eu pe aia, pe nepoata, pe amanta, pe Cutare. Băi, dar nu-i pui chiar în... Adică, dacă e banul tău, mai pui și pe competențe. Deci asta e problema, că ajung în poziții de răspundere”. Un alt exemplu, de la același fost angajat: cei din Consiliul de Administrație „vorbeau de nepotism și de interese și de încrengături și mă uitam la ei și aproape jumătate din Consiliul de Administrație ori lucrau în TVR, ori aveau emisiuni în TVR, ori aveau neveste în TVR, ori aveau nu-știiu-ce. [...] Păi cum poți tu să ai independență editorială?”.

Relațiile de rudenie facilitează accesul la funcții de conducere sau transferul în cadrul instituției. La scurt timp după ce Karen Sebesi, realizator la TVR Cluj, a fost numit în CA al TVR din partea unui partid politic, soția sa, Katalin Orban, și-a schimbat statutul din colaborator al TVR Cluj în salariat la redacția din București în urma unui concurs pe care l-a câștigat⁷⁷. După numai un an, Katalin Orban revenea la Cluj ca redactor-șef interimar al secției de limbă maghiară, prin decizie a Consiliului de Administrație din care făcea parte și soțul său, Karen Sebesi⁷⁸.

Prea mulți sau prea puțini?

Un lucru pe care îl tot auzi de la angajați din diverse departamente ale TVR este acela că există oameni care își iau banii fără să facă nimic. Cei mai mulți sunt de acord (sau, cel puțin, erau la momentul concedierilor masive inițiate de Claudiu Săftoiu) că schema de personal a televiziunii publice e supradimensionată. În general. Există însă și destule voci, între care se numără și sindicatele, care spun că în anumite secții sau departamente sunt prea puțini oameni.

„Există riscul ca aia cu pile să pară că muncesc mai mult pentru că sunt puși să nu facă nimic în mai multe locuri”. (Producător, TVR)

”Cu ani în urmă, pe vremea când TVR avea cam 2.000 de angajați, dacă ar fi dispărut 60% dintre ei, n-ar fi fost nicio pierdere”, afirmă unul dintre oamenii cu mare experiență în televiziunea publică, unde a ocupat la un moment dat și o funcție de director. „Acum [înainte de concedierile operate în mandatul Săftoiu], dacă din 3.500 pleacă 2.000, nu e niciun fel de problemă”. Cei veniți în ultimii 10 ani nu au venit pe criteriile profesionale și nu au dovedit că au învățat ceva și că au progresat, mai crede el.

O cunoscută jurnalistă e de părere la rândul ei că per total s-ar putea tăia cam 25% din personal fără probleme.

O fostă angajată spune că, deși supradimensionată în unele părți, schema de personal este subdimensionată în altele. De exemplu, serviciul juridic, unde, spune ea, sunt doar opt oameni. „Băi, nu se poate, când ai contracte, ai procese – e clar subdimensionat”. Un alt serviciu cu prea puțini oameni ar fi cel de comunicare, unde erau șase oameni, dintre care un fotograf, înainte de venirea lui Claudiu Săftoiu, care a mai tăiat vreo trei posturi din schemă. Prea puțini oricum, spune ea, pentru că trebuie făcută comunicare internă și externă, trebuie rezolvate solicitările pe legea 544/2001 privind informațiile de interes public, trebuie menținută relația

⁷⁷ „Angajari „servite” la TVR Cluj? Soția lui Sebesi Karen, omul UDMR în Consiliul de Administrație, a câștigat un concurs de care nu stia nimeni”, Stiri de Cluj

⁷⁸ Ibidem

cu ONG-urile și realizată comunicarea prin social media. „Păi gândește-te că îți vin trei solicitări din Parlament să răspunzi la niște chestii, îți vine o chestie de la CNA, îți mai vin trei de 544, îți mai vin patru ziarști pe o treabă, mai niște alegeri pentru Comisia de Etică, să spunem, și toate astea le ai în același timp. Ce faci? Și trebuie să fii și pe comunicare internă, nu? Nu se poate”.

Redacția online i se pare de asemenea subdimensionată, având în vedere și faptul că jurnaliștii de la Știri refuzau să lucreze și pentru site pe motiv că atribuțiile prevăzute în fișa postului nu includeau și internetul. „Atunci trebuie să aduci oameni, să faci treabă”.

„Cu cât Televiziunea Română și-a pierdut din forță, din credibilitate, din putere, cu atât angajările au fost mai numeroase”.
(Manager editorial la TVR)

În același timp, alte redacții au un număr nejustificat de oameni. „La redacția Literatură-Arte [...] cred că erau la un moment dat 27 de oameni. [...] Frate, ce fac oamenii ăștia? [...] Și de ce trebuie să organizez pe Literatură-Arte? Fă, tată, pe unități de producție. Asta produce content de news, asta de divertisment, asta de aia. Adică să le gândești pe paliere. De ce unul nu poate să facă și teatru și cinema?”.

„Este megasupradimensionată [organigrama]. După vreo câteva luni de stat acolo, eu i-am zis Așezământul de Ocrotire Socială TVR. Ei au un sindicat foarte puternic, de care le-a fost frică tuturor șefilor de TVR”. (fost redactor-șef în TVR)

Opiniile privind dimensiunile redacției sunt împărțite între jurnaliștii din TVR. Cei care sunt de părere că zona editorială e mai degrabă subdimensionată, mai ales în raport cu alte departamente din TVR, sunt ceva mai mulți decât cei care cred că și acolo sunt prea mulți oameni. Angajații care nu sunt jurnaliști sunt în general de acord că există prea mulți ziarști în instituție. Un director de imagine, spre exemplu, e de părere că schema de personal e supradimensionată – „mai ales în zona editorială”.

Un alt director de imagine spune și el că televiziunea este supradimensionată la nivel redacțional, dar subdimensionată în ceea ce privește angajații din departamentul tehnic. „La departamentul Imagine teren au fost constant 68, 69, 70 de cameramani și directori de imagine. Asta, înainte să se înființeze TVR Cultural și TVR Info și TVR HD. Numărul acesta de oameni a rămas același și după ce s-au înființat cele trei posturi. Acuma poți să tragi concluzia că, înainte să se înființeze, personalul a fost supradimensionat. Dar nu cred că e așa. Pur și simplu a crescut volumul de muncă, e adevărat”.

Ca mulți alți angajați, el are o problemă și cu așa-numitul personal TESA. „E o armată de contabili acolo și de juriști și de economiști. Cred că s-ar descurca și cu mai puțini. Adică nu-i nevoie să ai un om la două hârtii transportate între departamente”.

Un jurnalist aflat mai mulți ani într-o funcție importantă în TVR, plecat recent din instituție, spune, ca mulți alți insideri, că unele departamente sunt supradimensionate, în timp ce altele au prea puțini oameni. Schema de personal pentru activitățile de suport, precum serviciul financiar sau cel tehnic, spre exemplu, este disproporționat de mare față de activitățile creative. Cu alte cuvinte, sunt prea puțini jurnaliști, operatori și monteurii. „Adică, în momentul în care tu ai o instituție cu 3.500 de oameni [înainte de restructurarea din mandatul Săftoiu - n.n.], din care jurnaliști sunt vreo 300 și ceva plus Știrile, să zicem 400 cu totul și mai ai operatori plus monteurii – să zicem o mie cu totul, și restul de 2.000 și un pic sunt suportul... cred că nu-i normal să fie așa”. Suportul ar trebui într-adevăr să fie mai numeros decât creația, dar nu să o

depășească de două ori, crede el.

Fostul director dă și exemplul marketingului, despre care spune că a fost defavorizat, mulți ani la rând, în relația cu președintele-director general. „A avut, de exemplu, la sponsorizări, un om. Păi, băi, frate, nu poți cu un om la sponsorizări, știi?”

Întrebați dacă schema e supra- sau subdimensionată, unii răspund, pe bună dreptate, că necesarul de angajați depinde de tipul de televiziune pe care vrei să-l faci, de modul de organizare și de grila de programe.

Analistul media Iulian Comănescu crede că numărul de angajați și structura programelor ar trebui să fie calibrate în raport cu banii de care dispune televiziunea publică (peste 130 milioane de euro pe an, inclusiv subvențiile guvernamentale pentru achitarea serviciilor de comunicații către Societatea Națională de Radiocomunicații). „Suma e mică dacă ne raportăm la BBC (care are un buget de 4-5 miliarde de euro), dar imensă față de actorii privați din piața românească, care din păcate depășesc net ca performanță TVR”, spune el. Cam cu aceiași bani, televiziunea publică din Serbia a reușit să pună la punct două canale TV publice „cu sens”, după ce a renunțat la a treia licență, oferită unui operator privat, exemplifică analistul.

Unul dintre foștii președinți-directori generali, Alexandru Lăzescu, spune că schema TVR era supradimensionată, dar nu „chiar așa de exagerat” în comparație cu alte televiziuni publice și chiar private. Problemele apăreau, explică el, din cauza structurii de personal învechite, tributară unui tip de organizare depășit. „Aveai o mulțime de oameni, vreo 14-15 scenografi, dar ca să faci niște decoruri ca lumea făceau vreo trei. Restul trebuia să-i ții acolo”. Fostul PDG consideră că e vorba de un tip de activitate care poate fi externalizat. „De ce trebuie să-i ții pe ăia permanent?” Același lucru în privința graficii. În mandatul său, a fost nevoit să lucreze un pachet grafic de identitate și promovare pentru TVR2 cu o firmă din Franța, pentru că, spune el, nu-l putea realiza cu graficienii din TVR. În instituție sunt și prea mulți regizori, continuă el. „Îi ții și n-ai ce să faci cu ei”. La fel cu personalul administrativ - ar fi vrut să externalizeze serviciile de resurse umane, spre exemplu, pentru că ar fi fost mai simplu și de două ori mai ieftin să contracteze o firmă care să se ocupe de cărțile de muncă și alte chestiuni de acest gen. TVR avea în schemă grădinari, oameni responsabili cu curățenia și tot soiul de alți angajați care, crede fostul PDG, nu și-ar fi avut locul în instituție, pentru că ar fi fost mai convenabil pentru toată lumea ca serviciile respective să fie externalizate.

Nu neapărat numărul angajaților era o problemă, ci felul în care erau structurați pe departamente, iar inerția sistemului a făcut ca schimbările să fie dificil de realizat, spune fostul PDG. El susține că dacă acești meseriași, începând cu regizorii, scenografi sau designerii, ar fi fost scoși în afara schemei TVR, ar fi fost benefic atât pentru instituție, cât și pentru ei: „făceam contracte cu ei, erau și mai motivați, puteau să [lucreze] și în altă parte”.

De altfel, sistemul pare să îndepărteze oamenii buni. „Un grafician bun nu stătea în televiziune când putea să câștige de trei ori mai mult afară”, spune fostul conducător al televiziunii. El ar fi dorit să implementeze un sistem prin care astfel de oameni să lucreze pe proiecte, câte două-trei luni pe an. „Și el era mulțumit și făcea și-n altă parte ... La fel, regizori sau scenografi, pe care-i țineai de pomană acolo. Când ajungeai la făcut, erau, tot așa, unul-doi oameni care reușeau să-ți facă niște decoruri ca lumea. E, asta era în plan să le facem, n-am mai reușit”.

Un fost director din TVR spune la rândul său că ar trebui urmat modelul irlandez al televiziunii publice, cu un nucleu de oameni care să deservească serviciile majore plus colaboratori angajați temporar pe diverse proiecte. Ar trebui să existe „500 de oameni angajați, și restul externalizat - serviciul de operatorie, montaj, șoferi, electricieni, de toate. [...] Deci e un nucleu oarecum restrâns care gândește o întreaga filosofie de lucru și apelează la resurse externe pentru a pune în practică”. TVR, explică el, are 40 de regizori, „când eu, în doi ani de zile, am lucrat cu cinci pe care îi știam că sunt buni – și am lucrat tot timpul și îi suprasolicitam”.

Cauze

Există câteva lucruri care au făcut ca TVR să aibă, în opinia multora, prea mulți angajați, fapt indicat adesea drept unul dintre aspectele ce generează pierderi financiare. Una dintre cauze este chiar **statutul de instituție publică** care se supune unei legi de funcționare și organizare: TVR respectă drepturi ale salariaților în privința orelor de muncă, a orelor suplimentare, a zilelor libere și concediilor, spre deosebire de unele posturi comerciale unde există o încărcătură mult mai mare de ore de muncă pe angajat.

O altă cauză este numărul producțiilor editoriale, mult mai mare decât în cazul televiziunilor comerciale, lucru datorat în parte faptului că misiunea publică definită de lege impune televiziunii naționale să ofere programe pentru toate categoriile sociale.

Alte cauze au mai multă legătură cu politicile de personal și modul de organizare impuse de management: valuri de angajări girate de diverși PDG care și-au adus proprii oameni din afara instituției, conceperea defectuoasă a grilei de programe, adeseori marcată de emisiuni redundante, lipsa unor proceduri, standarde și criterii clare de evaluare profesională, ce permite angajaților care chiulesc sau subperformează să rămână în funcție. Vom detalia mai jos cauzele care au dus la supradimensionarea (sau, după unele păreri, dezechilibrarea) schemei de personal a TVR.

- **Numărul ridicat de producții**

În zona editorială, numărul angajaților ar fi insuficient dacă s-ar produce emisiuni cu o frecvență mare, este de părere un fost director de programe. „Când erau 150 de emisiuni, până să înceapă această reformă [inițiată de Claudiu Săftoiu – n.n.], noi aveam cam 140 de titluri pe săptămână. Titluri, nu ediții. Că, dacă eu am o emisiune, *Confesiuni*, care era de luni până vineri, ea figurează ca un titlu. Dar alea sunt cinci emisiuni. La numărul ăsta enorm nu erau destui nici ziariști, nici operatori, nici monteurii”. Problema, însă, e alta: „Că ziariștii din interior erau prea mulți de vreme ce găseai oricând 50-60 neocupați total, și neocupați de ani de zile. În schimb, lucram cu colaboratori. Deci pe ansamblu eu zic că numărul de ziariști care erau era ok. Dar să fi fost ziariști, să fi lucrat. Nu mă bag la partea de operatori și de monteurii, ce știu e că și acolo niciodată nu aveai destule camere cât îți doreai”. Pe de altă parte, la 40-50 de emisiuni în două grile de programe, numărul actual de jurnaliști, suplimentat cu colaboratori, ar fi suficient, crede fostul director.

Un alt fost director din TVR spune la rândul său că la un volum mare de emisiuni ca cel existent înainte ca președintele-director general Claudiu Săftoiu să sisteze producția, schema TVR ar fi subdimensionată, „în ciuda a ceea ce vrea să audă opinia publică”, iar acest lucru face necesară și angajarea de colaboratori externi. Jurnalistul adaugă că, din diverse motive, care includ un procent de 5-6% din angajați bolnavi și cam 7-8% aflați în concediu, zile libere sau recuperare, la orice oră televiziunea funcționează de fapt doar cu 60-70% din personal. El mai spune că TVR are nevoie de personal mai numeros și din motivul că, pentru a-și respecta misiunea publică, are în grilă diverse emisiuni al căror format nu se regăsește și la televiziunile comerciale.

Unele din aceste producții nu pot fi profitabile economic și nu pot genera audiențe semnificative. De exemplu, există emisiuni dedicate unor minorități naționale ce numără câteva zeci de mii de membri în România. Modul în care misiunea publică a fost și este transpusă în structura instituțională și în oferta editorială este însă discutabil, suferind de supraîncărcare editorială adeseori marcată de programe redundante. Această supraîncărcare este una dintre cauzele principale pentru supradimensionarea personalului, fenomen pe care procesul de restructurare din 2012-2013 a încercat să-l rezolve.

„Conform legislației muncii, sunt contracte individuale, deci chiar dacă ești nemulțumit de unul sau de altul mare lucru nu poți să faci, decât schimbări de organigramă – destul de complicat. Legislația muncii e de așa natură că, chiar după ce s-a schimbat legea, nu-ți dă foarte multe grade de libertate. Nu ai capacitatea de a schimba echipa de management.” (A. Lăzescu, fost PDG al TVR)

„Eu zic că 3-400 de posturi s-ar putea lichida. Nu mai mult”, spune un alt jurnalist, intervievat înainte de concedierile operate de Claudiu Săftoiu. „Din punct de vedere editorial, te uiți pe un generic de TVR și faci o socoteală simplă – sunt vreo 165 de emisiuni la vreo 400 și ceva redactorime. Asta înseamnă 2,5 ziariști pe emisiune. Omule, să fim serioși. Te uiți la un generic de Envoye Special sau de orice emisiune – BBC, Franța, Germania – și vezi acolo, curge genericul ăla... personal cât la noi... Deci ar trebui mai mulți. Pe de altă parte, la standardele noastre, ce se cere prin România, ne-am descurca. E foarte complicat”.

- **Norme de lucru care necesită o schemă de personal lărgită**

Unul dintre jurnaliștii ajunși la televiziunea publică având în spate o experiență în sfera privată apreciază faptul că în TVR se lucrează după alte norme decât la multe televiziuni comerciale. Este vorba despre faptul că în Televiziunea Română se respectă drepturi salariale care fac necesară existența unui număr mai mare de angajați. „Într-o televiziune privată îl scoli pe unul la 8 dimineața și îl pui să lucreze până după 12 noaptea”, exemplifică jurnalistul. „În TVR mi se pare că se lucrează mai normal din punctul ăsta de vedere. Lucrezi opt ore, pe urmă, dacă lucrezi mai mult, ai ore suplimentare plătite, sau ai zile libere, deci e nevoie de mai mulți oameni până la urmă”. Pe de altă parte, jurnalistul, revenit între timp în mediul privat, crede totuși că personalul e prea numeros, în principiu din cauză că „fiecare PDG și-a angajat niște oameni și mulți dintre ei rămâneau într-o formă sau alta în TVR”.

- **Vicii de organizare: dezechilibre în alocarea personalului, lipsă de proceduri și standarde**

Așa cum s-a văzut mai sus, mulți *insideri* consideră că TVR are o schemă de personal dezechilibrată, cu prea mulți oameni în anumite departamente și prea puțini în altele, ceea ce denotă organizare ineficientă și incapacitate de adaptare și evoluție instituțională.

Un jurnalist din direcția Știri apreciază că numărul celor care lucrează acolo nu e mai mare decât în alte redacții informative, dar că problema apare din cauza organizării greșite. „Sunt segmente umflante artificial și altele deficitar așezate”. În plus, din cauza angajărilor politice, s-a stricat calitatea profesională a personalului, crede jurnalistul.

Și alți angajați ai Știrilor spun că problema nu e numărul prea mare de salariați, ci modul în care sunt organizați. În zona editorială, spune unul dintre jurnaliștii care consideră că TVR nu e neapărat supradimensionată, ci prost calibrată, „e ca o piramidă cu baza mare în sus: în loc să fie reporteri mulți, sunt mai multe structuri intermediare și de decizie; mai mulți greieri decât furnici”.

„Prea mulți șezători pe scaune, prea puțini lucrători adevărați”.
(jurnalist, studio teritorial TVR)

O jurnalistă spune că „experiența de producție arată că au fost și sunt situații frecvente când solicitările editoriale presupun suprapuneri, supraîncărcări și/sau deficit de personal”. Acestea pot fi puse pe seama „încărcării dezechilibrate a personalului” (unii primesc prea multe sarcini, alții prea puține), dar și a desființării arbitrare a unor posturi.

Nu e neapărat vorba că unii muncesc prea mult și alții prea puțin, ci, mai degrabă, spune un alt jurnalist, care între timp a părăsit televiziunea publică, „unii normal și alții deloc”. La fel ca mulți insideri, jurnalistul consideră televiziunea supradimensionată și prost organizată, permițând ca foarte mulți angajați să nu facă, practic, nimic cu lunile și cu anii. Televiziunea „are 2-3000 de angajați, dar nu produce documentare de anvergură. Are resurse de zeci de milioane de euro care nu se bagă în producție jurnalistică. Marile producții ale jurnaliștilor TVR, alea cu care se laudă TVR-ul tot timpul, sunt de fapt niște excursii prin teatrele de operațiuni în care se premiaza faptul că un om a avut curajul să se ducă în Afganistan. [...] Se premiaza nu-știu-ce trăznaie, o supă lungă în care o doamnă plânge pe umărul soldaților de nu-știu-unde. [...] TVR-ul are un avantaj enorm, acela de a fi singurul *outlet* românesc care are corespondenți prin diferite puncte interesante ale lumii: Moscova, Bruxelles. Ce produc ăia? Nu produc nimic, pagube. Eu știu din experiența mea directă cu unul din corespondenții ăia care, când se prăbușea lumea pe România, se ducea premierul la Bruxelles și el nu se ducea acolo unde se ducea premierul. Se ducea în altă parte, la nu știu ce întâlnire”.

• Numiri și angajări dubioase

Conducerile succesive ale TVR au adus oameni noi ignorând resursele existente în instituție, ceea ce a contribuit la creșterea nesustenabilă a cheltuielilor salariale.

Unele angajări s-au făcut la scurtă vreme după anunțarea unor procese de restructurare⁷⁹, altele după terminarea procesului de restructurare⁸⁰. Numărul salariaților a crescut cu peste 350 în perioada 2010-2012, în care TVR se afla deja într-o profundă criză financiară.

„La sfârșitul mandatului Sassu (mai 2010), în SRTV existau 3040 de salariați. Astăzi sunt angajați 3397!” indică o scrisoare deschisă adresată în mai 2012 președinției, guvernului și parlamentului de mai mulți membri ai CA, care îl acuzau pe președintele-director general de atunci, Andi Lăzescu, pentru dezastrul din instituție. Semnatarii arătau că TVR ajunsese la o asemenea creștere a numărului de salariați în condițiile în care în cei doi ani de la preluarea mandatului de către Lăzescu circa 250 de salariați plecaseră din instituție prin pensionare sau transfer. „Cei mai mulți dintre [noii angajați] au fost direcționați și arondați de către președintele-director general la Știri și TVR Info, din rațiuni pe care le putem bănuși. Aceste angajări, cca 600 la număr, au fost aprobate exclusiv de către dl Alexandru Lăzescu, președintele-director general al SRTV.”⁸¹

O precizare este necesară: atunci când un PDG sau altul aduce oameni noi în TVR, acest lucru poate fi interpretat și ca o decizie firească – un conducător de instituție încearcă să plaseze în televiziune profesioniști care să înlesnească atingerea unor obiective strategice de performanță. Cu alte cuvinte, simplul fapt că un PDG angajează oameni noi nu trebuie privit automat drept un lucru nefast ce ar trăda intenții malefice. Spre exemplu, între angajările girate de A. Lăzescu, președintele-director general cel mai puternic acuzat de încălcarea nejustificată a grilei de personal, s-au numărat mulți jurnaliști cu o reputație profesională foarte solidă, care au rămas verticali în perioada în care au lucrat la TVR.

Însă valorile de angajări generate de instabilitatea instituției la vârf, ca rezultat al jocurilor politice, au dat naștere unor sentimente de nemulțumire și frustrare în rândul salariaților TVR și au alimentat ostilitatea față de noii veniți. Pe de o parte, ceea ce, în condiții de stabilitate

⁷⁹ „TVR angajează alți moderatori și cumpără formate de la Chișinău”, de Cristian Oprea, cotidianul.ro, 29.02.2012

⁸⁰ „Casting pentru prezentatori de divertisment la TVR 1”, TVR.RO, 10 Aprilie 2013

⁸¹ Ibidem

a conducerii, ar fi putut fi un proces normal de primenire a personalului a devenit o succesiune aproape galopantă de angajări în bloc, un fenomen privit de cei ce lucrau deja în instituție drept o veritabilă invazie. Pe de altă parte, afilierea politică a președintelui-director general și a membrilor CA a făcut ca fiecare din aceste valuri de angajări să fie considerat din start drept parte într-o strategie de subordonare a producției TVR unei forțe politice sau alteia. În sfârșit, angajările discutabile au compromis ideea înmprospătării personalului cu profesioniști necesari pentru creșterea performanței instituționale.

Resentimentele față de noii veniți au devenit cu atât mai evidente în contextul în care vechii salariați se simțeau amenințați de un proces de restructurare pe care mulți dintre ei l-au considerat necesar.

„[...] senzația mea este că s-a exagerat cu angajările, într-o perioadă în care Televiziunea Română ar trebui să restructureze personalul și nu să facă angajări pe bandă rulantă”.
(Monica Ghiurco, jurnalist, TVR⁸²)

Modul lipsit de transparență și afectat de interese obscure în care se fac multe dintre angajări și numiri, în combinație cu organizarea defectuoasă și relațiile de muncă viciate din anumite secțiuni ale televiziunii publice, au dus la situații ridicole.

Un producător din TVR povestește un episod dintr-un departament tehnic, unde au fost angajați niște tineri, la tot felul de presiuni, în plină criză financiară. Tineri care „nu știu ce-i de făcut acolo” și „de care nu e nevoie”. Angajații experimentați au explicat superiorilor că noii angajați îi încurcă. „Li s-a răspuns: n-am ce să fac cu ăsta, mi-a fost băgat, luați-l voi și aveți grijă de el”. Pentru producătorul care dă exemplul, situația este dovada unui mod de a gândi, a relei credințe manageriale: „Colegii care îi spuneau șefului că nu e în regulă sunt oameni cu 15-20 de ani vechime care s-au trezit cu acești colegi tineri pe salarii identice – și nu sunt salarii foarte mari. Îți vine să pui mâna pe ceva, nu?”

⁸² „Monica Ghiurco povestește cum a scos-o Rodica Culcer, pe mail, de la Știri”, de Anca Nicolescu, Jurnal National, 28.02.2012

VII. DREPTURI SALARIALE

Cum se respectă drepturile salariale în TVR

Din perspectiva drepturilor salariale, angajații TVR par a fi privilegiați în raport cu colegii din mediul privat. Televiziunea publică respectă, în general, prevederile Codului muncii. Există un Contract colectiv de muncă (CCM) pe instituție, care include clauzele Contractului colectiv de muncă la nivel de ramură. Salariații apreciază acest lucru, mai ales când se raportează la situația din mediul privat.

Pentru mulți angajați, faptul că TVR oferă protecție salariaților este un dat. „În TVR s-au respectat chestiile astea întotdeauna. Și asta e avantajul angajaților de la TVR”, spune un salariat.

De asemenea, în instituție există o mișcare sindicală destul de dinamică, chiar dacă forța și eficiența sindicatelor nu sunt întotdeauna apreciate pozitiv de respondenți. Unii deplâng vremurile de glorie de acum mai mulți ani, când sindicatele păreau să aibă un cuvânt mai greu de spus.

Principalul motiv pentru care situația drepturilor salariale este mult mai bună decât în restul presei îl constituie tocmai profilul de instituție publică a TVR. În zona instituțiilor publice mișcarea sindicală încă supraviețuiește, iar reglementările subsecvente legislației muncii au șanse mai mari să fie respectate. Mișcarea sindicală are deja o lungă tradiție în TVR, fiind prezentă în viața instituției și a societății încă din 1990 (vezi protestele repetate ale liderului sindical Dumitru Iuga de la începutul anilor '90).

Majoritatea celor intervievați răspund că-și cunosc drepturile și spun că acestea le sunt protejate, dar nu prea fac apel la prevederile CCM pentru a și le apăra sau revendica, în ton cu bine înrădăcinata cultură a pasivității ce domină instituția. Este o atitudine generată fie de comoditate, fie de teama de a nu deranja. Mulți așteaptă ca alte organisme – în speță, sindicatele – să le rezolve problemele de natură salarială, fără însă să-și asume responsabilitățile aferente, cum ar fi înscrierea într-unul dintre sindicate.

„CCM m-ar proteja dacă m-aș ține de el. Uite: o chestie care nu se respectă de ani de zile în CCM - lucrez sâmbete, duminici. Plecare în deplasare. Conform contractului, trebuie să-ți plătească sâmbetele și duminicile cu spor 100%. Nu se mai întâmplă asta de ani de zile. În mod normal, eu ar trebui să dau instituția în judecată. Contractul mă apără și în virtutea a cât mă țin eu de el. M-ar fi apărat 100% dacă eu mă duceam în justiție să-mi cer banii. N-am făcut-o.” (jurnalist TVR)

În privința eficienței instrumentelor de protecție a acestor drepturi salariale, opiniile sunt nuanțate. Cele din zona managementului susțin că sunt „ultraprotective” față de salariați („sunt din socialism francez spre comunism sovietic”), mai ales în comparație cu situația din mediul privat. Alții susțin că, deși drepturile le sunt garantate pe hârtie, CCM nu-i protejează în interiorul instituției, ci doar într-un eventual proces în instanță.

Managementul consideră aceste drepturi responsabile măcar în parte pentru criza financiară a instituției, cât și pentru dificultatea de a iniția și duce la capăt un proces de reformă și restructurare. Un fost PDG recunoaște că situația nu a fost gestionată corect din perspectivă managerială și spune că facilitățile acordate salariaților au depășit cu mult posibilitățile financiare ale instituției.

„Am avut dispute mari, mai ales că moștenisem un CCM care favoriza excesiv angajatul și îi conferea pe alocuri drepturi absurde și nemeritate. [...] Sigur este că la un moment dat s-a produs o totală lipsă de concordanță între pachetele de facilități acordate salariaților și posibilitățile financiare ale TVR”. (Valentin Nicolau, fost PDG al TVR)

Contractul Colectiv de Muncă ar favoriza „foarte foarte tare” angajatul și prin faptul că garantează un număr mare de salarii compensatorii, spunea Valentin Nicolau. El era de părere că ar trebui garantate maximum șase astfel de salarii, așa cum se întâmplă, spunea el, „în lumea normală”.

Contractul Colectiv de Muncă semnat în 2010, când semnele crizei financiare erau tot mai vizibile, reprezintă un exemplu de document ce includea beneficii exagerate față de angajați, cel puțin în viziunea unor membri ai managementului. Contractul prevedea acordarea unor prime de vacanță de 85% din salariu, indiferent de posibilitățile financiare ale instituției și de la 10 până la 20 de salarii compensatorii în cazul concedierilor colective.

Noul CCM pentru 2013-2014 conține în continuare clauze ce garantează angajaților beneficii care, deși sunt normale pe o piață a muncii din orice țară civilizată, nu se regăsesc în media privată, situație ce poate alimenta, la rândul ei, frustrări în piață și în rândul publicului, care ar putea obiecta față de astfel de măsuri în contextul austerității și al contra-performanțelor financiare ale TVR. Spre exemplu, sporul salarial prevăzut pentru munca suplimentară este de 100%, în cazul în care compensarea prin ore libere plătite nu este posibilă. Tot cu un spor de 100% la salariul de bază se plătește și activitatea prestată sâmbăta și duminica. Salariații beneficiază anual de o indemnizație suplimentară de concediu, care se plătește odată cu indemnizația de concediu de odihnă – cei cu salarii de până în 2.000 de lei primesc o indemnizație de 1.400 de lei, pentru cei cu un salariu de bază între 2.001 și 4.000 de lei indemnizația este de 1.100 de lei, iar angajații cu salarii între 4.001 și 5.000 de lei primesc o indemnizație de 1.000 de lei.

Dincolo de aspectele financiare, există plângeri în rândul personalului editorial că CCM nu le protejează libertatea de exprimare. Aceste critici arată existența unei confuzii în privința documentelor responsabile cu protejarea acestui drept, pentru că principalul document ce protejează libertatea de exprimare este Statutul jurnalistului TVR, iar organismul care veghează la respectarea lui este Comisia de etică și arbitraj. Această confuzie sugerează că sindicatul fie nu reușește să le comunice suficient de bine salariaților drepturile pe care le negociază în favoarea lor, fie nu e foarte interesat de acest gen de clauze, ci, mai degrabă, de protejarea drepturilor salariale tradiționale. A doua ipoteză poate explica și popularitatea scăzută a sindicatelor în zona personalului editorial.

Cu toate acestea, chiar și documentele ce stipulează drepturile salariale fac referire la protejarea liberei exprimări. Contractul colectiv de muncă la nivel de ramură includea clauza de conștiință, ceea ce înseamnă că și Contractul colectiv din TVR conține acest drept. De altfel, unul dintre angajații intervievați a indicat că a apelat la prevederile CCM pentru protejarea dreptului la liberă exprimare. Atunci când șeful a ales calea desfacerii unilaterale a contractului de muncă drept sancțiune pentru libera exprimare, salariatul a contestat în instanță măsura și a câștigat. „Când nu ascuți comenzile”, spune angajatul, referindu-se la cazurile în care angajaților li se cere să reprezinte interese politice în materiale, șeful te poate lovi prin contractul individual de muncă, astfel că „trebuie să fii foarte bine pregătit pe legislația muncii ca să te poți apăra”.

Eficiența instrumentelor de protecție a angajaților este redusă în primul rând din cauză că, după cum reiese din interviuri, un număr relativ mic de salariați s-au prevalat de drepturile prevăzute în CCM. Argumentul cel mai des invocat este că în TVR se respectă aceste documente. Datele din interviuri au fost contrazise însă de evenimentele petrecute în preajma publicării acestui raport și anume procesele intentate de salariați instituției pentru drepturi salariale neacordate de diverse conduceri în perioada 2008-2012.

Salariații sunt principalii vinovați pentru nerespectarea acestor drepturi, din cauza ignoranței și a pasivității, spune unul din intervievați. „Te protejează dacă le cunoști cu adevărat”, explică el. „Majoritatea nu le cunosc și d-aia nu se folosesc de ele. Dar [documentele] oferă o protecție eficientă”.

Există și salariați care admit că nu-și cunosc drepturile și rareori apelează la sprijinul sindicatelor sau la instanțe pentru a se apăra. Alții recunosc că și-au abandonat aceste drepturi fie din ignoranță, fie din cauza cheltuielilor pe care le presupune acțiunea în instanță, fie de teama

complicațiilor pe care o astfel de acțiune le generează.

„Le-am neglijat, habar n-am. N-au fost situații în care să apelez la CCM. În TVR, lumea își cunoaște foarte bine drepturile salariale, mai ales personalul tehnic, nu neapărat cel editorial care, în mare măsură, are alte probleme”. (jurnalist TVR)

Altcineva aduce în discuție obediența managementului mijlociu drept cauză a acestei pasivități. Cei numiți în funcții sunt, în majoritatea cazurilor, „atât de obedienți că nici nu și-ar pune problema să se folosească în apărarea lor de eventuale prevederi legale”, adaugă angajatul.

Un alt TVR-ist invocă motive de natură ideologică, spunând că nu a apelat la aceste instrumente din dispreț față de mișcarea sindicală și sindicaliști: „pentru mine ăștia, liderii de sindicat ai noștri, erau exact ținta mișturilor”.

Tot din rațiuni ideologice alții acuză proceduri impuse de CCM care pot afecta negativ activitatea editorială, cum ar fi participarea unui membru de sindicat la evaluarea candidaților pentru diferite funcții editoriale, chiar dacă acesta nu are legătură cu domeniul jurnalistic.

Unul dintre cei intervievați spune că este dispus să renunțe de bunăvoie la un drept prevăzut de CCM, prima de vacanță, din generozitate față de instituție. El consideră că acel drept este exagerat în raport cu posibilitățile instituției, a contribuit puternic la pierderile TVR și a afectat imaginea instituției. Explică angajatul: „îmi dau seama că situația Televiziunii Române este una dificilă și că în ciuda faptului că am reușit să impunem chestia asta în contractul de muncă prin negocieri, eu personal, nu știu colegii mei, dar eu personal sunt dispus să renunț la chestia asta”.

Motivațiile celor care sunt dispuși să lupte pentru drepturile lor conțin mai multe referiri la situația sporurilor neacordate, renegocieri ale salariului sau apelul la instanță pentru a negocia diferite conflicte cu administrația. Procesul restructurării din 2012-2013 a provocat în mod firesc o creștere a interesului pentru drepturile salariale. Doi intervievați spun că au apelat la prevederile CCM în contextul restructurării. Până și acel interviueat care spunea că respinge din rațiuni ideologice ideea drepturilor salariale spunea că se gândește serios să se folosească de CCM în acest context.

Cu toate acestea, în contextul procesului de restructurare din 2012 a fost vizibilă o lipsă de combativitate în apărarea drepturilor salariale. Protestele față de proces – necesar, însă chestionabil din punct de vedere legal, lucru confirmat de unele decizii ulterioare ale instanțelor – au fost mai degrabă firave⁸³. Salariații nu au reușit să se coaguleze în jurul unor interese comune și să manifeste solidaritate.

Procesele câștigate în instanțe de salariați TVR împotriva instituției au contribuit la o mai bună cunoaștere a drepturilor salariale și la o mai mare încredere a angajaților în forța contractului colectiv de muncă. Victoriile din instanțe au avut și rolul de a stăvili practicile abuzive ale conducerii împotriva salariaților.

*„Au existat niște cazuri în anii trecuți de oameni dați brutal afară și care au avut atâta forță încât să se ducă prin justiția românească și să câștige și să fie reinstalați cu plata salariului din urmă etc. Asta a făcut ca monstrul birocratic din TVR să fie mai atent puțin”.
(fost jurnalist TVR)*

⁸³ „Proteste la TVR: Circa o sută de angajați s-au strâns în curtea SRTv”, de Madalina Cerban, Mediafax, 12.10.2011

Sindicatetele

„Sindicatul TVR - ca poporul român - mereu se aliază cu stăpânirea”.
(jurnalist TVR)

Mișcarea sindicală din TVR reprezintă o dezamăgire pentru majoritatea celor intervievați. Angajații au așteptări ridicate în privința sindicatelor și formulează adeseori explicit nevoia unei mai puternice implicări a acestora în rezolvarea problemelor de natură editorială. Liderii de sindicat sunt contestați, acuzați că pactizează cu diversele conduceri („sindicat alb”, „lideri aranjați”) sau că au alte interese (privilegii, sporuri, concedii) și că nu sunt preocupați de problemele editoriale. De asemenea, unii consideră că sindicatetele funcționează ca refugii pentru salariați incompetenți care caută protecție.

Imaginea sindicatelor suferă mai ales printre membrii corpului editorial. Documentetele ne protejează, sindicatetele nu, afirmă mulți angajați. care spun că nu au niciun beneficiu de pe urma aderării la o organizație sindicală. „Nu ne apără drepturile salariale”, acuză unul dintre intervievați, care menționează și dezinteresul sindicatului față de problemele profesionale. Nivelul scăzut de încredere în sindicatete este reflectat și de numărul relativ mic de membri ai acestor structuri, îndeosebi în rândul personalului editorial. Orgoliile din rândul personalului editorial sunt, la rândul lor, considerate a fi una din cauzele pentru care interesele jurnaliștilor nu sunt reprezentate satisfăcător în rândul mișcării sindicale.

„Am plătit cotizația, după care n-am mai auzit nimic din partea lor un an de zile. La anul, s-au discutat aceleași lucruri. Singurul avantaj era că îți luau coroană și coșciug în caz de deces. N-am pretenția să ne țină în puf, dar să ne apere drepturile salariale”.
(operator de imagine TVR)

Participarea reprezentanților sindicatelor la concursurile pentru diferite posturi cu profil editorial nu este văzută bine de unii intervievați, care consideră că acești reprezentanți nu au întotdeauna competență profesională necesară să evalueze candidații. „De multe ori, reprezentantul face parte din personalul tehnic și vine să se pronunțe la un concurs pe zona editorială”, obiectează un jurnalist. El consideră că e normal ca sindicatetele să trimită observatori la concursuri, însă nu și membri ai comisiilor de notare a candidaților.

Cel mai puternic sindicat, SPUS, este acuzat de intervievați că ar fi pactizat cu managementul după demararea procesului de restructurare și nu s-ar fi împotrivit suficient de ferm acestui proces după momentul octombrie 2012. De asemenea, SPUS este acuzat că nu a avut nicio reacție la decizia din ianuarie 2014 a Consiliului de Administrație (CA) prin care „externii” (adică cei care nu fac parte din structurile TVR) nu mai pot candida pentru cele două locuri ale salariaților în CA.

Câțiva salariați au invocat motive ideologice pentru neaderarea la mișcarea sindicală, pe care o asociază doctrinelor de stânga, alții spun că există incompatibilități personale cu acest tip de activitate.

Sindicatetele sunt o frână în calea reformei, afirmă o persoană care a deținut funcții de conducere, considerând că procesul de reformă a fost blocat permanent de acestea. Pe de altă parte, unul din liderii sindicali importanți spune că sindicatul său nu numai că nu se opune ideii de reformă, ba chiar susține necesitatea reducerii cheltuielilor de producție și de personal și sancționarea drastică a angajaților ale căror abateri afectează imaginea televiziunii publice.

„Suntem și noi conștienți de faptul că trebuie să facem o reducere atât a cheltuielilor de producție cât și de personal”, explică el. „Iar noi trebuie să apărăm nu numai oamenii. Trebuie să apărăm și Televiziunea Română. Asta am spus-o tuturor: eu, la sindicat, încerc să-i apăr pe oameni. Dar nu pot să-i apăr pe oameni distrugând Televiziunea Română. Pentru că atunci rămânem toți fără loc de muncă, mergem acasă și ne apucăm de grădinărit”.

Printre beneficiile pe care le au în urma aderării la mișcarea sindicală, membrii de sindicat menționează asistența juridică, protecția în fața unor potențiale abuzuri și cursurile de formare profesională. Principalele așteptări enunțate de intervievați vizează, firesc, protejarea locurilor de muncă, a drepturilor salariale, precum și o mai puternică implicare în aspecte ce țin de viața profesională, în special în zona editorială.

Nevoia unui sindicat puternic al jurnaliștilor a fost exprimată de mai mulți respondenți, în condițiile în care actualele sindicate sunt percepute a fi alcătuite preponderent din personal tehnic.

Apare și dorința ca sindicatele să devină o platformă de comunicare cu managementul, să poată vorbi în numele salariaților.

Apartenența la mișcarea sindicală poate aduce cu sine anumite riscuri. Doi jurnaliști de la TVR Craiova au reclamat existența unor hărțuieli din partea conducerii Departamentului Emisiunilor Informativ și Sport, Claudiu Lucaci. Cei doi jurnaliști acuză DEIS că i-ar fi transferat abuziv la TVR Craiova pentru că ar fi liderii Sindicatului 2002 din TVR și au depus plângere penală împotriva lui Claudiu Lucaci⁸⁴.

⁸⁴ „Sindicatul 2002 din SRTV protestează împotriva abuzurilor din Televiziunea publică”, comunicat Mediasind, 29.07.2013

VIII. PROGRAMUL DE REDRESARE ECONOMICĂ DIN 2012

Un proces de restructurare a TVR a început în iulie 2012, la scurt timp după instalarea noului Consiliu de Administrație numit de parlamentul dominat de alianța USL, venită la putere în primăvara aceluiași an. Pe 21 mai 2012, în plină campanie electorală pentru alegerile locale, ANAF blocase conturile TVR⁸⁵, din cauza datoriilor de peste 60 de milioane de euro acumulate de această instituție la bugetul de stat. Câteva zile mai târziu, premierul Ponta afirmase că nu va debloca conturile TVR înainte ca instituția să prezinte un plan de restructurare. Conturile au fost deblocate la sfârșitul lunii iunie, după ce vechiul CA condus de A. Lăzescu a fost demis de Parlament și înlocuit cu unul dominat de USL. Guvernul Ponta a emis pe 30 iunie 2012 o Ordonanță de Urgență prin care obliga TVR să prezinte un plan de restructurare în termen de 45 de zile.

Noul PDG, Claudiu Săftoiu, a demarat procesul de restructurare, concretizat în Programul de redresare economică a Televiziunii Române (HCA nr. 110/2012, aprobat în luna august de CA). Imediat, Guvernul a aprobat reeșalonarea datoriilor TVR pe o durată de 7 ani.

Programul de redresare s-a axat pe concedieri pentru a răspunde unor necesități instituționale deja identificate, dar și pentru a răspunde unei percepții publice despre TVR potrivit căreia politica excesiv de generoasă de resurse umane era principala problemă a televiziunii publice (structura de personal supradimensionată, salarii prea mari în raport cu performanța și restul pieței).

Cvasitotalitatea opiniilor exprimate de respondenți în interviurile pentru acest studiu și de alți salariați TVR în spațiul public a susținut necesitatea procesului de restructurare. Chiar și sindicatele au susținut deschis nevoia reducerii personalului, însă au criticat modalitatea în care a fost aplicată această măsură.⁸⁶

Inițiative anterioare

Au existat inițiative anterioare anului 2012 de reorganizare și reducere a personalului. Doi foști PDG susțin că au avut intenția de a reduce personalul și numărul colaboratorilor în timpul mandatului lor, dar niciunul nu a pus în practică aceste intenții.

„În 2007, am venit cu un plan serios de reorganizare și reducere a personalului, e bine totuși că se fac pași în această direcție”⁸⁷, a susținut Tudor Giurgiu, fost PDG al TVR.

Propunerile din mandatul Lăzescu erau mai puțin radicale decât cele implementate de Săftoiu. Ele vizau reducerea orelor suplimentare, dar și o reducere de 10% a personalului o scădere cu aproximativ 25% a cheltuielilor cu personalul, prin introducerea unui program flexibil, care să reducă cheltuielile cu orele suplimentare, precum și echilibrarea salariilor.

„Pe baza analizei pe care am făcut-o, avem în vedere două elemente: o reducere de personal și o limitare a numărului de colaboratori”. explica în noiembrie 2011, pentru Hotnews, Alexandru Lăzescu, pe atunci PDG al TVR.⁸⁸

⁸⁵ „ActiveWatch își exprimă îngrijorarea față de blocarea conturilor TVR”, de Madalina Cerban, Mediafax, 23.05.2012

⁸⁶ „INTERVIU EXCLUSIV. Sorin Rada: „Singura legătură a lui Săftoiu cu televiziunea este că, atunci când se duce acasă, dă drumul la televizor”, de Silviu Sergiu, Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 04.02.2013

⁸⁷ „Tudor Giurgiu: „Desființarea TVR Cultural, o eroare. Nu există alternativă la televiziunile comerciale” de Cristina Olivia Moldovan, Evenimentul zilei, 11.08.2012

⁸⁸ „Alexandru Lazescu despre restructurarea în TVR: Personalul trebuie redus cu circa 10%; va scadea semnificativ bugetul alocat orelor suplimentare și lucrului în week-end”, de Costin Ionescu, HotNews.ro, 17.11. 2011

Planurile lui Lăzescu reies din stenograma unei ședințe a CA de la sfârșitul lui noiembrie 2011, în care președintele-director general propunea „să avem, de regulă, un program flexibil și inegal, ceea ce înseamnă o alocare mult mai inteligentă a oamenilor, astfel încât să nu stea în timpul săptămânii să nu aibă treabă și eu să-l plătesc sâmbăta și duminica, chemându-l”. Lăzescu adăuga că, pe de altă parte, și-a fixat ca obiectiv reducerea personalului: „știm cu toții că sunt scheme mult prea încărcate și ne-am propus o reducere a cheltuielilor salariale directe, inclusiv prin disponibilizări. Pe zone pe care le-am analizat, în mare, după părerea mea, în jur de 10 la sută din personal, există suficiente rezerve din acest punct de vedere”. Lăzescu remarca faptul că „sunt inechități salariale și frustrări”, dar și că „oamenii au fost angajați în diferite perioade, între diferite structuri”. El propunea și introducerea unor plafoane maxime de plată pe categorii de personal. „Asta este esențială, chestiunea asta că dacă eu nu am un program flexibil, automat, eu nu pot să fac nimic cu orele suplimentare”.⁸⁹

Chiar și liderii de sindicat au recunoscut necesitatea procesului de restructurare, însă au contestat soluțiile identificate și implementate de conducerea TVR în 2012. Sorin Rada, liderul SPUS, cel mai puternic sindicat din TVR, declara în 2012: „Suntem absolut conștienți cu toții că o restructurare a SRTV, o reorganizare, este absolut necesară. Nimeni nu vine să nege nevoia de schimbare. Dar ea trebuie făcută cu cap. Ceea ce se întâmplă acum e o mișcare haotică, în care se plătesc polițe, în care nu există criterii.”⁹⁰

Dragoș Bocanaciu, cel care i-a urmat lui Rada la conducerea SPUS, crede că restructurarea nu ar fi fost necesară dacă TVR se reforma cu ani în urmă. După părerea sa, „dacă în 2005 începeam reforma, acum probabil că eram 2.500 de angajați în Televiziunea Română, probabil că Televiziunea Română avea datorii zero, sau, în orice caz, un 10 milioane de euro, nu 150 de milioane”. Bocanaciu adaugă că „nimeni în Televiziunea Română nu-i atât de idiot încât să nu înțeleagă faptul că nu puteam să supraviețuim în continuare încasând 6 milioane de euro și cheltuind 10. Suntem și noi conștienți de faptul că trebuie să facem o reducere atât a cheltuielilor de producție cât și de personal”. Cu toate acestea, procesul de restructurare i-a ridicat semne de întrebare: „Ceea ce ne deranjează pe noi și pe foarte mulți oameni e că nu știm cum se va face acest proces de selecție”.

Chiar și un protest transmis Parlamentului de un grup de salariați TVR în plin proces de selecție menționa schema de personal supradimensionată și necesitatea unor disponibilizări. „Nu frica de disponibilizări ne face să vă adresăm prezentul avertisment public. Toți salariații TVR știm că avem o schemă de personal supradimensionată, încărcată cu persoane aduse «pe sprânceană» și pe obligații în ani de zile de conducere abuzivă. Salariații TVR știu că trebuie făcute disponibilizări!”⁹¹

Obiectivele programului de redresare

Pe 28 august 2012, nou instalatul Consiliu de Administrație al TVR adoptă Hotărârea 110 privind planul de redresare economică. Documentul conține o evaluare obiectivă a problemelor TVR și o serie de propuneri realiste.

Hotărârea punctează inadecvarea poziționării și brandingului TVR pe piața de televiziune, prin promovarea unui „sentimentalism anacronic” în detrimentul programelor de calitate și de interes public. În ciuda acestui diagnostic, politica editorială a TVR în perioada procesului de restructurare și în lunile ce au urmat a mers pe direcția reluării din arhivă și producției unor programe anost de divertisment. Aceasta, în ciuda faptului că programul de restructurare făcea referire, cu oarece ironie, la un mai vechi slogan al TVR, „Prima televiziune din viața

⁸⁹ Extras din stenograma ședinței CA din 29 nov. 2011

⁹⁰ „INTERVIU EXCLUSIV. Sorin Rada: „Singura legătură a lui Săftoiu cu televiziunea este că, atunci când se duce acasă, dă drumul la televizor”, de Silviu Sergiu, Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 04.02.2013

⁹¹ „Angajații TVR au adresat o scrisoare deschisă parlamentarilor. Aceștia cer SCHIMBAREA LUI SĂFTOIU din Consiliul de Administrație”, de Ema Ene, Romania libera, 09.10.2012

ta”, care ar fi sugerat ancorarea în trecut și scăparea din vedere a generațiilor tinere (o interpretare ce nu ia în calcul dublul sens al sloganului, care induce și ideea de televiziune de primă importanță):

„Televiziunea Română «este prima televiziune din viața ta» spunea un slogan de acum ceva vreme. Și era adevărat, cel puțin pentru cei din generația matură, născută înainte de 1980. Tot atât de adevărat este că sloganul suna un pic patetic, pentru că, în loc să evidențieze calitatea programelor sau importanța programelor televiziunii publice pentru națiune și, pentru fiecare cetățean în parte, el făcea apel la un sentimentalism anacronic pe lângă faptul că nu se adresa în niciun fel publicului tânăr pentru care TVR nu era, în mod evident, prima televiziune din viață.” (Programul de redresare economică a SRTV)

Redefinirea politicii editoriale printr-o re poziționare a grilelor și redimensionarea organizației au fost principalele obiective ale programului de redresare. Din păcate, modul în care aceste obiective au fost transpuse în măsurile efective este discutabil: instituția și-a regăsit un oarecare echilibru financiar prin faptul că au fost eliminate semnificativ pierderile, dar și-a continuat declinul editorial, nereușind să se impună ca un actor care să conteze în piață.

„Obiectivele programului:

· *re poziționarea politicii editoriale și valorificarea producțiilor TVR de pe canalele prevăzute în legea de funcționare prin:*

- *reconsiderarea principalului instrument al relaționării cu telespectatorii: grilele de program*
- *redimensionarea organizației*

· *adaptarea tuturor resurselor, materiale și umane, la constrângerile majore ale momentului:*

- *încadrarea angajării de cheltuieli în cuantumul veniturilor constante*

- *achitarea datoriilor acumulate*

· *redobândirea echilibrului organizațional și financiar*

Reconfigurarea ofertei editoriale a SRTV implică reconsiderarea volumului de personal și a schemei de organizare: o nouă structură cu 5 direcții, 10 departamente cu serviciile și birourile aferente. Această structură este bazată pe fluxuri de producție și pe fluxuri economice reale și simplificate în așa fel încât cei care solicită producția și o difuzează controlează efectiv și costurile. Pe cale de consecință, este necesară și reconfigurarea Comitetului Director al SRTV, odată cu actualizarea corespunzătoare a ROF CD.” (din Programul de redresare economică a SRTV alcătuit de administrația Claudiu Săftoiu)

Măsurile programului de redresare economică

• Procesul de selecție

Disponibilizările, botezate și „Proces de selecție”, au constituit partea cea mai vizibilă a programului de redresare instituțională, cu toate că primul obiectiv asumat de documentul mai sus citat era „re poziționarea politicii editoriale”. În realitate, s-a trecut direct la restructurarea angajaților, deși conducerea nu discutase și nu adoptase nicio strategie editorială pe termen mediu și lung în funcție de care să fie redimensionat personalul. Re poziționarea ofertei editoriale a constat în oprirea producției până în primăvara lui 2013, închiderea a două canale (TVR Cultural și TVRInfo) și inundarea grilelor cu redifuzări din arhiva TVR.

Deși oprise producția cu câteva luni înainte pentru a limita cheltuielile, conducerea a găsit resurse pentru a produce trei variante diferite de program de revelion din care publicul a avut posibilitatea de a-l vota pe cel ce urma să fie difuzat. Ideea a fost un eșec: s-au înregistrat numai o mie de voturi prin SMS din partea publicului.

Mulți au considerat că TVR „pune carul înaintea boilor” prin reducerea personalului înainte

de redefinirea strategiei editoriale. Criticii strategiei de redresare susțin că dimensiunea personalului este dată de volumul și structura de programe, chestiuni pe care conducerea TVR nu le-a stabilit anterior disponibilizărilor. Singurele măsuri în direcția aceasta au fost închiderile TVR Cultural și TVRInfo (care a fost ulterior repornită ca TVRNews). Reducerea succesivă a cifrei disponibilizațiilor de către conducere (de la peste 950 la 627 în final) vine să susțină aceste acuzații, fiind interpretată ca expresia lipsei de strategie editorială pe termen mediu și lung. Fostul PDG Alexandru Lăzescu propusese o cifră mai mică, de aproximativ 330 de angajați, într-o inițiativă neconcretizată din anul 2011⁹².

Cifrele anunțate inițial au fost ajustate în urma negocierilor cu sindicatele. În august 2012 s-au propus 962 de disponibilizări, apoi cifrele au scăzut la 872, pentru ca, în cele din urmă, să se ajungă la 627. Salariile compensatorii plătite celor disponibilizați au fost în sumă de aproximativ 4 milioane de euro, iar nivelul pierderilor instituției s-a redus la finalul anului 2012 cu 15% față de luna iulie a aceluiași an, la 134 milioane euro.⁹³

Măsurile radicale de tăieri de costuri au fost contestate inclusiv de fostul director general interimar din perioada iunie-iulie 2012, Radu Călin Cristea. El consideră că măsurile incluse în planul de redresare afectează negativ performanța editorială a instituției și contribuie la degradarea poziției televiziunii publice pe piața de media. „Există riscul ca la capătul celor șapte ani în care instituția trebuie să își achite datoriile la stat pacientul să fie mort”, spune R.C. Cristea.

„Consider inechitabil ca înglodarea TVR în datorii să se răsfrângă dramatic, pe o durată – și aceea – ideală de șase-șapte ani, asupra calității și competitivității emisiunilor”. spunea fostul conducător interimar al televiziunii publice într-un interviu publicat în martie 2013 de Observator Cultural⁹⁴. „S-ar intra într-un cerc vicios: costuri reduse, programe obosite, dar cum rezolvăm atunci chestiunea morală a taxei TV? La umbra taxei TV n-ar trebui să cadă doar pere mălăiește. Nu cred că alternativa rațională este un salt de la risipa financiară la strânsul curelei până îți sar ochii din cap. TVR are de apărut un prestigiu care nu se poate bizui la nesfârșit pe refresh-uri date emisiunilor din arhivă. Mediocritatea sau chiar incompetența par foarte rezistente la schimbare, iar unele departamente consumă bani și resurse umane pentru a satisface filozofia editorială a câtorva novici înfumurați”⁹⁵.

Opinia este împărtășită și de un grup de salariați care a transmis o avertizare de interes public. Ei vorbeau despre „un așa-numit «proces de restructurare» care nu vizează nici pe departe abordarea unei strategii impuse de managementul situațiilor de criză, ci o scoatere, practic, a postului public în afara oricărei performanțe de piață și izolarea acesteia, prin lipsa activității de producție care o face să fie privită ca un mamut neperformant, inutil și consumator de bani de la bugetul public și din cel al cetățenilor plătitori de taxe”⁹⁶.

• Închiderea TVRInfo și TVR Cultural

Alături de disponibilizări, închiderea canalelor TVR Cultural și TVRInfo a stârnit reacții în interiorul comunității media, printre salariații TVR, dar și în rândurile publicului. O petiție online împotriva desființării TVR Cultural a strâns puțin peste 9.400 de semnături⁹⁷. Deși audiențele

⁹² „Alexandru Lazescu despre restructurarea în TVR: Personalul trebuie redus cu circa 10%; va scadea semnificativ bugetul alocat orelor suplimentare și lucrului în week-end”, de Costin Ionescu, HotNews.ro, 17.11. 2011

⁹³ „CONCEDIERI la TVR: 698 de angajați vor pleca de la 1 februarie”, de Madalina Cerban, Mediafax, 23.01.2013

⁹⁴ „Mai era puțin și deveneam expert în Nae Lăzărescu și Vasile Muraru”, Interviu cu Radu Călin CRISTEA”, de Ovidiu ȘIMONCA, Observator cultural, 06-03-2013

⁹⁵ Ibidem

⁹⁶ „Angajații TVR au adresat o scrisoare deschisă parlamentarilor. Aceștia cer SCHIMBAREA LUI SĂFTOIU din Consiliul de Administrație”, de Ema Ene, de Romania libera, 09.10.2012

⁹⁷ „Petiție: „Spune NU desființării TVR Cultural!”, 10.08. 2012

postului au fost mici de-a lungul întregii sale existențe, iar mass-media nu i-au acordat atenție până la momentul închiderii, TVR Cultural a intrat brusc în centrul agendei publice pentru câteva zile. Politicieni, jurnaliști, lideri de opinie și cetățeni au devenit brusc preocupați de soarta canalului. Decizia a fost pusă în practică în plină campanie electorală, ceea ce poate explica interesul neașteptat al unor politicieni pentru TVR Cultural.

Audiențele reduse înregistrate de TVR Cultural și pierderile invocate de PDG au fost principalele motive pentru închiderea postului⁹⁸.

Desființarea TVR Cultural a generat discuții și în interiorul CA, unde au existat controverse inclusiv în legătură cu cifrele care au stat la baza acestei decizii. Membrul CA Valentin Nicolau și fosta directoare a TVR Cultural, Daniela Zeca Buzura, au contestat cifrele prezentate de Claudiu Săftoiu și au susținut că ponderea cheltuielilor postului în bugetul total al TVR era mai mică decât suma avansată de PDG. Buzura a susținut că TVR Cultural ar fi costat televiziunea publică 420.000 euro pe an, în timp ce Săftoiu vehiculase cifra de 650.000 euro pe lună⁹⁹.

Doi foști PDG, V. Nicolau și T. Giurgiu, au contestat decizia, susținând că TVR Cultural era necesar pentru îndeplinirea misiunii publice a TVR, dar și ca alternativă într-o piață dominată de televiziuni comerciale¹⁰⁰.

„Este evident că TVR Cultural, pe o piață tabloidizată, era singurul loc unde scările de valori mai stăteau în picioare”, spunea Valentin Nicolau, citat de Evenimentul zilei în august 2012. „Argumentul de genul «Nu face rating» nu este convingător dacă ne gândim că misiunea unui astfel de canal nu este una comercială, ci de educare și culturalizare într-o societate dominată de scandal”¹⁰¹.

Cert este că, în urma reacțiilor publice împotriva deciziei de desființare a TVR Cultural, conducerea televiziunii publice a anunțat că va conserva licența postului în vederea unei eventuale reporniri într-un moment mai favorabil din punct de vedere financiar¹⁰². De asemenea, conform planului inițial, misiunea TVR Cultural ar fi urmat să fie preluată de TVR2. Evoluția editorială ulterioară a TVR2 confirmă doar parțial această intenție.

Celălalt post amenințat cu desființarea, TVRInfo, a fost în cele din urmă salvat, cu prețul unei discutabile rebranduiri și redefiniri editoriale. TVRInfo începuse să funcționeze în 2012 ca un veritabil canal de știri (marcat, totuși, de un comportament editorial favorabil puterii de atunci) și existau șanse să se impună pe piața extrem de aglomerată a televiziunilor de știri. Redenumit TVRNews, a fost transformat într-un canal fără producție proprie, conținutul editorial constând în retransmiterea emisiunilor canalului european EuroNews. Ulterior, au apărut și producții proprii: transmisii live ale unor evenimente, dezbateri în studio sau reluarea unor programe mai vechi ale TVR. Stelian Tănase, devenit PDG în 2014, a redefinit structura de programe și grilele și și-a declarat intenția de a transforma TVR1 dintr-un canal generalist într-unul de știri și evenimente la zi, soluție discutabilă, care ignoră existența TVRNews și faptul că actualmente acesta este exploatat deficitar din punct de vedere editorial¹⁰³. Chiar dacă nu a fost pus în practică, proiectul demonstrează o dată în plus incoerența managementului și inexistența unor strategii editoriale pe termen mediu și lung de care să țină cont fiecare echipă de management, indiferent de filiația sa politică.

⁹⁸ „TVR Info și TVR Cultural își vor înceta emisia. Misiunea TVR Cultural, preluată de TVR 2 și TVR 3”, de Madalina Cerban, Mediafax, 10.08.2012

⁹⁹ „TVR Cultural putea supraviețui. Claudiu Saftoiu s-a opus. De ce?”, de Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 22.12.2012

¹⁰⁰ „Tudor Giurgiu: „Desființarea TVR Cultural, o eroare. Nu există alternativă la televiziunile comerciale”, de Cristina Olivia Moldovan, Evenimentul zilei, 11.08.2012

¹⁰¹ „Valentin Nicolau: „E un moment FUNEBRU. Decizia e o dovadă a intervenției politicului în TVR”, de Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 11.08.2012

¹⁰² „TVR se răzgândește: vrea conservarea licenței TVR Cultural”, de Iulia Bunea, PaginadeMedia, 15.12.2012

¹⁰³ „CNA a aprobat transformarea TVR Info în TVR News”, de Iulia Bunea, PaginadeMedia, 13.11.2012

- **Oprirea producției editoriale**

În toamna lui 2012, odată cu demararea Programului de redresare, televiziunea publică a oprit producția editorială pentru aproximativ șase luni, cu scopul de a reduce la minimum costurile de operare. În toată acea perioadă, grilele de programe au fost inundate cu redifuzări din arhiva instituției. TVR a continuat să producă programele redacției Știri și emisiunea Viața Satului.

Măsura opririi producției ridică însă întrebarea dacă TVR nu și-a încălcat astfel misiunea publică stabilită de lege, în condițiile în care producția editorială este, în fapt, principalul obiect de activitate al instituției.

Potrivit legii de funcționare, „Societatea Română de Radiodifuziune și Societatea Română de Televiziune au, fiecare după profilul său, ca obiect de activitate: a) realizarea programelor de radiodifuziune sau de televiziune în limba română, în limbile minorităților naționale sau în alte limbi, cu scop informativ, cultural, educativ și de divertisment;” (CAP. 2 Obiectul de activitate ART. 15, legea nr. 41/1994).

Unii salariați au criticat decizia de oprire a producției, considerând că le este încălcat dreptul la exercitarea profesiei. Unul dintre membrii CA, Valentin Nicolau, a afirmat că unii realizatori au făcut producții în secret, ceea ce contrazice percepția destul de răspândită potrivit căreia instituția este captivă unui personal lenș și demotivat.

„În urma deciziei PDG-ului, s-a oprit producerea de emisiuni noi (cu câteva excepții), ajungându-se la situația aberantă ca unii realizatori să realizeze în secret emisiuni și să le declare ca fiind reluări pentru a nu fi sancționați și a putea difuza respectivele producții! S-a degradat și mai mult starea de spirit, nivelul profesional”.
(Valentin Nicolau, fost PDG și membru în C.A. al TVR)

Afirmația lui Nicolau e confirmată de angajați ai TVR care ne-au declarat în perioada respectivă că apelau la diverse subterfugii pentru a continua să producă emisiuni.

Sindicatul TVR i-a cerut lui Claudiu Săftoiu să ia urgent măsuri pentru ca angajații să își reia activitatea, considerând că oprirea producției editoriale le încalcă dreptul la muncă¹⁰⁴.

Cum arătam mai sus, conducerea TVR nu a mai fost la fel de cumpătată cu programele de Anul Nou.

- **Măsuri de reorganizare**

Măsurile de reorganizare au presupus, printre altele, o reîmpărțire a personalului editorial între cele două canale principale, TVR1 și TVR2. Organigrama a fost reconfigurată într-o nouă structură cu cinci direcții și 10 departamente cu serviciile și birourile aferente. A apărut o nouă funcție în organigramă, cea de Producător General, deasupra Directorului de Programe. De asemenea, a fost redefinită componența Comitetului Director.

Unii salariați au calificat măsurile ca „aberante” pentru că nu fac decât să împartă TVR în posturi concurente și independente unul de altul (TVR1 și TVR2). Criticii măsurii au arătat că se ajunge la situația în care personalul editorial prins în schema unuia dintre posturi nu va putea presta și la unul din celelalte posturi, ceea ce nu pare a fi tocmai în concordanță cu obiectivul asumat de simplificare și eficientizare a fluxurilor de producție.

Nou înființata funcție de Producător General a generat, la rândul ei, nemulțumiri. Unii angajați

¹⁰⁴ „Sindicatul TVR îi cere lui Săftoiu să ia urgent măsuri pentru ca angajații să își reia activitatea”, de Madalina Cerban, Mediafax, 12.10.2012

au considerat-o inutilă și în contradicție cu obiectivul reducerii nivelurilor de subordonare pentru cei ce produc emisiuni (HCA 11/28 aug/2012 identifica trei niveluri de subordonare). Multe voci au considerat că funcția a fost creată cu dedicație pentru deținătorul său, Cristian Zgabercea, cel revenit în TVR în vara lui 2012 pe post de consilier personal al PDG Claudiu Săftoiu. El a demisionat în anul 2015 ca urmare a trimerii sale în judecată într-un dosar DNA care îl vizează pe Nicușor Constantinescu, președintele Consiliului Județean Constanța.

Corectitudinea procesului de selecție

Procesul de selecție a cuprins trei etape: fiecare angajat a trebuit să depună un memoriu de activitate (50% din evaluare), să susțină un test-grilă (20% din evaluare) și un interviu în fața comisiei de selecție (30% din evaluare).

Chiar dacă toate părțile implicate (management, sindicate, salariați) au susținut necesitatea restructurării, întregul proces de selecție a fost controversat, marcat de bâlbe organizaționale, suspiciuni și lipsă de transparență, ceea ce a stârnit nemulțumiri din partea tuturor actorilor mai sus menționați. O parte a conducerii administrative a criticat procedurile prin care a fost organizată selecția, în timp ce sindicatele și salariații au contestat lipsa de transparență, implicarea unor politicieni în procesul de evaluare, dar și calitatea criteriilor de evaluare a salariaților. Unii dintre aceștia au acuzat conducerea că s-a folosit de restructurare pentru a se debarasa de vocile incomode.

„Criteriile acestea au grad de lejeritate înspăimântător de mare, lasă loc pentru bunul plac, pentru plata unor polițe, e la bunul plac al celui care vremelnice are pâinea și cuțitul în instituție. [...] Și ar fi trebuit, dacă doreau să facă o treabă legală, să prezinte grila și necesarul de oameni, ar fi anunțat câte locuri libere sunt, deschideau porțile TVR și absolut oricine îndeplinea criteriile era liber să participe la concurs”. (Sorin Rada, fost lider sindical în TVR, într-un interviu din Evenimentul zilei¹⁰⁵)

Potrivit lui Valentin Nicolau¹⁰⁶, membru în CA la acea vreme, ordinul prin care erau aprobate documentele procesului de restructurare ar fi fost antedat de Claudiu Săftoiu. Președintele-director general de atunci ar fi recurs la această măsură deoarece Curtea Constituțională a demis Consiliul de Administrație pe 2 octombrie, astfel încât acesta și-a încetat activitatea în aceeași zi și orice decizie adoptată ar fi fost nulă de drept. Ordinul 661 a fost datat 2 octombrie, deși a fost pus în circulație în rețeaua internă a instituției abia pe 7 octombrie (când, teoretic, Claudiu Săftoiu, era demis, împreună cu întregul CA). Nicolau a mai susținut că „toate documentele legate de procesul de restructurare (Regulamentul, Cererea de înscriere, Anexele) nu au fost aprobate de Consiliul de Administrație, așa cum nici componența comisiilor de evaluare nu a fost aprobată de CA”¹⁰⁷.

Salariații TVR au fost evaluați, printre alții, de politicieni aflați în plină campanie electorală, dar și de persoane care activau la concurență. Cunoscutul jurnalist Mihai Rădulescu a protestat public împotriva procedurilor de selecție. „Cum poți să-ți asumi drept obiectiv strategic protejarea TVR de influența puterii politice și în același timp să inviți politicienii puterii în

¹⁰⁵ „INTERVIU EXCLUSIV. Sorin Rada: „Singura legătură a lui Săftoiu cu televiziunea este că, atunci când se duce acasă, dă drumul la televizor”, de Silviu Sergiu, Anca Simionescu, Evenimentul zilei, 04.02.2013

¹⁰⁶ „Delirul din TVR”, de Valentin Nicolau, noriime.ro, 07.10.2012

¹⁰⁷ Ibidem

comisiile de evaluare a angajaților?”. s-a întrebat el retoric într-o scrisoare deschisă către societatea civilă¹⁰⁸.

Cererea de înscriere la procesul de selecție i-a pus pe salariați în fața unei situații fără ieșire. Înscrierea în proces presupunea acceptarea condițiilor de desfășurare a selecției și, automat, renunțarea la eventuale contestații în instanță. Neînscrierea implica renunțarea la calitatea de salariat.

„Cu această șmecherie se încearcă anularea efectelor juridice ale ilegalităților și erorilor de procedură comise de către șefii TVR în toată această perioadă. Intenția perfidă este ca prin semnarea Cererii de înscriere să-l determine pe angajat să-și solicite singur pierderea actualului loc de muncă!”, scria Nicolau pe blogul personal.

Unii dintre salariați au refuzat să se înscrie în procesul de selecție, nefiind de acord cu regulamentul impus de conducere, alții nu au participat pentru că nu au fost notificați. Cunoscutul realizator Cezar Ion, director al Direcției Editoriale din TVR la momentul demarării procesului de selecție, a refuzat să participe pentru că nu a fost notificat. El a susținut că înscrierea sa în procesul de selecție ar fi dus la situația absurdă de a fi evaluat de subalternii săi¹⁰⁹.

La rândul său, Comisia de Etică și Arbitraj și-a exprimat rezervele față de corectitudinea criteriilor de evaluare a personalului. Alți salariați au acuzat faptul că aceste criterii nu au ținut cont nici de evaluările anterioare ale salariaților¹¹⁰, nici de calitatea profesională a acestora, fiind ignorate creativitatea și talentul¹¹¹.

„Membrii Comisiei împărtășesc preocuparea colegilor din TVR - jurnaliști și personal de specialitate - legată de felul în care se va desfășura restructurarea instituției. Cele mai multe îngrijorări privesc lipsa de corectitudine a preconizatei acțiuni de evaluare profesională a salariaților, de la conținutul, transparența și relevanța criteriilor de selecție a personalului până la componența, competența și obiectivitatea comisiilor de evaluare care urmează să decidă ziaristii concediați, ca și pe cei promovați în noile funcții. Comisia de Etică și Arbitraj recomandă factorilor de decizie implicați în reforma instituției următoarele:

- criteriile de evaluare profesională a jurnaliștilor din TVR trebuie să aibă în vedere, pe lângă competența, experiența și aptitudinile celor evaluați, și aspectele deontologice ale activității acestora, ușor verificabile (respectarea prevederilor Statutului ziaristului, a normelor CNA și a Codului audiovizualului, ș.a.)” (Comisia de Etică și Arbitraj din TVR în ședința din 5 septembrie 2012¹¹²)

Salariații au acuzat și lipsa de transparență. Conducerea a publicat numai nota cumulată a celor trei etape ale evaluării, fără a face cunoscute rezultatele punctajelor obținute la fiecare dintre

¹⁰⁸ „OPRITI IMIXTIUNEA CARNETELOR DE PARTID IN TELEVIZIUNEA PUBLICA !”, Scrisoare deschisă adresată de jurnalistul TVR Mihai Rădulescu către societatea civilă, octombrie 2012

¹⁰⁹ „Sanda Vișan și Cezar Ion, aflați între angajații SRTV concediați, intenționează să dea în judecată TVR”, de Madalina Cerban, Mediafax, 29.01.2013

¹¹⁰ „O poveste pentru Claudiu Saftoiu. Casapita la Revolutie, cu accident cerebral, stagiul la CNN și aruncata în strada de TVR”, de Laurențiu Ciocăzanu, reportervirtual.ro, 07.02.2013

¹¹¹ „Gianina Corondan, TVR: „Sunt printre disponibilizați pentru că nu am fost la concurs. Concursul nu a filtrat nici pe departe creativitatea”, de Petrisor Obae, PaginadeMedia.ro, 10.02.2013

¹¹² „CONCLUZIILE ȘEDINȚEI COMISIEI DE ETICĂ ȘI ARBITRAJ DIN DATA DE 5 SEPTEMBRIE 2012”, TVR.RO, 07.09.2012

cele trei probe susținute, iar grilele de evaluare nu au fost făcute publice. Săftoiu a justificat nepublicarea grilelor de evaluare prin dorința de a proteja salariații concediați în perspectiva unor viitoare tentative de a se angaja¹¹³. El a mai spus într-un interviu pentru Mediafax că, „deși regulamentul nu prevedea acest lucru, la solicitarea anumitor angajați și în acord cu CA”, a dispus comunicarea rezultatelor defalcate.

Au apărut și discuții privind favorizarea unora dintre salariați, iar unii angajați au fost acuzați că „au fentat procesul de restructurare”, intrând în concediu medical.

„Din acest proces au fost exceptați, pe criterii necunoscute și netransparente, anumiți angajați sau anumite funcții. Nu este vorba de categoriile prevăzute de lege (concedii de maternitate, medicale, detașări, pensionări etc.), ci de categorii pentru care nu există suport legal”. (Cosmin Țintă, TVR – avertizare transmisă organizației ActiveWatch în ianuarie 2013)

Printre victimele procesului de selecție apar nume grele ale TVR (Sanda Vișan, Elize Stan, Gianina Corondan, Cezar Ion etc). Unii dintre ei au refuzat să participe, alții nu au participat pentru că nu au fost selecționați, iar alții au avut un punctaj slab.

Credibilitatea programului de redresare economică a fost afectată și de unele persoane implicate în gestionarea acestui proces. Cel mai controversat nume este al lui Cristian Zgabercea. Fost cameraman al TVR, el a plecat din instituție cu mulți ani în urmă și a păgubit TVR cu suma de 330.000 de dolari, conform unei sentințe judecătorești definitive¹¹⁴. Zgabercea a fost readus în instituție de Claudiu Săftoiu, pe post de consilier personal, câștigând ulterior concursul pentru funcția de Producător General (detalii despre acest concurs în capitolul „Cum te angajezi în TVR”). El a demisionat în anul 2015 ca urmare a trimerii sale în judecată într-un dosar DNA care îl vizează pe Nicușor Constantinescu.

Procesul de selecție și disponibilizarea celor 627 de salariați au fost urmate la un interval relativ scurt de timp de cheltuieli exagerate, inclusiv de noi angajări de personal sau colaboratori. Doi membri ai CA au semnalat la scurt timp după încheierea procesului de restructurare că s-au reluat angajările și s-au adus noi colaboratori¹¹⁵. Unii angajați ai TVR intervievați înaintea sau în timpul procesului de restructurare pentru acest studiu au remarcat că instituția făcea deja angajări, pentru că apăreau fețe noi în redacții.

Vara lui 2013 a consemnat nu numai celebra ședință a Consiliului de Administrație la un hotel de cinci stele din Mamaia sau contractul de achiziție de automobile noi în valoare de peste 6 milioane euro¹¹⁶, dar și producția unor emisiuni de divertisment costisitoare, precum *Vara pe val*. În octombrie același an, grila de toamnă s-a lansat printr-un show televizat ce a inclus transmisii din zece orașe din întreaga lume (Claudiu Săftoiu și conducătorul redacției Știri au transmis din Las Vegas). Deciziile pot fi considerate total neinspirate, atât din punct de vedere managerial, cât și din perspectiva imaginii TVR, ținând cont că au venit la numai câteva luni după închiderea TVR Cultural și disponibilizarea a peste 600 de salariați sub motivul reducerii cheltuielilor. Astfel de cheltuieli au fost interpretate de o parte însemnată a presei ca fiind sfidătoare.

După restructurare, instituția a început să piardă în instanță procese deschise de cei disponibilizați. PDG Stelian Tănase a anunțat în 2014 că TVR are peste 300 de procese pe rolul instanțelor cu foști salariați disponibilizați. Peste 15% dintre procese erau câștigate în primă

¹¹³ „INTERVIU - Claudiu Săftoiu: TVR va plăti 16,5 milioane de lei celor 635 de angajați concediați”, de Madalina Cerban, Mediafax, 25.01.2013

¹¹⁴ „Valentin Nicolau - „Planul lui Zgabercea -nouă sute de concediați și punerea pe butuci a TVR”, de Lavinia SICLITARU, Ziu de Constanta, 17.10.2012

¹¹⁵ „Restructurare de față la TVR. Săftoiu a concediat 900 de salariați și a angajat peste 500”, de Tiberiu Lovin, reportervirtual.ro, 19.11.2013

¹¹⁶ „TVR a ieșit din criză. Înglodată în datorii, televiziunea publică vrea să cumpere mașini de lux cu peste 6 milioane de euro”, de Sorin Ghica, Adevarul, 27 septembrie 2013

instanță de disponibilizați.

Dar probabil că cea mai puternică și justificată frustrare a fost și este determinată de neidentificarea și nesancționarea celor vinovați pentru dezastrul financiar în care se află televiziunea publică. Până în 2014, nicio conducere nu a demarat acțiuni în acest sens. Abia în martie 2014, Stelian Tănase, proaspăt instalat PDG, a declarat că a depus două sesizări la ANAF în legătură cu situația financiară a TVR¹¹⁷.

Reacții ale salariaților

Reacțiile salariaților la măsurile din cadrul Programului de redresare economică au fost mai degrabă firave. Au fost organizate proteste în curtea televiziunii care au strâns câteva sute de oameni, s-au publicat o serie de scrisori de protest semnate de sute de salariați și au existat câteva reacții individuale de contestare a procesului de selecție. Această slabă împotrivire dă măsura lipsei de solidaritate din instituție și a nivelului ridicat de neîncredere reciprocă dintre salariați.

Protestele din curtea TVR au avut loc în luna octombrie, înaintea demarării procesului de evaluare. Angajații au susținut că toate actele referitoare la procesul de evaluare a angajaților și restructurarea instituției au fost antedatate. Au existat proteste și la TVR Iași și la TVR Timișoara. Unii salariați ai TVR Iași au intrat în greva foamei¹¹⁸. Un alt protest anunțat pentru 21 decembrie 2012 nu a reușit să strângă decât câțiva participanți.

Unii salariați au transmis Parlamentului o avertizare de interes public în care solicitau oprirea procesului de selecție, catalogat drept ilegal, precum și reluarea producției editoriale. Salariații recunoșteau necesitatea restructurării de personal, dar contestau competența și buna-credință a conducerii. Salariații revendicau, printre altele „reducerea numărului de șefi și reducerea salariilor manageriale [la] dimensiuni care să țină cont de realitatea economică, reintroducerea contractelor de management pe criterii de performanță și evaluare profesională obiectivă care să ducă, de urgență, la micșorarea schemei de personal, dar cu respectarea legii, concedierea managerilor incompetenți și numirea unui nou Comitet Director [...]”¹¹⁹.

Sindicatul i-a cerut lui Claudiu Săftoiu să ia urgent măsuri pentru ca angajații să își reia activitatea, considerând că blocarea producției editoriale le încalcă dreptul la muncă.

„Suntem oameni de televiziune, dedicați profesiei și dedicați acestei instituții. Vrem să muncim, vrem să arătăm că suntem competitivi. Nu vrem să ne luăm salariile degeaba, pentru că nu acceptăm să fim considerați asistați social, dar, în egală măsură, nu putem accepta nici faptul că suntem obstrucționați, că nu suntem lăsați să muncim, iar apoi acest lucru este folosit împotriva noastră”, arăta sindicatul¹²⁰.

A fost inițiată și o petiție online, dar aceasta nu a strâns decât 216 semnături¹²¹.

Dintre reacțiile individuale s-a remarcat cea a cunoscutului jurnalist Mihai Rădulescu. El a adresat o scrisoare deschisă parlamentului înainte de demararea procesului de evaluare, contestând legalitatea acestuia și unele dintre măsurile anunțate, printre care prezența unor oameni politici în comisiile de evaluare, în plină campanie electorală pentru alegerile

¹¹⁷ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Madalina Cerban, Mediafax, 20.03.2014

¹¹⁸ „HAOS LA TVR. Concedieri în masă, proteste și audiență zero. Cireașa de pe tort: Mădălin Voicu hotărăște cine pleacă. „Politizarea este șocantă”, de Anca Simionescu, Cristina Botezatu, Alexandra Postelnicu, Mircea Marian, Evenimentul zilei, 08.10.2012

¹¹⁹ Angajații TVR au adresat o scrisoare deschisă parlamentarilor. Aceștia cer SCHIMBAREA LUI SĂFTOIU din Consiliul de Administrație”, de Ema Ene, Romania libera, 09.10.2012

¹²⁰ „Sindicatul TVR îi cere lui Săftoiu să ia urgent măsuri pentru ca angajații să își reia activitatea”, de Madalina Cerban, Mediafax, 12.02.2012

¹²¹ „Petitie: „SALVATI Televiziunea Publica ! Salvati TVR !”, 07.12.2012

parlamentare din noiembrie 2012.

„Cum poti să-ți asumi drept obiectiv strategic protejarea TVR de influența puterii politice și în același timp să inviți politicienii puterii în comisiile de evaluare a angajaților?” se întreba Rădulescu¹²².

Alți salariați, printre care și prezentatorul Leonard Miron, au contestat corectitudinea procesului de evaluare. L. Miron și-a dat demisia după încheierea acestui proces, deși a obținut cea mai mare creștere a notei în urma contestației depuse. Într-o postare pe blogul său, Leonard Miron, care și-a asumat public apartenența la comunitatea LGBT, a adus o nouă dimensiune nemulțumirilor legate de funcționarea TVR și de procesul de restructurare, făcând aluzie la manifestări de discriminare sexuală: „De ce [plec din TVR]? Pentru ca m-am plictisit să mă justific de ceea ce fac în pat în fața unei adunături de falși jurați cu pașapoarte europene, dar mentalitate de gulag”¹²³.

¹²² Scrisoare deschisă adresată de jurnalistul TVR Mihai Rădulescu către societatea civilă, „OPRIȚI IMIX-TIUNEA CARNETELOR DE PARTID ÎN TELEVIUNEA PUBLICĂ!”, octombrie 2012

¹²³ „Dupa 20 de ani.....DE CE ?”, de Leonard Miron, leonardmiron.com, 25.02.2013

IX. DE CE SĂ STAI ȘI DE CE SĂ PLECI DIN TVR DE LA MECANISME DE PROTECȚIE LA MALAXORUL DE IDEALURI

Ce îi motivează să lucreze în TVR

În televiziunea publică există mândrie instituțională, însă ea este insuficient cultivată și exploatată în folosul organizației. Dimpotrivă, e permanent inhibată de rutina instituțională sau de disfuncțiile manageriale.

Personalul TVR, cu precădere cel din departamentele editoriale, exprimă o perspectivă mai degrabă pozitivă asupra realităților instituționale. Deși recunosc gravitatea situației din Televiziunea Română, cei mai mulți dintre respondenți spun că preferă această instituție concurenței private. Ei consideră că la posturile particulare jurnalistul este expus unor compromisuri profesionale și morale mult mai mari. E adevărat, perspectiva pare a se fi deteriorat în ultimii ani (cele mai multe interviuri au fost realizate pentru acest studiu în anii 2012 și 2013).

Paradoxal, majoritatea celor intervievați invocă **libertatea editorială** ca principală motivație a alegerii de a lucra sau de a rămâne în TVR, în pofida percepției publice că instituția e aservită intereselor politice. Mulți jurnaliști care lucrează pentru posturile naționale spun chiar ei că influența politicului reprezintă cea mai mare problemă pentru televiziunea publică, însă majoritatea pare să prefere situația din TVR celei din audiovizualul privat.

Unul dintre jurnaliști spune că n-a fost „obligat niciodată să execute comenzi politice” și „cumva nu a reușit nimeni să-mi impună lucrul ăsta, neexistând nici un fel de șantaj cum mai există pe la televiziunile comerciale”. A reușit, adaugă el, să respecte deontologia fără a fi sancționat. „Într-o televiziune comercială eram dat afară în șuturi, cu siguranță”.

Angajații TVR par adesea să apeleze la generalizări atunci când se referă la lipsa de libertate editorială din mediul audiovizual privat. Deși există cazuri clare de aservire politică în televiziunile particulare, ele nu pot fi extinse la nivelul întregii zone private a audiovizualului din România. E adevărat, pe de altă parte, că în TVR există mecanisme de protecție a personalului unice în peisajul TV din România.

Răspunsurile angajaților TVR la întrebările ActiveWatch fac adeseori referire la **mecanismele interne care protejează dreptul la liberă exprimare** (Statutul Jurnalistului, Comisia de Etică și Arbitraj, Contractul Colectiv de Muncă) și care nu se regăsesc sau nu funcționează în mediul privat. Chiar dacă nu neagă existența presiunilor editoriale, respondenții susțin că pot lupta cu ele și chiar învinge, dacă există voință și determinare. Cu alte cuvinte, în TVR independența editorială nu este garantată, dar se poate câștiga, inclusiv prin apelul la documentele interne de autoreglementare.

„În ciuda ingerințelor politice, în TVR există o plasă de protecție profesională mult mai sigură decât în televiziunile private”, remarcă un angajat. „Că nu apelează mulți dintre colegi e una, dar ea există. Există un cadru care îți apără libertatea de conștiință. Ai dreptul să spui nu, nu te pot da afară, chiar dacă te pot marginaliza. Poți să fii jurnalist onest fără riscul de a fi dat afară”.

Credința în misiunea publică, compatibilitatea cu jurnalismul în interes public și standardele profesionale sunt semnalate mai ales de jurnaliștii din redacția Știri. „Întotdeauna am crezut în utilitatea ca serviciu public al televiziunii”, spune unul dintre aceștia.

Un alt jurnalist vorbește despre „respectul de sine”, adăugând: „Mă simt împăcat cu propria mea conștiință profesională”.

Oportunitățile profesionale oferite de TVR apar cu o frecvență ridicată în răspunsuri. Din nou, avem o situație oarecum paradoxală în raport cu percepția publică asupra TVR, adeseori anatemizată ca o instituție „prăfuită”, neadaptată noilor evoluții din piață (acest tip de afirmații se regăsește inclusiv printre răspunsurile la chestionarul nostru). Respondenții apreciază posibilitatea oferită de TVR de se dezvolta profesional, de a crea programe originale, de a inova, de a-și transpune ideile sau de a realiza produse editoriale care se regăsesc cu greu în grilele televiziunilor comerciale, cum ar fi reportajul sau documentarul, în timp ce altele fac referire la componenta educativă a programelor TVR.

„Ce m-a ținut până acum în TVR: la început pasiunea și ideea că aici poți face multe”, explică un angajat.

Un operator de imagine evocă standardele profesionale menținute și respectate la televiziunea publică, în pofida neajunsurilor. „TVR respectă niste legi nescrise de calitate a imaginii – aici îmi fac cel mai bine meseria, în ciuda altor probleme”.

Atât în cazul oportunităților editoriale, cât și în cel al independenței editoriale, angajații fac referire antitetică la mediul privat, unde consideră că nu ar fi beneficiat de aceste condiții.

Timpul și resursele materiale puse la dispoziție de o instituție care nu urmărește obținerea de profit sunt invocate de un respondent: „am timp pentru a realiza un material, pot să stau în delegație câte zile am nevoie, am echipă completă, sunetist, asistență, așa încât calitatea materialului să fie foarte bună”.

Dincolo de aspectele pozitive subliniate mai sus de respondenți, găsim o mulțime de voci nemulțumite de proasta funcționare a instituției. Sunt salariați care acuză corupția, stagnarea și managementul defectuos că le-au înăbușit idealurile și proiectele profesionale.

„Au reușit să ne plafoneze, să ne ia orice fărâmă de demnitate, să distrugă toate idealurile cu care am pornit la drum în acest loc, pe care în naivitatea noastră, îl credeam fascinant”, spune un angajat al unei stații regionale. „În toți acești ani de când suntem angajați ai acestei instituții am fost hăituiți, terorizați, hărțuiți, marginalizați și discreditați numai și numai pentru că am dorit să ne facem treaba într-un mod onest și profesionist și am ales să nu facem parte din gloata incompetentă, obedientă a mării familii TVR Craiova”¹²⁴.

Este foarte greu să aduci schimbări durabile în TVR, spune un fost redactor-șef. „Am schimbat foarte puțin ireversibil acolo, de fapt”, adaugă el.

Prestigiul instituției este menționat de unii respondenți ca motiv de mândrie pentru faptul că lucrează în TVR. Prestigiul este dat atât de calitatea produselor premium ale TVR („Eu sunt mândru că la TVR se difuzează emisiuni care sunt de departe cele mai bune de pe piață – de exemplu *Garantat 100%*, *Profesioniștii*”), dar și de sursa finanțării, una pe care o consideră curată în comparație cu media privată, adeseori finanțată de diverse grupuri de interese sau de bani proveniți din surse murdare („E un loc unde ești plătit din bani curați, nu din banii unora ca Vântu”).

Un alt set de răspunsuri se referă la **condițiile de lucru** din TVR – siguranța locului de muncă, stabilitatea financiară, respectarea drepturilor salariale, dar și „echilibrul dintre viața profesională și cea personală. Poți să-ți faci meseria și poți avea și viață personală”. Din nou, condițiile din TVR sunt apreciate a fi mult superioare celor din mediul privat. Situația pare însă să se fi modificat după măsurile de restructurare luate de Claudiu Săftoiu, când unii dintre angajați și-au pierdut slujba, iar alții și-au văzut salariile diminuate.

Un răspuns curajos vorbește și despre nevoia unui job călduț în cadrul unei instituții publice, combinată cu teama, neîncrederea în propriile abilități profesionale și sentimentul de insecuritate asociat slujbelor similare din mediul privat: „Poate că nu am suficientă încredere în mine. Poate că mi-e teamă. Pentru că am rată la casă, la mașină, am un copil mic, vezi și tu ce se întâmplă acum în piață. Nu știi, te cheamă acum [de la televiziunile private] și-n câteva luni te dau afară. Aici măcar stai cu un rahat de bani, dar măcar știi că îți plătești ratele alea”.

¹²⁴ „Despre TVR Craiova”, de Rodica Culcer, rodicaculcer.ro, 09.02.2012

Ce i-ar face pe TVR-iști să-și dea demisia

- **Pierderea independenței editoriale**

Principalul motiv pentru care cei intervievați ar părăsi TVR este pierderea independenței editoriale, urmat de degradarea condițiilor profesionale. Ambele consolidează concluzia anterioară că există un atașament puternic față de valorile profesionale. Sunt puțini respondenți care spun că ar părăsi instituția din motive financiare sau pentru alte provocări profesionale. Salariații par a avea un *love-hate relationship* cu TVR, instituție pe care o apreciază pentru oportunitățile profesionale și pe care, în același timp, o critică pentru piedicile instituționale puse în calea dezvoltării profesionale.

Exemple de motive menționate de angajați pentru părăsirea instituției:

„Să intervină cineva pe munca mea și să modifice un material de-al meu radical, fără a fi consultată”.

„Pentru că nu mai pot să fac ce am făcut! S-a schimbat conducerea TVR-ului și conducerea actuală a decis să intre cu picioarele în redacție. A concediat jumătate din redacție, a interzis subiecte; nu vreau să fac produse inofensive, nu ăsta e rostul meu în viață”.

- **Degradarea condițiilor profesionale și lipsa perspectivei instituționale**

Spectrul dezastrului instituțional plutește asupra TVR și reprezintă unul dintre motivele cel mai des invocate de salariați pentru părăsirea corabiei. Procesul de „redresare” declanșat în 2012 a alimentat aceste temeri, iar unele voci au anticipat prăbușirea instituției în urma acestuia. Mulți cred că televiziunea publică este distrusă intenționat.

„Lipsa unui orizont optimist”, spune un angajat, ar putea determina abandonarea TVR. „Nu valul ăsta de 800 [de concedieri]. Poate trec de el. Nu cred să mă dea afară. Dar la anul va mai fi unul. Și la anul încă unul. [...] Și să lucrezi într-o organizație care știi că e pusă programatic pe butuci nu-i o treabă plăcută”.

Un alt salariat aduce în discuție **onoarea profesională**, la care nu ar renunța pentru a-și păstra slujba din TVR.

Fuga de compromis este menționată și de o persoană care chiar a făcut pasul. El povestește într-un material postat pe blogul său¹²⁵ că a părăsit instituția din proprie inițiativă, pentru că nu a vrut să renunțe la anumite principii, deși ar fi putut foarte bine să rămână în continuare în televiziune, la „căldurică”, fie și și tras pe dreapta.

Alții invocă riscul plafonării profesionale („rutina”), unul dintre răspunsuri identificând **conservatorismul instituțional** drept cauză.

„Mi-e teamă să nu mă uniformizez. E ca o mlaștină. E o instituție căreia îi place să nu se modifice. Și la un moment dat, vrei-nu vrei, obosești și te atrage”, spune cineva, oglindind și părerea altor angajați.

Incompetența conducerii, neprofesionalismul managementului, imposibilitatea comunicării și atmosfera proastă din instituție sunt alte motive interne menționate de respondenți.

Un angajat spune că ar pleca „dacă m-ar dezamăgi foarte tare conducerea Televiziunii Române și n-aș mai vedea absolut nicio posibilitate de îndreptare a situației.”

Dintre motivele externe (menționate rar): o ofertă financiară sau una profesională mai bune din partea mediului privat.

¹²⁵ Stelian Damov, damov.ro

X. CUM SE SPALĂ RUFELE ÎN TVR?

Televiziunea publică ajunge periodic în atenția publicului și prin diverse gesturi din partea unor angajați care demască abuzuri precum intervenții politice, concedieri discreționare sau cenzură. Foștii sau actualii angajați și colaboratori ai TVR care au participat la acest studiu au fost rugați să spună dacă există mecanisme interne de dialog și rezolvare a unor astfel de situații. De asemenea, autorii studiului au dorit să știe dacă insiderii cred că astfel de fapte trebuie expuse public sau discutate doar în interior.

Mecanisme de discuție cu privire la astfel de probleme ar exista, spun mai mulți angajați, însă sunt departe de a fi perfecte. Ele se referă „exclusiv la semnalarea problemelor și nu la rezolvarea lor”, spune o jurnalistă. Ea crede că așteptarea răspunsurilor conform regulamentelor și legislației duce la trenarea unor posibile rezolvări.

Claudiu Săftoiu, intervievat în timp ce ocupa funcția de PDG, enumeră între mecanismele interne necesare și existente Comisia de Etică și Arbitraj și Contractul Colectiv de Muncă – iar acesta din urmă, spune el, apără jurnalistul, dar și angajatul, de eventuale abuzuri sau derapaje ale angajatorului. În plus, adaugă Săftoiu, „TVR e o societate deschisă. Și va rămâne întotdeauna [...]. Fiecare jurnalist care se respectă are un blog, fiecare persoană de aici are cunoștințe la alte televiziuni, prieteni, amiciții, măcar că lucrează pe teren și ies în teren împreună”.

Pe de altă parte, fostul PDG spune că în interiorul TVR există un fenomen de neîncredere cronică: „este lipsa de încredere a jurnaliștilor de la televiziune și a angajaților de la televiziune în conducere. Suntem priviți, cei care suntem numiți și venim din parlament cu voturile în desagă, drept prezumtivi partizani, răuvoitori și inși care sunt complet dezinteresați de soarta de zi cu zi a televiziunii publice”.

De-a lungul anilor, au existat ieșiri publice ale unor salariați, colaboratori sau chiar membri ai CA în care aceștia expuneau abuzuri ale conducerii instituției sau ale unor departamente, inclusiv acte de cenzură, criticau deciziile administrative sau atrăgeau atenția asupra unor fapte suspecte de corupție. Un exemplu îl reprezintă numeroasele ieșiri publice ale lui Valentin Nicolau (el însuși puternic criticat de anumiți angajați pentru prestația sa din perioada în care a fost conducătorul instituției), în calitatea sa de membru al CA în anii 2012 și 2013, prin care a semnalat diverse abuzuri, ilegalități, decizii discutabile ale conducerii TVR. Anul 2012 a consemnat o serie de exprimări publice împotriva conducerilor instituției, spre exemplu din partea jurnaliștilor Lucian Pârvoiu, Adrian Bucur și Rodica Culcer, precum și petiții ale salariaților în timpul procesului de restructurare.

Unul dintre jurnaliștii care au ieșit public cu acuzații împotriva propriei instituții spune că, înainte de a face pasul, a încercat să obțină o rezolvare internă: „am parcurs toate etapele prevăzute de lege în interior, dar nu am primit niciun răspuns”. Ca urmare, a ajuns în parlament, iar apoi problemele au intrat și pe agenda publică. Așa că, spune ziaristul, „invit pe oricine să uzeze de aceste drepturi”. Mecanismele interne sunt limitate, nu funcționează, conchide jurnalistul.

Confirmă și alți jurnaliști care s-au lovit de probleme similare. În principiu, problemele trebuie discutate mai întâi în interior, spune unul dintre ei, însă adesea o asemenea abordare devine exasperantă. „Am ieșit public pentru că discuțiile din interior nu au avut niciun rezultat”. punctează el.

„Cred că formal există mecanisme de genul ăsta, dar nu sunt activate decât în cazuri extreme și atunci iar sunt activate cu dedicație”, spune un jurnalist care nu mai lucrează în TVR. Cu alte cuvinte, cel puțin unii dintre cei care ies public să protesteze o fac atunci când simt că urmează o schimbare la vârf, pentru a-și asigura o funcție mai bună în momentul în care schimbarea se produce. „Sigur că sunt oameni care protestează și e foarte bine. Doar că ar trebui s-o facă mai des și mai constant. De obicei protestele astea despre care vorbim și acuzațiile se fac înaintea

unor schimbări politice, în preajma unor alegeri, când se apucă unii să spună «uite ce rău a fost până acum în TVR». Or, situația nu devine rea de azi pe mâine, adică cel care protestează ar trebui să protesteze ceva mai frecvent, pentru că altfel dai naștere la suspiciuni că, fiind o schimbare politică – și în general se cam știe ce schimbare politică vine – și tu protestând față de fosta conducere sau de actuala conducere care va fi schimbată, o faci pentru a obține o poziție”. Mai există în TVR și protestatari de profesie, veșnic frustrați și nemulțumiți, mai spune jurnalistul, care adaugă că cele mai serioase, legitime și articulate proteste vin de obicei din afara televiziunii, dinspre organizații civice.

Sunt și alți insideri care observă că unii se folosesc de instrumentul semnalării abuzurilor pentru a câștiga o poziție privilegiată odată cu schimbarea conducerii. „De Ana Ipătescu d`ăștia, care, o dată la patru ani, când se schimbă puterea, se leagă cu lanțuri de gardul libertății de expresie, m-am săturat”, spune un cunoscut jurnalist, realizator de programe în TVR. „Din păcate, unii abuzează de [proteste] pentru a-și face imagine din asta și ca să-și consolideze poziția”, adaugă o colegă.

Fostul PDG Valentin Nicolau reclama același lucru – ocolirea mecanismelor instituționale în scopuri politice: „Din pacate m-am confruntat, în perioada campaniei electorale, cu acțiuni care au ocolit Comisia de Etică, tocmai pentru a deveni subiecte politice.”

Uneori, angajații TVR au preferat să iasă mai întâi public și abia apoi să apeleze la organisme interne de reglare a conflictelor, pentru a se asigura că presiunea publică le va da mai multe șanse de rezolvare favorabilă a nemulțumirilor. „Teoretic, spune o jurnalistă, poți să sesizezi superiorului orice neregulă – poți inclusiv să-ți reclami un coleg care nu te lasă să-ți faci meseria, dar, din experiența mea, nu se soldează cu mai nimic. Se pune capacul pe oală”. Mecanismele interne de rezolvare a situațiilor de abuz sau conflict sunt „la mica înțelegere”, nu există ceva instituționalizat, explică ea. Jurnalista crede că lucrurile trebuie expuse în văzul tuturor doar în situații foarte grave. În 2004, de exemplu, când TVR era expusă intervențiilor dinspre guvernul Năstase, „a fost perfect justificat, nu aveai ce să discuți intern”. Iar Comisia de Etică din televiziune a funcționat la vremea aceea tot datorită unei mari presiuni publice. „Dacă ai fi mers direct la Comisia de Etică, atunci nu cred că rezultatul ar fi fost același”.

O jurnalistă spune că TVR are niște căi de reacție care funcționează. Se referă în principal la Comisia de Etică și Arbitraj, despre care spune că a luat decizii corecte în situații delicate. „Mi se pare o formă de ipocrizie să strigi public că e cenzură când tu nu ai încercat să folosești mecanismele interne care te protejează”, adaugă ea, după care dă exemplul unor colegi care „au dat un comunicat și au plecat în concediu, n-au stat să lupte”.

O altă jurnalistă, care se numără printre cei care au sesizat public abuzuri, spune că i s-a reproșat în interiorul instituției că nu a apelat la Comisia de Etică. „Teoretic, asta cred și eu – să-ți speli rufele în familie, precizează ea. Pe de altă parte, când te temi că dacă reclami îți va fi mai rău decât îți era înainte. Noi am mai reclamat situații în neregulă în 2008, mecanismele interne nu au funcționat suficient de bine și așa spune că Comisia de Etică e partizană și ea”.

Unii angajați spun că experiența proprie le arată că dacă urmezi căile interne de atac lucrurile se mușamalizează. Ba chiar, spune un intervievat, există și regulamente interne care restricționează angajații în a-și manifesta în mod public dezaprobarea sau de a scoate informații din Televiziunea Română.

„Eu, în acest moment, încalc un regulament intern al Televiziunii Române, povestind aceste lucruri”, spune un angajat.

Este vorba de Regulamentul de Organizare și Funcționare, ale cărui prevederi sunt detaliate la finalul acestui capitol.

Abuzurile trebuie făcute publice, pentru că este vorba de o instituție publică, spun unii angajați. „Suntem pe banii contribuabililor, suntem pe banii oamenilor”, argumentează cineva. Pe de altă parte, spune un director de imagine, cei care ies public își asumă riscul de a fi dați afară sau determinați să plece. Și el e de părere că mecanismele interne nu funcționează.

Mecanismele interne există, dar nu te pot proteja în fața unor intervenții de sus, spune un fost director și realizator din cadrul TVR. „E cuvântul tău contra cuvântului lor”, precizează el. În mod logic, explică jurnalistul, calea de urmat atunci când consideri că ți se face o nedreptate este să te adresezi în primă instanță Comisiei de Etică. Cei care sunt nemulțumiți de decizia comisiei pot continua protestul în mod public. „Sigur, arată el, există un punct în care toată logica asta se fărâmă. Dacă te sună PDG-ul și îți cere ceva, tu nu vei putea proba asta niciodată. Poți resimți asta ca pe o ingerință, dar câți își asumă declanșarea unui război cu o persoană care este angajatorul lor și care a doua zi te poate da afară? Sigur, poți să câștigi în instanță, dar peste doi ani. Sunt puțini care-și permit să supraviețuiască doi ani fără salariu”.

Concedierea este cea mai radicală, complicată și puțin probabilă formă de represiune. În schimb, se poate apela la diverse hărțuiri sau intimidări acoperite regulamentar, cum ar fi trecerea pe linie moartă. În 2013, Monica Ghiurco, fosta contracandidată a lui Claudiu Lucaci la concursul pentru șefia știrilor TVR, a fost scoasă de pe sticlă după ce a contestat corectitudinea concursului¹²⁶.

Amenințările, presiunile și hărțuierile din partea conducerii fac parte din riscurile la care se supun cei care au curajul să expună abuzurile. Într-o scrisoare adresată ActiveWatch, unii membri ai redacției TVR Craiova acuzau existența unor practici dictatoriale impuse de noua directoare a postului regional. Aceasta ar fi comunicat într-o ședință din data de 5 februarie 2012 tuturor celor 80 de membri ai redacției că „toți cei care au făcut comentarii pe bloguri sunt puși sub urmărirea poliției pentru identificare și urmează să suporte consecințele”, fiind vizate și convorbirile telefonice și comunicațiile prin internet.

Câteva zile mai târziu, din aceeași redacție pornea o scrisoare anonimă destinată PDG, Andi Lăzescu la acea vreme. Documentul semnală „amenințarea permanentă cu subevaluarea a angajaților onești care își permit să vocifereze la adresa conducerii”. Scrisoarea a fost anonimă, motivul invocat de inițiatori fiind frica. „Suntem un grup de angajați ai Studioului Teritorial TVR Craiova care doresc să vă aducă la cunoștință câteva lucruri, pe care poate nu le știți. În primul rând, vă rugăm să înțelegeți de ce nu semnăm acest memoriu. PENTRU CĂ NE ESTE FRICĂ! Au reușit să ne plafoneze, să ne ia orice fărâmă de demnitate, să distrugă toate idealurile cu care am pornit la drum în acest loc, pe care în naivitatea noastră, îl credeam fascinant”¹²⁷.

Foarte mulți dintre cei care au contribuit la acest studiu spun că deși, potrivit legii nr. 41/1994, **Comisia de Etică** este instanța internă care se pronunță în astfel de cazuri, ea **este ineficientă pentru că rezoluțiile sale sunt doar consultative**, ceea ce o transformă de multe ori într-un organism pur decorativ. Conform normelor interne, în cazul în care jurnalistul a epuizat căile de atac în interiorul TVR, poate face apel la cele externe. Numai că, odată făcute publice respectivele cazuri, „nici opinia publică, nici instanța nu au sancționat persoana care a cenzurat (PDG sau șef de canal), ci TVR, spune un jurnalist”. Cu alte cuvinte, de fiecare dată când reclamațiile se fac public, instituția se alege cu prestigiul știrbit, fără ca situația să se remedieze.

Un realizator de emisiuni care este membru al Comisiei de Etică spune că jurnaliștii au tot dreptul să expună public abuzurile. De asemenea, nu este de acord cu faptul că angajații trebuie să urmeze calea ierarhică și abia după aceea să iasă public. „Băi, frate, până ieși în public ajungi să se uite ce s-a întâmplat”. Apelul la Comisia de Etică, în acest sens, ar echivala cu o primă expunere publică a abuzului.

Pe de altă parte, nu toate sesizările care ajung la Comisia de Etică sau chiar mai departe în public au la bază abuzuri reale, spune un fost redactor-șef. El își amintește că a fost acuzat de cenzură într-un articol din presă cu sursă anonimă, însă spune că fusese vorba de o decizie editorială pe criterii profesionale, pe care cel implicat nu a înțeles-o. „Prin prisma asta și prin alte cazuri pe care le știu, foarte rar oamenii ăștia chiar au avut ocazia să dea nas în nas cu o

¹²⁶ „Scandal la TVR. Monica Ghiurco, trecută pe linie moartă după ce l-a contestat pe Șeful știrilor”, *exclusivnews.ro*, 02.10.2013

¹²⁷ „Despre TVR Craiova”, de Rodica Culcer, *rodicaculcer.ro*, 09.02.2012

cenzură veritabilă”, explică el, pentru că actele de manipulare politică se făceau prin anumiți oameni a căror orientare șefii o știau de la început, având în vedere existența în redacția Știri a unor grupuri de jurnaliști cu poziții politice cunoscute pe plan intern. Jurnaliștii care s-ar afla în dezacord cu anumite acte politice „nu vin niciodată în contact cu canalele de influență. Sunt segregati, puși deoparte, puși să facă lucruri benigne”. Iar acest lucru, spune ziaristul, se vede cel mai bine din schimbările de componență ale echipei. „La fiecare schimbare de management de știri la TVR întreaga galerie de reporteri care acoperă politicul se schimbă. [...] Voi să scapi de cineva, îl trimiteai ba la externe, ba la regional. Și de acolo, unde era coșul de gunoi precedent, extrăgeai niște oameni și-i puneai pe politică. Se schimbă întotdeauna garnitura prin care vrei să-ți exerciți această influență”.

Mecanisme de protecție a drepturilor jurnaliștilor

• Statutul jurnalistului

Statutul jurnalistului din TVR este un document care definește drepturile și obligațiile profesionale ale corpului editorial, oferind protecție în fața eventualelor presiuni sau abuzuri editoriale. SRTV a fost prima instituție media din România care are un astfel de document și o structură funcțională ce veghează la respectarea prevederilor acestui statut, Comisia de Etică și Arbitraj. SRR și Agerpres au adoptat mult mai recent astfel de documente. Majoritatea respondenților cuprinși în acest studiu susțin că au cunoștință de existența și de conținutul acestui document, dar puțini știu că prevederile lui devin obligatorii la semnarea contractului de muncă.

Unii acuză conducerea că nu popularizează conținutul statutului în rândul angajaților, ceea ce ar constitui una din cauzele slabei sale cunoașteri. „El este pus foarte bine pe intranet acolo, într-un anumit colț, și se umple de praf, ca multe alte regulamente”, explică cineva.

Pe de altă parte, acest lucru arată, din păcate, interesul redus al angajaților pentru cunoașterea propriilor drepturi și obligații profesionale. Lucrurile stau în mod similar și în privința legii avertizorului de integritate. „Cred că mulți își cunosc mai degrabă obligațiile decât drepturile”, spune unul dintre intervieuați. Alții consideră că mulți nici nu sunt interesați să-și cunoască drepturile de natură profesională, întrucât sunt mai preocupați de cele de natură salarială și pornesc de la prezumția „că trebuie să faci ce ți se spune dacă nu vrei să ai probleme”.

Un realizator de emisiuni consideră că Statutul jurnalistului este o „tâmpenie” birocratică, care stă în calea creativității editoriale.

O problemă apare în situația colaboratorilor TVR, cei care lucrează în baza convențiilor civile de drepturi de autor sau a unor contracte de prestări servicii. Mulți dintre aceștia activează în zona editorială. Nu este limpede dacă Statutul jurnalistului TVR se aplică și acestei categorii, dacă drepturile și obligațiile prevăzute de acest document se aplică și colaboratorilor, dacă pot fi trași la răspundere pe baza acestuia.

• Comisia de Etică și Arbitraj

Comisia de Etică și Arbitraj (CEA), organism prevăzut de legea nr. 41/1994, „funcționează ca o structură independentă în TVR, cu un rol consultativ, ce supraveghează respectarea și aplicarea Statutului ziaristului din TVR”¹²⁸.

Organismul analizează abaterile de la Statutul ziaristului TVR, iar concluziile le înaintează Comitetului Director sau președintelui-director general. „Abaterile pot face obiectul unor

¹²⁸ „Despre Comisia de Etică și Arbitraj”, TVR.RO, 11.06.2012

sanțiuni administrative, conform Regulamentului de organizare și funcționare al TVR”¹²⁹. Dar, cum legea nr. 41/1994 și normele interne le TVR nu obligă organismele de conducere să ia măsuri în baza concluziilor Comisiei, valoarea acestora este pur consultativă.

CEA are 7 membri, dintre care un reprezentant al Consiliului de Administrație, un reprezentant al Președintelui-Director General și cinci reprezentanți propuși în urma unor alegeri de plenul ziariștilor din televiziunea publică și validați de Consiliul de Administrație.

Activitatea CEA este la rândul ei afectată de problemele structurale ale TVR: conflictele interne, instabilitatea administrativă, neîncrederea ce domină relațiile dintre salariați, suspiciunile privind conflictul de interese. Evoluția comisiei a fost fluctuantă, depinzând în mare măsură de componența sa și de interesul conducerii de a îi permite să funcționeze independent. Conducerea TVR a avut dintotdeauna interesul de a controla deciziile Comisiei, iar, când nu a reușit să o facă, le-a ignorat pur și simplu. La un moment dat, președintele comisiei era tocmai reprezentantul Consiliului de Administrație în CEA.

Cum membrii comisiei fac parte din personalul editorial al TVR, pot apărea situații în care un membru al CEA îl judecă pe superiorul său din televiziunea publică.

Un fost director de programe recunoaște interesul centrelor de putere din instituție de a controla acest organism și pericolul ca CEA să devină un instrument în slujba diverselor interese: „Comisia de Etică este o sabie cu două tășuri. Ea poate avea acțiuni cu efecte pozitive sau poate acționa ca un braț înarmat al altor interese, tocmai pentru că se știe că e un centru de putere. Mai toate centrele de putere din televiziune au încercat să-și plaseze oameni acolo, prin urmare nu este o instituție credibilă la momentul acesta. Ea a fost neglijată multă vreme, persiflată, pentru că [are] acest tip de rezoluție consultativă și nu cu aplicare”.

Lucrurile ar funcționa, poate, mai bine „dacă s-ar găsi un mecanism care să permită crearea unei comisii de etică externă”, sugerează fostul director. Cu alte cuvinte, o comisie de etică alcătuită din personalități din afara TVR ar avea mai multe șanse să reziste diverselor presiuni care se exercită de regulă din interiorul instituției.

Un fost PDG, Alexandru Lăzescu, acuzat că a sabotat activitatea CEA, susține deschis inutilitatea comisiei, invocând o presupusă lipsă de prestigiu a acesteia și acuză faptul că ar fi folosită de persoane din exterior pentru a ataca TVR, dând exemplul unor sesizări împotriva Rodicăi Culcer (n.n. una a fost semnată de ActiveWatch, în ianuarie 2011).

„Eu nu am folosit-o foarte des”, afirmă A. Lăzescu, deși PDG nu are atribuții în funcționarea CEA. În mandatul său, Președintele CEA a fost tocmai persoana desemnată de PDG în cadrul Comisiei.

„[Comisia de Etică și Arbitraj este] o instituție foarte neclară, se amestecă cam multe lucruri, există un Statut profesional al jurnalistului. În general n-aș spune că rezolvă foarte multe lucruri. În general e un for, cum să spun, e folosit de cei din afară ca să atace instituția, sau unii oameni din instituție, de exemplu împotriva Rodicăi Culcer se tot făceau chestii. E folosită pe anumite tensiuni și conflicte din interior. N-are nici prestigiu și nici capacitatea de a impune. Este o instituție care procedural există, e băgată pe acolo, prin regulamente, dar în fond nu mi se pare o instituție cu un rol benefic și cu capacitatea de a face ceva, tocmai pentru că este prinsă în prea multe”. (A. Lăzescu, fost PDG al TVR)

În ultimii ani, CEA a fost autonomă și funcțională. Adeseori a exprimat opinii în răspăr cu

¹²⁹ Ibidem

deciziile forurilor de conducere (CA și CD), inclusiv în jurul unor momente delicate, cum s-a întâmplat în timpul procesului de restructurare din 2012 sau în cazul deciziei de a interzice candidaturile celor din afara instituției pentru locurile din Consiliul de Administrație.

Deciziile CEA sunt cunoscute de o bună parte a respondenților. Din răspunsurile celor intervievați se remarcă un nivel apreciabil de încredere în CEA, considerată a fi un punct de sprijin pentru jurnaliștii ale căror drepturi profesionale au fost încălcate.

„Oricum, găsești mai multă înțelegere și voință de respectare a unor principii decât la CD sau CA”, afirmă unul dintre intervievați.

E nevoie ca deciziile CEA să aibă forță administrativă?

Lipsa unor mecanisme de valorificare a deciziilor CEA afectează eficiența, forța și credibilitatea comisiei. Majoritatea intervievaților spun că nu au apelat la comisie din motive precum neîncrederea în corectitudinea procesului de analizare ori inutilitatea demersului din cauza lipsei sancțiunilor.

În condițiile în care organismele de conducere nu iau măsuri punitive, soluțiile comisiei au doar valoarea unor sancțiuni morale, ceea ce îi determină pe unii să afirme că este un organism „inutil și ineficient”.

Mulți respondenți au spus că inexistența sancțiunilor descurajează personalul editorial să se adreseze CEA, iar cei care apelează la comisie riscă să nu se aleagă decât cu frustrare și ostilitate din partea colegilor reclamați. „Te expui colegilor pentru ca, până la urmă, decizia să nu aibă consecințe”, explică un jurnalist. „Ai un sentiment de frustrare. Cei vinovați îți râd în nas, mai riști și represalii, nu-ți mai vine să te implici”.

De aceea, multe voci solicită modificarea reglementărilor astfel încât deciziile comisiei să aibă forță administrativă. Cei mai mulți dintre angajații intervievați pentru acest studiu susțin necesitatea acestei schimbări, mai ales că toate administrațiile au ignorat sistematic soluțiile comisiei.

„E remarcabil că [Comisia de Etică și Arbitraj] există, [...] ar trebui să i se dea ceva puteri pentru că, în România, dacă nu e ceva care să poată plesni, nu e bagată în seamă. Adică, față de cât de iresponsabil este board-ul și față de faptul ca niciun alt organ de presă din România nu arată ceva, uite, pot să spun că la TVR există, funcționează, e aleasă direct, deci ei au acolo un fel de constituency al lor care nu depinde de board sau de consiliul PDG, dar e fără dinți”. (Cristian Ghinea, analist politic)

Sancțiunile pot fi și un instrument de protecție a imaginii TVR, de delimitare instituțională față de abateri profesionale ce pot compromite credibilitatea televiziunii, spune un lider de sindicat.

„O faptă gravă se presupune că este o faptă despre care deja s-a aflat în exteriorul televiziunii și care produce prejudicii de imagine Televiziunii Române. Iar noi trebuie să apărăm nu numai oamenii. Trebuie să apărăm și Televiziunea Română. Asta am spus-o tuturor: eu, la sindicat, încerc să-i apăr pe oameni. Dar nu pot să-i apăr pe oameni distrugând Televiziunea Română. Pentru că atunci rămânem toți fără loc de muncă, mergem acasă și ne apucăm de grădinărit”. (Lider sindical în TVR)

Unii susțin că, de fapt, tocmai această lipsă de putere protejează comisia de presiuni și o ajută să-și păstreze un grad ridicat de autonomie, atâta vreme cât nu este o miză importantă în jocurile de interese din TVR. Sunt persoane care argumentează că, dacă deciziile comisiei ar avea putere administrativă, CEA ar începe să prezinte interes și astfel ar deveni mai vulnerabilă în fața presiunilor. „Să nu devină opusul a ceea ce ar trebui să fie,” avertizează un jurnalist. Și continuă: „Am observat că există tendința asta – în momentul în care există un organism care îți poate bloca anumite acțiuni, au tendința să-l confişte”.

În acest context, independența comisiei devine o condiție esențială: „Adică să fie o comisie care să funcționeze, nu să fie toți prietenii președintelui”.

Opțiunea introducerii sancțiunilor nu este împărtășită de toți respondenții. Unii resping această idee, fie din cauza componenței CEA și a modului în care sunt desemnați membrii săi, fie pentru că sunt de părere că deciziile de sancționare trebuie luate de alte organisme ale TVR.

Unii avertizează că, fără o reală independență, CEA se poate transforma într-un instrument de pedepsire și hărțuire a persoanelor incomode.

Situația este paradoxală: Comisia de Etică și Arbitraj – instituția cu atribuții și competență în zona editorială – nu poate sancționa abaterile profesionale. În schimb, abaterile pot fi sancționate de departamentul juridic, același departament care nu oferă asistență juridică jurnaliștilor acționați în instanță sau consultanță celor care fac investigații. Departamentul juridic a sancționat membri ai corpului editorial în urma unor sancțiuni ale CNA împotriva SRTV.

Ce poate fi îmbunătățit în activitatea comisiei?

Dincolo de dorința ca deciziile comisiei să poată sancționa abaterile profesionale, respondenții consideră că e important să se facă mai bine cunoscută în interiorul instituției.

Profilul membrilor apare ca o problemă recurentă. E foarte important ca aceștia să beneficieze de prestigiu profesional și să fie independenți de puterea administrativă.

Un angajat cere un raport anual de activitate al CEA, cu toate cazurile analizate, care să fie anexat Raportului anual al TVR.

Mai multe răspunsuri au indicat soluția unei comisii de etică externă, care să nu aibă legături instituționale cu TVR. Soluția aceasta a fost propusă încă din 2005, de un grup de lucru pentru modificarea legii de funcționare a TVR/SRR. O astfel de comisie ar prezenta avantajul unui organism în cadrul căruia să nu existe legături personale de orice fel cu oamenii din corpul editorial al TVR. Un fost director de programe spune că această comisie ar trebui să fie ceva extern, „care să poată să judece obiectiv ceva, ca o instanță. Nu poți să fii și în interior jucător. Și ăia din comisia de etică sunt realizatori, producători, se cunosc între ei, sunt trimiși de tot felul de fracțiuni, trebuie să fie extern”.

CEA nu intervine proactiv, nu ia în discuție sancțiunile CNA, nu identifică pe cei responsabili de amenzi primite din partea organismului de control al audiovizualului. Răspunderea este astfel una colectivă, nu individuală. Se irosește ocazia de a valorifica pozitiv aceste sancțiuni ale CNA, prin intermediul unor dezbateri și analize care să implice corpul editorial și, mai ales, persoanele cu funcții de decizie.

Pe de altă parte, multe din deciziile comisiei, mai ales cele din ultimii ani, sunt documente unice în peisajul presei românești, atât prin procesul luării lor (analiza atentă a cazurilor, discuții cu toate părțile implicate), cât, mai ales, prin concluziile publicate, adeseori extrem de critice la adresa conducerii instituției.

Aceste decizii sunt foarte puțin cunoscute, în condițiile lipsei de interes în activitatea comisiei atât în TVR, cât și în mediile private. În cazul TVR, scopul nepromovării deciziilor CEA (nici măcar pe plan intern) poate fi protejarea imaginii persoanelor din conducere și descurajarea unor acte de rebeliune. În ceea ce privește posturile comerciale, ignorarea organismului care expune cazurile discutabile din televiziunea publică ar putea fi rezultatul unei strategii de

descurajare a unor astfel de mecanisme ce protejează dreptul la liberă exprimare al jurnaliștilor din redacții.

Soluțiile CEA pot impune standarde de bune practici jurnalistice, pot fi utilizate ca documente de referință pentru diferitele redacții în gestionarea deciziilor editoriale cotidiene, pot fi folosite pentru a crea și consolida o cultură editorială instituțională și ar putea limita posibile decizii arbitrare sau abuzive.

Alături de introducerea sancțiunilor, două răspunsuri fac referire la revitalizarea instituției ombudsmanului, poziție prevăzută în organigrama instituției, dar nefuncțională.

„Am apelat de mai multe ori la CEA. Comisiei de etică îi lipsește o verișă: ombudsmanul. Asta îi diminuează mult eficiența. Postul e înființat, există în organigramă de opt ani, dar nu e ocupat. Ombudsmanul ar putea fi o contrapondere la PDG pe aspecte ce țin de misiunea publică, deontologie, comunicarea cu publicul. Ai degreva PDG de niște atribuții pe care, oricum, majoritatea [conducătorilor TVR] le-au îndeplinit arbitrar și abuziv”. (jurnalist, TVR)

• **Instituția ombudsmanului**

Conform Statutului ziaristului TVR, serviciul de ombudsman monitorizează abaterile de la statut în baza sesizărilor primite și întocmește documentația care va fi înaintată Comisiei de Etică și Arbitraj.

Ombudsmanul este un mediator între instituție și public, răspunde la sesizările acestuia pe zona editorială, dar mediază și în interiorul societății în litigiile ce privesc Statutul jurnalistului.

Regulamentul de organizare și funcționare al serviciului stabilește că acesta se află în subordinea directă a comisiei de etică și cuprinde șapte persoane: cinci ombudsmani, un șef de serviciu și o secretară tehnică. Membrii serviciului beneficiază în teorie de protecție față de eventuale abuzuri; nu pot fi sancționați și concediați decât cu avizul expres ori la cererea comisiei. În aceste condiții, ombudsmanul ar putea fi o instituție incomodă pentru conducerea televiziunii, ceea ce pare un motiv suficient pentru ca cei care controlează TVR să prefere un serviciu nefuncțional.

Conform unora dintre cei intervievați, niciuna dintre poziții nu este în prezent ocupată. Serviciul a avut personal angajat în urmă cu peste 15 ani, dar persoanele care ocupau respectivele funcții le-au părăsit fără multe regrete. „Au început să adulmece în jur și să zboare în locuri mai bune din interiorul TVR, lăsând ombudsmanul fără oameni”, explică cineva. „Nu e un post atractiv, nu e ceva ce să-ți dorești. E o muncă neatractivă”.

Un serviciu funcțional al ombudsmanului poate contribui la creșterea eficienței Comisiei de Etică și la degrevarea PDG-ului de unele atribuții ce țin de respectarea misiunii publice sau comunicarea cu publicul, spune un angajat.

Creșterea transparenței instituționale este un alt argument invocat de respondenți în sprijinul serviciului ombudsmanului.

Ombudsmanul există însă doar pe hârtie, în realitate nu funcționează. Instituția în sine este relativ familiară celor intervievați, mai puțin activitatea ei. Îmbucurător este că mulți o consideră necesară, o punte de legătură cu publicul, domeniu în care oricum TVR stă foarte prost.

Inexistența sau nefuncționarea ombudsmanului și ignorarea deciziilor CEA, practici moștenite de la o administrație la alta, demonstrează lipsa de interes a conducătorilor TVR pentru crearea unor mecanisme instituționale funcționale. Conducătorii au preferat soluții de moment,

cârpeli arbitrare, uneori abuzive, care au contribuit la perpetuarea unor practici dăunătoare instituției. Doar două administrații au încercat într-o anumită măsură să testeze funcționarea acestui organism și să informeze salariații asupra existenței și rolului acestuia. Disprețul și lipsa de interes pentru acest mecanism de autoreglaj instituțional au caracterizat comportamentul conducătorilor TVR. Unii intervievați care au deținut funcții de conducere nu cunosc nimic despre rolul sau funcționarea serviciului de ombudsman.

Fostul PDG Alexandru Lăzescu, care considera inutilă comisia de etică, susține același lucru despre ombudsman, deși spune că și-ar fi dorit să aibă o personalitate puternică în fruntea acestui organism, pentru că numai o asemenea persoană cu o autoritate morală și profesională puternică ar putea să se impună în fața corpului editorial.

Un alt interviuat consideră că societatea civilă ar fi cea mai îndreptățită să preia acest serviciu.

Există și două răspunsuri care resping ideea acestui organism pe considerentul că vine dintr-un model cultural inaplicabil contextului autohton. „Nu văd cum modelul ăsta filosofic, care este foarte avansat acolo unde s-a născut el, în țările nordice, poate fi aplicat la noi”, spune un angajat. „Nu există această conștiință, cineva, un ombudsman, să te tragă de mână și să spună e ceva greșit acolo”.

• **Legea avertizorului de integritate**

Legea avertizorului de integritate nr. 571/2004 protejează persoanele care deconspiră presupuse activități ilegale, neregulamentare sau abateri de la misiunea instituției în dauna interesului public. Legea se referă doar la instituțiile publice, iar avertizorii care beneficiază de protecția ei sunt angajații instituțiilor publice.

Puțini dintre cei intervievați au auzit de Legea avertizorului de integritate, foarte puțini o cunosc, și mai puțini au apelat la ea. Unii respondenți susțin că salariații TVR nu-și cunosc și nu își exercită drepturile legale. Legea a fost invocată în contextul protestelor împotriva procesului de restructurare din toamna lui 2012, prilej cu care a devenit mai cunoscută în rândul salariaților. Anterior, mai mulți jurnaliști au invocat legea atunci când au demascat public diferite nereguli sau abuzuri din televiziunea publică.

Unii consideră că această lege nu oferă o protecție totală celor care o vor invoca. Deși legea protejează salariații în raport cu administrația, există alte mecanisme prin care salariatul poate fi pedepsit, fără a fi sancționat formal, prin hărțuirea la locul de muncă. „În condițiile în care ele nu sunt folosite de teama de marginalizare, de represalii, în realitate ele nu mai sunt garanții”, explică un insider.

Unii dintre participanții la studiu apreciază că legea trebuie folosită doar ca ultim instrument de cei care apelează la ea, după ce mecanismele interne au fost epuizate, pentru a nu expune instituția unor scandaluri publice. Chiar și în aceste condiții, legea e folosită prea puțin, crede un jurnalist.

„Da, eu zic că [legea avertizorului public] mă protejează, numai că lumea nu știe să facă apel la ea. Și cred că ar trebui folosită mult mai des, dar cu discernământ, nu să ieși în public pentru orice problemă, să șifonezi imaginea TVR – nici asta nu e o soluție. Trebuie să încerci rezolvarea problemelor în interior, abia apoi să apelezi la lege și să ieși public. Numai în cazul în care există probleme grave și nu sunt recunoscute ca atare în instituție atunci merită aduse la cunoștința [publicului]”. (jurnalist din TVR)

Există și opinia că această lege este folosită ca scut de anumiți salariați care au alte scopuri decât rezolvarea unor situații din interiorul instituției.

Alți respondenți se plâng de lipsa curajului salariaților de a apela la această lege.

Pe de altă parte, hibelegii de funcționare nr. 41/1994 pot face inutilă legea avertizorului - membrii Consiliului de Administrație nu pot fi trași la răspundere, astfel încât deciziile importante pot fi luate fără riscul unor eventuale repercusiuni juridice.

ActiveWatch a publicat în 2013 Ghidul avertizorului de integritate din TVR¹³⁰, SRR și Agerpres pentru a înlesni utilizarea acestei legi de către cei interesați, dar și pentru a analiza măsura în care normele interne ale celor trei instituții respectă sau nu prevederile legale.

Iată câteva extrase din acest ghid, care se referă strict la TVR:

Există obligația de a sesiza mai întâi șeful ierarhic sau conducătorul instituției publice?

NU, nu există această obligație, avertizorul se poate adresa direct mass-media, fără a parcurge, în prealabil, o procedură care să implice sesizarea ierarhică, în cadrul instituției publice.

[...]

Nici Regulamentul de organizare și funcționare al SRTV nu este în concordanță cu prevederile art. 6 din Legea nr. 571/2004. Astfel, la pct. 4 din Capitolul V.6 - Obligații din Regulament se prevede că:

V.6 - Obligații

4. În cazul în care salariații SRTV constată orice fel de încălcare a legislației în vigoare, a deontologiei sau a principiilor bunei administrări, eficienței, eficacității, economicității și transparenței, aceștia au obligația de a transmite în scris Cancelariei PDG, o avertizare în interes public prin care să sesizeze faptele constatate.

De asemenea, la pct. 5 din Capitolul V.6 - Obligații din Regulament se prevede și un termen (foarte scurt) în care trebuie formulată sesizarea:

5. Avertizarea în interes public se va face în termen de 5 zile de la constatarea încălcării legislației în vigoare, a deontologiei sau a principiilor bunei administrări, eficienței, eficacității, economicității și transparenței.

Obligația ca sesizarea de integritate să fie transmisă în scris cancelariei PDG (a cărei încălcare constituie și se sancționează ca abatere disciplinară), este în contradicție vadită cu prevederea legală (art. 6 din Legea nr. 571/2004) potrivit căreia sesizarea de integritate poate fi adresată, la alegerea persoanei, direct presei sau/și altor organisme exterioare SRTV. Totodată, prevederea unui termen pentru formularea sesizării este de natură a restrânge nelegal dreptul de a sesiza, întrucât Legea nr. 571/2004 nu prevede un anumit termen în care sesizarea trebuie făcută. Prevederea în regulamentul a unui termen de sesizare este o adăugare nepermisă la lege și are drept consecință impunerea pentru avertizor a unei obligații suplimentare, neprevăzute de lege. De altfel, nici în „legea generală” a petițiilor (sesizări/reclamații/cereri), respectiv Ordonanța nr. 27/2002 privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor, nu se prevede vreun termen în care sesizările sau reclamațiile trebuie formulate, dar se prevede un termen în care entitățile sesizate trebuie să răspundă.

La pct. 9 și 10 ale Capitolului V.7 - Interdicții din Regulamentul de organizare și funcționare al SRTV este interzis explicit dreptul avertizorului de integritate de a face publice încălcările constatate în cadrul SRTV, ceea ce constituie o încălcare evidentă a art. 6 din Legea 571/2004, care conferă dreptul avertizorului de a se adresa presei și altor organisme exterioare SRTV. Iată

¹³⁰ „GHIDUL AVERTIZORULUI DE INTEGRITATE DIN INSTITUȚIILE PUBLICE DE PRESĂ”, Autor: Dan Mihai, publicat de ActiveWatch, octombrie 2012

ce prevăd pct. 9 și 10 ale Capitolului V.7 - Interdicții din Regulament:

9. Personalul angajat al Societății Române de Televiziune nu poate să facă publice, indiferent de mijloacele de comunicare în masă, opiniile sale negative referitoare la nemulțumirile privind organizarea și funcționarea serviciului public de televiziune înainte de a se folosi de drepturile asigurate prin prezentul Regulament.

10. Personalul angajat al Societății Române de Televiziune nu poate să facă publice, indiferent de mijloacele de comunicare în masă, opiniile sale cu privire la activitatea sa sau a instituției, organizarea SRTV și/sau a personalului acestei instituții decât prin intermediul Direcției Marketing și Comunicare de Produs sau al Cancelariei PDG.

Este de menționat că, potrivit pct. 5 lit. i) al Capitolului V.8 - Sancțiuni din Regulamentul de organizare și funcționare al SRTV, adresarea unei sesizări de integritate care privește fapte din SRTV în alte condiții decât cele stabilite prin Regulament (adică, în termen de 5 zile de la constatare și nepublic, adică doar către cancelaria PDG) constituie o abatere disciplinară deosebit de gravă care se poate sancționa direct cu concedierea persoanei. Textul este următorul:

V.8. SANCTIUNI

5. Sunt considerate fapte deosebit de grave, respectiv abateri disciplinare, care pot conduce la concedierea/desfacerea disciplinară a contractului individual de muncă al salariatului următoarele:

i) exprimarea publică, indiferent de mijloace, a unor opinii critice la adresa serviciului public de televiziune în afara cadrului stabilit de prezentul Regulament.”

Și această reglementare de la pct. 5 lit. i) al Capitolului V.8 - Sancțiuni din Regulamentul de organizare și funcționare al SRTV este în contradicție vădită cu prevederea legală (art. 6 din Legea nr. 571/2004) potrivit căreia sesizarea de integritate poate fi adresată, la alegerea persoanei, direct presei sau/și altor organisme exterioare SRTV prin care se realizează publicitatea sesizării (comisii parlamentare, ONG-uri, organizații profesionale, sindicale sau patronale).

Și în acest caz, este de subliniat prevederea art. 4 lit. d) teza II din Legea 571/2004, din cadrul principiului nesancționării abuzive, potrivit căreia „În cazul avertizării în interes public, nu sunt aplicabile normele deontologice sau profesionale de natură să împiedice avertizarea în interes public.

XI. CUM SE COMUNICĂ ÎN TVR?

În unanimitate, răspunsurile celor chestionați pentru acest raport acuză proasta comunicare instituțională. Respondenții afirmă că nu există nicio strategie de comunicare în interiorul instituției, iar comunicarea este una ierarhică, verticală, întotdeauna de sus în jos. Decizii strategice importante se iau fără comunicare internă. Nu există mecanisme de consultare internă, în condițiile în care strategiile editoriale și grilele nu sunt discutate cu profesioniștii.

Inexistența unor astfel de proceduri instituționale afectează negativ producția editorială, deoarece nu există criterii de decizie și evaluare editorială. Situația generează adeseori frustrări în rândul realizatorilor ale căror emisiuni sunt eliminate din grilă fără să li se fi comunicat motivele acestor decizii. Din cauza proastei comunicări, salariații percep uneori aceste decizii ca fiind generate de rațiuni personale sau conjuncturale.

Sancțiunile venite de la CNA sunt rareori discutate, situație ce încurajează o cultură instituțională a lipsei de răspundere și de autoritate.

Aceste deficiențe grave de comunicare internă afectează direct încrederea în actul de management, performanța editorială și eficiența managerială.

„Nu există criterii de evaluare pentru emisiuni. Din 2008 până acum, rescrierea procedurilor e în curs de elaborare. Nu există strategie sau nu e comunicată. Grila de toamnă în TVR niciodată nu începe la data anunțată, ci cu o lună întârziere sau pe bucăți. Nu sunt comunicate criteriile după care o emisiune e scoasă sau rămâne. [...] Nu se poate să primești amendă de la CNA pe motive de etică și să nu dai pe intranet, să discuți despre ce s-a greșit și să sancționezi pe cineva. Amenzile sunt pe costuri. Nimeni nu e vinovat, toată lumea plătește”.
(jurnalist TVR)

Formal, comunicarea internă se realizează prin intermediul unei rețele interne (intranet), instrument despre care angajații spun că nu este suficient, deoarece nu presupune mecanisme de feedback din partea utilizatorilor, deși salariații și-au exprimat în cadrul interviurilor nevoia unor proceduri de consultare și dorința de a se implica în procesul decizional. Ei afirmă că-și doresc o comunicare mai consistentă și directă cu managementul de mijloc, pentru a evita straturile intermediare care pot distorsiona informația și da naștere zvonisticii.

Lucrurile se văd diferite din zona managementului, care invocă o presupusă lipsă de interes a salariaților drept principală cauză a inexistenței unor mecanisme instituționale de comunicare. Unele răspunsuri par să indice un dispreț asumat al conducerii față de salariați.

„Cel puțin pe vremea noastră funcționa destul de bine [comunicarea internă]. Cred că și eu personal am avut deficiențe, nu am comunicat bine intern, dar nu am comunicat bine pentru că ai impresia că ești un profesor care vorbește unei clase. Când trei sferturi de clasă nu este interesată de subiect, apare un fel de descurajare și atunci vorbești numai cu cei care ascultă, îi tragi de-o parte, vorbești numai cu ei, neglijându-i pe ceilalți”. (fost director al Direcției Producție Editorială și Programe)

Comunicarea este deficitară inclusiv la nivelul structurilor de conducere; membrii CA nu sunt informați cu privire la agenda ședințelor, astfel încât decizii importante sunt – sau pot fi –

luate în necunoștință de cauză.

Respondenții declară că lipsesc proceduri minimale, cum ar fi comunicarea scrisă a deciziilor manageriale, ceea ce „duce la confuzii și conflicte între executanți”, după cum remarcă un respondent.

Problemele de comunicare se regăsesc nu numai în interiorul diverselor structuri din TVR, ci și între acestea. Comunicarea e greoaie între departamente sau între canale și de multe ori dependentă de bunul plac al unora dintre salariați, adeseori mânați de alte interese decât buna funcționare a instituției. Comunicarea deficitară dintre canale presupune consum inutil de resurse, afectează coerența programelor și slăbește performanța editorială. De asemenea, fragmentarea instituției în diverse tabere aflate în competiție¹³¹ afectează, la rândul ei, comunicarea internă.

Un fost realizator de emisiuni în TVR spune că una dintre sursele sale de frustrare era lipsa de comunicare între canale. Din cauza acestei probleme, nu putea apela la colegii de la alte canale care aveau competență în domeniul pe care îl acoperea în emisiune. A fost imposibilă colaborarea, spune jurnalistul, care exemplifică: „descopeream că existau animozități personale între producătoarea mea și producătoarea lor; dacă încercam să discut direct cu jurnalistul care făcea emisiunea respectivă, să-i spun, «dom`le, hai să ne ajutăm nu știu unde» el îmi spunea da, dar trebuie să am acordul canalului pentru asta; vorbeam cu președintele televiziunii, care-mi spunea sigur că da, ai libertate completă, vorbește cu cine vrei și, până la urmă, nu știu cum se făcea că nu reușeam”.

Același jurnalist semnalează aceeași problemă a inexistenței unor mecanisme de comunicare și colaborare între diferitele canale sau redacții ale TVR: „Nu există cultura cooperării între canale, de fapt cred că nici între redacții, asta-i altă chestie. Făceam o emisiune de actualitate și ar fi trebuit - nu era la departamentul de știri, ci la departamentul Producție. Ei, în clipa în care emisiunea mea a trecut de la Știri la Producție parcă s-a ridicat un zid între Știri și Producție, în ceea ce mă privește”.

Uneori, comunicarea celor cu funcții de decizie este, mai degrabă, personală, nu instituțională, fiind mai influențată de idiosincrazii personale decât de normele și regulamentele interne. Colaboratorii devin victime ale frustrărilor interne și ale micilor conflicte din TVR, după cum ne-a descris unul dintre ei propria experiență:

„Nu lucrez în TVR, pot doar spune că am colaborat la o emisiune realizată de un producător independent pentru TVR. Ce am văzut poate fi încadrat la «comunicare internă» și a fost dezastruos. Din două în două ediții eram amenințați de producătorul delegat, din motive de reclamă mascată¹³². Am fost amenințați și de o juristă a TVR, îmi scapă numele, cu faptul că în caz de sancțiuni date de CNA, TVR ne va imputa prin proces nu doar sancțiunile în sens financiar, ci și faptul că aceste sancțiuni se cumulează la TVR. Desigur că CNA n-a avut, niciodată, nicio obiecție la emisiune”. (Iulian Comănescu, analist media și fost colaborator la o emisiune difuzată de TVR)

O asemenea scrupulozitate nu pare să se regăsească și în cazul unor emisiuni produse intern, deși există suspiciuni relatate inclusiv de intervievații din acest studiu că se practică reclama mascată.

Sondajul efectuat de un institut de cercetare în cadrul programului strategic privind redefinirea misiunii publice a TVR desfășurat de TVR împreună cu Centrul pentru Jurnalism Independent

¹³¹ Situație descrisă în cap. ”Principalele probleme ale TVR”

¹³² Emisiunea era despre o anumită categorie de produse, așa că nu putea fi acuzată de reclamă mascată.

arată că există probleme în comunicarea internă¹³³. Salariații percep comunicarea dinspre top management ca fiind „deschisă, dar lentă și rigidă”.

Conform acestui sondaj, principalele surse de informare ale salariaților despre activitatea din instituție sunt: intranetul (65% din totalul subiecților, dintre care 12,8% îl utilizează în exclusivitate), discuțiile cu colegii (58%, din care 6,8% recurg doar la această sursă) și avizierele - 33,8% (din care le folosesc în exclusivitate 1,8%). Peste 24% din respondenți se informează din presă și din alte surse. Conform sondajului, 19,2% dintre subiecți își doresc o „comunicare internă mai flexibilă, care să permită feedback, eliminarea blocajelor și a sistemului piramidal”. Aproape o treime din cei cuprinși în sondajul menționat nu au răspuns la întrebarea privind soluțiile de îmbunătățire comunicării interne.

„Comunicarea internă în care are toată lumea încredere e cea a zvonurilor”, afirmă un colaborator, expunând o idee ce apare și în răspunsurile multor angajați. Zvonurile au luat locul informațiilor oficiale, umplând golul lăsat de lipsa unor mecanisme de comunicare instituțională. Deficitul de comunicare internă este compensat de diverse instrumente sau canale informale, de la zvonistică la dezbaterile problemelor TVR în spațiul oferit de blogul unui fost salariat TVR¹³⁴. Blogul său pare a fi cel mai eficient și utilizat instrument de comunicare între salariații TVR, iar problemele instituției se dezbate astfel în public, nu într-un cadru instituțional. Un alt canal informal de comunicare a apărut la inițiativa unui membru al Consiliului de Administrație, Valentin Nicolau, membru propus și votat de salariați. Acesta a ales să comunice direct pe mail cu salariații, cărora le-a transmis constant informații cu privire la desfășurarea ședințelor CA și la deciziile luate de conducere.

Relația jurnaliștilor cu șefii de redacție și cu managementul instituției

„De cele mai multe ori, relația cu managementul este una obedientă – nu te pune rău cu șeful...” (angajat TVR)

Relațiile jurnaliștilor cu managementul par să fie adesea dominate de teamă, obediență, chiar lașitate. Aceste atitudini nu fac decât să imite comportamentele persoanelor din conducere față de mediul politic, care se transmit de sus în jos, infestând astfel instituția cu virusul pasivității.

În redacții, relațiile sunt politizate, influențate semnificativ de conjunctura politică, în condițiile în care schimbările de management dictate de majoritatea parlamentară sunt automat urmate de re poziționări în interiorul instituției, re așezări ale diverselor tabere sau straturi, funcție de afinitățile politice, mai ales la Știri. Un jurnalist spune că la scurt timp după schimbarea puterii politice au început să curgă telefoanele în redacție, din interiorul instituției, chiar și dinspre CA: „Și sunau: «Băi, băieți, s-a schimbat puterea, ia vedeți. Aveți grijă».

„Și chestia asta [obediența] se perpetuează și prin exemplul șefilor. Mă gândesc că ar fi o minimă șansă să vezi că șeful ia poziție la presiuni politice sau nu știi ce și atunci te motivează și îți dă încredere: «Uite, mă, că dacă el e încă acolo și e în picioare, poate chiar merită»”.
(jurnalist, TVR)

¹³³ „Televiziunea Română vrea să definitiveze Carta TVR până la sfârșitul lui 2012”, Mediafax, 06.05.2012

¹³⁴ Damov.ro, aparținând lui Stelian Damov

Inexistența controlului instituțional, a răspunderii individuale, a unor mecanisme interne de feedback editorial are un impact negativ asupra producției editoriale și a funcționării instituționale, făcând loc deseori abuzurilor.

„Relațiile sunt puternic verticalizate”, remarcă un salariat care se plânge de faptul că jurnaliștii nu primesc feedback de la superiori pentru programele difuzate; „fiecare încearcă să sară treptele ierarhice pentru a-și rezolva problemele, de aici netransparența și abuzurile”.

Relațiile depind foarte mult de simpatiile personale și nu există sancțiuni pentru abaterile profesionale sau actele de indisciplină. Aceste disfuncții instituționale permit apariția unor situații aberante, inclusiv inactivitatea profesională. Un respondent acuză managementul de neimplicare, precum și faptul că producătorii nu au puteri depline, inclusiv asupra celor din echipă, care pot refuza sarcinile fără a suporta vreo sancțiune. Rezultatul este lipsa de motivare: „adică să nu ne deranjăm prea tare reciproc. Ne facem că ne așezăm într-o formă de aglutinare și fiecare își vede de treabă”.

Un personaj important de la Știri consideră că există suficiente reguli și proceduri interne, mai ales cele care protejează activitatea jurnalistică, dar că ele nu sunt respectate.

Structura ierarhică complicată definită de organigramă își pune amprenta asupra relațiilor din redacție, îngreunate de prea multe niveluri de control și autoritate, care adesea se suprapun. De regulă, responsabilitatea este pasată în amonte.

„Cineva calculase în redacție: erau 17 reporteri, care munceau și pentru TVR Info (că la Info erau numai vedete) și vreo 40 și ceva de șefi, începând de la editori. Deci foarte multe layere. Îți dai seama că se diluează responsabilitatea. Ea vine de undeva, să știi că există comenzi, liste negre cu oameni șamd. Au existat în orice [administrație]. Dar nu ajung până la tine, tu deja știi în ce piesă joci și cam care e partitura ta”. (jurnalist în TVR)

Unii spun că situația duce la o „disoluție a autorității” în instituție, dar găsesc și un aspect „pozitiv” în privința relațiilor cu managementul redacțional: „pot să spun că din punctul ăsta de vedere e cel mai liber spațiu de media românesc”. Cu alte cuvinte, șefii nu au putere disciplinară asupra subalternilor. Un fost redactor-șef, confirmat și de alte persoane care fac sau au făcut parte din departamentul știrilor, spune că situația este favorizată și de faptul că, din cauza deselor schimbări de organigramă ce au loc la fiecare rocadă politică, cei din eșaloanele inferioare știu că la un moment dat rolurile se vor inversa și vor ajunge în poziții avantajoase din punct de vedere ierarhic, în timp ce actualii șefi vor fi retrași sau marginalizați.

Opinia privind atmosfera de libertate din televiziunea publică este împărtășită mai ales de persoane cu funcții de conducere care susțin că, în pofida disfuncțiilor, relația jurnaliști-management în TVR este cea mai democratică din piața de media autohtonă. Unii remarcă rolul important în acest sens jucat de Comisia de Etică și Arbitraj, căreia jurnaliștii i se pot adresa dacă le sunt încălcate drepturile profesionale.

Totuși, salariații fără funcții sunt de obicei de părere că relațiile cu managementul sunt dominate de arbitrar, de simpatii personale și că deciziile sunt luate netransparent de șefi care nu se supun criteriilor profesionale.

„În redacția de știri ai acces la șefi, poți să-ți spui părerea, să comunici personal cu ei, nu există o barieră. Dar, pe de altă parte, ca și la nivelul instituției, din punct de vedere al strategiei de comunicare, există o problemă, nu există transparență, deciziile le afli după ce se

iau. Ei sunt drăguți în măsura în care le servești interesele. Și revenim la problema responsabilității. Nici nu mă interesează îmbunătățirea relațiilor atâta timp cât șefii nu se supun unor criterii profesionale”.
(jurnalist, TVR)

Alcineva spune că relația jurnaliști-management este prea personalizată, ceea ce afectează negativ activitatea. Sosirea unor manageri din exterior a „asigurat mai mult echilibru; pe de altă parte, persoanele venite din afară nu au ajuns niciodată să înțeleagă suficient problemele interne”, spune angajatul. Opinia reflectă atmosfera de club închis din TVR – în mod normal, orice angajat ajunge într-o instituție din „exterior”, într-un proces firesc de reîmprospătare a personalului; pe de altă parte, din răspunsurile unei părți importante a angajaților instituției se simte un clar disconfort față de orice nou-venit, acuzat inevitabil că nu înțelege pe deplin spiritul televiziunii. Frustrarea este cu atât mai mare, în rândul unora dintre salariați, atunci când outsiderii ocupă poziții de manageri, în loc ca acestea să fie oferite angajaților cu state vechi.

Inexistența unui cadru instituțional și a unor mecanisme dedicate dezbaterii unor chestiuni editoriale lasă loc liber unor rezolvări informale, care pot fi interpretate ca presiuni editoriale. Un exemplu este o discuție petrecută pe holurile instituției, în iunie 2012, între PDG-ul de atunci, Claudiu Săftoiu, și un jurnalist, Teodor Tiță, responsabil de proiect editorial (TVR Interactiv), în care președintele-director general a solicitat lămuriri despre materialul difuzat cu privire la plagiatul lui Victor Ponta, pe atunci premier¹³⁵. Cum PDG-ul nu are atribuții în această zonă, jurnalistul a interpretat intervenția drept presiune editorială. Fostul PDG a susținut că interesul său a fost unul strict profesional, legat de mecanismul decizional ce a dus la difuzarea știrii, invocându-și propria experiență de jurnalist, precum și faptul că la acea dată TVR Interactiv, condus de Tiță, nu era în subordinea Departamentului Emisiunilor Informativ și Sportive, deci s-ar fi plasat în sfera de responsabilitate a conducătorului instituției. Săftoiu a refuzat să accepte că și-a încălcat atribuțiile prin intervenția asupra jurnalistului și că a exercitat, conștient sau nu, o presiune editorială ce nu poate fi ruptă de contextul politic tensionat din acel moment.

Nepotismul este un alt factor care influențează negativ relația jurnaliștilor cu managementul. Fostul PDG, A. Lăzescu, susține că a avut o relație bună cu salariații datorită experienței sale anterioare în instituție (a fost membru în CA de mai multe ori). Un alt PDG, C. Săftoiu, consideră că tocmai lipsa contactului anterior cu instituția l-a ajutat în activitatea sa, în încercarea sa de a deconstrui diversele grupuri de interese care căpusează instituția din interior. El susține că și-a atras antipatia salariaților ca urmare a acțiunii sale de a „destrăma șerpăria de interese” din cadrul instituției: „marele avantaj pe care l-am avut în momentul în care am intrat în televiziunea publică a fost că eu n-am cunoscut pe absolut nimeni de aici”.

Probleme asemănătoare există și în interiorul Consiliului de Administrație. Un fost PDG spune că s-a văzut nevoit să intervină personal pentru a debloca diferite situații generate de mecanisme instituționale greoaie. Un alt ex-PDG susține că a avut o relație dificilă cu un CA mânat de interese personale și politice.

Unii membri ai Consiliului sunt și angajați ai instituției, uneori au și rude în TVR, astfel încât preocuparea lor se îndreaptă mai degrabă spre conservarea propriilor interese, adeseori în detrimentul instituției, spune fostul PDG: „Activitatea lor era măcar două treimi agendă personală, o treime cu variații agendă de partid și aproape nimic agendă de instituție, adică interesul în sine al TVR-ului. Deși discuția era clamată foarte tare pe direcția asta”.

În unele redacții există tensiuni cauzate de conflictele de interese în care se află persoanele din conducere, care se preocupă în primul rând de emisiunile proprii, canalizând resursele

¹³⁵ Situație relatată în amănunt la capitolul „INTERVENȚII ÎN CONȚINUTUL EDITORIAL. CENZURĂ ȘI AUTO-CENZURĂ”

redacției în acest sens, în detrimentul celorlate producții.

Salariații acuză managementul că ignoră sistematic sesizările transmise de salariați. Un ziarist din redacția Știri i-a semnalat această situație PDG-ului într-o scrisoare în care reclama lipsa de comunicare instituțională manifestată prin lipsa vreunui răspuns din partea conducerii la sesizările sale.

Salariații TVR s-au simțit jigniți de diferiți PDG sau persoane din conducere care au pus în spinarea angajaților toate neîmplinirile manageriale. Un fost PDG a criticat în cadrul unor declarații publice personalul TVR, iar altul consideră că managementul și mediul politic poartă întreaga responsabilitate pentru situația TVR, nu salariații.

Într-o scrisoare adresată de o parte din membrii redacției TVR Craiova, publicată pe blogul fostului șef al știrilor, Rodica Culcer, autorii semnalează:

„- amenințarea permanentă cu subevaluarea a angajaților onești care își permit să vocifereze la adresa conducerii.

- nu există niciun fel de comunicare, nici pe verticală, nici pe orizontală. Totul se face după legea bunului plac, chiar și cu încălcări grave ale regulamentelor și legilor în vigoare! Nu există consultări, brainstorming etc. Totul e opac și netransparent. Noi, angajații, nu contăm!”¹³⁶.

Cum se înțeleg salariații între ei?

Instabilitatea care afectează permanent instituția și-a pus amprenta și asupra relațiilor dintre jurnaliști, generând frustrări și neîncredere între aceștia, anihilând spiritul de echipă, divizând redacțiile în diferite tabere. Această cultură instituțională bazată pe neîncredere a dus, în timp, la starea actuală de fragmentare, resemnare, apatie și lipsă de inițiativă, în care fiecare așteaptă ca alții să facă ceva (spre exemplu, sindicatele sau ONG-urile). Dovadă este lipsa unor structuri sindicale sau profesionale reprezentative, care să aibă credibilitate și sprijin în rândul salariaților, inexistența unor inițiative comune solide în apărarea propriilor drepturi sau interese profesionale, precum și lipsa solidarității cu cei care suferă abuzuri.

De altfel, unele dintre cele mai puternice reacții publice de apărare a intereselor TVR în ultimii ani au venit nu din partea unor angajați, ci a unor colaboratori externi – Moise Guran și Dragoș Pătraru.

În redacții, relațiile dintre colegi sunt adeseori construite pe simpatii personale sau pe afinități politice, nu pe baza unor criterii sau interese profesionale. Respondenții spun că invidia ia locul unei necesare concurențe profesionale în lipsa unei culturi instituționale care să încurajeze competiția pe criterii obiective referitoare la atribuțiile de serviciu. Mulți vorbesc despre o atmosferă negativă, îmbâcsită de un sistem de relații ce descurajează performanța, strivește spiritul de inițiativă, favorizează nepotismul și cultivă neîncrederea.

Relațiile sunt afectate de „mâncătorii” și sabotaje interne; colaboratorii și cei veniți din afară sunt adeseori percepuți și tratați ca un corp străin. Departamentele sau canalele nu colaborează între ele și se duc bătălii pentru spațiile de emisie¹³⁷.

„[...] se formează mereu mici găști în jurul șefului redacției, bazate pe relații personale, dar și pe opinii politice comune. Cam așa se coagulează un grup. Din păcate, dispare elementul esențial în formarea acestor grupuri – criteriul profesional”. (jurnalist TVR)

¹³⁶ „Despre TVR Craiova”, de Rodica Culcer, rodicaculcer.ro, 09.02.2012

¹³⁷ Problema este descrisă și în subcapitolul „Cum se comunică în TVR?”

Un jurnalist cu vechime îndelungată în instituție consideră că una din sursele acestei atomizări a fost desființarea redacțiilor, ceea ce ar fi dinamitat cultura și relațiile din interiorul redacțiilor și a slăbit controlul editorial.

Departamentul Știri pare a fi cel mai afectat de divizări interne. Straturile și taberele din redacție au distrus spiritul de echipă. Există frustrări generate de modul de selecție și promovare a personalului, puternic marcate de schimbările conducerii, interese și simpatii politice sau interese de grup.

„Părerea mea e că teoria straturilor geologice [n.n. jurnalistul se referă la faptul că redacția Știrilor e structurată neoficial în straturi care corespund diverselor valuri de angajări] a distrus în primul rând spiritul de echipă. Rău. Adică l-a distrus definitiv. Există o neîncredere cronică între membrii organizației [...]. Nedreptățile făcute de-a lungul timpului prin modificările de management, prin implicarea factorului politic, dar nu din exterior, ci din interior, adică oameni care au gândit politic când au făcut schimbările aici, au dus la foarte multe diviziuni și la tabere și la persoane care se urăsc și care nu lucrează niciodată în echipă. Care-și ascund sentimentele de ură sau de satisfacție atunci când greșești, când iese greșit”.
(jurnalist cu funcție de conducere în departamentul Știrilor)

Se vorbește despre tensiuni între jurnaliști și personalul tehnic (cameramani, montaj etc), cei din urmă acuzând personalul editorial că îi desconsideră. Distribuirea sarcinilor și atribuirea răspunderii decizionale îndeosebi în mâinile personalului editorial stârnesc nemulțumirea personalului tehnic, care acuză lipsa de competențe specifice ale celor cu putere de decizie.

Conflictele sau resentimentele se manifestă și interdepartamental. Unii dintre angajați vociferează mai mult sau mai puțin deschis împotriva colegilor din alte secții, una dintre ținte fiind Știrile.

„Jurnaliștii de la Știri erau stat în stat, chiar cu operatori, cu tot personalul aferent”, spune cineva.

Ca efect al problemelor descrise mai sus, neîncrederea domină relațiile din redacții, atât cele dintre colegi, cât și cele cu managementul. Este, probabil, cel mai toxic aspect al relațiilor intrainstituționale. Un fost director de producție editorială spune că relația dintre jurnaliști și management este „nesănătoasă” și că așa a fost tot timpul: „este așezată pe neîncredere, toată instituția asta e așezată pe neîncredere, neîncrederea este temelia ei. Nimeni nu are încredere în nimeni, nici la nivel uman, nici la nivel profesional, fiecare contestă pe fiecare, fiecare crede că e tras pe sfoară de alții [și încearcă], dacă poate, să tragă pe sfoară la rândul lui. Neîncrederea e temelia, așa s-a construit instituția asta. Așa funcționează și relația între management și angajați, pentru că managerul (și când vorbesc de manager vorbesc de redactorșef sau de directorul direcției) nu are foarte multe pârghii; ar avea niște pârghii de lucru cu cei din subordinea lui, dar sunt mărunte”.

Cu toate acestea, susține un angajat, „relațiile dintre jurnaliști sunt mult mai domestice și mai călduroase decât în alte zone”. Dezavantajul, adaugă el, este că, în loc de concurență profesională, aceste relații se bazează pe „invidie tâmpită”.

Soluții de îmbunătățire a relațiilor instituționale

Întrebați cu privire la modalitățile de îmbunătățire a relațiilor instituționale, angajații au formulat răspunsuri din care am reținut:

De ce și cum se clatină TVR. Mărturii din interiorul televiziunii publice

- Introducerea unor criterii de evaluare a activității profesionale, în special la nivelul managementului.
- Introducerea și respectarea unor reguli și proceduri de lucru care să înlocuiască arbitrariul și suspiciunile de favoritism.
- Modificarea legii de funcționare pentru a permite instituției „adaptarea la condițiile actuale”.
- Înființarea unor asociații profesionale care să dialogheze cu managementul.

XII. TELEVIZIUNEA ROMÂNĂ ȘI PUBLICUL SĂU

Din simbol al revoluției și miză a protestelor din Piața Universității, TVR a devenit un pion nesemnificativ în spațiul mediatic și o veșnică a cincea roată la căruță între instituțiile de interes public ale țării, amenințată în ultimii ani cu intrarea în insolvență.

Mai grav, audiențele mici și situația financiară dezastruoasă au ajuns să submineze chiar rolul de televiziune publică al TVR, ducând la situații dezamăgitoare precum eșecul în a organiza o dezbatere pentru alegerile prezidențiale din 2014 sau excluderea de la Eurovision, în 2016.

Această din urmă situație amintește de anii '80, când politica frustrantă de austeritate a regimului comunist împiedica televiziunea publică să mai transmită chiar și turnee finale ale campionatelor mondiale de fotbal. În 2016, neplata datoriilor către European Broadcasting Union (EBU) a determinat forul european de televiziune să excludă TVR din concursul Eurovision, unul dintre cele mai urmărite show-uri de pe planetă, cu peste 200 de milioane de telespectatori în toată lumea. Situația a dezamăgit o parte a publicului pentru care urmărirea spectacolului ajunsese un veritabil ritual anual.

Angajații și colaboratorii Televiziunii Române (actuali sau foști) au fost întrebați în cadrul studiului de față despre cum cred că percepe publicul activitatea TVR.

Opinia că TVR are o imagine proastă este unanimă printre cei intervievați. Ei realizează că televiziunea publică suferă grav în privința a ceea ce reprezintă, poate, cel mai important capital al serviciilor publice de media - încrederea publicului. În răspunsuri, angajații se plâng adesea de faptul că instituția este decredibilizată, că publicul nu înțelege rostul televiziunii publice și contestă tot mai des legitimitatea taxei TV.

O sumară privire istorică

Criza de credibilitate afectează TVR de la începutul anilor '90, când instituția devenise „Televiziunea Română liberă”. Rolul TVR în desfășurarea evenimentelor din decembrie 1989 soldate cu prăbușirea regimului Ceaușescu a adus-o în centrul atenției publice, cu un imens capital de imagine și încredere. Însă popularitatea uriașă de care a beneficiat în acele zile s-a evaporat rapid în lunile imediat următoare, în special din cauza politizării excesive. Subordonarea instituției noii puteri politice, rezultată în propaganda fățișă făcută regimului Iliescu, i-a afectat imaginea și credibilitatea atât de puternic, încât s-a imprimat în conștiința colectivă ca o etichetă ce se lipește în continuare pe fruntea TVR.

Dezbaterea publică pe tema serviciilor publice de media, în rarele ocazii în care a existat, a fost viciată de interesele celor care au inițiat-o. Societatea și mediul politic nu s-au întrebat prea mult pentru ce avem nevoie de servicii publice de media și ce fel de televiziune publică ne dorim. Lipsa acestei dezbateri a afectat direct buna funcționare a TVR, prin faptul că nimeni nu a reușit (presupunând că măcar și-ar fi propus) fixarea unor repere privind așteptările pe care le avem din partea mediilor publice, nici în rândul publicului, nici al politicienilor și nici printre salariații TVR și SRR.

TVR a căzut deseori victimă colaterală în dispute politice, în care instituția a fost doar pretextul unor conflicte ce ascundeau alte mize adeseori legate de bătălia politică pentru controlul unor instituții publice, dar care erau invariabil mediatizate.

Nu poate fi ignorat nici interesul vizibil al televiziunilor private de a decredibiliza televiziunea publică, în primul rând din rațiuni comerciale. Folosind populist teme serioase, media privată a încercat și deseori a reușit să compromită dezbaterea publică responsabilă a unor subiecte precum finanțarea serviciilor publice, publicitatea la radioul și televiziunea publice, taxa radio-TV, subminând în cele din urmă ideea de media ca serviciu public.

TVR a reacționat timid la aceste atacuri, la fel de timid cum și-a uneori promovat interesele

legitime. „Lipsa de reacție a oricărei conduceri a televiziunii”, așa cum se exprimă un angajat, a contribuit, de-a lungul timpului, la această imagine a TVR, calificată drept „execrabilă” de unul dintre respondenți. Instituția nu a avut, cu excepția unor rebrandinguri de suprafață, nicio strategie de contracarare a atacurilor la adresa sa. În egală măsură, instituția se face vinovată de lipsă de comunicare cu publicul, care nu este consultat și nu este informat cu privire la misiunea televiziunii publice și la modul în care se justifică existența taxei TV.

Televiziunea publică are imaginea unei instituții învechite, prăfuite. Publicul așteaptă mai multă interactivitate, modernizare și noutate. TVR a făcut puțini pași în întâmpinarea acestor așteptări, printre cele mai importante fiind rebrandingul din mandatul Nicolau, oferta editorială din mandatul Giurgiu, ori site-ul TVR Info din mandatul Lăzescu.

Una din concluziile Hotărârii Consiliului de Administrație din august 2012, prin care se aproba planul de redresare economică, arată că instituția are capacitatea de a face o evaluare corectă a situației, dar îi lipsește voința sau capacitatea de a se schimba. Hotărârea punctează inadecvarea poziționării și brandingului TVR pe piața de televiziune, prin promovarea unui „sentimentalism anacronic” în detrimentul programelor de calitate și de interes public.

Ca aspect pozitiv, publicul asociază TVR cu seriozitatea - „TVR oferă știri echilibrate”. În general, știrile au o imagine bună, în condițiile în care mulți consideră că programele de actualități de la TVR sunt mai serioase decât cele ale televiziunilor private, acuzate de tabloidizare și politicizare excesive.

Potrivit unui sondaj din 2011, publicul considera că știrile TVR erau la acel moment lider la obiectivitate (66% dintre respondenți s-au exprimat în acest sens), la egalitate cu Pro TV în topul imparțialității (53%) și respectau agenda cetățeanului (după cum cred 71% din cei chestionați)¹³⁸.

Televiziunea publică a rămas un subiect al preocupărilor societății civile și ale producătorilor independenți. La finalul lui 2013, un grup de lucru format din producători independenți și diverse organizații neguvernamentale sau inițiative civice au discutat la Timișoara ideea unei platforme de distribuție pentru videojurnaliștii și producătorii de film și TV independenți. Rezultatul a fost manifestul *Ocupăm TVR?*, care a fost prezentat și adoptat câteva zile mai târziu în cadrul Forumului Organizațiilor Neguvernamentale. Rezoluția Forumului ONG din decembrie 2013 propune transformarea unuia dintre canalele TVR în TVR CIVICA, un canal de conținut achiziționat din afara instituției. Și această inițiativă demonstrează existența unui interes real al societății civile pentru televiziunea publică, văzută în continuare ca un reper și ca o speranță pentru vocile independente din societate. Rămâne ca TVR să valorifice acest interes.

„Ocupăm TVR?”

Ultimii doi ani au venit cu schimbări fundamentale în România. Strada își caută vocea, își încearcă forțele, caută să recupereze mesajul critic după decenii de somnolență. Au apărut noi forme de relatare, metode mai eficiente de a acoperi găuri lăsate de presa tradițională. Televiziunea publică nu a intrat pe frecvența unui public care a început să-și producă singur conținutul media de care are nevoie. E periculos, poți supăra guvernarea, poți supăra mari advertiseri atunci când lași cetățenii să critice fără cenzură, fără opreliști.

Însă tot acest proces trebuie să fie reflectat de TVR și SRR. Sprijinirea unor materiale independente care să acopere subiecte și realități eludate, care să prezinte categorii întregi de cetățeni și teme

¹³⁸ „Sondaj: 50% dintre români cred că TVR merge în direcția potrivită”, RFI România, 09.11.2011

ignorete până acum, asta ar trebui să negociem cu politicul, fie că suntem jurnaliști independenți, fie că suntem autori, sau producători independenți de film care vor să facă ce nu pot face în mod obișnuit. Altfel riscăm să avem o țară plină de probleme și proteste în care vocile critice sunt cenzurate de stat, pe mână cu tot soiul de interese.

TVR-ul pretinde că stă la adăpost de goana comercială tabloidală după audiențe. În același timp face compromisuri mari pentru „divertisment” fără rating pe bani mulți. TVR mai are și un talent deosebit de a-și ascunde în grilă propriile producții de bună calitate. Între timp, „profesioniștii deștepți” din TVR își văd nestingheriți de ciubucuri, clientela de partid este servită cu sinecuri fără număr, se înnoiește parcul auto și datoriile se adună. Dacă nu facem ceva, ideea de serviciu public de radio și televiziune va fi compromisă total și politicienii, pe mână cu patronii din media privată, ne vor convinge că TVR este un moft care merită să fie aruncat la coș.

Societatea civilă, în toate formele ei, trebuie să dezbată cum recuperăm măcar o parte din TVR și SRR, cum le putem pune în față politicienilor, dar și cetățenilor, documentar de investigație, publicistică și abordări jurnalistice din ce în ce mai greu de obținut de la zona comercială.

- *Cum facem din postul public un canal de răspândire a argumentelor unei felii de societate pe care toți se întrec să le bage sub preș?*
- *Vrem sprijin de la postul public pentru inițiative jurnalistice care deja au explodat, dar care trebuie să-și găsească o distribuție cu forță mai mare de propagare.*
- *Plecând de la soluții validate în Occident, se poate obține externalizarea unei părți din decizia editorială a TVR?*
- *Pot vocile din stradă, fie organizate, fie neformalizate să discute cu profesioniștii și să propună o grilă de programe de secol 21 pentru unul dintre canalele TVR, cu independența, spiritul critic și eficiența în cheltuirea banului public drept piloni principali?”*

Costi Rogozanu (jurnalist și comentator politic)

Influența negativă a politicului

Politizarea instituției rămâne sursa principală a decredibilizării televiziunii publice, iar modul de numire a membrilor Consiliului de Administrație este considerat principala pârghie a politizării. Prin lege, forțele politice care controlează țara își numesc reprezentanții în CA, iar aceștia se simt apoi datori să reprezinte interesele celor care i-au pus în funcție.

„Câtă vreme numirile în CA se fac politic, cum vrei ca publicul să mai aibă încredere în echidistanța TVR?” se întreabă, retoric, un cunoscut jurnalist de la Știri.

TVR e percepută – din exterior, ca și din interior – ca o instituție cuminte, care nu dorește să-și deranjeze „stăpânii” din mediul politic.

„Lâncedă. Uneori «așezată», o caracterizează un jurnalist de la unul din posturile regionale ale TVR. „Culmea e că uneori non-combatul și lipsa de incisivitate pot ajunge la public drept echidistanță și corectitudine!”

Această asociere cu puterea politică a făcut din televiziunea publică o țintă constantă a mișcărilor de protest după 1989. În ianuarie 2012, o echipă de la știri a fost la un pas de linșaj la protestele din Piața Universității care au dus la schimbarea guvernului PDL, iar un grup condus de fostul colonel Mircea Dogaru, liderul Sindicatului Cadrelor Militare Disponibilizate, a luat cu asalt sediul din Dorobanți. Și în toamna lui 2013, în timpul protestelor de stradă împotriva exploatării RMGC, manifestanții au scandat împotriva TVR și au intenționat să se îndrepte spre sediul televiziunii, cu toate că televiziunea publică a fost unul dintre puținele posturi care au abordat critic proiectul aurifer de la Roșia Montană în programele sale. TVR devine uneori „vinovatul de serviciu”, efect al imaginii proaste de care se bucură în spațiul public. Percepția aceasta, moștenire a anilor `90, poate fi adeseori nedreaptă, având în vedere comportamentul editorial al TVR, care s-a transformat sensibil în ultimii zece ani, când televiziunea publică a fost, prin unele produse editoriale, destul de contondentă la adresa puterii politice.

Disputele din clasa politică – care de regulă nu au nicio legătură cu ceea ce se întâmplă în televiziune, așa cum remarcă un angajat al TVR – influențează puternic această percepție negativă a publicului, alături de atacurile venite din zona concurenței private. Mulți salariați susțin că TVR este victima unei percepții distorsionate, bazată pe clișee și prejudecăți adeseori voit induse de campanii publice împotriva instituției. Între clișee s-ar număra și acela că „TVR e un monstru care mănâncă bani și servește interese politice, ceea ce nu e întotdeauna adevărat”, după cum spune unul dintre intervievați. Efectul nu constă numai în fragilizarea „poziției TVR pe piața media, dar, în subsidiar, și poate și mai periculos, fragilizează conceptul de televiziune publică”.

„Imaginea publică a TVR conține tușe date de suspiciunea privind intervenția politică, de acuzele concertate mai mult sau mai puțin documentate ale presei comerciale, de criticile angajaților nemulțumiti de evoluția propriei organizații. Din păcate, toate acestea fragilizează poziția SRTV pe piața media, dar, în subsidiar, și poate și mai periculos, fragilizează conceptul de televiziune publică”.

(realizator emisiune TVR)

Într-un sondaj desfășurat în anul 2011¹³⁹ în interiorul instituției, 88,6% dintre respondenții (salariați ai TVR) au declarat că acțiunile de denigrare a imaginii TVR le afectează credibilitatea personală sau munca prestată. Ei consideră că sursele cele mai importante de deteriorare a imaginii instituției sunt externe, dar o treime dintre respondenți susține că și angajații au un aport în acest sens. În opinia lor, la deteriorarea imaginii TVR contribuie un mix de factori, în afară de cei externi: „managementul defectuos”, „calitatea și atitudinea unor angajați”, „ imaginea negativă formată în timp”, „lipsa unei strategii de combatere sistematică, cu argumente, a acestor campanii”.

Potrivit unui alt sondaj efectuat cu același prilej în rândul publicului, 41% dintre respondenți susțin că nu există interacțiune cu telespectatorul, față de 37% care au răspuns pozitiv¹⁴⁰.

Sondajul efectuat în 2011, parte a unui demers al conducerii de redefinire a valorilor fundamentale ale instituției (Carta TVR), rămâne singura inițiativă din ultimii ani prin care televiziunea publică a încercat să afle cum este percepută de public și de propriii salariați.

Una dintre cauzele audiențelor dezastruoase din prezent este aceea că TVR nu a manifestat prea mult interes în a dialoga cu publicul, așa cum instituția nu a avut nicio strategie clară de comunicare. Conducerea televiziunii a fost preocupată mai degrabă de relația cu mediul politic, la care s-a raportat ca public țintă al activității sale, decât de cea cu publicul pe care trebuie să îl servească. Firesc, așteptările pe care le are publicul de la televiziunea publică

¹³⁹ „Televiziunea Română vrea să definitiveze Carta TVR până la sfârșitul lui 2012”, Mediafax, 06.05.2012

¹⁴⁰ „Sondaj: 50% dintre români cred că TVR merge în direcția potrivită”, RFI România, 09.11.2011

sunt mai mari decât în privința posturilor private, din moment ce plătește pentru funcționarea instituției.

Sondajul mai sus menționat a arătat că 65% dintre români aveau încredere în Televiziunea Română în 2011, față de 22% care nu aveau. TVR, însă, nu a reușit, până în prezent, să transforme acest capital de încredere în audiențe relevante pe piață.

Imaginea TVR este puternic afectată și de unele decizii administrative nefericite, chiar și atunci când acestea nu sunt marcate de interese politice sau de altă natură. E vorba mai ales de acele decizii care implică cheltuieli mari, considerate, de multe ori pe bună dreptate, a fi extravagante. Există o percepție larg răspândită că cheltuielile TVR sunt scăpate de sub control, că TVR și SRR se lăfăie într-o comoditate sprijinită și garantată de stat, în timp ce media privată este decimată de criza din piață și nu beneficiază de niciun sprijin guvernamental, ba, mai mult, este vânată prin diverse instrumente, cum ar fi Ordonanța de Urgență a Guvernului privind insolvența, din 2013.

Percepția este validată și de situația financiară dezastruoasă a instituției. O serie de decizii manageriale (nu neapărat editoriale) consolidează această imagine negativă, mai ales când implică cheltuieli mari, cum ar fi achiziția de automobile sau ședința de Consiliul de Administrație ținută la Mamaia în vara lui 2013¹⁴¹, total neinspirate în contextul de criză economică generalizată din piața de media. Ambele au afectat grav imaginea TVR, în condițiile în care instituția abia ieșise dintr-un dur proces de restructurare și era împovărată de datorii enorme.

„O Românie întreagă trăiește cu spectrul crizei economice de-a lungul capului de ani de zile, însă există și privilegiați: printre aceștia TVR și SRR, care își fac de cap cu banii noștri: își iau flote noi de mașini, își iau echipamente noi, își dau aceleași salarii netăiate, ba poate chiar crescute, se deplasează la toate întâlnirile neimportante de peste hotare, își finanțează emisiuni de divertisment prăfuite și unele de știri obediente etc”. (Stelian Negrea, jurnalist, freelancer¹⁴²)

Însăși conducerea instituției contribuie la degradarea imaginii TVR și la perpetuarea unor stereotipuri privitoare la salariați, prin afirmații generalizatoare jignitoare la adresa acestora.

„Ce e trist [este] că «reclama» pe care a făcut-o actualul PDG salariaților din SRTV este de o așa manieră încât cu greu își vor croi un drum”, spunea un salariat TVR revoltat de afirmațiile făcute de unul din președinții-directori generali ai TVR. „Cum își vor putea ei depune CV-urile când pe fruntea lor este pusă ștampila de «lepră» și de cel mai slab pregătit?”

Astfel de lucruri fac ca imaginea televiziunii publice să fie adeseori chiar mai proastă decât realitatea instituțională. TVR este „perceptat mai prost decât ar fi trebuit”, spune unul dintre respondenți.

Eforturile unora dintre jurnaliștii și profesioniștii din TVR de a își practica corect meseria și de a se ține departe de influențele politice se dizolvă în această prejudecată colectivă ce asociază mecanic televiziunea publică puterii politice, nepotismului sau dezvălului financiar. Din păcate, asocierea este în continuare confirmată de realitate, chiar dacă la o intensitate mult mai redusă față de anii '90 și, mai ales, în comparație cu politizarea cvasi-asumată a televiziunilor private.

Cu toate acestea, instituția și-a păstrat valoarea de simbol al presei libere, în ciuda pierderii

¹⁴¹ „Apogeul nesimțirii: conducerea TVR face sedințe de CA la hotel Palm Beach din Mamaia”, inpolitics.ro, 04.07.2013

¹⁴² „Televiziunea și radioul public, orgii financiare anuale repetate pe banii confiscați altora. Placerea lor, chinul nostru”, de Stelian Negrea, voxpublica.realitatea.net, 21.10.2013

dramatice de audiență. Participanții la mișcările de protest din ultimii ani și-au îndreptat mesajele tot spre televiziunea publică, demonstrând că există încă un orizont de așteptări din partea publicului pe care TVR nu-l întâmpină și nu reușește să-l satisfacă, dar care constituie un capital latent al instituției.

În ciuda atacurilor repetate, există și în media privată voci care s-au exprimat în favoarea ideii de serviciu public de media, în contextul situației critice în care se află TVR. Mediile publice sunt văzute ca o alternativă la audiovizualul privat, prins în menghina intereselor partizane și a presiunilor comerciale. În sprijinul soluției unificării radioului și televiziunii publice, jurnalistul Cătălin Tolontan susține că „beneficiul uriaș ar fi în timp, pentru că s-ar recrea un pol de informare liberă în condițiile în care însăși ideea de presă liberă e pusă acum în discuție în România”¹⁴³.

Prăbușit pe piața media, TVR a devenit irelevant pentru cel mai influent stakeholder al televiziunii publice, adică mediul politic, conform declarațiilor ultimului PDG, Stelian Tănase¹⁴⁴ (la momentul publicării acestui raport, în fruntea postului public se află o conducere interimară).

„Am fost mai influent când aveam emisiunea mea – eram moderator și oricine îmi răspundea la telefon – decât acum când sunt directorul televiziunii și când politicianii pot să-mi ignore telefoanele. Când aveam emisiunea mea, puteam să sun pe oricine și îmi răspundea imediat”, spunea Tănase în martie 2014, într-un interviu acordat agenției Mediafax.

Cum (se) comunică TVR

„Relația TVR cu publicul e foarte slabă. Din păcate, publicul rămâne pe ultimul loc în interesul SRTV”. (realizator emisiuni TVR)

Relația TVR cu publicul este cvasi-inexistentă, acesta fiind ignorat în beneficiul principalului stakeholder al conducerilor de până acum – mediul politic. Faptul că cei din fruntea instituției s-au preocupat mai degrabă de satisfacerea politicului decât de satisfacerea publicului s-a întâmplat și din cauză că TVR nu a reușit – și nici nu și-a propus – să se adapteze transformărilor pieței din ultimii 20 de ani. În schimb, a rămas fixată în ideea unui public-captiv al TVR, așa cum a fost de fapt, din cauza lipsei alternativei, până la momentul apariției televiziunilor private.

Printre cauzele proastei comunicări se află imobilitatea instituțională, lipsa creativității și amortirea spiritului de inițiativă, coroborate cu lipsa preocupării pentru cunoașterea publicului și pentru comunicarea cu el. Comunicarea publică a instituției este mereu reactivă, defensivă, conflictuală. Nu există o politică de comunicare cu jurnaliștii de media, nu sunt promovate vedetele sau emisiunile -fanion ale canalelor TVR, nu există un serviciu de preluare a reacțiilor publicului. De asemenea, nu există instrumente de cercetare a așteptărilor publicului, nu există mecanisme de feedback din partea acestuia, iar serviciul de Ombudsman nu funcționează.

Din cauza comunicării dezastruoase, TVR iese prost și atunci când performează editorial. Un exemplu în acest sens este răspunsul adresat de Direcția Emisiuni Informative și Sport unui telespectator care a întrebat de ce nu există știri la TVR cu privire la persoana aflată în greva foamei ca protest împotriva exploatării gazelor de șist. (Protestele împotriva gazelor de șist fuseseră acoperite extins de știrile TVR, spre deosebire de majoritatea canalelor private, care le-au ignorat sau au ales să relateze tendențios). Răspunsul primit telefonic de la Știri, după departamentul de relații cu publicul și-a declinat competența, a fost următorul:

¹⁴³ „În TVR munca este clandestină, iar nemunca, eternă. Cum se ratează șansa unei televiziuni obiective”, de Catalin Tolontan, tolo.ro, 08.10.2012

¹⁴⁴ „INTERVIU - Stelian Tănase: Fără sprijin politic, TVR va intra în incapacitate de plată în acest an”, de Madalina Cerban, Mediafax, 20.03.2014

„Doamnă scumpă, nu este modul nostru de a prezenta greva foamei în țara aceasta, trebuie să știm care este motivul, de ce face, de ce alege protestul ăsta, ce-l îndeamnă să facă chestia asta, adică sunt mai multe aspecte care trebuie lămurite. Eu vă înțeleg insistența, știu că ba dumneavoastră, ba un alt domn sunați, probabil că sunteți totalmente dezinteresați de chestia asta, vreți doar binele nostru și al țărișoarei ăsteia, mda, hai să fim serioși, știm bine că nu-i așa. Săru`mâna, la revedere!”¹⁴⁵

Pe înregistrare se aude cum persoana care a adresat întrebarea a încercat să mai spună ceva, însă i s-a închis telefonul în nas. La scurt timp după ce acest răspuns a fost făcut public, a fost difuzată și o știre despre persoana aflată în greva foamei.

Un alt exemplu este răspunsul impertinent și în afara cadrului legal la cererea formulată de platforma nuvasuparati.info în baza Legii accesului la informații de interes public (544/2001) privind contractul de publicitate al instituției cu RMGC, corporația care și-a propus să extragă aur în localitatea Roșia Montană. TVR a refuzat să ofere informațiile solicitate, susținând că nu ar intra sub incidența legii 544/2001, și a trimis solicitanții la comisiile parlamentare și la raportul anual de activitate pentru a obține detaliile cerute.

Astfel de cazuri arată că așteptările pe care le are publicul din partea TVR se plasează în sfera reflectării complete a temelor sociale de actualitate. Se poate deduce că publicul vede TVR ca alternativă la stațiile private, precepute drept partizane, lipsite de credibilitate și subordonate intereselor patronale. De altfel, este relevant în acest sens că în sondajul amintit TVR s-a plasat, în percepția publicului, pe primul loc la obiectivitate și respectarea agendei cetățeanului, însă a fost depășit la capitolele „programe de știri preferate” și „cele mai bune știri”.

Din păcate, TVR nu numai că nu este capabilă să răspundă și să valorifice aceste așteptări, dar reușește să-și înșele și să-și antagonizeze până și segmentul de public care i-a rămas fidel.

„Nu, TVR nu își cunoaște publicul. Comunicarea lor e zero barat. Nu își cunoaște publicul, pentru că, dacă l-ar cunoaște, și l-ar câștiga. TVR-ul este într-o constantă pierdere de audiență care este parțial de înțeles pentru că peisajul media a explodat de 10 ani încoace pe segmentul de televiziune; până atunci explodaseră radiourile, după aceea a devenit posibilă și explozia asta în televiziune. Au pierdut public, dar puteau să piardă mult mai puțin public, l-au pierdut din cauza dezinteresului, iar teoria mea este că publicul simte lucrul ăsta și se depărtează. Dacă nu încerci să mergi înaintea lui, să găsești un drum, să vezi unde se duce, unde se uită și ce îl interesează...; uită-te la cum înțelege TVR-ul interesul național: înțelege să aibă emisiune pentru armată, emisiune religioasă, emisiuni în care se aruncă acolo nediscriminatoriu niște chestii pentru că sunt legate de armată sau de religie sau de Dumnezeu știe ce. Nu, nu au această curiozitate intelectuală de a merge mai departe, de a furniza ceva ce pe oameni i-ar putea interesa, nu fac deloc chestia asta, nu investighează, dimensiunea intelectuală a TVR-ului e zero; e o fabrică, nu în sensul bun, ci în sensul rău, o fabrică care aruncă output nejustificat jurnalistic și din alte puncte de vedere”. (fost jurnalist TVR)

Unii angajați consideră că însăși misiunea publică și obligațiile editoriale subsecvente (emisiuni educative, culturale, pentru minorități) ar contribui la fragilizarea poziției TVR pe piață, la cifrele proaste de audiență. Asemenea voci spun că publicul nu este pregătit sau dispus să consume acest gen de produse editoriale. Identitatea difuză a publicului, adresabilitatea generală a programelor impusă de misiunea publică ar fi cauza acestei poziționări editoriale

¹⁴⁵ <https://soundcloud.com/camelushca/712-0063>

neperformante.

Fostul PDG Alexandru Lăzescu atrage atenția că „misiunea publică așa cum e în lege e atât de generală că nu te ajută la nimic”. El adaugă că ar fi vrut ca, după cercetarea Centrului pentru Jurnalism Independent privind misiunea televiziunii publice, să plece de la rezultatele studiului pentru structurarea strategiei de programe. Admite, însă, că nu a reușit: „Strategia de programe a urmărit anumite elemente de tipul ăsta, dar nu pot să zic că sunt mulțumit. Cred că se putea face mai mult, dar nu prea am avut timpul s-o modelez”.

Strategiile de programe și grilele nu sunt construite în funcție de public și nu țin cont de profilul publicului țintă. Datele statistice despre public nu sunt folosite pentru a fundamenta decizii editoriale nici atunci când ele sunt disponibile. Chiar dacă un produs țintește un anumit public, emisiunea riscă să fie programată arbitrar (un exemplu este programarea principalului jurnal de știri la orele 18:53 în anul 2012). În același fel, multe emisiuni de calitate au audiențe mici pentru că sunt programate la ore nepotrivite.

Proasta cunoaștere a publicului transpare și în deciziile editoriale surprinzătoare de a elimina emisiuni de succes, care se încadrau în misiunea publică sau aveau public fidelizat, ce oferea feedback pe site-urile de socializare (de exemplu emisiunile Replay sau Cu ochii n patru). Astfel, grilele de programe confuze ajung să afecteze performanța, identitatea și imaginea instituției.

„ [...] deși proiectele de emisiune sunt însoțite de note de fundamentare – cui vrei să te adresezi, cărei categorii de public, de ce, cum le poți câștiga atenția, de ce vrei un tronson orar anume – toate acestea rămân doar pe hârtie, nu sunt niciodată transpuse în practică. Faci emisiune pentru public de 25-45 ani și o pui la 4 după-amiaza, când oamenii ăia sunt la muncă, nu o pot urmări”. (realizator de emisiuni în TVR)

Un fost angajat la Știri își amintește că în televiziune există, totuși, un departament de cercetare a publicului și că măsurătorile de audiență erau extrem de complexe. „Și furnizorul dădea un vraf de date, peste noapte, din care tu puteai să faci o agregare în funcție de ce anume te interesa pe tine să afli”, explică el. „Cifre mai mult decât acoperitoare ca să-ți înțelegi, să-ți cunoști publicul, să poți să-i înțelegi reacțiile, să te adaptezi, să te mulezi, să nu știi ce. Deci ei teoretic își pot cunoaște publicul în detaliu. Dar nimeni nu este interesat, pentru că conceptul de targetare este inexistent. Ei nu targetează nimic. Singurele presiuni de targetare pe care le au, le au de la ăștia care le vând publicitatea”.

O jurnalistă din TVR spune că manipularea afectează relația TVR cu publicul: „Publicul e dus de nas, manipulat, păcălit. Telejurnalul relatează trunchiat anumite evenimente. De multe ori, prin metode subtile introduc și o judecată de valoare”.

Raportul de activitate pe anul 2012 invocă lipsa resurselor bugetare pentru activități de promovare. Chiar și în aceste condiții, instituția se dovedește incapabilă să valorifice noile instrumente media (în special social media) pentru a se adresa publicului. Când le folosește, apelează la un tip de limbaj inadecvat, atât prin conținut, cât și prin formă. Un semn îmbucurător a fost parteneriatul cu Google de la finalul anului 2012 în vederea lansării unei colecții online sub titlul Căderea Cortinei de Fier, pentru a marca aniversarea a 23 de ani de la căderea Zidului Berlinului. Din păcate, a fost vorba de un eveniment singular, neurmat de inițiative similare.

„Prezența online e foarte discretă, neconturată. Ai un site căruia i-ai schimbat denumirea peste noapte (TVRNews, n.n.), nu-l lași să dea decât știrile din jurnal ca principală informație și oricum ai grijă să nu

deranjeze. E foarte amuzant cum se dezvoltă pe rețelele sociale - sunt trei conturi: „jurnalul TVR/Știrile TVR/Pagina/profil”. N conturi de TVR, dovada clară că nimeni n-a gândit o strategie. Și-și dau la gioale unii altora. Se laudau după alegerile din SUA pe contul de Facebook Știrile TVR că pagina lor a redat cel mai obiectiv alegerile, deși la TVR nu s-a transmis nimic, au fost în revizie tehnică”. (jurnalist TVR)

Nici în relația cu parlamentul, principala instituție de care depinde, TVR nu reușește să comunice satisfăcător. Conform unei cercetări efectuate de Centrul pentru Jurnalism Independent în 2012, 50% dintre parlamentarii chestionați s-au declarat nemulțumiți sau total nemulțumiți de modul în care TVR a comunicat cu ei. Trebuie ținut însă cont de faptul că atitudinea parlamentarilor față de TVR poate fi marcată de subiectivisme conjuncturale, în funcție de configurația politică din Parlament și din Consiliul de Administrație.

Ce trebuie făcut pentru a comunica mai bine?

Intervievații au fost întrebați ce măsuri trebuie întreprinse pentru ca instituția să comunice mai bine cu publicul.

Dintre măsurile propuse menționăm:

- vox populi la sediul TVR,
- proceduri de sesizare a instituției,
- audieri publice,
- campanii prin țară/caravane prin care să se adreseze direct publicului,
- să-și cunoască mai bine publicul, inclusiv prin cercetări de piață periodice,
- să urmărească mai atent agenda cetățeanului,
- creșterea calității departamentelor de marketing și comunicare,
- o comunicare mai prietenoasă și mai puțin conflictuală cu publicul țintă,
- îmbunătățirea ofertei editoriale,
- reorientarea agendei editoriale către zona socială, „către problemele reale ale publicului, către actul public, măsurile autorităților locale, măsurile care afectează viața cotidiană”,
- o strategie de programe coerentă.

XIII. LEGEA DE FUNCȚIONARE - PRINCIPALA CAUZĂ A PROBLEMELOR DIN TVR

Legea de funcționare a serviciilor publice de radio și televiziune (legea nr. 41/1994) este indicată de mulți respondenți drept una dintre principalele cauze ale proastei funcționării a televiziunii publice (vezi cap. Principalele probleme cu care se confruntă televiziunea publică). Cu doar două excepții, cei intervievați pentru acest studiu susțin că cunosc conținutul legii de funcționare. Legea este criticată pentru că lasă instituția la cheremul politicului, nu asigură un mecanism de finanțare sustenabil, nu dispune de criterii de selecție a membrilor CA sau de evaluare a performanței instituției și a angajaților săi. Mass-media, societatea civilă și unele voci din mediul politic au cerut insistent în ultimii 10 ani modificarea legii de funcționare, dar demersurile lor au rămas fără rezultat în legislativ.

Demarat la scurt timp după alegerile din 2004, procesul de modificare a legii nr. 41/1994 a fost un eșec total, deși a existat o serie întreagă de propuneri de modificare, majoritatea aparținând, de fapt, unui singur politician, Raluca Turcan. Niciunul dintre proiectele de schimbare a legii nu a fost adoptat, astfel încât, după aproape zece ani de încercări, SRTV și SRR funcționează în baza aceleiași legi adoptată cu peste 20 de ani în urmă. Principala cauză a acestui imobilism legislativ este lipsa voinței politice. Întreg spectrul politic a lăsat impresia că este mai degrabă mulțumit cu actualul sistem care oferă, succesiv, grupărilor care preiau puterea politică șansa de a câștiga controlul celor două instituții.

Scenariul este previzibil, cu toții ne așteptăm să vedem noi conduceri la SRTV/SRR într-un interval de maximum cinci-șase luni de la schimbarea puterii politice. De obicei, se așteaptă votarea – și respingerea – în Parlament a raportului anual de activitate, ce are loc în lunile mai-iunie, în fiecare an.

Cele două instituții se confruntă, astfel, cu o gravă **instabilitate administrativă**, în care, în cazul SRTV, durata medie de viață a unei administrații nu depășește doi ani. Fiecare nouă conducere anunță corectarea dezastrului produs de precedentă administrație, vine cu propriile idei în plan editorial și administrativ, dar, de multe ori, abia apucă să le vadă puse în practică. Astfel, niciun proiect managerial nu are șansa să fie implementat, instituția este lipsită de viziune sau strategie de dezvoltare, iar actul de management este adesea doar o sumă de cârpe, atunci când nu e vorba de chestiuni mai grave, cum ar fi actele de corupție.

Societatea nu a manifestat un interes deosebit în soarta serviciilor publice de media. Nu au existat dezbateri publice despre ce fel de servicii publice ne dorim ca societate. Nici mediile publice, nici mediul politic nu au avut inițiative în acest sens, singurele demersuri fiind inițiate de societatea civilă. Din păcate, acestea au fost mai degrabă ignorate de ceilalți stakeholderi.

Respondenții prezentului studiu au găsit puține aspecte pozitive ale legii actuale: existența în sine a legii, păstrarea mediilor publice în zona strategică și de patrimoniu cultural, existența unor reglementări privind obiectul de activitate și misiunea organizației, menționarea unor documente și mecanisme care oferă protecție profesională corpului editorial (Statutul jurnalistului).

Aspectele negative ale legii au fost mult mai lesne identificate de cei intervievați. Legea este „un instrument de aservire politică și o garanție a conducerii incompetente”, spune un fost șef la Știri¹⁴⁶. Controlul politic este principala critică adusă legii în vigoare. Majoritatea celor intervievați acuză politizarea instituției prin intermediul numirii de către Parlament a membrilor Consiliilor de Administrație (CA) și a demiterii acestora prin respingerea rapoartelor anuale de activitate.

¹⁴⁶ „FALSE DISCUTII DESPRE INDEPENDENTA TVR”, de Rodica Culcer, rodicaculcer.ro, 15.05.2012

„Respingerea raportului anual este modul prin care puterea politică aflată la guvernare ține permanent în stare de control SRTV. E amenințare continuă pentru un CA în care majoritatea membrilor sunt numiți politic sau au obținut posturile ca sinecuri. Președintele SRTV, dacă vrea să fie vertical, o poate face asumându-și riscurile”.
(fost PDG)

Principalele probleme ale actualei legi de funcționare

Statutul juridic al radioului și televiziunii publice nu este reglementat în mod clar de legea de funcționare - cele două nu sunt nici instituții publice, nici societăți comerciale, nici societăți naționale, ceea ce înseamnă că utilizarea resurselor financiare nu poate fi verificată după niciuna din legile care reglementează cele trei tipuri de organizare menționate mai sus. Curtea de Conturi a semnalat situația aceasta¹⁴⁷ și a cerut Parlamentului să facă diligențele necesare pentru a găsi o rezolvare legislativă. Până la data redactării prezentului raport, nu s-a înregistrat nicio inițiativă în acest sens.

Demiterea CA prin respingerea raportului anual este principalul mecanism de exercitare a controlului politic, un „mecanism de coerciție și santaj asupra CA”, după cum spune un fost director editorial din TVR. Acest fapt generează o stare permanentizată de instabilitate instituțională, problemă reclamată de mai mulți foști PDG. Astfel, radioul și televiziunea publice depind de mofturile și interesele mediului politic care schimbă după bunul plac conducerea instituției. Proiectele manageriale pe termen mediu și lung sau orice tentativă de planificare strategică devin demersuri futele, a căror durată de viață rareori depășește un termen de 18-24 de luni. Noile conduceri vin aproape invariabil cu propriile inițiative care înlocuiesc strategia gândită de predecesori. Acest lucru a dus, în timp, la „o suprapunere a obiectivelor și chiar o cacofonie a obiectivelor misiunii publice așa cum au fost înțelese de fiecare Consiliu de Administrație care s-a succedat”, afirmă un fost PDG. Instabilitatea managerială și neimpunerea unor indicatori de performanță au creat premisele slabei performanțe manageriale care a condus la situația financiară gravă din prezent.

O altă hibă majoră a legii este **lipsa unor criterii de evaluare a performanței instituționale**. Inexistența acestor criterii de evaluare expune conducerea administrativă arbitrariului politic. Motivele care stau la baza aprobării sau respingerii rapoartelor anuale variază de la un an la altul, funcție de conjunctură. Într-un an raportul poate fi respins din cauza rezultatelor economice proaste, în altul din cauza audiențelor scăzute.

Relevant în acest sens este modul în care (nu) sunt discutate și votate rapoartele anuale de activitate în Parlament. Se ajunge la situații bizare, cum a fost cea din vara lui 2012, când noua majoritate a vrut să demită Consiliul de Administrație, dar s-a încurcat în privința rapoartelor anuale pe care avea comanda să le respingă.

„[...] foarte multă lume vorbește despre rating și despre adaptarea la concurență. Întrebarea multora și a mea este: noi pentru ce suntem aici? Să asigurăm rating cât mai bun și să intrăm într-o competiție a audienței, sau să asigurăm informarea corectă a cetățeanului?” (fost director la Știri)

În același timp, lipsa criteriilor de evaluare afectează direct și politica de programe a

¹⁴⁷ „Sinteza Raportului de audit al performanței privind realizarea veniturilor și utilizarea acestora în perioada 2008-2011 la SRTV”, Curtea de Conturi.

televiziunii publice, prin confuzia generată în cadrul corpului editorial cu privire la misiunea și valorile instituției sau așteptările editoriale. „Televiziunea română este judecată de public cu instrumentele comercialului și de politicieni cu instrumentele instituției publice”, spune un fost director la Știri. SRTV se găsește într-o situație schizoidă, în care legea nu îi oferă suficiente repere și instrumente care să definească limpede misiunea instituției și criteriile de evaluare a performanței.

Unii dintre respondenți acuză lipsa unor documente sau mecanisme de informare a salariaților cu privire la misiunea SRTV de serviciu public, precum și a unei culturi organizaționale în acest sens. Ei spun că în felul acesta unii șefi își ating obiectivul de a gestiona discreționar programele. Legea definește doar la nivel principial misiunea, însă, spune un angajat, mulți dintre cei care lucrează în TVR nu înțeleg care sunt așteptările editoriale – „care e linia editorială, cui ne adresăm, ce vrem să facem?”. Există „un mic ghid referitor la misiune, valori, dar nu există o procedură de evaluare și de raportare la ce scrie în aceste documente care rămân literă moartă”, adaugă angajatul, care și-ar dori ca managementul să expună valorile și misiunea într-o strategie jurnalistică.

„Asta e păcatul originar, de aici pleacă toate problemele – că nu există acest set de valori cât de cât cuantificabile în funcție de care să se raporteze prestația SRTV și să se judece în Parlament”, dezvoltă jurnalistul. „Nu a existat interes nici din partea oamenilor politici, nici din partea angajaților (de ce să se lege singuri la cap?) câtă vreme au fost lăsați să-și facă de cap. Această lipsă a criteriilor face relativă orice apreciere a performanței SRTV. Situația asta e dorită de parlamentari pentru ca ei să se poată juca în funcție de propriile interese cu acest mandat de control - au la mână conducerile SRTV”.

Controlul parlamentar nu funcționează, după cum ne arată experiența ultimilor 20 de ani. Comisiile parlamentare ignoră existența mediilor publice, cu excepția votului rapoartelor anuale de activitate. Problemele celor două instituții sunt ignorate sistematic, parlamentarii nu răspund sesizărilor venite din partea societății civile pe teme legate de serviciile publice și nu există reacții la situații grave din SRTV/SRR, decât dacă servesc unor interese politice.

Mai mulți dintre angajații din TVR intervievați pentru acest studiu au acuzat lipsa de competență a membrilor comisiilor de specialitate din Parlament. Aceasta se manifestă prin dezinteresul față de conținutul rapoartelor anuale de activitate, rareori citite și discutate în comisii.

De asemenea, respondenții acuză **lipsa unor criterii de competență pentru membrii Consiliilor de Administrație**, dar și a unor proceduri de tragere la răspundere a celor care „iau decizii economice criminale”, după cum spune unul dintre intervievați. Algoritmul politic în numirea membrilor de către Parlament alimentează percepția de politizare a instituției. Impunerea unor criterii de compatibilitate este necesară pentru a evita situații care generează conflicte de interese, cum ar fi numirea unor persoane ce anterior au avut funcții importante în cadrul unor posturi comerciale și au rămas apropiate de persoanele care conduc aceste entități concurente SRTV.

Un alt potențial conflict de interese reclamat de unii dintre cei intervievați are la origine prezența unui număr mare al salariaților în Consiliul de Administrație. E adevărat, majoritatea celor care reclamă această situație au făcut parte din conducerea administrativă sau executivă a SRTV. Legea prevede două locuri dedicate reprezentanților salariaților, dar au fost situații în care șase din cei 13 membri ai Consiliului erau salariați, foști salariați sau colaboratori ai instituției. Cei nemulțumiți menționează drept consecințe negative blocarea procesului de reformă (mai ales în privința restructurării de personal), având în vedere că salariații din consiliu reprezintă adesea interese înguste, care pot să contravină intereselor instituției.

„Întrebarea este, uneori, unii dintre ei cum fac, că trebuie să reprezinte și salariații, dar în același timp trebuie să și accepte tăierile de salarii și de personal. Care lob al minții lor funcționează în momentul acela?”, se întreabă unul dintre intervievați.

Un fost PDG se plânge de relațiile de rudenie sau amicitie ale unor membri ai CA cu alți salariați

ai SRTV și de perpetuarea unor practici corupte:

„Nu numai că erau angajați ai televiziunii, dar aveau neveste, copii, prieteni și așa mai departe. Deci era un tip de condiționare și de rețea care bloca orice lucruri care țineau de restructurarea instituției”.

Într-o postare de pe blogul său din 2012, Rodica Culcer, fosta șefă a departamentului știrilor, observă că eliminarea conflictului de interese nu e prevăzută nicăieri în lege în privința funcționării CA. „Astfel, poți fi angajat SRTV și membru al CA, adică arbitru și jucător, distribuitor de fonduri și beneficiar al lor totodată. Nici nu este interzis să ai contracte profitabile cu SRTV, și pot număra pe degete membri actualului CA care nu au interese în relația cu SRTV. Această porțiță legală a permis de altfel PDG de-a lungul anilor să-i mituiască pe membri CA și să-și asigure astfel pacea și deplina lor aprobare pentru toate măsurile catastrofale care au făcut din SRTV astăzi unul din marii datornici la stat, ceea ce convine de minune politicianilor pentru că o pot șantaja și controla mai ușor. Ergo, cu cât un manager este mai mediocru și mai ușor de intimidat, cu atât va fi mai bine apreciat de politicieni.”¹⁴⁸

Mulți dintre angajați susțin că legea e învechită și depășită de evoluțiile din audiovizual și că nu permite mediilor publice să evolueze într-o piață extrem de dinamică și competitivă. Este nevoie de modificări legislative care să le permită mediilor publice să se adapteze mediului concurențial, să-și poată crește veniturile, susțin ei.

Legea nu asigură un cadru de finanțare sustenabilă a televiziunii publice, consideră un fost PDG, inclusiv prin modul în care este reglat nivelul taxei de televiziune. De asemenea, nu permite derularea unor activități comerciale prin care să fie valorificate resursele instituției, inclusiv prin comercializarea arhivei de programe.

Televiziunea acuză existența unor discriminări legislative în raport cu concurența privată. Obligația instituită în anul 2006 de a plăti TVA pentru achizițiile de filme a afectat puternic bugetul instituției.

O problemă serioasă o reprezintă procesele câștigate de persoanele juridice care au contestat în instanță obligația legală de a achita taxa tv, ceea ce pune din nou în discuție calitatea actului normativ. Hibe legislative¹⁴⁹ pot duce la oprirea finanțării televiziunii și radioului public și, implicit, la închiderea acestora. Înalta Curte a dat câștig de cauză unui cetățean care, în calitate de administrator al unei societăți comerciale, a contestat prevederile art. 3 al. 2 din HG 978/2003 prin care persoanele juridice sunt obligate să achite taxa TV, invocând faptul că societatea sa nu deține niciun aparat de televiziune și nu beneficiază de serviciile SRTV. Deși Înalta Curte i-a dat dreptate, legea rămâne în vigoare, în lipsa modificării cadrului normativ, dar precedentul creat poate fi invocat cu șanse mari de câștig și de alte persoane juridice.¹⁵⁰

Un alt obstacol impus de lege ar fi **numărul mare de drepturi ale salariaților pe care le prevede**, susțin unele voci. Din acest punct de vedere, mediile publice sunt probabil singurele din industria mass-media unde drepturile salariaților sunt respectate în conformitate cu legislația muncii, situație privită la nivel de management drept o povară financiară și un dezavantaj competitiv în raport cu mediile comerciale.

Mai mult, cadrul legislativ de funcționare a televiziunii publice este cețos și confuz: **legea nu definește suficient de clar rolul și atribuțiile organismelor de conducere** (CA, CD și PDG). Un fost PDG vorbește despre „amestecul de funcțiuni sau de prevederi sau de lucruri pe care le poate face Consiliul de Administrație”. Avem de-a face, susține el, cu un „amestec toxic” al atribuțiilor Consiliului de Administrație, între acele responsabilități care țin de zona executivă (gestionarea bugetelor, achiziții etc) și cele care vizează respectarea misiunii publice. Problema este descrisă și în capitolul „Principalele probleme cu care se confruntă TVR”.

¹⁴⁸ „FALSE DISCUTII DESPRE INDEPENDENTA TVR”, de Rodica Culcer, rodicaculcer.ro, 15.05.2012

¹⁴⁹ „Hotararea guvernamentala nr. 978/2003 privind taxa pentru serviciul public de televiziune”

¹⁵⁰ „I-a scos din priză! O firmă orădeană a creat precedentul: nu mai e obligată să achite taxa TV!”, Adrian Cris, Bihoreanul, 26.04.2013

Cumularea funcțiilor de Președinte și Director General constituie un alt exemplu de „amestec toxic” de atribuțiuni din două zone diferite – una de control, alta de execuție. O singură voce, dintre persoanele chestionate pentru acest studiu, a susținut necesitatea acestui cumul de funcții, iar ea a aparținut unui respondent care nu lucrează în SRTV.

Cum poate fi îmbunătățită legea de funcționare a SRTV

Inițiativele de reformare a SRTV și a legii nr. 41/1994 au pornit aproape în exclusivitate din exteriorul instituției. Interesul salariaților s-a manifestat mai degrabă individual, din partea unor jurnaliști preocupați de soarta instituției. În lipsa unor asociații profesionale reprezentative, sindicatele au fost mai active în dezbaterile despre modificarea legii de funcționare, în special prin intermediul federației sindicale reprezentative la nivel de ramură mass-media, MediaSind.

La rândul său, mediul politic, atunci când nu opune rezistență, manifestă indiferență față de ideea modificării legii de funcționare a serviciilor publice de media. Majoritatea politicienilor aflați în opoziție, într-un anumit moment, declară că își doresc o nouă lege a serviciilor publice de media și depolitizarea acestor instituții. Invariabil, odată ajunși la putere, modificarea legii dispare din agenda lor. La fiecare schimbare a majorității politice este reluat scenariul acaparării celor două instituții de oameni noi puteri și de apropiării acestora din cele două instituții. Un exemplu - fostul lider al opoziției, Victor Ponta, anunța în ianuarie 2012 că modificarea legii nr. 41/1994 constituie una din prioritățile viitorului cabinet. Mai mult, aprecia că actuala lege permite controlul politic și își propunea ridicarea acestuia printr-o nouă lege. În cei trei ani pe care i-a petrecut la conducerea guvernului, susținut de o confortabilă majoritate parlamentară, nu a apărut nicio inițiativă consistentă de modificare a legii de funcționare a mediilor publice. Modificarea legii reprezintă o amenințare și pentru unii angajați, fiind percepută ca o amenințare la adresa unor interese, conform unora dintre cei intervievați pentru acest raport.

Angajații și colaboratorii TVR intervievați pentru acest studiu au fost întrebați dacă legea de funcționare are sau nu nevoie de îmbunătățiri, și au fost rugați să dezvolte și să argumenteze răspunsul.

- Situația finanțării și depolitizarea sunt principalele modificări vizate de răspunsurile celor intervievați.

Modificarea legii în sensul depolitizării instituției a fost și este principala revendicare a salariaților și a societății civile – de la **introducerea unor criterii de competență și compatibilitate pentru membrii CA, separarea funcțiilor de Președinte de Director General și o delimitare mai riguroasă a atribuțiilor organismelor de conducere și control, la eliminarea demiterii automate a CA prin respingerea raportului anual de activitate**. Din păcate, mediul politic a rămas total dezinteresat de un astfel de demers, care ar afecta interesele tuturor partidelor.

Semnalele recente din partea mediului politic sunt mai degrabă negative. Parlamentul a blocat toate încercările de a îmbunătăți legea de funcționare, apărute începând cu 2005. În 2014, parlamentarii din Comisia de modificare a Constituției condusă de Crin Antonescu au inclus în proiectul viitoarei Constituții o prevedere prin care desemnează Senatul să numească reprezentanții posturilor publice de radio și televiziune, în speță Consiliul de Administrație, în timp ce plenul Camerelor numește președinții acestor două instituții¹⁵¹.

Amendamentul adoptat de Senat la proiectul de modificare a Constituției e cel mai bun exemplu că mediul politic nu a înțeles necesitatea eliberării SRTV și SRR din hăturile politice. Din contră, acest amendament bate în cuie politizarea, pe care o consfințește ca principiu constituțional, prin eliminarea oricăror altor posibile soluții de numire a conducătorilor SRTV și SRR. Aceasta într-un context european în care există dezbateri intense privind serviciile publice de media, rolul lor în societate și soluțiile concrete de arhitectură instituțională și legislativă care să le asigure independența față de mediul politic.

¹⁵¹ „Politizarea TVR, consfințită prin Constituție, un nou AMENDAMENT SCANDALOS”, Revista 22, 14.06.2013

Eliminarea demiterii automate a CA prin respingerea raportului anual de activitate este principala modificare solicitată de respondenții cuprinși în acest studiu. În același sens se impune separarea funcțiilor de Președinte de Director General și introducerea unor criterii de competență și compatibilitate pentru membrii CA.

O altă propunere vizează **durata mandatului Consiliului de Administrație**. Aceasta ar putea să urmeze modelul de la CNA, unde mandatul membrilor este de 6 ani, pentru a nu se suprapune ciclurilor politice, aceștia neputând fi revocați din funcție decât dacă nu-și îndeplinesc obligațiile (nu participă la ședințe). De asemenea, mandatele membrilor pot fi decalate, astfel încât să existe o împropățare periodică a componenței Consiliului.

De asemenea, este necesară o **redefinire a rolurilor organismelor de conducere**, astfel încât atribuțiile acestora să fie mult mai bine delimitate. Consiliul de Administrație ar trebui să aibă rol de supraveghere a respectării misiunii și de control al performanței instituționale, să numească și să controleze conducerea executivă (Comitetul Director și Directorul General).

Există voci care cer reprezentarea societății civile în CA, propunere contestată de unii salariați ai SRTV, dar susținută de alții. Mai mulți respondenți cer eliminarea reprezentanților salariaților din rândurile CA, în timp ce alții propun creșterea numărului acestora, pentru a echilibra componența Consiliului.

„În SRTV, [legea de funcționare] nu mai e o discuție de mult. Asta a fost văzută ca o amenințare în 2010 atunci când pe val deputatul PDL Raluca Turcan a propus modificarea legii. Atunci au fost voci din SRTV care s-au opus, voci ale unor oameni din ăștia care cad mereu în picioare și pentru care modificarea cadrului legislativ reprezenta o amenințare. Faptul că legea nu s-a modificat, nu știu în restul SRTV, dar în mediul în care eu lucrez a fost văzut ca o mare victorie. Ce îmi amintesc e că unul dintre argumentele pentru care nu voiau modificarea legii era că nu voiau un reprezentant al societății civile în CA. Orice nou sistem de reprezentare în CA riscă să modifice raporturile de putere. Atunci când se votează și ai nevoie de majoritate, ai puterea, ai opoziția și ai niște reprezentanți ai minorităților, ai președinției și cei doi ai angajaților care reușesc să-ți încline balanța. Atunci orice reprezentanți din ăștia din afară riscă să modifice acest echilibru de putere”. (jurnalist TVR)

În ciuda aservirii politice reclamate atât din exteriorul, cât și din interiorul TVR, controlul parlamentar asupra televiziunii publice a fost cvasi-inexistent până în prezent, în sensul că legislativul nu a funcționat ca un organism de reprezentare a publicului care să împiedice derapajele și să păstreze instituția în limitele misiunii stabilite de lege. Există, așadar, nevoia unui control parlamentar mai strict, efectuat pe baza unor reguli bine definite, astfel încât să fie evitate abuzurile sau presiunile. **Introducerea unor criterii de performanță** este văzută ca una din cheile depolitizării televiziunii publice; activitatea anuală ar putea fi evaluată în baza unor parametri obiectivi, nu lăsată în bătaia intereselor conjuncturale ale partidelor.

Misiunea publică ar trebui definită mai precis, astfel încât să fie limpede pentru managementul administrativ și editorial care sunt așteptările din partea instituției. S-ar elimina astfel și neclaritățile privind „autoritatea” căreia i se supune televiziunea - audiența, profitul sau calitatea. Unii intervievați cer redefinirea misiunii în legea de funcționare pentru a opri perpetuarea unor practici editoriale necorespunzătoare misiunii publice și, mai ales, pentru a împiedica respingerea raportului anual și demiterea conducerii pe baza unor criterii discreționare.

În prezent, respectarea misiunii nu este un criteriu de evaluare a performanței instituționale,

calitatea ofertei editoriale nu este dezbătută atunci când se discută și se votează rapoartele anuale de activitate în Parlament, iar actuala definiție din legea nr. 41/1994 este ambiguă și lasă loc unor interpretări care au efect de bumerang asupra TVR. Consiliul de Administrație nu își asumă acest rol de verificare a respectării misiunii. Criteriul respectării misiunii nu este invocat în cadrul dezbaterilor pe marginea rapoartelor anuale de activitate de către comisiile parlamentare de cultură, arte și mass-media, de a căror acceptare sau respingere depinde soarta conducerii instituției.

Mai mulți intervievați au cerut atribuții sporite pentru Comisia de Etică și Arbitraj, astfel încât soluțiile pronunțate de aceasta să aibă forță administrativă. Deocamdată, ele sunt pur consultative.

Legea trebuie modificată pentru a asigura sănătatea financiară a instituției. Nivelul taxei este apreciat ca fiind prea mic de majoritatea celor care s-au pronunțat pe acest subiect și a fost indicat drept una dintre principalele pârghii prin care mediul politic ține instituția dependentă de voința și interesele sale. Este cea mai mică taxă pe audiovizual din Europa, atât ca volum absolut, dar și raportat la veniturile populației (mai puțin de un euro pe gospodărie, în condițiile în care în Serbia, de exemplu, este aproape cinci euro). Menținerea acestui nivel de peste 14 ani demonstrează lipsa de voință a clasei politice de a avea o televiziune publică solidă. Un fost PDG a susținut că nu nivelul taxei este problema, ci modul în care veniturile din taxă sunt gestionate de către instituție. Alți respondenți, inclusiv dintre foștii PDG, au remarcat că modul în care este colectată taxa este inefficient. În același timp, majoritatea celor care au ocupat funcția de PDG nu au demonstrat curaj în a solicita ferm creșterea taxei, din teama de a nu intra într-un conflict cu cei care i-au numit politic. Măsura este percepută de mediul politic ca fiind una nepopulară, ceea ce reduce posibilitatea adoptării ei. Mai grav, politicienii devin adeseori avocații televiziunilor private, folosind retorica concurenței televiziunii publice și subminând politic ideea de serviciu public de media.

În ultimii ani, fostul președinte Traian Băsescu a afirmat că taxa SRTV nu ar fi „morală”, în timp ce fostul prim-ministru Victor Ponta a declarat că refuză să mai plătească taxa. Afirmările de acest gen nu fac decât să încurajeze neplata taxei, cererile de scutiri de taxă sau procesele demarate de persoane juridice pentru contestarea obligativității taxei.

„Nu consider morală niciun fel de taxă a SRTV-ului și a Radioului. Atât timp cât primesc subvenții, ar trebui să fie libere, fără niciun fel de taxă, și să se adapteze și ele vieții de zi cu zi și să trăiască din publicitate. Iar dacă nu reușesc să trăiască din publicitate, să facă bine să se restructureze. Să nu mai stea cu 3.600 de angajați pe la Televiziune, 2.800 pe la Radio”¹⁵². (Traian Băsescu, fost președinte al României – declarație dată în exercițiul funcției)

„Anunț oficial că refuz să mai plătesc această taxă și sunt gata să mă supun rigorilor legii. Voi deschide și pe site-ul meu o listă pentru cei care mai au curaj să încalce legea și să nu mai plătească taxa. Eu refuz să mai plătesc pentru televiziunea lui Băsescu”¹⁵³. (Victor Ponta, fost prim-ministru – declarație dată în exercițiul funcției)

Creșterea taxei ar trebui însoțită de alte modificări legislative care să ajute SRTV din punct de vedere al finanțării. Un exemplu des citat este cel al deducerii TVA-ului pentru achiziția de programe, măsură de care beneficiază concurența privată a SRTV.

¹⁵² „Basescu: Nu consider morala niciun fel de taxa la TVR si Radioul public”, dailybusiness.ro, 23.09.2010

¹⁵³ „Ponta: Suntem în direct la TVR, asta e o știre!”, de Luiza Vasile, cotidianul.ro, 11.12.2011

Mai multe răspunsuri primite de la angajații TVR invocă nevoia modificării legii astfel încât televiziunea publică să poată desfășura activități comerciale pentru a valorifica resursele de care dispune.

O altă discuție vizează modul în care sunt încasate veniturile din taxă, numărul mare de gospodării scutite de la plată, comisiunile mari încasate de companiile de electricitate, acestea ajungând până la 18% din suma de 4 lei. SRTV a transmis în iunie 2012 un comunicat în care solicita indexarea taxei în raport cu inflația, lărgirea bazei de colectare a taxei și eliminarea scutirilor de la plata taxei.

Apar printre intervievați și opinii mai radicale, care susțin inclusiv **privatizarea unor canale**, închirierea unor spații sau clădiri, ori transformarea serviciului public de televiziune într-un centru de profit.

Altă propunere care revine constant este **eliminarea publicității la SRTV**. Ultima inițiativă în acest sens a aparținut senatorului S.R. Stănescu, ca parte a unui pachet mai larg de modificare a legislației ce reglementează audiovizualul. Propunerea a stârnit critici din partea lui Moise Guran, fost realizator al unei emisiuni financiare considerate drept unul dintre produsele premium ale SRTV. El a amenințat cu plecarea din SRTV în cazul adoptării acestei măsuri, pentru că emisiunea sa depindea de încasările de publicitate.

„Dacă această tâmpenie trece de Parlament, eu și echipa mea vom pleca de la SRTV. Și nu vreau să plec! Căci n-am unde să mă duc. N-am unde în acest moment să găesc o televiziune privată care să mă lase să spun pe post ce îmi trece mie prin cap. Nu poți avea independență editorială fără independență financiară”¹⁵⁴. (Moise Guran, jurnalist, fost colaborator TVR)

Programul de redresare din august 2012 propune o serie de modificări ale legii 41/1994:

- Modificarea termenului de „taxă” pentru serviciul public de televiziune cu cel de „contribuție”. Argument: „Dreptul fundamental la informație aparține [...] tuturor cetățenilor care sunt liberi să îl exercite sau nu. Neexercitarea acestui drept nu trebuie, însă, să prejudicieze - prin refuzul contribuției individuale - restul beneficiarilor, îngrădind implicit, prin diminuarea resurselor necesare, posibilitatea acestora de a avea acces la o informație cât mai completă, exactă și diversificată”.
- Modificarea legii astfel încât, la finalul exercițiului bugetar, dacă rămân fonduri neutilizate din cele alocate de stat, acestea să poată fi utilizate pentru plata obligațiilor fiscale.
- Modificarea legii astfel încât sumele provenite de la bugetul de stat să nu mai fie incluse în baza de calcul pentru determinarea remunerațiilor procentuale colectate de organismele de gestiune colectivă. Argument: „Acestea nu sunt venituri rezultate din utilizarea operelor, prestațiilor artistice sau a fonogramelor.”
- Modificarea Ordonanței de guvern 39/2005 privind cinematografia în vederea diminuării contribuției SRTV pentru susținerea producției de film cinematografic, ce se ridică în prezent la 15% din veniturile proprii din publicitate.

¹⁵⁴ „Du-te naibii SRS!”, de Moise Guran, biziday.ro, 17.10.2013

Publicat în 2016

CC BY 3.0

ActiveWatch

Membră a Rețelei Reporteri fără Frontiere și IFEX

Calea Plevnei nr. 98, bl. 10C, sector 1, București; CP 2 OP 67

021 313 40 47 021 637 37 67

office@activewatch.ro

www.activewatch.ro blog.activewatch.ro www.facebook.com/ActiveWatch